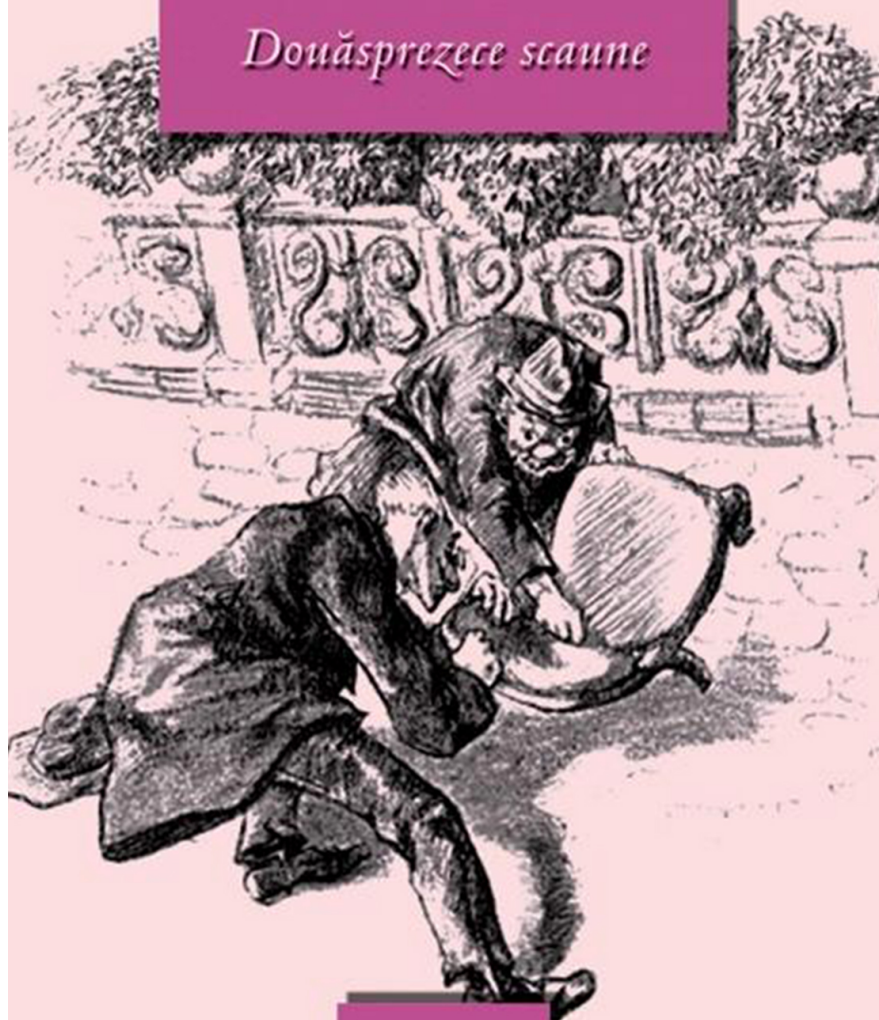

ILF și PETROV

Douăsprezece scaune

*biblioteca
rao*

Ilia Ilf & Evgeny Petrov^[1]

DOUĂSPREZECE SCAUNE

(Двенадцать стульев, 1928)

Traducere din limba rusă:
I. Flavius și M. Leicand

Editura RAO, 2004

Lui Valentin Petrovici Kataev

Cuprins

Partea întâi – „LEUL” DIN STARGOROD

I • II • III • IV • V • VI • VII

VIII • IX • X • XI • XII • XIII • XIV

Partea a doua – LA MOSCOVA

XV • XVI • XVII • XVIII • XIX • XX

XXI • XXII • XXIII • XXIV • XXV • XXVI

XXVII • XXVIII • XXIX • XXX

Partea a treia – COMOARA DOAMNEI PETUHOVA

XXXI • XXXII • XXXIII • XXXIV • XXXV

XXXVI • XXXVII • XXXVIII • XXXIX • XL

Partea întâi
„LEUL” DIN STARGOROD

CAPITOLUL I

BEZENCIUK ȘI „NIMFELE”

În orașul X, capitală de județ, erau atât de multe frizerii și întreprinderi de pompe funebre, încât ai fi putut crede că locuitorii acestui oraș se nasc ca să se bărbierească, să se tundă, să-și facă o frecție și, îndată după asta, să moară. În realitate însă, în orașul X, capitală de județ, oamenii se nășteau, se bărbiereau și mureau destul de rar. Orașul ducea o viață cât se poate de liniștită. Serile de primăvară erau încântătoare, noroiul lucea în lumina lunii ca antracitul și toți tinerii din oraș erau atât de îndrăgostiți de secretara comitetului sindical al lucrătorilor din întreprinderile comunale, încât acest lucru o împiedica să strângă cotizațiile.

Problemele dragostei și ale morții nu-l frământau pe Ippolit Matveevici Vorobianinov, deși, prin însăși natura serviciului său, el se ocupa de aceste probleme în fiecare zi de la nouă dimineața până la cinci după-amiază, cu o întrerupere de jumătate de oră pentru dejun.

Dimineața, după ce-și bea porția de lapte fierbinte, pe care i-o servea Klavdia Ivanovna într-un pahar de sticlă mată cu ape, ieșea din căsuța lor cam întunecoasă pe strada Tovarășul Gubernski, o stradă largă, scăldată în minunata lumină a primăverii. Era strada cea mai plăcută din câte s-au întâlnit vreodată în orașele de provincie. Pe stânga, în dosul unor geamuri verzui și tulburi, sclipeau sicriile argintii ale întreprinderii de pompe funebre „Nimfa”. Pe dreapta, îndărătul unor ferestre mici, cu chitul căzut, se îngrămădeau mohorâte coșciugele de stejar, prăfuite și serbede, ale meșterului Bezenciuk. Apoi venea prăvălia meșterului coafor „Pierre și Constantin”, care oferea clientelei sale „manichiură îngrijită” și „ondulation la domiciliu”. Urma un hotel cu o frizerie, iar mai încolo, pe un maidan, se vedea un vițel rozaliu care lingea cu gingășie o firmă ruginită, prinsă de o poartă stingheră, cu următorul text:

POMPE FUNEBRE

Poftiți, vă rog!

Deși aceste întreprinderi erau numeroase, clientela lor era destul de redusă. „Poftiți, vă rog” dăduse faliment cu trei ani înainte ca Ippolit Matveevici să se fi stabilit în orașul X, iar meșterul Bezenciuk bea rachiu cu nemiluita și încercase chiar odată să amaneteze la muntele de pietate cel mai bun coșciug al său, un coșciug de vitrină.

În orașul X, oamenii mureau rar și Ippolit Matveevici știa acest lucru mai bine decât oricine, fiindcă avea slujbă la oficiul stării civile, unde era însărcinat cu înregistrarea deceselor și a căsătoriilor.

Masa la care lucra Ippolit Matveevici semăna cu o veche lespede de mormânt. Colțul ei din stânga era ros de șobolani. Piciorușele-i șubrede se clătinau sub povara registrelor groase, de culoarea tutunului, din care puteai afla toate datele privitoare la originea locuitorilor din orașul X și la arborii genealogici crescuți pe acest pământ sărăcăcios de provincie.

În ziua de vineri, 15 aprilie 1927, Ippolit Matveevici se trezi ca de obicei la ora șapte și jumătate și își puse numaidecât pe nas pince-nez-ul de modă veche, cu arc de aur. Nu purta ochelari. Într-o zi, ajungând la convingerea că nu-i sănătos să porți pince-nez, Ippolit Matveevici se dusese la optician și-i cumpărase o pereche de ochelari fără ramă, cu brațe aurite.

Lui îi plăcuseră ochelarii, dar nevastă-sa – lucrurile acestea se petrecuseră cu puțin înainte de moartea ei – găsisse că acești ochelari îl fac să semene leit cu Miliukov^[2], așa încât Ippolit Matveevici se văzu nevoit să-i dăruiască portarului. Deși nu era miop, portarul se învățase cu ochelarii și-i purta bucuros.

— *Bonjour!* se salută afectat Ippolit Matveevici pe sine însuși, dându-se jos din pat. Acest *Bonjour* dovedea că Ippolit Matveevici se sculase bine dispus. Când își spunea dimineața *Gut Morgen*, însemna de obicei că ficatul își face de cap, că cincizeci și doi de ani nu e o glumă și că afară vremea e cam umedă.

Vorobianinov își vârî picioarele uscățive în niște pantaloni de gală, cumpărați încă înainte de război, își legă pantalonii în dreptul gleznelor cu șireturi și apoi se încălță cu niște cizme scurte și moi, cu botul pătrat și strâmt. Cinci minute după asta, Ippolit Matveevici se fandosea într-o vestă de culoarea lunii, presărată cu mici stelute argintii și într-o haină scurtă de lustrină „șanjantă”. După ce-și scutură de pe părul său cărunț picurii ca de rouă rămași de la spălat, Ippolit Matveevici mișcă fioros din mustați, își pipăi nehotărât bărbia cam aspră, își perie părul ca de aluminiu, tuns scurt și, zâmbind politicos, ieși înaintea Klavdiei Ivanovna, soacră-sa, care tocmai intră în odaie.

— Eppole-et, rosti ea cu un glas ca de tunet, am avut un coșmar azi-noapte.

Cuvântul „coșmar” fu rostit cu accent franțuzesc.

Ippolit Matveevici se uită la soacră-sa de la înălțimea celor o sută optzeci și cinci de centimetri pe care îi măsura și de la care îi venea ușor și la îndemână s-o trateze cu oarecare dispreț.

Klavdia Ivanovna continuă:

— Am visat-o pe răposata Marie, cu părul despletit și cu cordon de aur.

Klavdia Ivanovna avea un glas ce semăna leit cu o bubuitură de tun și făcea să tremure lampa de tuci cu țințurii ei de cristal prăfuiți și cu bilele-i cu alice.

— Sunt foarte neliniștită. Mi-e teamă să nu se întâmple ceva. Ultimele cuvinte fură rostite cu atâta putere, încât cadrilaterul de păr de pe tigva lui Ippolit Matveevici se făcu vâlvoi. Vorobianinov arboră o mutră acră și rosti silabisind cuvintele:

— N-o să se întâmple nimic, *maman*. Apa s-a plătit?

Află că nu s-a plătit. Nici galoșii nu erau spălați. Ippolit Matveevici nu-și iubea soacra. Klavdia Ivanovna era proastă, iar vârsta ei înaintată nu mai permitea să se spere că ar putea să se deștepte vreodată. Era de o zgârcenie nemaipomenită și numai sărăcia lui Ippolit Matveevici împiedica această pornire să se dezlănțuie din plin. Avea un glas atât de puternic și atât de grav, încât i l-ar fi invidiat până și Richard Inimă-de-Leu, la al cărui strigăt – precum se știe – caii se lăsau în genunchi. În afară de asta – lucrul cel mai îngrozitor – Klavdia Ivanovna avea vise în fiecare noapte. Visa fete cu cordoane, cai îmbrăcați în valtrapuri cu tiv galben de dragon, portari care cântă la harpă, arhangheli în șube de paznici, umblând noaptea cu toaca în mână, andrele de croșetat care sar singure prin cameră, scoțând niște sunete supărătoare. Într-un cuvânt, Klavdia Ivanovna era o bătrână puțină la minte. Și, ca o încununare a tuturor acestor cusururi, îi crescuseră sub nas niște mustăți ce aduceau a pământ de ras.

Ippolit Matveevici plecă de acasă cam enervat. Sprijinit de ușorul ușii de la intrarea prăvăliei sale părăginite, meșterul Bezenciuk stătea cu brațele încrucișate. Din pricina neconținutelor insuccese în afacerile sale comerciale și a lungului consum de băuturi încălzitoare, ochii îi erau de un galben violent ca de cotoi și îi ardeau ca niște tăciuni nestinși.

— Avem onoarea să vă salutăm! strigă el înghițind cuvintele când îl zări pe Ippolit Matveevici. Bună dimineața!

Ippolit Matveevici îl salută cu politețe scoțându-și pălăria pătată, din fetru gros.

— Cum se mai simte coana soacră, dacă îmi este îngăduit să întreb?

— Hm-m-m, făcu nedefinit Ippolit Matveevici și, săltându-și umerii drepti, își văzu de drum.

— Ei, să-i dea Dumnezeu sănătate, spuse cu amărăciune Bezenciuk. Numai pagube avem, arde-o-ar focul de treabă!

Și încrucișându-și brațele la piept, se sprijini din nou de ușor.

La poarta întreprinderii de pompe funebre „Nimfa”, Ippolit Matveevici fu din nou oprit.

Proprietarii „Nimfei” erau în număr de trei. Ei îl salutară toți deodată și-l întrebară în cor de sănătatea soacrei sale.

— E bine, bine, răspunse Ippolit Matveevici, ce să aibă! Azi-noapte a visat o fată de aur cu părul despletit.

Cele trei „nimfe” se uitară unul la altul și scoaseră un oftat adânc.

Toate aceste întâlniri îl întârziară pe Ippolit Matveevici și, contrar obiceiului, sosi la slujbă când ceasul atârnat deasupra lozincii „Ai terminat treaba – pleacă!” arăta nouă și cinci.

Din pricina staturii sale impunătoare și mai cu seamă din pricina mustăților, Ippolit Matveevici fusese poreclit în instituție Maciste⁽³⁾, deși adevăratul Maciste nu purtase niciun fel de mustăți.

Ippolit Matveevici scoase dintr-un sertar o perniță albastră de pâslă, o puse pe scaun, dădu mustăților o poziție corectă (paralelă cu masa de lucru) și se așeză pe perniță întrecându-i puțin în înălțime pe ceilalți trei colegi ai săi. Nu spre a-și feri hemoroizii, ci de frică să nu-și roadă pantalonii, întrebuița Ippolit Matveevici pernița albastră.

Toate mișcărilor acestui funcționar sovietic erau urmărite cu sfială de doi tineri: un flăcău și o fată. Flăcăul, care purta o haină vătuită de postav, era cu desăvârșire copleșit de atmosfera oficială, de mirosul cernelii de alizarină, de ceasul care ofta des și greu și, mai ales, de afișul sever: „Ai terminat treaba – pleacă!” Deși încă nici nu-și începuse treaba, flăcăul cu haină se și simțea cuprins de dorința de a pleca. I se părea că chestiunea pentru care venise e atât de neînsemnată, încât e rușinos să deranjezi din pricina ei un cetățean cărunt atât de impunător ca Ippolit Matveevici. Acesta își dădea și el seama că tânărul a venit pentru o chestiune mărunță, că nu-i nicio grabă, și de aceea, după ce deschise biblioraftul nr. 2 și-i îndreptă coperta, se cufundă în lectura hârtiilor. Fata, care purta o jachetă lungă, tivită cu o panglică neagră, lucioasă, îi spuse ceva în șoaptă flăcăului, apoi, roșind de rușine, din ce în ce mai tare, începu să înainteze încetșor spre Ippolit Matveevici:

— Tovarășe, întrebă ea, unde este aici...

Flăcăul cu haină oftă ușurat și, spre propria lui surprindere, răcni:

— Pentru căsătorie!

Ippolit Matveevici se uită cu luare-aminte la bara după care se afla perechea.

— Naștere? Deces?

— Căsătorie, repetă flăcăul cu haină uitându-se fâstâcit în jur.

Fata pufni în râs. Totul era în perfectă regulă. Ippolit Matveevici se apucă de lucru cu o îndemânare de scamator. Cu scrisul său de babă, trecu numele mirilor în niște registre groase, puse sever întrebări martorilor pe care mireasa îi aduse din curte, suflă îndelung și cu dragoste în ștampilele pătrate și, ridicându-se puțin de pe scaun, le aplică pe buletinele de identitate cam roase pe la colțuri, ale celor în cauză. După ce încasă de la

tinerii căsătoriți două ruble și le eliberă chitanța, Ippolit Matveevici spuse zâmbind ironic: „Pentru oficierea tainei” și se sculă cât era de lung, scoțându-și pieptul în afară (obicei rămas de pe vremea când purta corset). Razele late și galbene ale soarelui se așterneau pe umerii lui ca niște epoleți. Avea o înfățișare cam caraghioasă, dar nespus de solemnă. Sticlele bombate ale pince-nez-ului răsfrângeau o lumină albă ca de reflector. Tinerii stăteau ca niște mielusei.

— Iubiți tineri căsătoriți, spuse Ippolit Matveevici pe un ton pompos, dați-mi voie să vă felicit – cum se spunea înainte – cu prilejul cununiei dumneavoastră civile. E foarte, foarte plăcut să vezi tineri ca dumneavoastră pășind mână în mână spre realizarea idealurilor eterne. Foarte, foarte plăcut!

După ce-și rosti tirada, Ippolit Matveevici strânse mâinile tinerilor căsătoriți, se așeză și, foarte mulțumit de sine, se cufundă din nou în lectura hârtiilor din biblioraftul nr. 2.

La birourile de alături funcționarii pufniră cu nasurile în călimări.

Ziua de lucru se desfășura calm. Nimeni nu deranja biroul de înregistrare a deceselor și căsătoriilor. Pe fereastră puteai vedea cetățeni care, zgribuliți de răcoarea primăverii, se îndreptau spre casele lor. Fix la amiază începu să cânte cocoșul de la cooperativa „Plugul și ciocanul”, lucru care nu miră pe nimeni. Apoi răsunară un zăngănit metalic și gâlgăitul unui motor. Dinspre strada Tovarășul Gubernski se ivi un nor gros de fum violet. Gâlgăitul se întări. Prin fum se pot desluși curând contururile automobilului Gas nr. 1 al Comitetului Executiv Județean, cu un radiator minuscul și o caroserie butucănoasă. Bâltâcând prin noroi, automobilul traversează piața Staropanskaia, și, clătinându-se, dispare într-un nor de fum înecăcios. Funcționarii mai rămaseră multă vreme la fereastră comentând evenimentul și punându-l în legătură cu o eventuală reducere de personal. După câțva timp trecu cu grijă podețul de lemn meșterul Bezenciuk, care colinda toată ziua prin oraș, interesându-se dacă nu a murit cineva.

Ziua de lucru era pe sfârșite. La clopotnița din apropiere, vopsită în galben și alb, clopotele răsunară cu toată puterea. Geamurile zăngăniră. De pe clopotniță se ridică un stol de ciori care, după un scurt miting deasupra pieței, zbură spre alte locuri.

Ippolit Matveevici găsi că e timpul să plece acasă. Toți care urmau să se nască în acea zi se născuseră și fuseseră înscriși în registrele groase. Toți doritorii de a se căsători fuseseră căsătoriți și de asemenea înscriși în registrele groase. Nu se înregistrase însă niciun deces, ceea ce agrava și mai mult dezastrul în care se găseau întreprinderile de pompe funebre. Ippolit Matveevici își strânse dosarele, ascunse în sertar pernița de pâslă, își zburli mustățile cu un mic pieptănaș și, cu gândul la supa fierbinte ce-l aștepta,

era cât pe-aci să plece, când ușa biroului se deschise larg și în prag se ivi meșterul de coșciuge Bezenciuk.

— Avem onoarea să vă salutăm, îl întâmpină zâmbind Ippolit Matveevici.

— Ce este?

Deși mutra sălbatică a meșterului radia de bucurie în amurgul ce se lăsase, el nu fu în stare să scoată niciun cuvânt.

— Ei? întrebă Ippolit Matveevici, de data asta mai aspru.

— „Nimfa”, arde-o-ar focul de treabă, parcă dă marfă ca lumea? spuse fără nicio noimă meșterul dricar. Parcă poate să-l mulțumească pe client? Un coșciug... numai cât lemn cere...

— Ce vrei? întrebă Ippolit Matveevici.

— Păi, uitați-vă... „Nimfa”... Trei familii trăiesc din negustoria asta. Nici materialul nu-l mai pun cum trebuie, ornamentele-s proaste, ciucurii – rari, arde-o-ar focul de treabă. Pe când eu îs firmă veche. Fondată în 1907. La mine coșciugul parcă e o păpușă, marfă aleasă, o frumusețe...

— Ai înnebunit? îl întrebă Ippolit Matveevici și se îndreptă spre ușă. Vezi că ai să te țițnești printre coșciuge.

Bezenciuk se grăbi să-i deschidă ușa, se dădu la o parte să-i facă loc să treacă înainte, apoi îl urmă, parcă tremurând de nerăbdare.

— Pe când mai era „Poftiți, vă rog”, nimic de zis! La brocartul lor nu putea să ție piept nicio firmă, nici măcar cele din Tver, arde-o-ar focul de treabă. Dar acu', puteți să mă credeți, marfă mai bună ca a mea nu există. Nici să nu căutați!

Ippolit Matveevici întoarse mânios capul, se uită o clipă furios la Bezenciuk și iuți pasul. Cu toate că nu i se întâmplase în ziua aceea niciun lucru neplăcut la slujbă, se simți destul de prost dispus.

Cei trei proprietari ai „Nimfei” stăteau în fața prăvăliei lor în aceeași poziție în care-i lăsase dimineața. S-ar fi zis că de atunci nu-și spusese unuia altuia nicio vorbă, dar schimbarea izbitoare a expresiei de pe fețele lor, misterioasa satisfacție care le licărea în ochi arătau că aflaseră ceva important.

Când își zări concurenții, Bezenciuk făcu un gest dezolat și șopti în spatele lui Vorobianinov:

— Vi-l las cu treizeci și două de ruble.

Ippolit Matveevici se încruntă și grăbi pasul.

— Se poate și pe credit, adăugă Bezenciuk.

Cei trei proprietari ai „Nimfei” nu rostiră niciun cuvânt. Ei se luară în tăcere după Vorobianinov, scoțându-și mereu din mers șepcile și salutându-l politicos.

Exasperat de pisălogeala dricarilor, Ippolit Matveevici urcă mai repede ca de obicei treptele cerdacului, își șterse enervat noroiul de pe tălpi de una

dintre trepte și, cuprins de o foame de lup, intră în antreu. Tocmai atunci ieșea din odaie, cu fața aprinsă, părintele Fiodor de la biserica „Sfinții Frol și Lavr”, care, ținându-și cu mâna dreaptă anteriul puțin ridicat, se repezi afară, fără să-l bage în seamă pe Ippolit Matveevici.

Vorobianinov observă atunci o curățenie exagerată în casă, o schimbare bățătoare la ochi în așezarea puținelor mobile ale locuinței și simți în nas o gădilătură de la un puternic miros de medicamente. În prima odaie fu întâmpinat de o vecină a lor, Kuznețova, nevasta unui agronom, care, fluturând brațele în aer, îi șopti:

— Îi e rău, chiar acum s-a spovedit. Nu mai bocăni cu cizmele.

— Nu bocănesc, răspunse ascultător Ippolit Matveevici. Dar ce s-a întâmplat?

Madame Kuznețova își țuguie buzele și arată cu mâna spre ușa camerei alăturate:

— O criză de inimă foarte gravă.

Și repetând cuvintele pe care cu siguranță le auzise de la alții și care-i plăcuseră prin caracterul lor impunător, adăugă:

— Nu e exclus un deznodământ fatal. N-am stat o clipă toată ziua. Când am venit de dimineață să împrumut mașina de tocat carne, am găsit ușa deschisă. În bucătărie nu era nimeni și nici în odaia asta, nimeni. Mi-am zis că Klavdia Ivanovna s-o fi dus să cumpere făină pentru cozonaci. Voia încă de deunăzi să se ducă. Știi și dumneata că acum făina, dacă n-o cumperi dinainte...

Madame Kuznețova i-ar mai fi vorbit mult despre făină, despre felul cum o găsisse pe Klavdia Ivanovna zăcând în nesimțire lângă soba de teracotă, dar un geamăt venit din odaia de alături lovi dureros auzul lui Ippolit Matveevici. El își făcu în grabă semnul crucii cu mâna ce începuse să-l furnice și trecu în camera soacră-sii.

CAPITOLUL II

MADAME PETUHOVA ÎȘI DĂ OBȘTESCUL SFÂRȘIT

Klavdia Ivanovna zăcea pe spate, cu o mână sub cap. Avea o scufie de culoarea țipătoare a caisei, care fusese la modă cu ani înainte, când doamnele purtau *chanteclair* și abia începeau să danseze tangoul argentinian.

Chipul Klavdiei Ivanovna avea un aer solemn, dar nicio expresie. Ochii îi erau ațintiți în tavan.

— Klavdia Ivanovna! o strigă Vorobianinov.

Soacra începu să miște iute din buze, dar în locul sunetelor de trombon cu care îi era obișnuită urechea, Ippolit Matveevici auzi un geamăt stins, subțire și atât de prăpădit, încât i se strânse inima. O lacrimă strălucitoare îi scăpă pe neașteptate din ochi și i se prelinse pe obraz, repede ca argintul-viu.

— Klavdia Ivanovna, repetă Vorobianinov, ce-i cu dumneata?

Dar din nou nu primi niciun răspuns. Bătrâna închise ochii și se răsuci pe o parte.

Nevasta agronomului intră tiptil în odaie, îl luă de mână pe Ippolit Matveevici și-l scoase de acolo ca pe un băiețaș pe care-l duci să se spele.

— A adormit. Doctorul a spus s-o lăsăm liniștită. Dumneata, dragul meu, du-te până la farmacie. Uite rețeta și interesează-te totodată cât costă o pungă pentru gheață.

Ippolit Matveevici i se supuse fără murmur doamnei Kuznețova, socotind că ea e, fără îndoială, mai pricepută în astfel de treburi.

Până la farmacie era mult de mers. Cu rețeta strânsă în pumn ca un lican, Ippolit Matveevici ieși grăbit în stradă.

Era aproape întuneric. În penumbră se zărea silueta pirpirie a meșterului dricar Bezenciuk, care, rezemat de o poartă de brad, mânca pâine cu ceapă. Alături ședeau ciucite cele trei „Nimfe”, care, lingându-și lingurile, înfulecau dintr-un ceaun de tuci cașă de hrișcă. Când dădură cu ochii de Ippolit Matveevici, dricarii luară poziție de drepti ca soldații. Bezenciuk strânse supărat din umeri și, arătând spre concurenții săi, mormăi:

— Te împiedici de ei la tot pasul, arde-o-ar focul de treabă.

În mijlocul pieței Staropanskaia, lângă micul bust al poetului Jukovski⁽⁴⁾, pe al cărui soclu era gravată inscripția: „A lumilor zeiță-i sacra poezie”,

oamenii discutau cu aprindere despre boală gravă a Klavdiei Ivanovna. Părerea generală a cetățenilor adunați acolo se putea rezuma în: „Toți vom ajunge acolo” și „Domnul a dat, Domnul a luat”.

Frizerul de la „Pierre și Constantin”, care de altfel răspundea fără supărare la numele de Andrei Ivanovici, nu pierdu nici acum prilejul de a-și arăta cunoștințele în materie medicală, culese din revista *Ogoniok* de la Moscova.

— Știința modernă, spunea Andrei Ivanovici, a ajuns la lucruri uluitoare. Iată, de pildă, înainte, când unui client îi ieșea un coș pe bărbie, se ajungea de multe ori la cazuri de septicemie. Acum însă se zice – nu știu dacă e adevărat sau nu – că la Moscova se întrebuințează pentru fiecare client câte un pământ sterilizat.

Cetățenii din jur oftară prelung.

— Mă Andrei, mi se pare că îndrugi brașoave... Unde s-a mai pomenit un pământ pentru fiecare? Născocеști uneori niște lucruri de rămâne omul trăsnit!

Prusis, fost proletar în câmpul intelectual, iar în prezent teighetar, se și enervă:

— Ia stai puțin, Andrei Ivanovici. După datele ultimului recensământ, Moscova numără peste două milioane de locuitori. Prin urmare ar fi nevoie de peste două milioane de pământufuri? Destul de original, nimic de zis!

Discuția se încingea și dracu’ știe unde s-ar fi ajuns dacă la capătul străzii Osîpnaia n-ar fi apărut Ippolit Matveevici.

— Iar fuge la farmacie. Înseamnă că-i merge prost.

— Moare bătrâna. Nu degeaba aleargă Bezenciuk prin oraș de parcă nu-i în toate mințile.

— Dar doctorul ce spune?

— Ei, doctorul! Parcă cei de la policlinică sunt doctori? Și pe un om sănătos ți-l bagă în mormânt!

„Pierre și Constantin”, care de mult voia să facă o comunicare de natură medicală, spuse uitându-se circumspect în jur:

— Acum toată puterea e în hemoglobină.

După aceste cuvinte, „Pierre și Constantin” amuți.

Tăcură și ceilalți cetățeni, meditănd fiecare în felul lui la puterea misterioasă a hemoglobinei.

Când luna răsări și lumina ei verzuie ca menta învălui micul bust al lui Jukovski, se putu citi clar pe spinarea lui de bronz o scurtă înjurătură scrisă cu cretă.

Această inscripție apăruse pentru prima dată pe bust la 15 iunie 1897, chiar în noaptea următoare dezvelirii monumentului și cu toată vigilența reprezentanților poliției, iar mai târziu a miliției, injurioasa inscripție era

reînnoită cu regularitate în fiecare zi.

În căsuțele de lemn cu obloane la ferestre, samovarele își începuseră obișnuitul lor cântec șuielat. Era ora cinci. Cetățenii nu mai stătura să-și piardă vremea de pomană și se împrăștiară.

Începu să bată vântul.

Între timp, Klavdia Ivanovna își trăia ultimele clipe. Ba cerea de băut, ba spunea că trebuie să se scoale ca să se ducă să scoată de la reparat ghetete de sărbătoare ale lui Ippolit Matveevici, ba se plângea că e un praf de te înăbuși, ba cerea să se aprindă toate lămpile.

Ippolit Matveevici, care obosise de atâtea emoții, umbla de colo-colo prin odaie. Îl apăsau tot felul de gânduri neplăcute în legătură cu ale casei. Se gândea că va trebui să ceară bani de la Casa de Ajutor Reciproc, să alerge după popă și să răspundă la scrisorile de condoleanțe ale rudelor. Ca să-și mai alunge aceste gânduri, Ippolit Matveevici ieși în cerdac. Acolo, scăldat în lumina verzuie a lunii, stătea meșterul dricar Bezenciuk.

— Ei, ce ziceți, domnule Vorobianinov, să-l fac? întrebă meșterul apăsându-și șapca pe piept.

— Știu eu, fă-l, răspunse ursuz Ippolit Matveevici.

— Păi, „Nimfa”, arde-o-ar focul de treabă, parcă dă marfă ca lumea? se porni Bezenciuk.

— Da mai du-te dracului! Mi s-a acrit de tine!

— Nu vă supărați! Voiam să întreb de ciucuri și de brocart. Cum să-l fac? Arde-o-ar focul de treabă. Calitatea întâia, prima? Sau cum?

— Fără niciun fel de ciucuri și brocart. Un coșciug simplu de lemn. Din brad. Ai priceput?

Bezenciuk duse un deget la buze, voind să arate prin acest gest că pricepuse tot, se răsuci pe călcâie și clătînându-se plecă, bălăbănindu-și brațul în care ținea șapca. Abia acum băgă de seamă Ippolit Matveevici că meșterul era beat mort.

Vorobianinov se simți din nou cuprins de un sentiment cât se poate de neplăcut. Nu putea să se închipuie venind acasă seara în locuința rămasă pustie și murdară. I se părea că odată cu moartea soacră-sii vor dispărea toate acele mici dichisuri și tabieturi pe care cu atâtea efortări și le luase după revoluția ce-i răpise dichisurile și tabieturile în stil mare. „Să mă însor?”, se gândi Ippolit Matveevici. „Cu cine? Cu nepoata șefului miliției, sau cumva cu Varvara Stepanovna, sora lui Prusis? Ori să angajez o femeie de serviciu? Nici gând de așa ceva! Nu mai scap de ea și mă mai cară și pe la procese. Apoi e și scump!” Dintr-odată viața își pierdu orice farmec în ochii lui. Cu sufletul plin de revoltă și dezgust față de tot și de toate în lume, intră iar în casă.

Klavdia Ivanovna nu mai aiura. Șezând sprijinită în perne, ea se uita la

Ippolit Matveevici cu o privire perfect lucidă și, după cum i se păru, chiar aspră.

— Ippolit, șopti ea deslușit, vino și șezi lângă mine. Trebuie să-ți vorbesc...

Ippolit Matveevici se așeză fără niciun chef, uitându-se cu luare-aminte la chipul slăbit și mustăcios al soacră-sii. Încercă să zâmbească și să-i spună câteva cuvinte de îmbărbătare, dar pe față nu-i apăru decât un rânjel, iar vorbele de îmbărbătare nu-i veniră pe buze. Din gura lui nu ieși decât un chițcăit stânjenit.

— Ippolit, repetă soacra, ții minte garnitura noastră din salon?

— Care? întrebă Ippolit Matveevici, cu politețea de care faci uz numai când vorbești cu oameni grav bolnavi.

— Acea... tapisată cu creton englezesc...

— Aha, aceea din casa mea?

— Da, de la Stargorod...

— O țin minte, o țin foarte bine minte... o sofa, douăsprezece scaune și o măsuță rotundă cu șase picioare. Mobilă minunată, lucrată de Gambs... Dar de ce ți-ai adus aminte de ea?

Klavdia Ivanovna nu putu însă să-i răspundă. Fața ei începu să capete treptat o culoare albastru-verzuie ca de piatră vânăță. Ippolit Matveevici simți și el că, fără să știe de ce, i se oprește inima în loc. Își amintea foarte bine salonul din casa lui boierească, mobilă de nuc cu picioare arcuite, așezată simetric, podeaua frecată cu ceară, străvechiul pian cafeniu și ramele negre, ovale de pe pereți cu daghereotipurile reprezentând rubedeniile cele mai importante.

În clipa aceea Klavdia Ivanovna rosti cu un glas nepăsător, parcă lipsit de viață:

— Într-unul dintre scaune mi-am ascuns briliantele.

Ippolit Matveevici îi aruncă bătrânei o privire cu coada ochiului.

— Ce briliante? întrebă el mașinal și pe dată îl străfulgeră gândul: „Nu le-au luat atunci când ni s-a făcut percheziția?”

— Am ascuns briliantele într-un scaun, repetă cu încăpățănare bătrâna.

Ippolit Matveevici se ridică și, uitându-se la fața luminată de lampa de gaz a Klavdiei Ivanovna, care părea împietrită, își dădu seama că ea nu aiurează.

— Briliantele dumitale! ți-pă el, speriiindu-se singur de puterea glasului său. Într-un scaun! Cine te-a învățat să faci așa ceva? De ce nu mi le-ai dat mie?

— Păi, cum era să-ți mai dau briliantele după ce i-ai mâncat fetei mele moșia? rosti bătrâna rece și cu răutate.

Ippolit Matveevici se așeză, dar se sculă de îndată iar în picioare. Inima îi

zvâcnea cu zgomot, punându-i în mișcare sângele în tot corpul. Simțea cum capul începe să-i vâjâie.

— Dar le-ai scos de acolo? Le ai aici?

Bătrâna clătină din cap în semn că nu.

— N-am apucat să le scot. Ții minte că a trebuit să fugim repede, pe neașteptate. Au rămas în scaunul care stătea între lampa de faianță și cămin.

— Dar asta-i curată nebunie! O, ce mult semeni cu fața dumitale! strigă Ippolit Matveevici cât îl ținea gura.

Și fără să se mai jeneze că se află la căpătâiul unei muribunde, dădu cu zgomot în lături un scaun și începu să umble încoace și încolo prin odaie. Bătrâna urmărea nepăsătoare mișcările lui Ippolit Matveevici.

— Dar poate ai măcar vreo idee unde ar putea fi acum scaunele astea? Sau poate îți închipui că stau încă și acum nemișcate în salonul casei mele și te așteaptă pe dumneata să vii să-ți ridici comorile?

Bătrâna nu-i răspunse.

Din pricina furiei, pince-nez-ul îi căzu de pe nas funcționarului de la oficiul stării civile și se rostogoli pe jos, după ce o clipă arcul lui de aur sclipi în dreptul genunchilor săi.

— Ce idee! Să vâri într-un scaun briliante în valoare de șaptezeci de mii de ruble! Într-un scaun pe care nu se știe cine șade acum!...

În clipa aceea Klavdia Ivanovna sughiță și se aplecă cu tot trupul spre marginea patului. Un braț al ei, descriind în aer un semicerc, încercă să-l prindă de mânecă pe Ippolit Matveevici, dar căzu fără vlagă pe plapuma viorie.

Țipând de spaimă, Ippolit Matveevici alergă la vecină.

— Mi se pare că moare!

Vecina își făcu tacticos semnul crucii și, fără a-și ascunde curiozitatea, veni repede cu soțul ei, un agronom bărbos, în locuința lui Ippolit Matveevici. Vorobianinov însă, buimăcit, se duse în grădina publică.

În timp ce perechea de agronomi, ajutată de servitoarea lor, punea rânduială în camera răposatei, Ippolit Matveevici rătăcea prin grădină, împiedicându-se de bănci și luând drept tufișuri cuplurile de îndrăgostiți ce stăteau nemișcați și înghețați în aerul rece al primăverii timpurii.

În capul lui Ippolit Matveevici domnea un adevărat haos. Îi răsunau coruri de țigani, orchestre alcătuite din cucoane pieptoase care executau la nesfârșit „tango-amapa”, apoi i se păru că se află iarna la Moscova într-o sanie luxoasă trasă de un trăpaș mare, corbiu, care fornăie cu dispreț la pietoni. Dar câte nu i se năzăreau lui Ippolit Matveevici? Ba niște indispensabili portocalii, grozav de scumpi, ba un valet devotat, ba o eventuală călătorie la Cannes.

Ippolit Matveevici iuți pasul și se poticni deodată de corpul meșterului dricar Bezenciuk, care, înfășurat în cojoc, dormea de-a curmezișul unei poteci. Din pricina izbiturii omul se trezi, strănută și se sculă cât ai clipi din ochi.

— N-aveți nicio grijă, domnule Vorobianinov, spuse el cu suflet, continuând parcă o discuție începută cu o clipă înainte. Și la coșciug trebuie muncă, nu glumă.

— A murit Klavdia Ivanovna, îl vesti clientul.

— Ei, fie-i țărâna ușoară, încuviință Bezenciuk. S-a săvârșit, care va să zică, bătrânica... Bătrânele întotdeauna „se săvârșesc”... Sau le ia Dumnezeu sufletul, depinde de ce bătrânică e vorba. A dumneavoastră, de pildă, fiind mărunțică și bondoacă, înseamnă că s-a săvârșit. Când e vorba de una mai înaltă și mai slabă, aceea se socoate că i-a luat Dumnezeu sufletul...

— Cum adică, se socoate? Cine socoate?

— Noi, care va să zică. Noi, meșterii dricari. Iată, dumneavoastră, de pildă, sunteți un bărbat impunător, înalt, deși slab. Dacă, ferească Dumnezeu, o să muriți, o să se socoată că v-ați sfârșit zilele. Dacă e vorba de un om care se îndeletnicește cu negoțul, de un membru al fostei ghildii⁽⁵⁾ negustorești, acela înseamnă că și-a încheiat socotelile cu viața. De unul care e mai de jos, de un portar, sau să zicem de un țăran, se spune: „s-a cărat pe cea lume” sau „l-a luat Aghiuță”. Când moare însă un grangure – un conducător de cale ferată sau vreun șef – se zice că a dat ortul popii. Chiar așa merge vorba despre ei: „Ai auzit că al nostru a dat ortul popii?”

Zguduit de aceasta ciudată clasificare a celor care închid pe veci ochii, Ippolit Matveevici întrebă:

— Ei și când ai să mori tu, cum vor spune meșterii dricari?

— Eu sunt un om fără însemnătate. De mine o să zică: „A crăpat Bezenciuk”. Atât.

Și adaugă sever:

— Eu nu pot să dau ortul popii și nici „să-mi sfârșesc zilele”, căci sunt prea mic de stat... Dar cu coșciugul ce facem, domnule Vorobianinov? Chiar vreți să fie fără ciucuri și brocart?

Cufundat însă din nou în visurile lui feerice, Ippolit Matveevici nu răspunse nimic și o porni înainte. Bezenciuk îl urmă, calculând ceva pe degete și mormăind, cum îi era felul.

Luna dispăruse de mult. Era un frig ca iarna. Băltoacele se acoperiseră din nou cu o pojghiță de gheață fărâmicioasă ca napolitanele. Pe strada Tovarășul Gubernski pe care mergeau amândoi, vântul se războia cu firmele. Dinspre piața Staropanskaia se iviră tulumbele pompierilor, la care erau înhămate niște mârtoage numai piele și os. Tulumbele acestea făceau un zgomot de parcă ar fi tras cineva un oblon de prăvălie.

Lăsând să le atârne picioarele încălțate în cizme din pânză de azbest, pompierii, cărora le bălălăiau capetele dintr-o parte în alta, cântau cu niște glasuri dinadins grețoase:

*Glorie șefului nostru,
Glorie scumpului nostru tovarăș Tulumbov!...*

— Au chefuit la nunta lui Kolka, fiul șefului de pompieri, zise pe un ton nepăsător Bezenciuk și, vârandu-și mâna sub cojoc, se scărpină la piept. Și chiar vreți fără brocart și fără nicio altă garnitură?

Tocmai în clipa aceea Ippolit Matveevici luase hotărârea definitivă. „Mă duc să dau de ele, își zise el. După aceea vom vedea.”

Și în visurile lui de briliant până și răposata soacră-sa i se păru mai dragă decât îi fusese. Se întoarse spre Bezenciuk și-i zise:

— Să te ia dracu'! Fă-! Cu brocart! Cu ciucuri...

CAPITOLUL III

CODICELE PĂCĂTOSULUI

După ce o împărtăși pe muribunda Klavdia Ivanovna, părintele Fiodor Vostrikov de la biserica „Sfinții Frol și Lavf” ieși de la Vorobianinov într-o agitație nemaipomenită și tot drumul până acasă merse uitându-se distrat în stânga și în dreapta și zâmbind stingherit. Era atât de mult cu gândul aiurea, încât, când se apropie de casă, puțin mai lipsea să nimerească sub roțile automobilului Gas nr. 1 al Comitetului Executiv Județean. După ce ieși în cele din urmă din ceața viorie răspândită de această mașină infernală, părintele Vostrikov, total aiurit, o porni în ciuda cinului său bisericesc și a vârstei sale cam tomnatice într-un frivol semigalop.

Coana preoteasă Katerina Aleksandrovna pune masa pentru cină. În zilele când nu trebuia să slujească de vecernie, părintelui Fiodor îi plăcea să ia masa devreme. Acum însă, după ce-și scoase pălăria și anteriorul călduros, vătuit, părintele se repezi în iatac și, spre marea mirare a preotesei, se încuie acolo și începu să cânte cu o voce surdă: „Cuvine-se cu adevărat”.

Coana preoteasă se așează pe un scaun și șopti speriată:

— Cine știe ce altă năzbâtie mai pune la cale?!...

Sufletul neastâmpărat al părintelui Fiodor nu cunoștea liniștea. De altfel, n-o cunoscuse niciodată; nici atunci când era Fedea, elev la școala parohială, nici când fusese Fiodor Ivanîci, seminarist mustăcios. După ce trecuse de la seminar la universitate și urmasese trei ani la Facultatea de Drept, deodată, în 1915, speriat că s-ar putea să fie mobilizat, Vostrikov o apucă iar pe drumul preoției. Fu făcut mai întâi diacon, apoi hirotonisit preot și numit în capitala de județ X. Dar mereu, de-a lungul tuturor etapelor carierei sale preoțești și laice, părintele Fiodor rămăsese un om lacom de bani.

Visul părintelui Vostrikov era să aibă o fabrică de lumânări. Obsedat de viziunea unor tambure mari înfășurate cu odgoane de ceară, părintele Fiodor născocea tot felul de planuri de pe urma înfăptuirii cărora să se poată alege cu o anume sumă în bani gheață necesară pentru a-și cumpăra o fabricuță din Samara, pe care pusese de mult ochii.

Ideile îi veneau părintelui Fiodor pe neașteptate și el se puneă îndată pe treabă. Într-o zi îi veni în minte să facă săpun de rufe; făcu puduri întregi, dar cu toate că săpunul avea un procent imens de grăsimi, nu făcea clăbuc și, pe deasupra, mai costa și de trei ori mai scump decât cel al cooperativei „Plugul și ciocanul”, așa încât marfa a trebuit să zacă o grămadă de vreme

udă în cerdac și să putrezească acolo spre marea durere a Katerinei Aleksandrovna, pe care o podideau și lacrimile de câte ori trecea pe lângă ea. În cele din urmă săpunul fu aruncat la hazna.

Mai târziu, citind într-o revizită de zootehnie că iepurii de casă au o carne fină ca de pui, că se înmulțesc grozav de repede și că pot aduce unui gospodar harnic câștiguri grase, părintele Fiodor își făcu rost numaidecât de șase reproducători și, după numai două luni, cățeaua Nerka, speriată de numărul uriaș de vietăți urecheate care umpluseră curtea și casa, dădu bir cu fugiții. Iar blestemații de burtăverde din orașul X se arătară din cale-afară de conservatori și cu o rară unanimitate refuzau să cumpere iepurii lui Vostrikov. Atunci, părintele Fiodor, după ce se sfătui cu preoteasă, hotărî să-și îmbogățească meniul cu carne de iepure, care e mai gustoasă chiar decât cea de pui. Și au început să facă din iepuri friptură, șnițel, chiftele; iepurii erau fierți în supă, serviți reci la cină și copti în budinci. Dar asta nu rezolvă cu nimic problema. Părintele Fiodor făcu socoteala că trecând exclusiv la consumul de carne de iepure, familia sa nu va putea totuși mânca într-o lună mai mult de patruzeci de asemenea animale, iar ele se înmulțeau lunar cu nouăzeci de capete, număr care amenința să crească în fiecare lună în progresie geometrică.

Vostrikovii hotărâră atunci să deschidă o pensiune.

Părintele Fiodor se așeză și scrise toată seara cu creionul chimic pe niște bucățele de hârtie tăiate cu grijă dintr-un caiet de aritmetică anunțuri prin care oferea mese gustoase la domiciliu, preparate exclusiv cu unt proaspăt. Anunțul începea cu cuvintele: „ieftin și gustos”. Preoteasa umplu cu pap un castronăș smălțuit și seara târziu părintele Fiodor se duse și lipi anunțurile pe toți stâlpii de telegraf și în apropierea diverselor instituții sovietice.

Nouă idei avu mare succes. Chiar din prima zi se prezentară șapte persoane, printre care Bendin, slujbaş la Comisariatul Militar și Kozlov, responsabilul Subsecției de Urbanistică, din al cărui zel fusese de curând dărâmat unicul monument istoric al orașului – Arcul de Triumf de pe vremea țarinei Elizaveta^[6], care, după spusele lui, stingherea circulația.

Tuturor le plăcu masa foarte mult. A doua zi se prezentară paisprezece persoane. Părintele și preoteasa abia mai pridideau cu jupuitul iepurilor. O săptămână încheiată treaba merse strună și părintele Fiodor se și gândea să deschidă un mic atelier de tăbăcărie fără motor, când iată surveni o întâmplare cu totul neprevăzută.

Cooperativa „Plugul și ciocanul”, care fusese închisă timp de trei săptămâni pentru inventar, își redeschise porțile și băieții de prăvălie rostogoliră, gâfâind, în curtea din dos care era comună cu curtea părintelui Fiodor, un butoi cu varză stricată și-l vărsară la hazna. Atrași de mirosul picant, iepurii dădură năvală grămadă la hazna și chiar a doua zi dimineața

se abătu asupra gingașelor rozătoare o molimă care bântui numai trei ceasuri, dar seceră două sute patruzeci de reproducători și nenumărați pui.

Năucit, părintele Fiodor se potoli timp de vreo două luni și-și veni în fire abia acum, când se întoarse de la Vorobianinov și, spre mirarea preotesei, se încuie în iatac. Toate semnele arătau că părintele Fiodor e luminat de o idee nouă, care a pus în întregime stăpânire pe cugetul lui.

Katerina Aleksandrovna ciocăni cu degetul îndoit la ușa iatacului. Nu primi niciun răspuns, dar auzi cântecul și mai tare. După un minut, ușa se întredeschise și părintele Fiodor scoase capul, arborând o față ce-i strălucea de o roșeață feciorelnică.

— Dă-mi, maică, foarfecele, dar mai iute – spuse cu răsuflarea la gură părintele Fiodor.

— Dar cu cina ce facem?

— Nimic. Pe urmă!

Părintele Fiodor luă repede foarfecele, se încuie din nou și se apropie de oglinda cu ramă neagră, zgâriată, ce atârna pe perete.

Alături de oglindă spânzura o gravură veche frumos colorată: *Codicele păcătosului*. Aceasta fusese o deosebită consolare pentru părintele Fiodor după nenorocirea cu iepurii. Gravura arăta limpede cât de deșarte sunt toate cele pământești. În partea de sus avea patru desene cu inscripții slavone pline de tâlc și aducătoare de pace sufletului: „Sem rugăciune făcea, Ham grâu semăna, Iafet puterea avea, iar Moartea toate stăpânea.” Moartea avea o coasă și un ceas de nisip, prevăzut cu aripi. Parcă era făcută din proteze și piese ortopedice și stătea cu picioarele depărtate pe niște dealuri pustii. Înfățișarea ei părea a spune că nenorocirea cu iepurii e un fleac.

De data aceasta părintelui Fiodor îi plăcu mai mult poza cu *Iafet puterea avea*, reprezentând un om burduhănos cu barbă și în veșminte bogate șezând pe un tron, într-o mică sală.

Părintele Fiodor zâmbi și, uitându-se atent în oglindă, începu să-și taie cuvioasa-i barbă. Părul cădea pe jos, foarfecele scârțâia, totuși după vreo cinci minute părintele Fiodor se încredință că nu se pricepe deloc la tunsul bărbii. O ciuntise într-o parte și avea acum o înfățișare indecentă și chiar suspectă.

După ce se mai învărti puțin prin fața oglinzii, părintele Fiodor se înfurie, o chemă pe nevastă-sa și, întinzându-i foarfecele, îi spuse enervat:

— Ajută-mă măcar tu, maică. Nu izbutesc deloc să vin de hac părului ăstuia.

Maica preoteasă rămase înmărmurită de uimire.

— Ce-ai făcut din tine? izbuti ea să îngaiame în cele din urmă.

— N-am făcut nimic. Mă tund un pic. Ajută-mă, te rog. Uite aici mi se pare că am tăiat cam strâmb.

— Doamne, exclamă preteasa intrând cu foarfecele în pletele părintelui Fiodor, nu cumva, Fedenka, ți-a dat prin cap să treci la obnovlenți⁽⁷⁾.

Părintele Fiodor se bucură că discuția ia această întorsătură.

— Și de ce, maică, n-aș trece la obnovlenți? Ce, ei nu-s oameni?

— Sigur că sunt oameni, încuviință preteasa, pe un ton sarcastic, cum să nu fie: se duc la cinema, plătesc pensie alimentară...

— Ei, o să mă duc și eu la cinema.

— Du-te, mă rog.

— Să știi chiar că am să mă duc.

— Du-te și ai să vezi unde ai să ajungi. Uită-te mai bine în oglindă cum arăți.

Și într-adevăr, din oglindă îl privea pe părintele Fiodor o mutră dezghețată, cu ochi negri, cu o bărbuță ciudată și mustăți caraghios de lungi.

Se apucară să scurteze mustățile, ca să le aducă la proporțiile cuvenite.

Cele ce urmară o uimică încă și mai mult pe preteasă.

Părintele Fiodor declară că trebuie să plece în aceeași seară pentru niște treburi și o rugă pe Katerina Aleksandrovna să se ducă până la fratele ei, brutarul, și să împrumute de la el pe o săptămână paltonul lui cu guler de blană și șapca de culoare cafenie, cu cozoroc în formă de cioc de rață.

— Nu mă duc nicăieri! declară coana preteasă și începu să plângă.

Timp de o jumătate de ceas părintele Fiodor se plimbă înapoi și-ncoace prin odaie, debitând tot felul de aiureli și sperindu-și nevasta cu mutra lui schimbată. Preteasa nu pricepu decât atât: că părintele Fiodor și-a tuns barba fără niciun rost, că vrea să plece naiba știe încotro cu șapca aceea caraghioasă și că pe ea o lasă.

— Nu le las, îi tot repeta părintele Fiodor, nu te las. Peste o săptămână sunt înapoi. Nu se poate oare ca un om să aibă și el niște treburi? Te-ntreb: se poate sau nu se poate?

— Nu se poate, răspunse preteasa.

Deși blajin în raporturile lui cu oamenii, părintele Fiodor se văzu nevoit de astă dată să bată cu pumnul în masă. Cu toate că bătuse încetișor și neîndemânatic, căci nu mai făcuse așa ceva niciodată, preteasa se sperie de-a binelea și, după ce-și puse basmaua pe cap, dădu fuga la fratele ei să împrumute hainele civile.

Rămas singur, părintele Fiodor stătu pe gânduri câteva clipe, apoi își zise: „Și femeilor le vine greu câteodată” și trase de sub pat un cufăraș îmbrăcat în tablă, din cele care se întălesc mai ales la ostașii Armatei Roșii. Ele sunt captușite pe dinăuntru cu bucăți vărgate de tapet, peste care se află portretul lui Budionnîi sau capacul de la cutiile de țigări „Plaja”, pe care se văd trei femei frumoase întinse pe țărmul presărat cu prundiș de la Batumi.

Spre nemulțumirea părintelui Fiodor erau lipite și pe cufărașul Vostrikovilor poze, dar nu găseai printre ele nici pe Budionnîi și nici pe frumoasele de la Batumi.

Preoteasa lipise pe toată partea dinăuntru a cufărului fotografii tăiate din revista *Cronica războiului din 1914*. Vedeai și *Cucerirea cetății Przemysl* și *Distribuirea veșmintelor de iarnă gradelor inferioare pe front* și multe altele de același fel.

După ce dădu jos cărțile ce se aflau deasupra și anume: o colecție a revistei *Pelerinul rus* pe anul 1903, voluminoasa *Istorie a schismei* și broșurica *Un rus în Italia*, pe a cărei copertă se vedea Vezuviul fumegând, părintele Fiodor băgă mâna în fundul cufărului și scoase o pălărie veche, roasă, a nevestii. Închizând ochii din pricina mirosului de naftalină care îl izbise pe neașteptate, părintele Fiodor desprinse din pălărie – rupându-i dantelele și cusăturile – un cârnăcior greu de pânză. Cârnăciorul conținea douăzeci de monede de aur a câte zece ruble – tot ce-i mai rămăsese părintelui Fiodor de pe urma aventurilor lui comerciale.

Cu un gest mașinal își ridică poala anteriorului și vârî cârnăciorul în buzunarul pantalonilor săi vărğați. Apoi se apropie de scrin și scoase dintr-o cutie de bomboane cincizeci de ruble în hârtii de câte trei și cinci ruble, lăsând acolo un rest de douăzeci de ruble.

— Pentru casă ajunge, hotărî el.

CAPITOLUL IV

MUZA CĂLĂTORIILOR ÎNDEPĂRTATE

Cu un ceas înainte de sosirea personalului de seară, părintele Fiodor stătea la coadă la casa de bilete, într-un palton scurt care abia îi trecea de genunchi, cu un coșuleț împletit în mână și se uita îngrijorat la ușa de intrare. Îi era teamă ca, în ciuda stăruințelor lui, coana preoteasa să nu vină la gară să-l petreacă, în care caz teighetarul Prusis, care ședea la bufet și-l cinstea cu bere pe agentul financiar, îl va recunoaște numaidecât. Părintele Fiodor se mai uita cu mirare și rușine la pantalonii săi vârgați pe care acum puteau să-i vadă toți mirenii.

Urcarea în trenul care n-avea locuri numerotate se făcu cu scandalul obișnuit. Pasagerii, încovoiați sub povara sacilor lor uriași, alergau de la coada trenului spre capul lui și de la capătul trenului spre coadă. Zăpăcit, părintele Fiodor alerga și el împreună cu ceilalți. Și, ca și toți ceilalți, vorbea mios cu însoțitorii de vagoane, ca și toți ceilalți se temea că la casă i se dăduse un bilet „greșit” și abia după ce fu lăsat să intre într-un vagon, își recăpătă calmul obișnuit, ba chiar se înveseli.

Locomotiva fluieră strident și trenul se puse în mișcare, purtându-l pe părintele Fiodor spre zări necunoscute, după niște treburi misterioase, dar care, pare-se, promiteau câștiguri mari.

Curios lucru e și zona drumului de fier! Cel mai obișnuit cetățean, pătrunzând în ea, se simte întrucâtva agitat și se transformă repede fie în călător, fie în primitor de colete, fie pur și simplu într-un derbedeu fără bilet, care otrăvește zilele și slujba brigăzilor de conductori și a controlorilor de pe peroane.

În clipa în care cetățeanul intră în zona drumului de fier, pe care el – ca un diletant – o numește gară sau stație, viața lui se schimbă cu totul. Îndată se reped la el niște namile, cu chipuri ca al lui Ermak Timofeevici^[8], purtând șorțuri albe și plăci nichelate în dreptul inimii, care îi iau serviabil bagajul. Din această clipă cetățeanul nu-și mai aparține. El devine călător și începe să îndeplinească toate îndatoririle de călător. Aceste îndatoriri sunt complicate, dar plăcute.

Călătorul mănâncă foarte mult. Simplii muritori nu mănâncă noaptea, pe când călătorul mănâncă și noaptea. El mănâncă pui fripți, lucru prea scump pentru punga lui, ouă tari care fac rău la stomac și intestine. Când trenul trece un macaz, în plasele de bagaje zăngănesc nenumărate ceainice și saltă pachete învelite în ziare în care se găsesc pui rămași fără picioarele pe care li

le-au smuls din rădăcini călătorii.

Dar călătorii nu bagă de seamă toate acestea. Ei povestesc anecdote. Cu o regularitate matematică, la fiecare trei minute, tot vagonul se cutremură de râs. Apoi se face liniște și cu o voce catifelată cineva povestește altă anecdotă:

— Un evreu bătrân trage să moară. Lângă patul lui stau nevastă-sa, copiii. „Monea e aici?”, întrebă evreul abia putând rosti cuvintele. „Aici.” „Dar mătușa Brana a venit?” „A venit.” „Dar bunica unde-i? N-o văd.” „Uite-o colo în picioare.” „Dar Isac?” „E și el aici.” „Dar copiii?” „Uite-i, sunt toți aici.” „Atunci cine a rămas în prăvălie?”

În aceeași clipă ceainicele încep să zăngănească și puii să se salte în plasele de bagaje, din pricina hohotelor de râs din vagon. Dar călătorii nu dau nicio atenție lucrului acestuia. Fiecare poartă în suflet o anecdotă preferată, care își așteaptă cu nerăbdare rândul. Împingându-și vecinii cu coatele și strigând rugător: „Ascultați una pe care am auzit-o eu”, un nou povestitor izbutește să câștige atenția celorlalți și începe:

— Un evreu vine acasă și se culcă în pat lângă nevastă-sa. Deodată aude ceva mișcându-se sub pat. Evreul bagă mâna sub pat și întreabă: „Tu ești, Jack?”. Iar cățelul Jack îl linge pe mână și răspunde: „Da, eu sunt.”

Călătorii se tăvălesc de râs, noaptea întuncoasă învăluie câmpiile, din coșul locomotivei țâșnesc scânteii sprintăre, iar semafoarele subțiri cu ochelari verzi, luminoși trec în goană pe lângă tren, uitându-se delicat pe deasupra lui.

Curios lucru e și zona drumului de fier! Prin toate colțurile țării aleargă trenuri lungi și grele de distanță mare. Pretutindeni drumul este liber. Pretutindeni ard lumini verzi – calea este deschisă. Expresul polar se apropie de Murmansk. Huruind pe macazuri, își ia vânt din gara Kursk rapidul „K. 1” croindu-și drum spre Tiflis⁽⁹⁾. Expresul pentru Extremul Orient ocolește lacul Baikal, apropiindu-se cu toată viteza de Oceanul Pacific.

Muza călătoriilor îndepărtate îl atrage pe om. Ea l-a smuls pe părintele Fiodor din liniștitu-i locaș de provincie și-l poartă Dumnezeu știe în ce gubernie. Până și fostul mareșal al nobilimii, Ippolit Matveevici Vorobianinov, în prezent conțopist la starea civilă, are și el sufletul tulburat și dracu' știe ce plănuiește.

Oamenii cutreieră țara. Unul pleacă să-și găsească, la zece mii de kilometri de locul unde își are slujba, o logodnică fermecătoare. Altul, în goană după comori, își părăsește oficiul său poștal și telegrafic și, ca un elev de școală, fuge la Aldan⁽¹⁰⁾. Iar un al treilea șade acasă, mângâindu-și dragăstos hernia și citește operele contelui Salias⁽¹¹⁾ cumpărate cu cinci copeici în loc de o rublă.

A doua zi după înmormântarea de care meșterul dricar Bezenciuk avusese amabilitatea să se ocupe, Ippolit Matveevici se duse la slujbă și, îndeplinindu-și îndatoririle, înregistrează cu propria-i mână decesul Klavdiei Ivanovna Petuhova, în vârstă de cincizeci și nouă de ani, casnică, fără partid, domiciliată în orașul X, coborâtoare dintr-o familie de nobili din gubernia Stargorod. Apoi Ippolit Matveevici ceru concediul legal de două săptămâni, încasă patruzeci și una de ruble, bani de concediu și după ce-și luă rămas-bun de la colegi, plecă acasă. Pe drum trecu pe la farmacie.

Farmacistul Leopold Grigorievici, căruia cei ai casei și prietenii îi spuneau Lipa, stătea la teigheaua roșie, dată cu lac, înconjurat de borcane albe cu otravă și, nervos, încerca să vândă cumnatei șefului de pompieri „crema Ango, care face pielea albă ca laptele, împiedică înnegrirea ei la soare și combate piștii”. Cumnata șefului de pompieri cerea însă „pudră Rachel ocre-pêche, ce dă pielii un ten bronzat, egal, imposibil de obținut pe cale naturală”. La farmacie nu se găsea însă decât crema Ango, care ferește de negreață, și lupta dintre cele două produse cosmetice atât de opuse între ele ținu o jumătate de oră. Până la urmă birui totuși Lipa, care vându cumnatei șefului de pompieri un ruj de buze și un ploșnițo-opăritor – aparat construit pe principiul unui fierbător, dar sub formă de pulverizator.

— Ce-ați dori?

— Un preparat pentru păr.

— Pentru creșterea părului, căderea părului sau vopsitul părului?

— Care creștere! exclamă Ippolit Matveevici. Pentru văpsit.

— Pentru văpsit avem un preparat minunat. „Titanic”. L-am primit acum de la vamă. Marfă de contrabandă. Nu iese nici cu apă rece, nici cu apă caldă, nici cu clăbuc de săpun, nici cu gaz. Culoare neagră ireproșabilă. Un flacon pentru șase luni costă trei ruble douăsprezece copeici. Vi-l recomand ca unui bun cunoscut.

Ippolit Matveevici învărti pe o parte și pe alta de câteva ori în mână flaconul pătrat de „Titanic”, se uită oftând la etichetă și puse banii pe teighea.

Apoi se duse acasă și cu scârbă începu să-și ude părul și mustățile cu acest „Titanic”. Toată casa se umplu de o putoare insuportabilă.

După-amiază putoarea mai dispăru, mustățile se uscară, se încleiară și Ippolit Matveevici se chinui îndelung până să și le pieptene. Culoarea neagră ireproșabilă avea o nuanță cam verzuie, dar Ippolit Matveevici nu mai avea vreme să se vopsească încă o dată.

Scoase din caseta soacră-sii lista giuvaiericalelor pe care o găsisese în ajun, își numără toți banii, încuie locuința, băgă cheia în buzunarul de la spate al pantalonilor, se urcă în acceleratul nr. 7 și plecă la Stargorod.

CAPITOLUL V

UN MARE MAESTRU AL COMBINAȚIILOR

La unsprezece și jumătate venind dinspre nord-vest, din direcția satului Cimarovka, intră în Stargorod un tânăr de vreo douăzeci și opt de ani. În urma lui alerga un copil vagabond.

— Nene, striga acesta vesel, dă-mi zece copeici!

Tânărul scoase din buzunar un măr care se încălzise acolo și-l dădu vagabondului, dar băiatul continuă să se țină scai după el. Văzând așa, drumețul se opri, se uită ironic la băiețaș și-i spuse încet:

— Poate vrei să-ți dau și cheia de la casa unde țin banii?

Vagabondul, care se întrecuse cu măsura, își dădu seama cât de absurde erau pretențiile lui și-l lăsă să meargă înainte.

Tânărul mințise: nu avea nici bani, nici casă unde să-i țină și nici cheie de la vreo ușă sau poartă. Nu avea nici măcar palton. Când intrase în oraș, purta un rând de haine verzi strânse pe talie. Avea un fular vechi, de lână, petrecut de câteva ori în jurul grumazului său vânjos, iar în picioare niște pantofi de lac cu partea de sus din antilopă de culoare portocalie. Dar ciorapi nu avea. Tânărul ținea într-o mână un astrolab.

„O, baiaderă, ta-ra-ram, ta-ra-ra!” începu el să fredoneze apropiindu-se de piața unde își vindeau țăranii produsele.

Aici își găsi îndată de lucru. Se vârî în șirul de oameni care vindeau tot felul de obiecte, așază astrolabul în fața lui și începu să strige grav:

— Cine cumpăra un astrolab? Un astrolab de vânzare! Ieftin! Pentru delegații și secțiile de femei – reducere!

Multă vreme această neobișnuită ofertă nu dădu loc la nicio cerere. Delegațiile de gospodine se interesau mai mult de produsele care lipseau și se îmbulzeau la gheretele de manufactură. Pe lângă tânărul care oferea astrolabul trecu de vreo două ori un agent al Secției de Urmărire Penală din gubernia Stargorod. Dar întrucât astrolabul nu semăna deloc cu mașina de scris furată în ajun din birourile Oficiului Untului, agentul încetă să-i mai arunce tânărului priviri magnetice și plecă.

Către prânz astrolabul fu vândut unui lăcătuș pe trei ruble.

— Măsoară singur, spuse tânărul întinzând astrolabul cumpărătorului. Numai să ai ce măsura.

După ce scăpă de ingeniosul instrument, tânărul cel vesel luă masa la ospătăria „Colțișorul bunului-gust”, după care porni să viziteze orașul. O luă pe strada Sovietskaia, ieși în Krasnoarmeiskaia (fostă Bolșaiia Pușkinskaia),

traversa Kooperativnaia și ajunse din nou pe Sovietskaia. Dar aceasta nu mai era Sovietskaia pe care trecuse la început: în oraș existau două străzi cu numele de Sovietskaia. După ce se minună de acest lucru, tânărul se pomeni pe strada Evenimentelor de pe Lena⁽¹²⁾ (fostă Deniskovskaia). În fața frumoasei case boierești cu etaj de la nr. 28, pe care se vedea firma:

U.R.S.S., R.S.F.S.R.
AZILUL NR. 2 AL PREVEDERILOR SOCIALE
CASA DE ASIGURĂRI A GUBERNIEI STARGOROD

Tânărul se opri ca să-și aprindă țigara de la portarul care ședea pe o bancă mică de piatră, în dreptul porții.

— Ia spune, nenișorul, îl întrebă tânărul după ce-și aprinse țigara, fete de măritat există în orașul vostru?

Bătrânul portar nu se miră deloc de întrebare.

— Pentru unii și o iapă e fată de măritat, răspunse el, intrând cu plăcere în vorbă.

— Alte întrebări nu mai am, zise repede tânărul.

Totuși puse imediat o altă întrebare:

— O casă ca asta și fără fete de măritat?

— După fetele de măritat de aici umblă de mult cu limba scoasă Scaraoțchi, răspunse portarul. Aici e un azil de stat: stau niște bătrâne în pensiune completă.

— Am înțeles. Sunt din alea care s-au născut înainte de materialismul istoric?

— Cam așa e. Mă rog, s-au născut când s-au născut...

— Dar ce a fost în casa asta înainte de materialismul istoric?

— Când adicătelea?

— Apăi, sub vechea stăpânire.

— A, sub vechea stăpânire? Păi, atunci a stat aici boierul meu.

— Era burjui?

— Burjui ești tu! Îți spun că era mareșal al nobilimii⁽¹³⁾.

— Proletar, prin urmare?

— Proletar ești tu! N-auzi? Mareșal!

Convorbirea cu hâtrul portar, care nu se prea descurca în structura de clasă a societății, ar mai fi durat cine știe câtă vreme, dacă tânărul n-ar fi trecut cu hotărâre la lucruri mai importante:

— Uite ce e, nenișorul, îi spuse el, ce-ai zice de un păhărel de vin?

— Mă rog, dacă faci cinste...

Se făcură nevăzuți amândoi pentru un ceas, iar când se întoarseră, portarul devenise prieten la toartă cu tânărul.

— Așa că rămân la tine peste noapte, îi spuse noul prieten.

— Poți să stai și o viață întreagă, dacă ești om cumsecade.

După ce-și atinse atât de repede țelul, oaspetele coborî voios în odaia portarului, își scoase pantofii portocalii și se întinse pe laviță chibzuind la planul de acțiune pe a doua zi.

Pe tânăr îl chema Ostap Bender. Din biografia lui el dădea de obicei un singur amănunt: „Tatăl meu, spunea el, a fost supus turc.” Fiul supusului turc schimbase în viața lui multe meserii. Firea lui neastâmpărată, care-l împiedica să se consacre vreunei activități precise, îl azvârlea mereu prin alte colțuri ale țării și acum îl adusesse la Stargorod fără ciorapi, fără cheie, fără casă și fără bani.

Stând culcat în odaia portarului, unde era atât de cald, încât mirosea urât, Ostap Bender își completă în gând cele două proiecte ale sale de viitor, între care cumpănea.

S-ar putea face poligam și să se mute liniștit dintr-un oraș în altul, cărând cu el mereu altă valiză cu lucruri de preț luate de la nevasta ultimă la rând.

Sau ar putea să se ducă chiar mâine la Comisia pentru Probleme ale Copiilor din Stargorod și să-și ofere serviciile pentru difuzarea tabloului încă nepictat, dar de o concepție genială: *Bolșevicii îi scriu o scrisoare lui Chamberlain după cunoscutul tablou al pictorului Repin: Cazacii din Zaporojie îi scriu o scrisoare sultanului*. În caz de reușită, proiectul acesta i-ar fi putut aduce vreo patru sute de ruble.

Ambele proiecte, Ostap le concepuse în timpul ultimei sale șederi la Moscova. Primul, cel cu poligamia, se născuse în capul lui sub influența unei cronici judiciare citite într-un ziar de seară, unde scria clar că un tip acuzat de poligamie fusese condamnat numai la doi ani și nu la temniță grea. Proiectul nr. 2 încolțise în mintea lui Bender când cu un bilet de favoare vizitase expoziția Asociației Artiștilor Plastici din Rusia revoluționară.

Dar ambele proiecte aveau anumite părți vulnerabile. Era cu neputință să-ți începi cariera de poligam fără un excelent costum gri cu picățele. În afară de asta, trebuia să ai măcar zece ruble pentru cheltuielile de reprezentare și cucerire. Desigur că s-ar fi putut căsători și în costumul verde de campanie, căci în fața vigoriei bărbătești și a frumuseții lui n-ar fi putut în ruptul capului rezista niciuna dintre Margaretele provinciale candidate la măritiș, dar aceasta ar fi fost, cum spunea Ostap, „treabă de mântuială, nu lucru de soi”. Cât privește tabloul, iarăși era ceva care nu mergea: se putea izbi de dificultăți pur tehnice. Ar fi oare recomandabil să-l prezinte pe tovarășul Kalinin cu căciulă căzăcească și pelerină albă, iar pe tovarășul Cicerin^[14] gol până la brâu? E drept că la o adică ar putea picta toate personajele în costume obișnuite, dar n-ar mai fi același lucru.

— N-ar mai avea același efect! rosti Ostap cu glas tare.

În clipa aceea băgă de seamă că portarul stă și îi povestește ceva cu aprindere. Își depăna amintirile despre fostul proprietar al casei:

— Șeful poliției stătea smirună în fața lui... Veneai, să zicem, ca s-o luăm așa, de Anul Nou să-l firitisești – te atingeai cu trei ruble... De Paști, să zicem, ca s-o luăm așa – încă trei rable. Apoi, să zicem, de ziua numelui dumnealor, veneai iar să-l firitisești... Și uite-așa, numai din urări adunai vreo cincisprezece ruble pe an... Mi-a făgăduit chiar să mă propună și pentru decorare. „Eu, zicea, vreau ca portarul meu să poarte medalie.” Ba mi-a și spus chiar: „Tu, Tihon, poți să te socotești de pe acum că ai medalia...”

— Ei, și ți-au dat-o?

— Stai, nu te pripi... „Eu, zicea, n-am trebuință de portar fără medalie.” Și a plecat la Sankt-Petersburg după medalie. Întâia oară, trebuie să mărturisesc, n-a izbutit. Domnii funcționeri n-au vrut. „Țarul, mi-a zis el, e plecat în străinătate și acum nu se poate.” Și mi-a poruncit dumnealui, boierul, să aștept! „Așteaptă, Tihon, mi-a zis, că nu rămâi tu fără medalie...”

— Și ce s-a întâmplat cu boierul tău? L-au căsăpit? întrebă deodată Ostap.

— Nu l-a căsăpit nimeni. A plecat singur. Ce, era să șadă aici cu soldății?... Dar ia zi: acum se mai dau medalii pentru slujbă de portar?

— Se dau. Pot să-ți fac eu rost de una, dacă vrei.

Portarul se uită cu respect la Bender.

— Nu pot să rămân fără medalie. Așa mi-i slujba.

— Și unde a plecat boierul tău?

— Da' cine știe? Lumea zicea că a plecat la Paris.

— Aha!... Albă floare d-emigrare... Prin urmare-i emigrant?

— Emigrant ești tu!... Lumea zice că a plecat la Paris. Iar casa au luat-o pentru bătrâne... La astea poți să vii cu urări și în fiecare zi, ca tot n-o să-ți dea nici măcar zece copeici... Eh! Ce boier a fost al meu!...

Tocmai în clipa aceea soneria ruginită de deasupra ușii începu să zbârnâie.

Încinind și împleticindu-se, portarul se duse la ușă, o deschise și, uluit, făcu câțiva pași înapoi.

Pe treapta de sus stătea Ippolit Matveevici Vorobianinov, cu mustățile și părul negru ca pana corbului. Îndărătul pince-nez-ului ochii îi străluceau cu o strălucire antebelică.

— Boierule! mugi cu foc Tihon. De la Paris!

Speriat că în odaia portarului se află un străin, ale cărui tălpi goale, violete, abia acum le zărise de după marginea mesei, Ippolit Matveevici se fâstâci și vru s-o șteargă, dar Ostap Bender se ridică repede în picioare și se

încălină adânc în fața lui.

— Cu toate că la noi nu e ca la Paris, vă rugăm să binevoiți totuși a intra în bordeiul nostru.

— Bună ziua, Tihon, fu nevoit să spună Ippolit Matveevici. Nu vin defel de la Paris. Cine ți-a mai băgat în cap una ca asta?

Dar Ostap Bender, care simțise cu nasul lui lung și nobil că are de-a face cu un vânat gras, nu-l lăsă pe portar să scoată nicio vorbă.

— Perfect, spuse Ostap, făcând cu ochiul, n-ai venit de la Paris. Ai venit desigur din... Kologriv să-i faci o vizită răposatei dumitale bunici.

În timp ce rostea aceste cuvinte, el îl cuprinse gingaș cu brațele pe portarul buimac și-l scoase pe ușă afară, înainte ca acesta să-și poată da seama ce s-a întâmplat; iar când își reveni, Tihon nu putu să priceapă decât că boierul a venit de la Paris, că el a fost dat afară din odaia lui și că are în palma stângă o hârtie de o rublă.

După ce închise cu grijă ușa în urma portarului, Bender se întoarse spre Vorobianinov, care mai stătea încă în mijlocul camerei și-i spuse:

— Fii liniștit, totul e în ordine. Numele meu e Bender. Ai auzit poate de mine?

— N-am auzit, răspunse nervos Ippolit Matveevici.

— Păi, sigur, de unde să fi auzit la Paris numele de Ostap Bender? Cum e vremea la Paris? E cald? Frumos oraș! Am acolo o verișoară măritată. Mi-a trimis de curând un fular de mătase într-o recomandată...

— Ce-s aiurelile astea?! exclamă Ippolit Matveevici. Care fular? Eu nu vin de la Paris, ci din...

— Admirabil, admirabil! Din... Morșansk.

Ippolit Matveevici nu avusese încă niciodată de-a face cu un tânăr care să aibă atâta temperament ca Bender și se simți prost.

— Eu mă duc, spuse el.

— Unde te duci? N-ai de ce să te grăbești. Vine G.P.U.⁽¹⁵⁾-ul și singur după dumneata.

Ippolit Matveevici nu găsi ce să răspundă, își descheie paltonul cu guler ros, de catifea și se așeză pe laviță, uitându-se chiorâș la Bender.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, rosti el cu glas scăzut de teamă.

— Asta nu-i grav. Acuși o să înțelegi. O clipă.

Ostap își vârî picioarele goale în pantofii portocalii, făcu câțiva pași prin odaie și începu:

— Ce graniță ai trecut? Poloneză? Finlandeză? Română? Trebuie să fie o distracție cam scumpă. Un cunoscut de-al meu a trecut nu de mult granița. El locuiește la Stavut, pe teritoriul nostru, iar părinții nevastă-sii – în partea cealaltă. S-a certat cu nevastă-sa, așa cum se întâmplă, dar ea e născută dintr-un neam de oameni supărăcioși, l-a scuipat între ochi și a fugit peste

graniță la părinți. Cunoscutul meu a stat singur vreo trei zile și a văzut că-i de rău: mâncare – ioc, în casă – murdar. Și a hotărât să se împace. A ieșit într-o noapte și a încercat să treacă granița ca să se ducă la socru-său. Dar l-au prins grănicerii și i-au făcut acte de trimitere în judecată. A fost condamnat la șase luni și apoi exclus din sindicat. Acum am auzit că nevastă-sa a venit înapoi, proasta de ea! El stă la pușcărie și ea îi aduce pachete... Dumneata tot peste granița poloneză ai trecut?

— Pe cuvânt de onoare, îi răspunse Ippolit Matveevici, simțindu-se pe neașteptate dependent de tânărul limbut, care i se pusese în calea spre briliante, pe cuvânt de onoare că sunt cetățean al R.S.F.S.R. La urma urmei pot să-ți arăt și buletinul de identitate...

— Cu progresul pe care l-a făcut arta imprimeriei, să tipărești în Occident un buletin de identitate sovietic este astăzi așa un fleac, încât e și caraghios să mai vorbești de asta... Un cunoscut de-al meu a izbutit să tipărească până și dolari. Și dumneata știi cât e de greu să falsifici dolari americani? Hârtia are în ea tot felul de vinișoare de diferite culori. Trebuie să cunoști la perfecție tehnica. El îi plasa foarte bine la bursa neagră din Moscova; mai târziu s-a aflat că bunicul său, un cunoscut traficant de valută, îi cumpăra la Kiev și s-a ruinat complet fiindcă dolarii erau totuși falși. Așa că și dumneata s-ar putea să dai greș cu buletinul dumitale de identitate.

Ippolit Matveevici, enervat că în loc să se apuce să caute de zor briliantele stă în camera aceasta împruțită și ascultă flecărelile unui tânăr obraznic despre afacerile necinstite ale cunoscuților lui, nu se putea hotărî totuși să plece. Îl speria îndeosebi gândul că tânărul necunoscut o să răspândească în tot orașul vestea că a sosit fostul mareșal al nobilimii. Și atunci tot planul lui va intra la apă, ba s-ar putea să-l bage și la pușcărie.

— Te rog, totuși, să nu spui nimănui că m-ai văzut, zise pe un ton rugător Ippolit Matveevici. S-ar putea ca unii chiar să creadă că sunt emigrant.

— Da! Da! Asta e ultragenial! În primul rând la activ: un emigrant reîntors în orașul natal. La pasiv: teama de a nu fi luat la G.P.U.

— Doar ți-am spus de o mie de ori că nu sunt emigrant.

— Dar ce ești? Pentru ce ai venit aici?

— Am venit din orașul X pentru niște treburi.

— Ce fel de treburi?

— Treburi personale.

— Și mai susții că nu ești emigrant?... Și un cunoscut de-al meu a venit...

Adus la disperare de poveștile lui Bender despre diverșii lui cunoscuți și văzând că pe acesta nu-l poți scoate din ale lui, Ippolit Matveevici se supuse sorții.

— Bine, zise el, o să-ți explic totul.

„În definitiv, fără un ajutor e greu s-o scoți la capăt, se gândi Ippolit Matveevici. Iar tipul ăsta pare să fie un mare escroc. Unul ca el poate fi folositor.”

CAPITOLUL VI

REFLEXELE BRILIANTELOR

Ippolit Matveevici își scoase de pe cap pălăria pătată din fetru gros, își pieptănă mustățile din care la atingerea pieptenului țâșniră scânteii, un nor întreg de scânteii electrice și, după ce tuși ca să-și dreagă glasul, îi povesti lui Ostop Bender – primul aventurier întâlnit în cale – tot ce știa despre briliante din ceea ce îi spusese soacră-sa pe patul de moarte.

În timpul povestirii, Ostop sărise de câteva ori în picioare și, adresându-se sobei de tuci, strigase cu entuziasm:

— S-a spart gheața, domnilor jurați! S-a spart gheața!

Iar peste o oră ședea amândoi la o măsuță șubredă, cu capetele rezemate unul de celălalt și citeau lista lungă a bijuteriilor care împodobiseră cândva degetele, gâtul, urechile, pieptul și părul răposatei soacre.

Îndreptându-și mereu pince-nez-ul care îi juca pe nas, Ippolit Matveevici glăsuia răspicat:

— Trei șiraguri de perle... Îmi aduc bine aminte. Două de câte patruzeci de perle și unul mare de o sută zece. Un colier de briliante... Klavdia Ivanovna spunea că valorează patru mii de ruble, lucrătură veche...

Urmau apoi inelele: nu verighete groase, caraghioase și ieftine, ci inele subțiri, ușoare, în care erau montate briliante străvezii, cu o șlefuitură minunată; cercei grei, de o strălucire orbitoare, care arunca pe urechea mică de femeie raze multicolore; brățări în formă de șarpe cu solzii de smaragd; o broșă pe care se cheltuise recolta de pe cinci sute de desetine; un colier de perle cum numai o primadonă celebră de la operă putea să aibă; și ca o încununare a tuturor acestora – o diademă în valoare de patruzeci de mii de ruble.

Ippolit Matveevici se uită în jur. Prin ungherele întunecoase ale mizerei odăițe a portarului scăpărau și tremurau licăriri primăvăratice de smaragd. Reflexele briliantelor se așterneau pe tavan. Perlele se rostogoleau pe masă și cădeau pe podea. Mirajul bijuteriilor zguduia încăperea.

Ippolit Matveevici, care era nespus de emoționat, își veni în fire abia când auzi glasul lui Ostop:

— Frumușică garnitură. Pe cât îmi dau seama, pietrele au fost alese cu gust. Cât a costat toată povestea asta?

— Vreo șaptezeci – șaptezeci și cinci de mii de ruble.

— M-da... Prin urmare, azi ar face vreo sută cincizeci de mii.

— Chiar așa de mult? întrebă Vorobianinov cuprins de bucurie.
— Cel puțin! Numai că, scumpe tovarășe de la Paris, fă ceva pe toate astea.

— Cum să fac?

— Ei na, cum? răspunse Ostap. Cum se făcea înainte de epoca materialismului istoric. Nu ne alegem cu nimic.

— Cum adică?

— Uite cum. Câte scaune erau?

— Douăsprezece! Garnitura din salon.

— Ei, probabil că garnitura dumitale din salon a ars demult prin cine știe ce sobe.

Vorobianinov se sperie atât de tare, încât sări în picioare.

— Calm, calm. Acum mă ocup eu de treaba asta. Ședința continuă. Dar fiindcă veni vorba, ar trebui să încheiem un mic contract.

Ippolit Matveevici, nemaiputând nici să vorbească, încuviință din cap. Atunci Ostap Bender începu să stabilească condițiile.

— În cazul când izbutim să vindem comoara, eu, ca asociat și conducător al afacerii, voi primi șaiszeci la sută. Nu-i nevoie să plătești pentru mine cota de asigurări sociale. Asta mi-e indiferent.

Ippolit Matveevici se făcu pământiu la față.

— Asta-i tâlhărie curată!

— Dar dumneata cât aveai de gând să-mi oferi?

— Mă rog, cinci la sută, hai să zicem zece. Îți dai doar seama că asta înseamnă cincisprezece mii de ruble!

— Nu ți-e frică că sărăcești?

— N-nu.

— N-ai vrea cumva să lucrez de pomană și să-ți mai dau și cheia de la casa unde țin banii?

— În cazul acesta te rog să mă ierți, spuse Vorobianinov vorbind pe nas. Am toate motivele să cred că pot duce și singur afacerea la bun sfârșit.

— Aha! În cazul acesta te rog și eu să mă ierți, îi replică Ostap cu un aer maiestuos. Am tot atâtea motive să presupun, cum zicea Andy Tacker, că și eu pot duce singur afacerea la bun sfârșit.

— Escrocule! țipă Ippolit Matveevici, căruia începuse să-i tremure carnea pe el.

Imperturbabil, Ostap îi răspunse:

— Ascultă, domnule de la Paris, știi oare că briliantele sunt ca și la mine în buzunar? Iar dumneata nu mă interesezi decât fiindcă vreau să-ți asigur bătrânețile...

Abia acum își dădu seama Ippolit Matveevici ce mână de fier i se înfipsea în bregată.

— Douăzeci la sută, declară el încruntat.
— Cu mâncarea mea? întrebă ironic Ostap.
— Douăzeci și cinci!
— Și cheia de la casă n-o vrei?
— Păi, asta înseamnă treizeci și șapte de mii cinci sute de ruble!
— Pentru ce mă socotești așa la centimă? Ei hai, fie, cincizeci la sută, juma-juma.

Tocmeala continua. Ostap mai lăsă din preț. Din respect pentru persoana lui Vorobianinov, se învoia să lucreze cu patruzeci la sută.

— Șaizeci de mii de ruble! strigă Vorobianinov.

— Ești un tip destul de murdar, îi spuse Bender. Îți plac banii mai mult decât s-ar cădea.

— Și dumitale nu-ți plac? începu să urle Ippolit Matveevici cu un glas ca de flaut.

— Nu-mi plac.

— Atunci de ce pretinzi șaizeci de mii?

— Din principiu!

Ippolit Matveevici abia își mai ținea firea.

— Ei, ce zici, s-a spart gheața? îi dădu zor Ostap.

Vorobianinov găfâi și spuse moale:

— S-a spart.

— Ei, hai să batem palma, mareșal al comanșilor^[6]! S-a spart gheața! S-a spart gheața, domnilor jurați!

După ce Ippolit Matveevici, supărat de porecla „mareșal al comanșilor”, ceru să i se prezinte scuze și Ostap, rostind un discurs în acest sens, îl numi feldmareșal, trecură la întocmirea planului de bătaie.

Pe la miezul nopții, ținându-se de toate gardurile din cale și oprindu-se îndelung să îmbrățișeze stâlpii, portarul Tihon venea abia târându-se spre subsolul său. Spre ghinionul lui, era lună nouă.

— Aha! Iată-l pe proletarul de pe tărâm intelectual! Activistul măturii! exclamă Ostap, văzându-l pe portar, care abia își mai ducea picioarele.

Portarul scoase un muget gros și burzului, așa cum brusc câteodată, în liniștea nopții, scoate un mârâit grăbit și nervos un robinet.

— Fantasmagorie! exclamă Ostap, adresându-se lui Ippolit Matveevici. Să știi că portarul dumitale e totuși un mare nătăfleț. Cum poți să te îmbeți în așa hal cu o rublă?

— P-poți, spuse pe neașteptate portarul.

— Ascultă, Tihon, începu Ippolit Matveevici, nu știi cumva ce s-a întâmplat cu mobila mea?

Ostap îl sprijinea cu grijă pe Tihon, pentru ca acesta să poată scoate mai ușor vorbele din gura lui larg deschisă. Ippolit Matveevici era numai urechi.

Dar din gura portarului, în care dinții nu crescuseră la rând, ci pe sărite, din doi în doi, izbucni un țipăt asurzitor:

— Au fo-o-ost și zile vee-se-e-lee...

*

Toată odaia se umplu de zăngănit și vuiet. Portarul interpreta cu deosebit zel cântecul, nelăsând să-i scape niciun cuvânt. Urla, umblând prin odaie, ba vârându-se inconștient sub masă, ba ciocnindu-se cu cozorocul șepcii de greutatea cilindrică de aramă a pendulei din perete, ba lăsându-se în genunchi. Era grozav de vesel. Ippolit Matveevici, dimpotrivă – complet buimăcit.

— Va trebui să amânăm audierea martorilor pe mâine, zise Ostap. Hai să ne culcăm.

Portarul, care în somn era greu ca un garderob, fu culcat pe bancă.

Vorobianinov și Ostap hotărâră să se culce amândoi în patul portarului. Ostap purta sub haină o cămașă „cowboy” cu pătrățele negre și roșii. Sub ea nu mai avea nimic. În schimb, Ippolit Matveevici avea sub vesta de culoarea lunii, pe care cititorii o știu, încă una – de lână, de un albastru siniliu.

— Vesta asta se cere neapărat vândută, spuse cu invidie Bender. Mi-ar sta grozav. Vinde-mi-o.

Ippolit Matveevici se jenă să-l refuze pe noul său asociat și participant la beneficii. Cu o mutră acră se învoi să i-o vândă pe opt ruble, preț plătit chiar de el.

— Banii după vânzarea comorii noastre, declară Bender, luând de la Vorobianinov vesta caldă încă.

— Nu, așa nu pot, spuse Ippolit Matveevici, făcându-se roșu la față. Dă-mi, te rog, vesta înapoi.

Delicatețea sufletească a lui Ostap se revoltă.

— Dar asta e meschinărie de tarabagiu! strigă el. Pornești o afacere de o sută cincizeci de mii de ruble și vrei să te cerți pentru un fleac de opt carboave. Învață-te să trăiești pe picior mare!

Ippolit Matveevici roși și mai tare, scoase un carnețel și notă cu scrisul lui caligrafic.

25.IV.1927
Dat tov. Bender
ruble – 8

Ostap se uită și el în carnețel.

— Oho! Dacă-mi deschizi cont curent, ține măcar socotelile cum trebuie. Ai făcut o rubrică de credit, fă și una de debit. Și nu uita să treci la debit cele șaiszeci de mii de ruble pe care mi le datorezi, iar la credit – vestă. Sold

în favoarea mea: cincizeci și nouă de mii nouă sute nouăzeci și două de ruble. Așa se mai poate trăi.

După asta, Ostap adormi liniștit, ca un copil. Ippolit Matveevici își scoase mânecutele de lână tricotate de pe încheieturi, apoi cizmele și, rămânând numai în flanela și indispensabilii lungi, peticiți, se băgă fornăind sub plapumă. Nu se simțea deloc în largul lui. Într-o parte, unde plapuma nu-l ajungea, îi era frig, iar în cealaltă parte îl ardea trupul tânăr, plin de idei clocotitoare, al marelui maestru întru combinații.

Tustrei visau.

Vorobianinov avea vise sumbre: microbi, miliția judiciară, cămăși tolstoiene de catifea și pe meșterul dricar Bezenciuk, în smoching, dar nebărbierit.

Ostap vedea în somn vulcanul Fuji Yama, pe directorul trustului Untului și pe Taras Bulba vânzând ilustrate cu vederi de la Dneprotroi⁽¹⁷⁾.

Iar portarul visa că un cal fugise din grajd. Îl căutase în somn toată noaptea și, negăsindu-l, se trezi obosit și mahmur. Se uită îndelung mirat la oamenii care dormeau în patul lui și, nepricepând nimic, își luă mătura și ieși în stradă să-și îndeplinească îndatoririle obișnuite: să adune balega de la cai și să țiepe la pensionarele azilului.

CAPITOLUL VII

URMELE „TITANICULUI”

Din obișnuință, Ippolit Matveevici se trezi la șapte și jumătate, mormăi *Gut morgen* și se duse la chiuvetă. Se spală cu frenezie: sufla, fornăia și își scutura capul ca să-i iasă apa din urechi. Se șterse apoi cu plăcere, dar când luă prosopul de pe față, văzu că ștergarul e pătat cu culoarea neagră ca lacul cu care îi erau vopsite de alaltăieri mustățile-i orizontale. Ippolit Matveevici simți ca un cuțit în inimă și se repezi să-și ia oglinjoara din buzunar. În oglindă văzu un nas mare și mustața din stânga, verde ca iarbă proaspătă. Ippolit Matveevici duse repede oglinjoara în dreapta și văzu că mustața din dreapta avea aceeași culoare dezgustătoare. Când își aplecă fruntea de parcă ar fi vrut să împungă oglinda cu coarnele, nefericitul de el văzu că negrul ca lacul mai ținea în mijlocul frezei, dar pe margini era înconjurat de aceeași bordură de iarbă.

Din adâncul rărunchilor lui Ippolit Matveevici izbucni un vaiet atât de zgomotos, încât Ostap Bender deschise ochii.

— Ai înnebunit! exclamă Bender și închise imediat la loc pleoapele lipite de somn.

— Tovarășe Bender, șopti pe un ton rugător victima „Titanicului”.

După mulți ghionți și multe rugăminți, Ostap se trezi. Se uită atent la Ippolit Matveevici și începu să râdă cu poftă. Întorcându-i directorului fondator al societății spatele, principalul conducător al lucrărilor și directorul tehnic al firmei se cutremura de râs, se sprijinea de speteaza patului, țipa: „Nu mai pot!” și iar izbucnea în hohote.

— Asta nu-i frumos din partea dumitale, tovarășe Bender, spuse Ippolit Matveevici tremurând de i se mișcau mustățile verzi.

Aceste cuvinte reînnoiră forțele lui Ostap, care era istovit de tot, așa că își mai prelungi râsul lui sănătos pe vreo încă zece minute. După asta își trase râsuflarea și deveni deodată foarte serios.

— Ce te uiți la mine cu ochi atât de răi, de parcă ai fi un soldat care se uită la un păduche? Mai bine te-ai uita la dumneata.

— Bine, dar farmacistul mi-a spus că o să fie o culoare neagră ireproșabilă, care nu iese nici cu apă rece, nici cu apă caldă, nici cu săpun, nici cu gaz... Marfă de contrabandă.

— De contrabandă? Toată contrabanda asta se fabrică la Odessa, pe strada Malaia Arnautskaia. Arată-mi flaconul... Și ia uită-te aici. Ai citit ce scrie?

— Am citit.

— Și asta cu litere mici? Aici scrie clar că după ce speli părul cu apa caldă și rece, sau cu săpun și gaz, nu trebuie să-l ștergi, ci să-l lași să se usuce la soare sau lângă primus... De ce nu l-ai uscat? Unde ai să te duci acum cu verdele ăsta ca de panoramă?

Ippolit Matveevici sta plouat. În clipa aceea intră Tihon. Când dădu cu ochii de boierul lui cu mustăți verzi, își făcu cruce și ceru bani să se ducă să bea ceva ca să se dreagă.

— Dă-i o rublă eroului ăstuia al muncii, propuse Ostap, dar te rog să n-o treci în contul meu. Asta-i o chestiune a dumitale personală cu un fost coleg... Stai puțin, nenișorule, nu pleca, că am o treabă cu tine.

Ostap începu să discute cu portarul despre mobilă și după cinci minute asociații știau totul. În 1919 toată mobila fusese dusă la spațiul locativ, cu excepția unui singur scaun de salon, care mai întâi rămăsese în proprietatea lui Tihon, iar apoi fusese luat de administratorul Casei nr. 2 a Prevederilor Sociale.

— Prin urmare, se află aici, în casă?

— Chiar aici.

— Dar ia spune, dragul meu, întrebă Vorobianinov cu sufletul la gură, cât timp a fost scaunul la tine, l-ai... reparat cumva?

— Nu avea niciun rost să-l repar. Lucrurile dinainte vreme erau trainice. Un scaun ca ăsta puteai să-l mai folosești încă treizeci de ani.

— Ei, hai, du-te dragul meu, mai ține o rublă și ai grijă să nu spui nimănui că am venit aici în oraș.

— Mormânt, cetățene Vorobianinov.

După ce-l expedie pe portar și strigă: „S-a spart gheața!”, Ostap Bender reveni la mustățile lui Ippolit Matveevici.

— O să trebuiască să le vopsești din nou. Dă-mi niște bani să mă duc la farmacie. „Titanic”-ul dumitale nu e bun de nimic. Doar să vopsești câinii cu el... Ehe, ce vopsea se găsea înainte!... Un profesor de curse mi-a povestit odată o chestie senzațională. Dumneata te-ai ocupat vreodată de curse? Nu? Păcat! O chestie mai mult decât senzațională. Uite cum s-a întâmplat... A fost odată o figură vestită, contele Druțki. ăsta a pierdut la curse cinci sute de bătrâne. Era un rege al pierderilor! Ei și când n-a mai avut nimic decât datorii și se gândea să termine cu viața, a venit la el un găinar care, în schimbul a cincizeci de ruble, i-a dat un sfat grozav. Contele a plecat și s-a întors peste un an cu un trăpaș de trei ani din rasa Orlov. După asta, contele nu numai că și-a recâștigat toți banii, dar a mai și ciupit pe deasupra vreo trei sute de miare. Trăpașul lui, pe care îl chema Makler și avea un pedigree excelent, ieșea totdeauna primul. La derbi l-a întrecut cu o lungime întreagă pe Mac-Mahon. Surpriză uluitoare!... Dar atunci, Kurocikin (ai auzit de el?)

a băgat de seamă că toți caii din rasa Orlov încep să-și schimbe culoarea, numai Makler mânca-l-ar mama, nu și-o schimbă deloc. A fost un scandal ce n-a mai pomenit Evropa! Conteale a luat trei ani. Ce s-a întâmplat? S-a constatat că Makler nu era din rasa Orlov, ci o corcitură vopsită, iar corciturile sunt mult mai iuți decât Orlovii și niciodată nu sunt lăsate să alerge în aceeași cursă. Ei, ce zici?... Asta vopsea! Nu ca mustățile dumitale!...

— Dar pedigreeul? Ziceai doar că avea un pedigree excelent?

— Fals, ca și eticheta de pe „Titanic”-ul dumitale! Hai, dă-mi gologanii să-ți iau vopsea.

Ostap se întoarce cu o loțiune nouă.

— „Naiada”! Poate că e mai bună decât „Titanic”-ul dumitale. Scoate-ți haina!

Începu ritualul revopsitului. Dar „fenomenala culoare castanie, care face părul moale și pufos”, amestecându-se cu verdele „Titanic”-ului, dădu pe neașteptate părului și mustăților lui Ippolit Matveevici toate culorile spectrului solar.

Vorobianinov, care încă nu luase nimic în gură de dimineață, înjura furios toate fabricile de produse cosmetice, atât pe cele de stat, cât și pe cele clandestine de pe Malaia Arnautskaia din Odessa.

— Mustăți ca astea cred că nu are nici măcar Aristide Briand^[8], spuse voios Ostap, dar în Rusia sovietică nu-i recomandabil să trăiești cu un astfel de păr ultraviolet. Va trebui să-l radem.

— Nu pot, răspunse îndurerat Ippolit Matveevici. E imposibil.

— De ce? Îți sunt mustățile scumpe ca amintire?

— Nu pot, repetă Vorobianinov plecând capul în jos.

— Atunci n-ai decât să stai toată viața în camera portarului și o să mă duc eu să caut scaunele. Și fiindcă veni vorba, află că primul dintre ele se găsește chiar deasupra capetelor noastre.

— Rade-mă!

După ce găsi foarfecele, Bender reteză într-o clipă mustățile, care căzură fără zgomot pe jos. Când termină cu tunsul, directorul tehnic scoase din buzunar un aparat de ras „Gillette” îngălbenit, iar din *portefeuille* o lamă și începu să-l radă pe Ippolit Matveevici, care aproape că plângea.

— Ultima lamă o stric pe dumneata. Să nu uiți să mă treci la debit cu două ruble pentru ras și tuns.

Zguduit de amărăciune, Ippolit Matveevici întrebă totuși:

— De ce atât de scump? Pretutindeni costă patruzeci de copeici!

— Pentru conspirație, tovarășe feldmareșal, îi răspunse pe loc Bender.

Suferințele pe care le îndură un om căruia i se rade capul cu o lamă sunt de neînchipuit. Ippolit Matveevici își dădu seama de asta chiar de la începutul operației.

Dar cum toate pe lume au un sfârșit, se isprăvi și chinul ăsta.

— Gata. Ședința continuă! Spectatorii cu nervii slabi sunt rugați să nu se uite! Acum semeni cu Boborîkin, cunoscutul autor și interpret de cuplete.

Ippolit Matveevici scutură de pe el șuvițele scârboase, care până nu demult fuseseră un frumos păr cărunț, se spală și, simțind cum îl ustură tot capul, se uită în oglindă pentru a suta oară în ziua aceea. Dar ceea ce văzu îi plăcu deodată. Din oglindă îl privea o mutră strâmbată de suferință, dar destul de tânără, de actor fără angajament.

— Ei, înainte marș, trompetele răsună, exclamă Ostap. Eu mă duc la Spațiul Locativ sau, mai bine zis, în casa în care a fost odată Spațiul Locativ, să caut urmele mobilei, iar dumneata te duci la babe!

— Nu pot, spuse Ippolit Matveevici. Îmi va veni foarte greu să intru în propria mea casă.

— A, da!... Impresionant! Baronul în exil! Bine. Atunci du-te dumneata la Spațiul Locativ, iar aici mă ocup eu de ce trebuie. Locul de adunare este camera portarului. Paradă – *allez hop!*

CAPITOLUL VIII

HOTUL CANDID

Administratorul Azilului nr. 2 al Prevederilor Sociale din Stargorod era un hoțoman timid. Toată ființa lui se revolta împotriva furturilor, dar nu se putea stăpâni să nu fure. Fura și îi era rușine. Fura mereu, îi era mereu rușine și de aceea obrăjorii lui bine bărbieriți erau întotdeauna acoperiți de o roșeață provenită din sfială, rușine, stânjeneală și jenă. Pe administrator îl chema Aleksandr Iakovlevici, iar pe soția sa, Aleksandra Iakovlevna. El îi spunea ei Saschen, iar ea lui Alhen. De când lumea nu s-a pomenit hoț mai candid ca Aleksandr Iakovlevici.

El nu era numai administrator, ci, în general, director. Cel dinainte fusese scos din muncă fiindcă se purta grosolan cu pensionarele și fusese numit dirijor al unei orchestre simfonice. Alhen nu semăna deloc cu fostul său șef prost crescut. Pentru a folosi mai din plin ziua de muncă, el preluă conducerea azilului. Se purta cu pensionarele cât se poate de politicoș și introduse în azil reforme și inovații importante.

Ostap Bender deschise ușa masivă de stejar a casei lui Vorobianinov și intră în hol. Mirosea a cașa olecuță arsă. Din încăperile de sus se auzea un vuiet surd, care semăna cu strigătele de „ură” ale unui lanț de trăgători aflat la mare distanță. Nu era nimeni și nici nu venea nimeni. În sus ducea o scară de stejar cu trepte odinioară lăcuite. Din ele scoteau capul numai niște inele, vergile de aramă care fixau altădată covorul strălucind acum prin lipsă.

„Da’ știi că mareșalul comanșilor locuia într-un lux deșănțat”, se gândi Ostap în timp ce urca scara.

Chiar în prima odaie, luminoasă și spațioasă, ședeau în cerc vreo cincisprezece babe ninse, îmbrăcate în rochii cenușii din cel mai ieftin doc. Cu gâturile întinse, pline de încordare și uitându-se la bărbatul cu mutră înfloritoare care stătea la mijloc în picioare, bătrânele cântau:

*De departe vine zvon zornăitor,
De zurgălăi de troică ce-o știm de mult de tot...
În zare se întinde omăt scânteietor
Așijderea unui giulgiu alb de șeviot!...*

Dirijorul, într-o bluză cenușie din același doc și purtând pantaloni tot de doc, bătea măsura cu ambele mâini și învârtindu-se pe loc, striga:

— Sopranele mai încet! Kokușkina, mai ușor!

El îl zări pe Ostap, dar nefiind în stare să-și oprească mâinile din mișcare, îi aruncă numai o privire chiorâșă și continuă să dirijeze. Cu sfortări, corul scotea niște sunete înăbușite, parcă ar fi cântat sub pernă:

*Ta-ta-ta, ta-ta-ta, ta-ta-ta,
To-ro-ro, tu-ru-rum, tu-ru-min...*

— Spuneți-mi, vă rog, unde aş putea să-l găesc pe tovarăşul administrator? Întrebă Ostap, profitând de prima pauză.

— Dar despre ce este vorba, tovarăşe?

Ostap îi întinse dirijorului mâna și întrebă prietenos:

— Cântece ale diverselor naționalități? Foarte interesant. Sunt inspector la Paza Contra Incendiilor.

Administratorul se rușină.

— Da, da, spuse el fâstâcit, ați picat tocmai la timp. Chiar mă pregăteam să fac un raport.

— Nu te mai deranja, spuse mărinimos Ostap. Scriu eu raportul. Hai deocamdată să vizităm clădirea.

Cu un gest, Alhen dădu drumul corului și bătrânele se depărtară vesele, cu pași mărunți.

— Vă rog să mă urmați, zise administratorul.

Înainte de a trece în alte încăperi, Ostap examinează cu grijă mobila din odaia unde se găsea și în care se aflau: o masă, două bănci de grădină cu picioare de fier (dintre care una avea adânc săpat cu briceagul pe spetează numele „Kolea”) și un armoniu roșcat.

— În camera asta nu se aprind primusuri? Există vreo sobă improvizată sau ceva de genul ăsta?

— Nu, nu. Aici activează la noi cercurile artistice: cercul coral, dramatic, de arta plastică și muzical...

Când ajunse la cuvântul „muzical”, Aleksandr Iakovlevici roși. Mai întâi i se aprinse bărbia, apoi fruntea, pe urmă obrații. Lui Alhen îi era grozav de rușine – vânduse de mult toate instrumentele fanfarei. De altfel, cu plămânii lor slabi, bătrânele nu puteau oricum să scoată din ele decât un fel de schelălăit. Era și caraghios să vezi acest morman de alămuri atât de prost folosit. Alhen își făcuse adevărată pomană furând instrumentele fanfarei. Dar acum se simțea teribil de rușinat.

Pe perete, între ferestre, atârna o lozincă, scrisă cu litere albe pe o bucată de doc cenușiu:

FANFARA ESTE CALEA SPRE CREAȚIA COLECTIVĂ

— Foarte bine, spuse Ostap. Încăperea aceasta pentru activitatea cercurilor artistice nu prezintă niciun pericol de incendiu. Să trecem mai departe.

Străbătând în grabă camerele din faţă ale casei lui Vorobianinov, Ostap nu observă nicăieri vreun scaun de nuc cu picioare curbate, tapisat cu creton englezesc de culoare deschisă, cu floricele. Pe pereţii de stuc care imitau marmura erau afişate dispoziţii cu privire la ordinea interioară. Ostap le citea şi din când în când întreba pe un ton energic: „Coşurile se curăţă regulat? Sobele sunt în ordine?” Şi după ce primea răspunsuri complete, trecea mai departe.

Inspectorul de la Paza Contra Incendiilor căuta cu zel măcar un colţişor care să prezinte vreun pericol de incendiu, dar sub raportul acesta lucrurile erau în perfectă ordine. În schimb, scaunul nu-l zărea nicăieri. Ostap intră prin dormitoare. Zărindu-l, bătrânele se sculau în picioare şi-l salutau cu plecăciuni adânci. În dormitoare se aflau paturi acoperite cu păaturi păroase, ca blana de câine, având la un capăt imprimat în ţesătură, de la fabrică, cuvântul „Picioare”. De sub paturi ieşeau exact cu o treime în afară nişte cufăraşe, care – deoarece lui Aleksandr Iakovlevici îi plăcea să fie ordine ca la armată – erau toate aliniate perfect.

În Azilul nr. 2 totul impresiona printr-o colosală modestie: şi mobila, alcătuită exclusiv din bănci de grădină, aduse din parcul Aleksandrovski, numit acum „Subotnicele proletare” şi lămpile de gaz, cumpărate din piaţă şi păturile cu cuvântul „Picioare” care băga frica în tine. Un singur lucru în casă era făcut solid şi luxos: arcurile de la uşi.

Mecanismele de închis uşile erau pasiunea lui Aleksandr Iakovlevici. Muncise din răsputeri ca să instaleze la toate uşile, fără excepţie, arcuri de cele mai diferite sisteme şi modele. Găseai şi arcuri simple, în chip de vergea de fier şi arcuri pneumatice cu pompe cilindrice de aramă şi arcuri cu scripete de pe care atârnavu ghiulele cu alice. Mai erau şi arcuri atât de complicate, încât lăcătuşul Asigurărilor Sociale se uita la ele şi se mărginea să clatine mirat din cap. Toţi aceşti cilindri, toate aceste arcuri şi greutatea aveau o forţă impresionantă. Uşile se închideau la fel de repede ca porţile curselor de şoareci. Şi de câte ori mecanismele de închidere erau puse în mişcare, se cutremura toată casa. Țipând de ți se rupea inima, bătrânele căutau să treacă nevătămate de uşile care se năpusteau asupra lor, dar nu totdeauna izbuteau. Uşile le ajungeau din urmă şi le izbeau în spate, în timp ce de sus, cu un croncănit surd, se lăsa fulgerător greutatea, zburându-le pe lângă tâmplă ca o ghiulea.

Străbătând casa, însoţit de administrator, Bender era şi el, rând pe rând, salutat de uşi cu bubuituri înspăimântătoare.

O măreţie de cetate, dar care nu ascundea nimic: scaunul nu era nicăieri.

În căutarea a tot ce putea prezenta pericol de incendiu, inspectorul ajunsese și în bucătărie. Acolo, într-un cazan mare de rufe, fierbea cașa, al cărei miros marele maestru al combinațiilor îl simțise încă din hol. Ostap strâmbă din nas și întrebă:

— Cu ce-i făcută asta? Cu parafină?

— Cu unt curat! Zău! exclamă Alhen, roșind atât de tare, ca aproape îi dădură lacrimile. Cumpărăm de la o fermă.

Îi era groaznic de rușine.

— De altfel, asta nu prezintă pericol de incendiu, făcu Ostap.

Scaunul nu era nici în bucătărie, unde nu se afla decât un taburet, pe care ședea bucătarul, cu un șorț și tichie din doc.

— De ce toată îmbrăcămintea e la dumneavoastră de culoare cenușie și chiar și perdelele au o culoare... de-s bune numai de șters geamurile?

Sfiosul Alhen lăsă capul și mai jos.

— Nu ni se dau fonduri suficiente.

Îi era scârbă de el însuși.

Ostap se uită bănuitor la dânsul și spuse:

— Asta n-are nicio legătură cu Paza contra Incendiilor, pe care o reprezint eu în momentul de față.

Alhen se sperie.

— Împotriva incendiilor, declară el, am luat toate măsurile. Avem chiar și un stingător cu spumă „Éclair”.

După ce vârî capul prin toate cămărilor, inspectorul porni fără prea mare entuziasm spre locul unde se afla stingătorul. Cilindrul roșu de tablă, deși era singurul obiect din casă care avea legătură cu paza împotriva incendiilor, îl enervă în chip deosebit pe inspector.

— L-ai cumpărat la talcioc?

Și fără să mai aștepte răspunsul lui Aleksandr Iakovlevici, care rămăsese trăsnit, scoase „Éclair”-ul de pe cuiul ruginit, sparse deodată capsula și-l întoarse cu capul în jos. Dar, în locul șuvoiului de spumă, nu se auzi decât un fâsâit subțire, care amintea de străvechea melodie: *Fie slăvit Domnul nostru în Sion*.

— Bineînțeles că la talcioc, zise Ostap și agăță la loc stingătorul, care continua să bogonisească.

Urmați de fâsâit, porniră mai departe.

„Unde-o fi? se gândea Ostap. Asta începe să nu-mi mai placă.” Și se hotărî să nu părăsească palatul „docului” până ce nu va afla tot.

În timp ce inspectorul și administratorul cotrobăiau prin pod, examinând în toate amănuntele paza contra incendiilor și cercetând cum sunt așezate coșurile, *Azilul nr. 2 al Prevederilor Sociale din Stargorod* își trăia viața lui obișnuită.

Prânzul era gata. Mirosul de cașă arsă deveni mai puternic și acoperi toate celelalte mirosuri acre din casă. Pe coridoare se auziră foșnete. Ducând cu ambele mâini întinse străchinile de tablă cu cașă, bătrânele ieșeau cu grijă din bucătărie și se așezau să mănânce la masa comună, căutând să nu se uite la lozincile din sufragerie, compuse de Aleksandr Iakovlevici personal și executate artistic de Aleksandra Iakovlevna. Iată cum sunau aceste lozinci:

HRANA ESTE IZVORUL SĂNĂTĂȚII

UN OU CONȚINE TOT ATÂTEA GRĂSIMI CÂT 200 GRAME CARNE

MESTECÂND CU GRIJĂ MÂNCAREA, AJUȚI SOCIETATEA

și

CARNEA E VĂTĂMĂTOARE

Toate aceste cuvinte sacrosancte trezeau în bătrâne amintiri despre dinții care le dispăruseră încă înainte de Revoluție, despre ouăle care dispăruseră și ele cam tot pe atunci, despre carnea care stă mai prejos de ouă în ceea ce privește grăsimile și, poate, despre societatea pe care ele, biete, nu puteau s-o ajute mestecând cu grijă mâncarea.

În afară de bătrâne, mai ședea la masă Isidor Iakovlevici, Afanasi Iakovlevici, Kiril Iakovlevici, Oleg Iakovlevici și Pașa Emilievici. Nici ca vârstă și nici ca sex, acești tineri nu corespundeau sarcinilor impuse Prevederilor Sociale, dar cei patru Iakovlevici erau frații mai mici ai lui Alhen, iar Pașa Emilievici era nepot de-al doilea al Aleksandrei Iakovlevna. Tinerii, dintre care cel mai în vârstă era Pașa Emilievici, de treizeci și doi de ani, nu socoteau ca fiind ceva anormal să-și ducă viața într-un azil al Prevederilor Sociale. Trăiau acolo cu aceleași drepturi ca și bătrânele: aveau și ei paturi acoperite cu pături pe care scria jos „Picioarele”, purtau, ca și bătrânele, haine de doc cenușiu, dar, datorită tinereții și vigoriei lor – se hrăneau mai bine decât pensionarele. Furau din casă tot ce nu apuca să fure Alhen. Pașa Emilievici putea să înghită pe nerăsuflăte două kilograme de hamsii, ceea ce de altminteri a și făcut odată, lăsând tot azilul fără masă.

Bătrânele nici nu apucaseră încă să guste cum trebuie cașă, când Iakovlevicii și Emilievicii își și terminaseră porțiile și, râgâind, se sculară de la masă și se duseră la bucătărie să caute ceva comestibil.

Masa continuă. Bătrânele începură să vorbească toate deodată:

— Acuși or să se îndoape ca niște porci, or să se pornească pe cântat!

— Pașa Emilievici a vândut azi-dimineață scaunul de la colțul roșu. L-a

dus pe scara din dos și l-a dat unui coropcar.

— O să vedeți că o să vină astăzi beat...

În clipa aceea, discuția pensionarelor fu întreruptă de un smiorcăit de trompetă răgușită, care acoperi chiar și fâșâitul ce nu mai contenea al stingătorului și o voce ca de bou începu:

— ... Enție...

Bătrânele se aplecară peste străchini, fără a se întoarce spre difuzorul care stătea într-un colț pe parchetul spălat și își văzură de mâncare, sperând că totul se va termina cu bine. Dar difuzorul continuă voios:

— Evokrrrrahhh... o invenție prețioasă. Un meșter rutier de la calea ferată Murmansk – tovarășul Sokuțki – Samara, Oriol, Kleopatra, Ustinia, Țarițin, Klementi, Ifigenia, York, So-kuț-ki...

Difuzorul trase aer în piept cu un horcăit, apoi, cu glasul unui bolnav de guturai, urmă:

— ... a inventat o semnalizare luminoasă la plugurile de zăpadă. Invenția a fost aprobată de Doriz^[19] – Daria, Onega, Raimond...

Bătrânele plecară legănându-se ca niște rațe cenușii spre camerele lor. Difuzorul, săltând sub impulsul energiei lui proprii, continua să urle în încăperea goală:

— ... Iar acum ascultați strigătul din regiunea Novgorod... Departe, departe, undeva chiar în centrul pământului, cineva ciupi corzile unei balalaici și un Battistini^[20] al cernoziomului începu să cânte:

*Niște ploșnițe pe-un pisc
Își făceau baie de soare
Și-au văzut deodată-n zare
Un inspector de la fisc
Și atunci... au luat cu toate
Piciorușele-n spinare...*

Aceste strigături stârniră pesemne în centrul pământului o vajnică activitate. În difuzor se auzi un vacarm înfiorător, erau parcă niște aplauze furtunoase, parcă o intrare în fierbere a unor vulcani subpământeni.

Între timp inspectorul, care-și pierduse buna dispoziție, coborî cu spatele scara de la pod și, ajungând din nou în bucătărie, dădu cu ochii de cinci cetățeni care scoteau direct cu mâinile varză acră dintr-un butoi și se îndopau cu ea pe nerăsuflăte. Ronțăiau în tăcere. Numai Pașa Emilievici dădea din cap pofticios și, desprinzându-și de pe mustăți bucățele de varză, rostea cu greutate:

— E un păcat să mănânci o varză ca asta fără votcă.

— Un nou grup de bătrânele, sau ce-i? Întrebă Ostop.

— Niște orfani, răspunse Alhen, împingându-l cu umărul pe inspector ca

să iasă din bucătărie și amenințându-i pe la spate cu pumnul pe orfani.

— Copii din regiunea Volgăi^[21]?

Alhen se fâstâci.

— Moștenirea grea a regimului țarist?

Alhen făcu un gest de neputință, ca și cum ar fi vrut să spună: „Asta-i moștenirea, n-ai ce-i face!”

— Educarea vasăzică în comun a celor două sexe după ultimele metode?

Fără să mai zăbovească o clipă, sfiosul Aleksandr Iakovlevici îl pofti pe inspectorul de la Paza contra Incendiilor să ia prânzul cu ei, cu ce-a dat Dumnezeu.

Or, în ziua aceea Dumnezeu îi dăduse la prânz lui Aleksandr Iakovlevici o sticlă de zubrovkă, niște ciuperci marinate, făcute în casă, salată de scrumbie, borș ucrainean cu carne de calitatea întâi, pilaf de găină și compot de mere uscate.

— Saschen, spuse Aleksandr Iakovlevici, dă-mi voie să-ți prezint un tovarăș de la Organizația Gubernială de Pază contra Incendiilor.

Ostap se înclină cu multă grație în fața amfitrioanei și-i trase un compliment cu dublu înțeles atât de lung, încât nici el nu fu în stare să-l ducă până la capăt. Saschen, o doamnă voinică, a cărei drăgălășenie era întrucâtva umbrită de niște favoriți scurți, cum se purtau pe vremea lui Nicolae I, râse încetișor și ciocni cu bărbații.

— Ridic paharul pentru propășirea gospodăriei voastre comunale! exclamă Ostap.

Masa fu veselă și abia la compot își aduse aminte Ostap de scopul vizitei sale.

— De ce, întrebă el, aveți un inventar atât de sărăcăcios în lăptăria asta a voastră?

— Cum așa? se neliniști Alhen. Dar armoniul?

— Știu, știu – *vox humanum*. Dar nu-i aici nimic ca lumea pe care să șezi. Numai bănci din alea de parc, ca niște covate.

— La colțul roșu avem un scaun, replică Alhen supărat, un scaun englezesc. Se spune că e unul rămas din mobilierul vechi.

— Așa-a? Dar eu n-am văzut colțul vostru roșu. Cum se prezintă din punctul de vedere al pazei împotriva incendiilor? Nu cumva e ceva în neregulă pe acolo? Aș vrea să controlez.

— Pofțiți, vă rog.

Ostap îi mulțumi stăpânei casei pentru masă și o porniră. La colțul roșu nu se țineau primusuri, nu existau sobe improvizate, coșurile erau în perfectă stare și se curățau regulat, dar, spre sincera uimire a lui Alhen, nici pomeneală de scaun. Se repeziră cu toții să caute scaunul. Se uitară sub paturi și sub bănci, dădură nu se știe de ce la o parte armoniul, întrebă

bătrânele, care se uitau cu teamă la Pașa Emilievici, dar scaunul nu-l găsiră. Cel care arătă un zel deosebit în căutarea lui era Pașa Emilievici. Toată lumea se potolise și numai Pașa Emilievici mai cotrobăia încă prin odăi, se uita pe sub carafele de apă, muta dintr-un loc în altul cămile de tablă pentru ceai și murmură:

— Unde poate să fie? Chiar astăzi era aici, l-am văzut cu ochii mei! E curat mister.

— Trist, fetelor, spuse Ostap cu un glas ca de gheață.

— E curat mister, repetă cu neobrăzare Pașa Emilievici.

Dar tocmai în acea clipă stingătorul cu spumă „Éclair”, care cântase tot timpul, luă un „fa” de sus, cum numai Najdanova, artistă a poporului, e în stare să-l ia, tăcu o secundă, după care, urlând, scoase un prim șuvoi de spumă cu care stropi tavanul și dădu jos de pe capul bucătarului tichia de doc. După acest prim șuvoi, stingătorul erupse un al doilea, de culoarea docului, care-l culcă la pământ pe minorul Isidor Iakovlevici. Apoi „Éclair”-ul începu să funcționeze perfect.

La locul sinistrului se repeziră Pașa Emilievici, Alhen și toți Iakovlevicii care scăpaseră neatinși.

— Fain! urmă Ostap, adăugând: Idioată invenție!

Rămase singure cu Ostap, fără mai-marii azilului, bătrânele începură imediat cu plângerile:

— Și-a băgat frățiorii în casă. Fiecare dintre ei mănâncă cât zece.

— Purceilor le dă lapte, iar nouă ne vâra pe gât cașă.

— A furat tot ce era prin casă.

— Liniștiți-vă, fetelor, spuse Ostap, dându-se cu câțiva pași îndărăt. Pentru asta o să vină cineva de la Inspectoratul Muncii. Eu n-am primit împuternicirile necesare de la Senat.

Bătrânele însă nici nu-l ascultau.

— Iar Pașka ăsta, Melentievici, a scos astăzi scaunul ăla și l-a vândut. L-am văzut cu ochii mei.

— Cui l-a vândut? strigă Ostap.

— L-a vândut și gata. A vrut să vândă și pătura mea.

Pe coridor se desfășura o luptă înverșunată cu stingătorul. În cele din urmă geniul omenesc fu biruitor și stingătorul, zdrobit de picioarele de fier ale lui Pașa Emilievici, își dădu ultima suflare vlăguită și amuți pe veci.

Bătrânele fură chemate să spele pe jos. Inspectorul de la Paza contra Incendiilor își aplecă puțin capul și, legănându-și șoldurile, se apropie de Pașa Emilievici.

— Am avut și eu un cunoscut, spuse Ostap apăsător, care vindea mobila statului. Acum s-a făcut călugăr: șade într-o chilie la pușcărie.

— Acuzațiile dumitale neîntemeiate mi se par ciudate, răspunse Pașa

Emilievici, care răspândea un miros pătrunzător de spumă.

— Cui ai vândut scaunul? întrebă Ostap cu glas tăios.

Pașa Emilievici, care avea un fler supranatural, își dădu seama că acuși o să fie luat la bătaie, poate chiar călcat în picioare și răspunse:

— Unui coropcar!

— Adresa?

— L-am văzut pentru prima dată în viața mea.

— Pentru prima dată în viața dumatăle?

— Zău!

— Ți-aș rupe gura, zise visător Ostap, dar nu mă lasă Zarathustra. Ei, du-te dracului!

Pașa Emilievici zâmbi mieros și dădu să plece.

— Bă, avorton nenorocit, îl strigă Ostap, privindu-l de sus. Nu ridică încă ancora. Cum arată coropcarul tău: blond, brun?

Pașa Emilievici începu să i-l descrie cu toate amănuntele. Ostap îl ascultă cu luare-aminte și își încheie interviul cu cuvintele:

— Fără discuție că asta n-are nicio legătură cu Paza contra Incendiilor.

Când Bender se pregăti să plece, se apropie de el pe coridor sfiosul Alhen și-i strecură un cervoneț^[22].

— Asta se încadrează în articolul 114 din Codul penal, spuse Ostap, dare de mită în exercițiul funcțiunii.

Totuși primi banii și, fără să-și ia rămas-bun, se îndreptă spre ieșire. Ușa, prevăzută cu un mecanism solid, se deschise cu greu, iar când se închise, îi trânti lui Ostap sub șale un ghiont care trebuie să fi cântărit vreo tonă și jumătate.

— Lovitura s-a produs, exclamă Ostap, frecându-se la locul vătămat, sedința continuă!

CAPITOLUL IX

UNDE SUNT PLETELE DUMITALE?

În timp ce Ostap vizita Azilul nr. 2 al Prevederilor Sociale din Stargorod, Ippolit Matveevici ieși din odaia portarului și o porni pe străzile orașului natal. Chilug cum era, simți frigul de aproape.

Pe caldarâm șerpuia apa veselă a primăverii. Picăturile ca de briliant care cădeau de pe acoperișuri produceau un zgomot continuu. Vrăbiile forfoteau în căutare de bălgăr. Soarele se lăfăia pe toate acoperișurile. Caii aurii tropăiau înadins cu putere pe caldarâmul pe care zăpada se topise și, cu urechile pleoștite, ascultau bucuroși propriul lor tropăit. Pe stâlpii de telegraf atârnav zgribulite anunțuri ude cu literele șterse: „Predau chitară după sistemul cifrelor”, sau „Dau lecții de științe sociale celor care se pregătesc să intre la Conservatorul Popular”. Un pluton de ostași roșii, cu căciuli, traversa o băltoacă, care începea lângă un magazin al Uniunii Cooperativelor din Stargorod și se întindea până la clădirea Direcției Guberniale a Planificării, al cărei fronton era încununat cu tigri, victorii și cobre de ipsos.

Ippolit Matveevici mergea, uitându-se cu interes la trecătorii pe care-i întâlnea în cale. El, care trăise toată viața în Rusia, care asistase la Revoluție, văzuse cum viața se sfarmă și se transformă. Se obișnuise cu asta, dar acum vedea că se obișnuise cu asta numai într-un singur punct de pe glob și anume în orașul capitală de județ X. Ajungând însă în orașul său natal, își dădu seama că nu pricepe nimic. Avea o senzație ciudată de stinghereală, ca și cum ar fi fost într-adevăr emigrant și ar fi sosit chiar acum de la Paris. Înainte vreme, când trecea prin oraș în trăsură, întâlnea veșnic cunoscuți sau oameni pe care-i știa din vedere. Acum, deși străbătuse mai bine de jumătate din strada Evenimentele de pe Lena, nu întâlnise niciun cunoscut. Dispăruseră sau îmbătrâniseră într-atât încât nu puteau fi recunoscuți? Ori nu cumva deveniseră de nerecunoscut fiindcă purtau alte haine sau alte pălării? Poate își schimbaseră și mersul. În orice caz, nu erau de găsit.

Ippolit Matveevici mergea palid la față și stingher la suflet. Uitase cu totul că trebuie să caute Spațiul Locativ. Trecea de pe un trotuar pe altul și o cotea mereu pe alte străduțe lăturalnice, unde caii, care nu mai știau deloc de frică, chiar că tropăiau dinadins, cât puteau de tare. Pe aceste străduțe era mai multă iarnă și pe alocuri se mai vedea gheață înnegrită. Tot orașul avea altă culoare. Casele albastre deveniseră verzi, cele galbene se făcuseră cenușii, în foișor nu se mai plimba niciun pompier, iar pe străzi zgomotul

era mult mai mare decât își amintea Ippolit Matveevici.

Pe Bolșaiia Pușkinskaia, Ippolit Matveevici fu uimit văzând șine și stâlpi de tramvai cu sârme, cum nu avusese Stargorodul niciodată. Ippolit Matveevici nu citea ziarele și nu știa că la 1 Mai urma să se inaugureze la Stargorod două linii de tramvai: una până la gară și altă până în piața unde-și vând țăranii produsele. Uneori Ippolit Matveevici avea impresia că nu părăsise nicicând Stargorodul, alteori orașul i se părea cu totul necunoscut.

Cu aceste gânduri ajunse el în strada Marx și Engels. Aici avu presimțirea copilărească că, de după casa cu etaj și cu balcon lung din colț, va apărea acuși un cunoscut. Ippolit Matveevici se și opri să-l aștepte. Dar cunoscutul nu se ivi. Mai întâi răsări de după colț un geamgiu cu o cutie de geamuri și o bucată zdravănă de chit arămiu. În urma lui venea un tânăr fercheș, care purta o șapcă de antilopă, cu cozoroc galben de piele. Apoi se iviră în fugă niște școlari din clasele inferioare, cu cărțile prinse în curele.

Ippolit Matveevici simți deodată că palmele încep să-i ardă, iar în burtă îl ia cu frig. Drept spre el venea un cetățean necunoscut, cu o figură blândă, care ducea un scaun cum ai duce un violoncel. Ippolit Matveevici, pe care-l apucă subit sughițul, se uită bine și-și recunoscă îndată scaunul.

Da! Era scaunul de la Gambs, tapisat cu creton englezesc cu floricele, dar a cărui culoare se mai închisese pesemne din pricina furtunilor revoluționare, da, era scaunul lui din lemn de nuc, cu picioare curbate. Ippolit Matveevici se simțea ca un om lângă urechea căruia s-a tras cu pușca.

— Ascute cuțite, foarfeci, brice! se auzi în apropiere o voce baritonă.

Și în aceeași clipă un ecou de tenorino:

— Lighene, tingiri!...

— *Zvestia*^[23], din Moscova, revista *Smehaci, Krasnaia Niva!*...

Undeva, sus, auzi un zgomot de geam spart. Făcând să se cutremure tot orașul, trecu un autocamion al Organizațiilor de Construire a Morilor. Un milițian fluieră. Viața era în plin clocot. Nu mai era timp de pierdut. Cu un salt de leopard, Ippolit Matveevici se apropie de sfidătorul necunoscut și, fără să-i spună o vorbă, trase scaunul spre el. Necunoscutul îl trase înapoi. Atunci, Ippolit Matveevici, ținând cu mâna stângă un picior al scaunului, începu cu dreapta să descleșteze cu forța degetele groase ale necunoscutului prinse de scaun.

— Ajutor, hoții, spuse în șoaptă omul, cramponându-se și mai tare de scaun.

— Dă-mi voie, dă-mi voie, bolborosea Ippolit Matveevici, continuând să descleșteze degetele necunoscutului.

Începu să se adune lumea. Vreo trei inși se și apropiaseră, urmărind cu un viu interes desfășurarea conflictului.

Atunci cei doi se uitară cu teamă în jur și, fără să se privească unul pe altul, dar și fără să lase scaunul din mâinile lor prădalnice, porniră repede înainte, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

„Ce-o mai fi și asta?” se gândea disperat Ippolit Matveevici.

Ce gândea necunoscutul era greu de ghicit, dar în orice caz avea un mers cât se poate de hotărât.

Mergeau tot mai repede și, când deodată zăriră într-o fundătură pustie un maidan acoperit cu moloz și materiale de construcție, o cotiră într-acolo, ca la comandă. Aici forțele lui Ippolit Matveevici se împătriră.

— Dar dă drumul! strigă el, fără să se mai sfiască.

— A-ju-tor! exclamă necunoscutul, dar cu un glas sfârșit.

Întrucât mâinile amândurora erau ocupate cu scaunul, prinseră a se lovi unul pe altul cu picioarele. Necunoscutul avea blacheuri la cizme și, la început, Ippolit Matveevici văzu cam albastru, dar se adaptă repede situației și, începând a sări când la dreapta, când la stânga, de parcă ar fi dansat krakoveak^[24]-ul, se ferea de loviturile adversarului și căuta să-l lovească pe acesta în pânțele. Nu izbuti s-o facă, deoarece îl împiedica scaunul, în schimb îl pocni în rotula genunchiului drept, după care concurentul nu mai putu să lovească într-însul decât cu piciorul stâng.

— O, Doamne! șopti necunoscutul.

La aceste vorbe, Ippolit Matveevici își dădu seama că omul care-i răpise în chipul cel mai revoltător scaunul nu era altul decât Fiodor Vostrikov, preotul de la biserica „Sfinții Frol și Lavr”.

Ippolit Matveevici rămase năucit.

— Părinte! exclamă el, lăsând de uimire să-i scape scaunul din mână.

Părintele Vostrikov se făcu vânăt la față și-și descleștă în sfârșit degetele. Scaunul, rămas fără sprijin de ambele părți, căzu pe fărâmele de cărămizi.

— Dar unde-i sunt mustățile, stimate Ippolit Matveevici, întrebă Sfinția sa pe un ton cât se poate de ironic.

— Dar pletele dumitale unde-s? Parcă aveai plete?

Din cuvintele lui Ippolit Matveevici se desprindea un dispreț de neînchipuit. El îl măsură pe părintele Fiodor cu o privire de o noblețe extraordinară și, luând scaunul la subsuoară, se întoarse și dădu să plece. Dar părintele Fiodor, care-și venise în fire, nu vru să-l lase pe Vorobianinov să aibă o victorie atât de ușoară. Strigând: „Nu, te rog!”, el apucă din nou scaunul. Poziția dinainte fu restabilită. Adversarii se înfruntau ținând strâns, ca niște cotoi sau boxeri, picioarele scaunului și se învârtteau pe loc, măsurându-se cu privirile.

Pauza aceasta plină de încordare ținu răstimp de un minut întreg.

— Așadar, dumneata, Sfinția ta, scrâșni din dinți Ippolit Matveevici, vânezi averea mea?

Și, spunând aceste cuvinte, Ippolit Matveevici îi trase Sfinției sale un picior în coastă.

Părintele Fiodor se răsuci și-l izbi cu furie pe mareșalul nobilimii în burtă, atât de tare, încât acesta se îndoii.

— Nu-i averea dumitale.

— Dar a cui e?

— Nu-i a dumitale.

— Dar a cui e?

— Nu-i a dumitale, nu-i a dumitale și pace!

— Dar a cui e, a cui?

— A dumitale nu-i.

Șuierând astfel, ei își trăgeau furioși un picior după altul.

— Dar a cui e averea asta? urlă mareșalul înfigându-și piciorul în pânțele Sfinției sale.

Stăpânindu-și durerea, Sfinția sa răspunse răspicat:

— E o avere naționalizată.

— Naționalizată?

— Da, da, naționalizată.

Vorbeau atât de repede, încât cuvintele li se încălecau.

— De cine naționalizată?

— De puterea sovietică! De puterea sovietică!

— Care putere?

— Puterea oamenilor muncii.

— Aha-a-a!..., spuse Ippolit Matveevici, simțind că-i îngheață sângele în vine. De puterea muncitorilor și țăranilor?

— Da-a-a, stimabile!

— Hm-m-m! Poate că Sfinția ta ai fi și membru de partid?

— P-poate!

Ippolit Matveevici nu se putu stăpâni și, urlând „Poate!”, acoperi de scuipat fața blajină a părintelui Fiodor. Acesta îi răspunse pe loc cu aceeași monedă. Nenorocirea era că nici nu puteau să-și șteargă fața, căci mâinile le erau încheștate pe scaun. Ippolit Matveevici scoase un sunet ca acela pe care-l face o ușă când se deschide și îl îmbrânci cu toată puterea pe adversarul său cu scaunul. Adversarul căzu, trăgându-l după el pe Vorobianinov, care gâfâia. Lupta continuă „la parter”.

Deodată se auzi un trosnet și ambele picioare din față ale scaunului se rupseră. Uitând unul de altul, inamicii începură să sfărâme scheletul de nuc în care trebuia să se găsească comoara. Cu un țipăt trist de pescăruș, se rupse și cretonul englezesc cu floricele. Speteaza zbură într-o parte, smulsă cu un avânt puternic. Căutătorii de comori sfâșiară pânza de sac, împreună cu năsturașii de aramă care o țineau și, zdrelindu-se de arcuri, își cufundară

degetele în umplutura de lână. Arcurile, tulburate în liniștea lor, protestau cu zbârnâituri. În cinci minute nu mai rămăsese din scaun decât amintirea. Droturile se rostogoleau în toate părțile. Vântul purta peste maidan câlții de lână putredă. Picioarele curbate zăceau într-o groapă. Dar briliantele – nicăieri.

— Ei, le-ai găsit? întrebă Ippolit Matveevici, gâfâind.

Părintele Fiodor, acoperit din cap până în picioare cu ghemotoace de lână, își trăgea răsuflarea și tăcea.

— Ești un escroc! îi strigă Ippolit Matveevici. Am să-ți sparg măselele, părinte Doyle!

— Chișcă-mă, Eufrosino! ripostă părintele.

— Și unde ai să te duci așa, plin de câlți?

— Dar pe dumneata ce te privește?

— E rușine, părinte! Ești un hoț ordinar!

— N-am furat nimic de la dumneata!

— Dar cum ai aflat de giuvaiericale? Te-ai slujit în folosul dumatăle de taina spovedaniei! Foarte frumos! Nimic de zis!

Și după ce-i trânti un „pfui!” de indignare, Ippolit Matveevici părăsi maidanul și, scuturându-și în mers mânecile paltonului, porni spre casă. În colțul străzii Evenimentele de pe Lena cu fundătura Erofeevski, Vorobianinov își zări asociatul. Directorul tehnic și conducătorul firmei stătea cu capul întors pe jumătate spre stradă și cu piciorul stâng ridicat în unghi drept. Un lustragiu îi făcea cu o cremă galbenă de culoarea canarului fețele de antilopă ale pantofilor. Directorul fredona cu seninătate un „șimi”:

*Altădat-așa jucau doar ielele,
Caprele și tiribombonelele,
Astăzi șimi e, și-l dansează
Toate demoazelele.*

— Ei, ce s-aude cu Spațiul Locativ? întrebă el pe un ton serios și adăugă pe dată: Stai puțin, nu povesti, că ești prea emoționat. Mai răcorește-te.

După ce-i dădu lustragiului șapte copeici, Bender îl luă pe Vorobianinov la braț și-l târî după el pe stradă. Oștap ascultă cu multă atenție tot ce-i povesti Ippolit Matveevici, care încă nu-și revenise.

— Aha! O bărbuță neagră? Țasta-i! Palton cu guler de astrahan? Am înțeles. E scaunul de la azil. A fost cumpărat azi-dimineață cu trei ruble.

— Stai că asta nu-i totul...

Și Ippolit Matveevici îi povesti directorului societății toate ticăloșiile părintelui Fiodor. Oștap se întunecă la față.

— Parșivă parascovenie, spuse el. *Peștera lui Leichtweis*^[25]. Un concurent misterios. Trebuie să i-o luăm înainte; măselele avem tot timpul să i le

sfârșământ.

Până ce luară amândoi masa la berăria „Stenka Razin” și până ce Ostap se interesă unde a fost înainte Spațiul Locativ și ce instituție se află acum în clădirea aceea, ziua se sfârși.

Caii aurii deveniră iar cafenii. Picăturile ca briliantele se răceau în zbor și cădeau grele pe pământ. În berării și la restaurantul „Phoenix” berea se scumpi: se lăsa seara. Pe strada Bolșaiia Pușkinskaia se aprinseră becurile electrice și un detașament de pionieri, în drum spre casă după prima plimbare de primăvară, trecu în răpăit de tobe.

Tigrii, victoriile și cobrele de la Direcția Gubernială a Planificării apăreau misterioase sub razele lunii ce se înălța deasupra orașului.

Îndreptându-se la rândul lui spre casă, cu Ostap care amuțise deodată, Ippolit Matveevici se uită la tigrii și cobrele de pe clădirea Direcției Guberniale a Planificării. Pe vremuri își avea acolo sediul Zemstva Gubernială și cetățenii se mândreau foarte mult cu cobrele, socotindu-le un punct de atracție al Stargorodului.

„O să le găsesc”, își zise Ippolit Matveevici, uitându-se la o victorie de ghips.

Tigrii dădeau prietenos din coadă, cobrele își ondulau vesele trupurile și în sufletul lui Ippolit Matveevici încolți speranța.

CAPITOLUL X

LĂCĂTUȘUL, PAPAGALUL ȘI GHICITOAREA

Casa de la nr. 7 din fundătura Pereleșinski nu era dintre cele mai bune din Stargorod. Parterul și etajul, construite în stilul celui de-al doilea Imperiu, erau împodobite cu capete de lei ciuntite, care semănau grozav cu scriitorul Arțibașev^[26], cunoscut la vremea sa. Erau opt capete ale lui Arțibașev, câte erau și ferestrele care dădeau în fundătură, căci fiecare gură de leu era fixată deasupra unei ferestre.

Casa mai avea două podoabe, dar cu un caracter pur comercial. Într-o parte atârna o firmă azurie:

ARTEL DE COVRIGI DIN ODESSA
„La covrigii de Moscova”

Și, pe această firmă, era zugrăvit un tânăr cu cravată și pantaloni scurți franțuzești, care ținea în îndoitura cotului cornul legendar al abundenței, din care se revărsau în avalanșă covrigi de Moscova de culoare galben-roșiatică, ce puteau trece la nevoie și drept covrigi de Odessa. Tânărul zâmbea dulceag. În cealaltă parte, biroul de expediție „Bîstroupak”^[27], atrăgea asupra-i atenția mult onoratei clientele, printr-o firmă neagră cu litere rotunde de aur.

Cu toată deosebirea apreciabilă dintre cele două firme și a valorii capitalului lor de rulment, aceste întreprinderi atât de diferite se ocupau de același lucru: făceau speculă cu manufactură de toate felurile – din lână aspră, din lână fină, de bumbac și, dacă se nimerea și mătase în culori și cu desene frumoase, apoi și cu mătase.

Dacă treceai de gangul în care domnea un întuneric beznă și unde călcai în nenumărate băltoace și coteai la stânga, în curtea înzestrată cu un puț de ciment, puteai să vezi două uși, fără trepte în față, la care ajungeai de-a dreptul de pe bolovanii ascuțiți din curte. Pe ușa din dreapta era o tăbliță de aramă fără luciu, purtând săpat pe ea cu litere de mână numele:

V. M. POLESOV

Pe ușa din stânga tăblița era albă și de tablă și pe ea scria:

CROITORIE ȘI MODE

Și asta tot numai de ochii lumii era.

În atelierul de croitorie și mode nu se afla nici pânză tare, nici furnituri, nici manechine din acelea fără cap, dar care se țin țintoșe ca ofițerii, nici butuci în chip de căpățână pentru pălării elegante de damă. Nu! În locul acestei întregi recuzite domnea nevinovat, în respectivul apartament de trei odăi, un papagal alb, cu pulpișoare ca îmbrăcate în chiloți roșii. Pe papagal îl mâncau puricii, dar n-avea cui să se plângă, fiindcă nu vorbea ca oamenii... Papagalul rodea toată ziua semințe și arunca cojile pe covor, scuipându-le printre gratiile coliviei. Îi lipseau numai armonica și niște galoși noi cu scârț, ca să semene cu un meseriaș afumat, dintre cei care lucrează pe cont propriu, nu la cooperativă. La ferestre fluturau niște draperii de culoare cafeniu-închis, cu ciucuri. De altfel, predominau în tot apartamentul tonurile cafeniu-închis. Deasupra pianului atârna o reproducere după tabloul *Insula morților* de Boecklin^[28], într-o *fantaisie* din stejar lăcuit, de culoare verde-închis. Tabloul era cu sticlă. Un colț al sticlei se spărsese de mult și partea descoperită se murdărise atât de tare de muște, încât se contopea cu rama. Ce se petrecea în această parte a insulei morților nu se mai putea ști.

În dormitor, pe pat, ședea stăpâna casei, care, cu coatele pe o măsuță octogonală, acoperită cu o față de masă murdară brodată în stil Richelieu, dădea în cărți. În fața ei ședea văduva Grițațueva cu un șal pufos pe umeri.

— Trebuie să-ți spun dinainte, fetico, că nu iau mai puțin de cincizeci de copeici pe sedință, o preveni gazda.

Văduva, a cărei dorință de a-și găsi un nou soț nu mai cunoștea margini, se învoi să plătească prețul stabilit.

— Te rog numai să-mi ghicești și viitorul, se rugă ea pe un ton plângăreț.

— Pe dumneata trebuie să te pun de ghindă.

Văduva obiectă:

— Eu am fost totdeauna de roșu.

Ghicitoarea consimți nepăsătoare și începu să dea în cărți. După câteva minute îi și desemnă văduvei soarta în linii mari. O așteptau mai multe neplăceri, unele așa, altele mai așa și-i cădea la așternut popa de ghindă, care se avea bine cu dama de tobă.

Apoi se trecu la ghicitul în palmă. Liniile din palma văduvei Grițațueva erau netede, viguroase și fără cusur. Linia vieții era atât de lungă, încât capătul ei trecea dincolo de puls și dacă nu mințea, arăta că văduva va trăi până la Judecata de Apoi. Linia inteligenței și a artelor îndrituia să se spere că văduva va părăsi comerțul de coloniale și va dăruia omenirii capodopere neîntrecute pe fel de fel de tărmuri ale artei, științei și sociologiei. Munții Venerei semănau cu colinele manciuriene și arătau că văduva poseda

rezerve miraculoase de tandrețe și dragoste.

Ghicitoarea îi explică toate acestea văduvei, folosind cuvintele și termenii din limbajul grafologilor, chiromanților și geambașilor.

— Îți mulțumesc, dragă *madame*, zise văduva. Știu deja cine-i popa de ghindă. Și o cunosc și pe dama de tobă foarte bine. Dar popa are gânduri serioase?

— Serioase, fetico.

Plină de speranțe, văduva plecă acasă, iar ghicitoarea zvârli cărțile într-un sertar, căscă fără să-și ducă mâna spre a-și acoperi gura de femeie de cincizeci de ani și se duse la bucătărie. Acolo potrivea de gust mâncarea ce se încălzea pe o lampă de gaz „Greț”, își șterse mâinile de șorț așa cum fac bucătărelele, luă găleata cu smălțul sărit prin câteva locuri și ieși în curte după apă.

Străbătu curtea, călcând greu pe tălpile-i plate. Sâni ei, pe jumătate căzuți, abia săltau sub bluza revopsită. Pe cap îi atârna un smoc de păr care începuse să încărunțească. Era bătrână, cam murdară, se uita bănuitor la toată lumea și murea după dulciuri. Dacă Ippolit Matveevici ar fi văzut-o, n-ar fi zis niciodată că ea e Elena Bour, vechea lui iubită, despre care grefierul tribunalului declarase odinioară în versuri că „e atât de diafană, încât s-o săruți mereu te-ndeamnă”. La fântână doamna Bour fu salutată de vecinul ei, Viktor Mihailovici Polesov, lăcătuș intelectual, care-și lua apă într-un bidon de benzină. Polesov avea fața unui diavol de operă, care a fost bine mânjit cu funingine înainte de a i se da drumul pe scenă.

După salutarile de rigoare, vecinii începură să vorbească de problema care preocupa tot Stargorodul.

— Bine am ajuns, spuse ironic Polesov. Am alergat ieri prin tot orașul și n-am putut găsi filiere de trei optimi de țol. Nici urmă! Dar tramvai au de gând să pună.

Elena Stanislavovna, care știa despre filierele de trei optimi de țol tot atâta cât știe despre agricultură o elevă de la școala de coregrafie „Leonardo da Vinci”, care își închipuie că brânza de vaci se obține din colțunași, clătină din cap cu înțelegere:

— Parcă mai sunt magazine acum?! Azi ai numai cozi, dar magazine, nici de sămânță. Și ce nume îngrozitoare au – Starcoop^[29]!...

— Zău, Elena Stanislavovna, dacă mai pricep ce e asta! Le-au rămas patru motoare, fabricate de Compania Generală de Electricitate^[30]. Ei, astea or să mai meargă cum or să meargă, cu toate că vagoanele sunt curat fiare vechi!... Geamurile nici n-au cauciuc. Am văzut cu ochii mei. Vai de capul meu. Ce-o să mai zăngănească!... Restul motoarelor sunt făcute la Harkov. Toate la industria de stat a metalelor neferoase. Nici o verstă n-or să tragă. Am văzut cu ochii mei...

Lăcătușul, enervat, tăcu. Fața lui neagră lucea în soare. Albul ochilor avea o nuanță gălbuie. Printre meșteșugarii necooperativizați care se ocupau de motoare și care se găseau cu duiumul la Stargorod, Viktor Mihailovici Polesov era cel mai nepriceput și se făcea de râs mai des decât alții. Cauza era firea lui peste măsură de vulcanică. Era un trântor vulcanic. Totdeauna agitat. Puteai să dai cu pușca să-l găsești în atelierul lui situat în a doua curte a casei din fundătura Pereleșinski nr. 7. Forja mobilă stătea stinsă și părăsită în mijlocul magaziei de cărămidă, prin ale cărei colțuri ședeau aruncate claie peste grămadă camere sparte, apărătoare „Triunghiul”, bineînțeles rupte, lacăte ruginite și atât de mari, că puteai încuia cu ele cetăți, bidoane pliante pentru carburanți, pe care scria „Indian” și „Wanderer”, un cărucior cu arcuri pentru copii, un dinam adormit pe veci, niște curele netăbăcite putrede, câlți îmbâcsiți cu ulei, glaspapir uzat, o baionetă austriacă și o mulțime de alte nimicuri stricate, îndoite, turtite. Clienții nu-l găseau niciodată pe Viktor Mihailovici. El era pe undeva și dădea ordine. Nu-i ardea de lucru. Nu putea să vadă o căruță încărcată, intrând în curtea lui sau a altora și să stea locului. Ieșea imediat în curte și începea să urmărească disprețuitor, cu mâinile la spate, manevrele căruțașului. În cele din urmă nu se mai putea abține.

— Cine intră așa într-o curte? striga el îngrozindu-se. Cotește-o!

Speriat, căruțașul o cotea.

— Unde cotești, bivole? țipa Viktor Mihailovici cu suferință în glas, repezindu-se la cal. Dacă te-ar fi cotonogit mai vârtos pe vremea țarilor, ai fi știut să cotești!

După ce dirija astfel vreo jumătate de ceas, Polesov dădea să se întoarcă în atelier, unde-l aștepta o pompă de bicicletă nereparată, dar tocmai atunci viața tihnită a orașului era din nou tulburată de vreo întâmplare. Ori se încurcau una în alta, pe stradă, osiile de la două căruțe și Viktor Mihailovici arăta cum pot fi ele desprinse mai bine și mai repede, ori se înlocuia un stâlp de telegraf cu altul și Polesov verifica dacă a fost pus perfect perpendicular, în care scop aducea din atelier propriul său fir de plumb, ori, în sfârșit, treceau pompierii și Polesov, alarmat de sunetele trompetei și mistuit de focul neastâmpărului, alerga după tulumbe.

Dar câteodată Viktor Mihailovici cădea în zodia muncii febrile. Și atunci, timp de câteva zile, nu ieșea din atelier și lucra în tăcere. Copiii zburdau prin curte cât voiau și țipau ce le trăsnea prin cap, căruțașii descriau prin curte ce curbe poșteau, căruțele pe stradă încetau să se mai împleticească una în alta, iar tulumbele pompierilor se îndreptau fără escortă spre locul incendiului – Viktor Mihailovici lucra. Odată, după un asemenea acces de hărnicie, scoase în curte, de coarne, ca pe un berbec, o motocicletă alcătuită din bucăți de automobile, de stingătoare, de biciclete și de mașini de scris.

Motorul, de un cal jumătate putere, era un Wanderer, roțile erau marca Davidson, dar celelalte piese importante nu mai aveau bielele de mult emblema fabricii-mame. De șa atârna, prins cu o sforică, un cartonaș pe care scria „Probă”. Se strânse grămadă de lume. Fără să se uite la nimeni, Viktor Mihailovici începu să învârtă pedala cu mâna. Timp de vreo zece minute contactul nu vru deloc să se producă. Apoi se auzi un duduie metalic, vehiculul începu să trepideze și se învâli într-un fum murdar. Viktor Mihailovici sări în șa și, cu o viteză nebună, motocicleta zbură prin gang până în mijlocul străzii, unde se opri brusc, parcă lovită de un glonț. Viktor Mihailovici era deja gata să se dea jos ca să-și controleze misterioasa velocipedă, când deodată ea porni în *marche-arrière* și, după ce-l trecu pe făuritorul ei prin același gang, se opri în mijlocul curții de unde pornise, se stropși supărată și explodează. Viktor Mihailovici scăpă ca prin minune, iar când îl apucă următorul acces de muncomanie, fabrică din sfărâmurile motocicletei un motor electric care semăna foarte mult cu unul adevărat, dar nu funcționa.

Dar lăcătușul nostru intelectual atinse culmea activității sale academice cu epopeea porții casei vecine de la nr. 5. Asociația locatarilor din această casă încheiase cu Viktor Mihailovici un contract prin care acesta se obliga să repare poarta de fier a casei și s-o vopsească într-o culoare convenabilă ca preț, pe care o va crede de cuviință. Pe de altă parte, asociația locatarilor își asuma obligația să-i plătească lui V.M. Polesov, după recepționarea lucrării de către o comisie specială, suma de douăzeci și una de ruble și șaptezeci și cinci de copeici, timbrele fiscale căzând în sarcina furnizorului.

Viktor Mihailovici cără poarta la atelier ca un adevărat Samson și se apucă cu frenezie de lucru. Două zile ținu demontatul porții pe care o desfăcu bucată cu bucată în toate părțile ei componente. Puse ornamentele de tuci în căruciorul de copii, iar barele de fier sub bancul de lucru. Apoi mai pierdu câteva zile ca să vadă ce e stricat. Dar, după asta, se întâmplă în oraș un accident tare neplăcut: plesni conducta principală de apă pe strada Droveanaia și Viktor Mihailovici își pierdu tot restul săptămânii la locul dezastrului, zâmbind ironic, răstindu-se la muncitori și uitându-se în fiecare minut în groapă.

Când Viktor Mihailovici își mai potoli oarecum zelul organizatoric, se întoarse la poarta lui, dar era prea târziu: copiii din curte se jucau cu ornamentele de tuci și cu barele de la poarta casei nr. 5. Când dădură cu ochii de lăcătușul mânios, copiii aruncară speriați jucăriile și o luară la fugă. Jumătate din ornamente lipseau și îi era cu neputință să le mai găsească. După această întâmplare, Viktor Mihailovici își pierdu cu totul entuziasmul pentru poartă.

Între timp, în casa cu nr. 5 lăsată vreaște, se petreceau lucruri

îngrozitoare. Se furau rufelee ude din pod și într-o seară fu răpit din curte până și un samovar care tocmai începuse să fiarbă. Viktor Mihailovici luă parte personal la urmărirea hoțului, dar acesta, deși avea în mâini samovarul care fierbea și din al cărui coș de tablă țâșneau flăcări, alerga totuși foarte repede și, întorcând înapoi capul, îl împrășca cu înjurături pe Viktor Mihailovici, care fugea după el în fruntea tuturor. Dar cel mai mult avu de suferit portarul casei de la nr. 5, căci își pierdu câștigul cel de toate nopțile: nemaifiind poartă, nu mai avea ce să deschidă, iar locatarii cheflii nu mai aveau de ce să-i verse în palmă monedele de câte zece copeici. La început, portarul venea și se interesa când va fi montată poarta, apoi începu să-l roage de toți dumnezeii pe lăcătuș să termine lucrarea, iar în cele din urmă recurse și la vagi amenințări. Asociația locatarilor îi aminti de câteva ori în scris lui Viktor Mihailovici că trebuie să predea lucrarea. Mirosea a judecată. Situația devenea din ce în ce mai încordată.

Stând amândoi la fântână, ghicitoarea și lăcătușul entuziast își continuau conversația.

— Dată fiind prezența lipsei de traverse impregnate, striga Viktor Mihailovici de răsuna toată curtea, asta n-o să fie tramvai, ci o nenorocire!

— Când or să se termine odată toate astea? spuse Elena Stanislavovna. Trăim ca niște sălbatici!

— Și nu se mai vede sfârșitul... A, chiar uitasem! Știi pe cine am întâlnit astăzi? Pe Vorobianinov.

Elena Stanislavovna se sprijini de fântână și de mirare continuă să țină în mână găleata plină cu apă.

— M-am dus la gospodăria comunală să prelungesc contractul de închiriere al atelierului și deodată, pe un coridor, se apropie de mine doi inși. Unul dintre ei mi s-a părut o mutră cunoscută. Semăna cu Vorobianinov. M-au întrebat: „Spuneți-ne, vă rog, ce instituție a fost clădirea asta înainte?” Le-am zis că înainte a fost liceul de fete, iar apoi Spațiul Locativ. După aceea i-am întrebat: „Dar de ce vă interesează?” Ei însă mi-au mulțumit și au plecat mai departe. În momentul acela mi-am dat seama că e chiar Vorobianinov, numai că fără mustăți. De unde o fi apărut?... Celălalt era o frumusețe de bărbat. Se vedea cât de colo că trebuie să fie un fost ofițer. Și atunci m-am gândit...

Viktor Mihailovici se întrerupse la mijlocul frazei, căci zări ceva neplăcut și, luând repede bidonul, se ascunse în spatele lăzii de gunoi. În curte intră încet portarul casei de la nr. 5. El se opri lângă fântână și își roti privirea în jur, peste diversele construcții de acolo. Nedescoperindu-l nicăieri pe Viktor Mihailovici, se întristă.

— Iar nu-i acasă lăcătușul Vitka? o întreabă el pe Elena Stanislavovna.

— Ah, nu știu nimic, spuse ghicitoarea, nu știu nimic. Și, teribil de

emoționată, porni repede spre locuința ei, vărsând pe drum apa din găleată.

Portarul mângâie ghizdul de ciment al fântânii și o luă spre atelier. La doi pași de firma:

SPRE
ATELIERUL DE LĂCĂTUȘERIE

se vedea încă una:

ATELIER DE LĂCĂTUȘĂRIE
ȘI
DE REPARAT PRIMUSURI

sub care atârna un lacăt mare. Portarul izbi cu piciorul în lacăt și spuse cu un glas plin de ură:

— Of, buboiul dracului!

Mai rămase în fața atelierului vreo trei minute, fierbând de mânie și venin, apoi smulse cu zgomot firma, o duse în mijlocul curții, lângă fântână, o trânti de pământ și, călcând-o cu amândouă picioarele, începu să facă scandal.

— Numai hoți stau la voi la nr. 7! Potlogari! Auzi a dracului năpârca cu șapte capete! Are școala medie!... Puțin îmi pasă mie de școala lui medie!... Afurisit să fie de buboi!...

În timpul acesta năpârca cu șapte capete și cu școală medie la bază ședea tristă pe bidon, în spatele lăzii de gunoi.

Ferestrele se deschideau cu zgomot și mereu alt locatar scotea capul și râdea. Din stradă intrau alene în curte diverși curioși. Văzând că are public, portarul se aprinse și mai tare.

— Lăcătuș-mecanic! zbieră el. Porc de aristocrat!

Amestecă berechet expresiile parlamentare cu altele nepublicabile, cărora le dădea preferință. Tagma slabă a femeilor care se înghesuiau la toate ferestrele era foarte revoltată de atitudinea portarului, dar nu-și părăsea punctele de observație.

— O să-i sparg capul! spumega portarul de furie. Auzi, om cu carte!

Când scandalul ajunsese la apogeu, își făcu apariția un milițian care, fără să spună o vorbă, începu să-l tragă pe scandalagiu la raionul de miliție. Câțiva hamali zdraveni de la „Bîstroupak” îi dădeau câte o mână de ajutor.

Supus, portarul îl cuprinse pe milițian de după gât și începu să plângă.

Primejdia trecuse.

Atunci Viktor Mihailovici, care-și pierduse de tot răbdarea, ieși de după lada de gunoi. Prin public trecu un freamăt.

— Mârlan ce ești! strigă Viktor Mihailovici în urma procesiunii ce se

îndeapărta. Mârlan! O să-ți arăt eu! Ticălosule!

Portarul, care plângea amarnic, nu auzi nimic din toate acestea. Era dus de subsuoară la secție. Tot într-acolo fu cărată, ca probă materială, firma „Atelier de lăcătușerie și de reparat primusuri”.

Viktor Mihailovici mai făcu încă mult timp pe viteazul.

— Javrele! țipa el adresându-se spectatorilor. Își închipuie că e ceva de capul lor! Mârlanii!

— Ajunge, Viktor Mihailovici! strigă Elena Stanislavovna de la fereastră. Treci pe la mine o clipă.

Ea îi puse lui Viktor Mihailovici în față o farfurioară cu compot și, plimbându-se prin odaie, începu să-l asalteze cu tot felul de întrebări.

— Ți-am spus doar că el e; fără mustăți, dar el în persoană, ți-pă Viktor Mihailovici ca de obicei. Ei, asta-i, doar îl cunosc perfect! Vorobianinov în carne și oase!

— Mai încet, ce Dumnezeu! Pentru ce a venit, ce crezi?

Pe fața ca tăciunele a lui Viktor Mihailovici apărură un zâmbet ironic.

— Dar dumneata ce crezi?

Zâmbetul său deveni și mai ironic.

— În orice caz, nu ca să semneze un tratat cu bolșevicii.

— Nu crezi că îl pândește vreo primejdie?

Rezervele de ironie acumulate de Viktor Mihailovici de-a lungul celor zece ani ce trecuseră de la Revoluție erau nesecate. Pe fața lui prinseră a juca o serie întreagă de zâmbete de diferite intensități și diferite grade de scepticism.

— Pe cine nu pândește în Rusia Sovietică primejdia? Cu atât mai mult pe un om ca Vorobianinov. Nimeni, Elena Stanislavovna, nu-și rade mustățile de florile mărlui.

— Crezi că a fost trimis de peste graniță? întrebă Elena Stanislavovna, aproape sufocată de emoție.

— Fără îndoială, răspunse genialul lăcătuș.

— Dar cu ce scop o fi venit aici?

— Nu fi copil.

— Mi-e totuna. Trebuie să-l văd.

— Dar știi ce riști?

— Ah, mi-e totuna! După zece ani de despărțire, nu se poate să nu-l văd pe Ippolit Matveevici.

Avea reala convingere în clipa aceea că soarta îi despărțise chiar în perioada când se iubeau.

— Te implor, găsește-l! Află unde e! Dumneata umbli prin tot orașul! N-o să-ți fie greu! Spune-i că vreau să-l văd. Mă auzi?

Papagalul cu chiloți roșii, care moțăia pe stinghie, se sperie din pricina

acestei discuții zgomotoase, se răsturnă cu capul în jos și încremeni în această poziție.

— Elena Stanislavovna, spuse lăcătușul-mecanic dând să se scoale de pe scaun și ducându-și mâna la inimă, o să-l găsesc și o să iau legătura cu el.

— Nu mai servești puțin compot? îi oferi înduioșată ghicitoarea.

Viktor Mihailovici mănă compotul, ținu o conferință furibundă despre construcția greșită a coliviei papagalului și își luă apoi rămas-bun de la Elena Stanislavovna, recomandându-i să păstreze în jurul celor discutate cel mai strict secret.

CAPITOLUL XI

REPERTORIUL ALFABETIC „OGLINDA VIEȚII”

A doua zi, asociații își dădură seama că nu pot locui mai departe în camera portarului Tihon, care înnebunise de-a binelea după ce îl văzuse pe boierul lui mai întâi cu mustăți negre, apoi cu mustăți verzi și, în sfârșit, fără mustăți și mârâia supărat. În primul rând n-aveau pe ce dormi. În afară de asta, în odaie stăruia un miros de bălgar intrat în putrefacție, pe care-l răspândeau pâslarii noi ai lui Tihon. Cei vechi stăteau într-un colț și nu contribuiau nici ei la ozonificarea aerului.

— Socot seara amintirilor încheiată, spuse Ostap, trebuie să ne mutăm la hotel.

Ippolit Matveevici tresări.

— Asta nu se poate.

— De ce, mă rog?

— Va trebui să ne înscriem în registru.

— Și n-ai buletinul în ordine?

— Ba da, buletinul e în regulă, dar numele meu e prea cunoscut în oraș și o să înceapă să se vorbească.

Asociații rămaseră tăcuți, pe gânduri.

— Dar numele de Michelson îți place? întrebă deodată genialul Ostap.

— Care Michelson? Senatorul?

— Nu. Membru al Sindicatului Funcționarilor Comerciali Sovietici.

— Nu te înțeleg.

— Asta din pricină că-ți lipsesc deprinderile tehnice. Nu mai fi naiv ca un nou-născut.

Bender scoase dintr-un buzunar al hainei sale verzi un carnet sindical și i-l dădu lui Ippolit Matveevici.

— Konrad Kartovici Michelson, în vârstă de patruzeci și opt de ani, fără partid, necăsătorit, membru al Sindicatului din 1921, o persoană de o moralitate ireproșabilă, un bun cunoscut de-al meu, dacă nu mă înșel – îi plac copiii... Dar dumneata ești liber să nu-ți placă copiii: miliția n-o să-ți ceară lucrul ăsta.

Ippolit Matveevici se făcu roșu ca un rac.

— Dar se cade oare să fac așa ceva?

— În comparație cu societatea pe care am constituit-o, acest fapt, deși

prevăzută în Codul Penal, pare un joc nevinovat de copii.

Vorobianinov se mai codi totuși.

— Ești un idealist, Konrad Kartovici. Ai avut noroc. Gândește-te ce-ar fi fost dacă ți-ar fi revenit un nume ca Papa-Hristozopulos, sau unul ca Puturozov.

După aceste cuvinte Ippolit Matveevici se învoi numaidecât și, fără a-și mai lua rămas-bun de la Tihon, cei doi legatari pleacă în oraș.

*

Asociații traseră la hotelul „Sorbona”. Ostap puse pe jărat tot personalul, ce-i drept, puțin numeros al hotelului. Mai întâi vizită camerele de șapte ruble, dar rămase nemulțumit de felul cum erau mobilate. Mobilierul din camerele de cinci ruble îi plăcea mai mult, dar covoarele erau roase și stăruia acolo un miros supărător. În camerele de trei ruble totul era în ordine, cu excepția tablourilor.

— Nu pot să stau într-o odaie cu peisaje pe pereți, spuse Ostap.

În cele din urmă fură nevoiți să se instaleze într-o cameră de o rublă și optzeci de copeici. Aici nu existau nici peisaje, nici covoare, iar mobila era cât se poate de sobră: două paturi și o noptieră.

— Stil „epoca de piatră”, spuse Ostap aprobator. Dar nu cumva există prin saltele și ceva animale preistorice?

— Depinde de sezon, răspunse șiretul om de serviciu. Dacă e vreun congres gubernial, de pildă, atunci firește că nu-s, fiindcă vin mulți pasageri și se face înainte de asta curățenie mare. În restul timpului se întâmplă într-adevăr să se pripășească. Vin de la „Livadia”, hotelul de alături.

În aceeași zi, legatarii făcură o vizită la Gospodăria Comunală din Stargorod, unde obținură toate informațiile necesare. Aflară că Secția Locativă fusese desființată în 1921, iar vasta ei arhivă – contopită cu aceea a Gospodăriei Comunale din Stargorod.

Acum trecu la acțiune marele maestru al combinațiilor. Până seara asociații fură în posesia adresei de acasă a șefului arhivei, Varfolmei Korobeinikov, fost funcționar la primărie, în prezent funcționar de birou.

Ostap își puse vesta de lână, își scutură haina de tâblia patului, îi ceru lui Ippolit Matveevici o rublă și douăzeci de copeici pentru cheltuieli de reprezentare și se duse să-i facă o vizită arhivarului. Ippolit Matveevici rămase la „Sorbona” și, de emoție, începu să se plimbe prin defileul dintre cele două paturi. În seara aceea friguroasă de primăvară, urma să se hotărască soarta întregii afaceri. Dacă izbuteau să pună mâna pe copiile ordinelor de repartitie în baza cărora fusese distribuită mobila confiscată din casa lui Vorobianinov, puteau socoti că treaba e pe jumătate terminată. Desigur că îi mai așteptau greutăți excepționale, dar ar fi avut totuși firul în

mână.

— Numai de-am pune mâna pe ordinele de repartiție, șopti Ippolit Matveevici, trântindu-se pe pat. Pe ordinele astea de repartiție!...

Arcurile de la somiera ruptă îl înțepau ca niște purici, dar el nu simțea nimic. Nu-și dădea încă seama limpede ce va urma după ce va obține ordinele de repartiție, dar era încredințat că atunci lucrurile vor merge ca pe roate: „Și roțile, după cum se știe, se gândea el fără să priceapă de ce, sunt cu învârteala, iar învârteala...”

Deocamdată i se învârteau creierii în cap și încă serios de tot. Legănat de visuri trandafirii, Ippolit Matveevici se învârtea la rândul lui, sucindu-se în pat de pe o parte pe alta, iar arcurile zbârnâiau sub el.

Ostap fu nevoit să străbată tot orașul. Korobeinikov locuia în Gusișce – un cartier de la marginea Stargorodului.

Acolo stăteau mai ales muncitori de la căile ferate. Din când în când, deasupra caselor, pe terasamentul străjuit de un gard subțire de beton, trecea gâfâind în *marche-arrière* câte o locomotivă. O clipă acoperișurile caselor erau luminate de flăcările ce țâșneau din focarul locomotivei. Uneori treceau țcănind pe traverse vagoane goale, alteori explodau petarde. Printre cocioabe și barăci provizorii se întindeau corpurile lungi de cărămidă, umede încă, ale caselor construite de cooperative.

Ostap trecu de o insulă luminată – clubul feroviarilor –, se mai uită o dată la adresa pe care o avea scrisă pe o hârtiuță și se opri în fața căsuței arhivarului. Răsuci soneria în dreptul căreia scria cu litere în relief: „Rog învârțiți”.

După mai multe întrebări cum ar fi: „Pe cine căutați?” „În ce chestiune?” ș.a.m.d., ușa se deschise și Ostap se pomeni într-un vestibul întunecos, plin de dulapuri. Simțea în întuneric respirația cuiva, dar acel cineva nu scotea nicio vorbă.

— Unde stă aici cetățeanul Korobeinikov? întrebă Bender.

Omul cu respirația îl luă pe Ostap de mână și-l duse într-o sufragerie luminată de o lampă cu gaz suspendată. Ostap văzu în fața lui un bătrânel mărunț, cum nu se poate mai îngrijit și cu o spinare extraordinar de elastică. Nu încăpea îndoială că bătrânul era cetățeanul Korobeinikov în persoană. Fără a mai aștepta vreo invitație, Ostap trase un scaun și se așeză.

Bătrânelul se uita fără pic de teamă la acest oaspe olecuță cam prea ca la el acasă și tăcea. Ostap, amabil, începu cel dintâi vorba:

— Am venit la dumneata pentru o afacere. Ești funcționar la arhiva gospodăriei comunale din Stargorod?

Spinarea bătrânelului se puse în mișcare și se încovoie afirmativ.

— Iar înainte ai lucrat la secția locativă?

— Am lucrat peste tot, spuse bătrânul vesel.

— Chiar și la secretariatul primăriei?

La aceste cuvinte, Ostap zâmbi grațios. Spinarea bătrânului se îndoi îndelung și în cele din urmă se opri într-o poziție care voia să spună că serviciul la primărie e o chestie veche și că este absolut imposibil să-și aducă aminte de toate.

— Îmi dai voie totuși să te întreb cărui fapt îi datoresc plăcerea de a te vedea aici? Întrebă gazda, uitându-se cu interes la oaspete.

— Dau voie, răspunse oaspetele. Sunt fiul lui Vorobianinov.

— Care Vorobianinov? Mareșalul nobilimii?

— Întocmai.

— Dar ce s-a mai întâmplat cu el? Mai trăiește?

— A murit, cetățene Korobeinikov. A răposat întru Domnul.

— Da, zise bătrânelul fără prea mare durere. Trist! Dar, după cât mi se pare, el n-a avut copii?

— N-a avut, confirmă amabil Ostap.

— Și atunci?...

— Uite așa, eu sunt dintr-o căsătorie morganatică.

— Nu cumva ești fiul Elenei Stanislavovna?

— Ba da. Exact.

— Și cum o mai duce ea cu sănătatea?

— *Maman* a trecut de mult în lumea celor drepți.

— Așa, așa, vai, ce trist!

Și bătrânelul se uită îndelung, cu lacrimi de compătimire în ochi, la Ostap, deși chiar în ziua aceea o văzuse pe Elena Stanislavovna cumpărând carne în piață.

— Cu toții suntem muritori, spuse el. Dar îmi dai voie totuși să te întreb în ce chestiune ai venit la mine, stimate... Care-i numele dumitale?

— Woldemar, răspunse repede Ostap.

— Vladimir Ippolitovici? Foarte bine. Așa. Te ascult, Vladimir Ippolitovici.

Bătrânelul se așeză la masa acoperită cu o mușama cu desene și își aținti privirea drept în ochii lui Ostap.

În cuvinte alese, Ostap își exprimă adâncă mâhnire ce-o resimțea în urma pierderii iubiților săi părinți. Îi părea foarte rău că picase la o oră atât de târzie și că-l deranjase cu vizita sa pe mult stimatul arhivar, dar nădăjduia că prea stimatul arhivar îl va ierta când va afla ce sentiment l-a împins să facă acest pas.

— Aș vrea, încheie Ostap și în glasu-i se simțea o copleșitoare dragoste filială, aș vrea să regăsesc câte ceva din mobila lui *papa*, ca să-i păstrez amintirea. Nu știi cumva cui a fost dată mobila din casa lui *papa*?

— Complicată chestie, răspunse bătrânelul, după ce rămase puțin pe

gânduri. Asta ar putea s-o rezolve numai un om cu stare... Dar dumneata, să-mi fie cu iertare, cu ce te ocupi?

— Liber-profesionist. Am un abator cu frigorifer propriu, pe baze cooperatiste, la Samara.

Bătrânul se uită cu îndoială la hainele verzi ale tânărului Vorobianinov, dar nu-l contrazise.

„Dezghețat tânăr!” se gândi el.

Ostap, care între timp își încheiase și el observațiile asupra lui Korobeinikov, ajunsese la concluzia că „bătrânul este o pramatie model”.

— Așadar, spuse Ostap.

— Așadar, zise și arhivarul, e greu, dar se poate...

— Va necesita cheltuieli? Îi veni într-ajutor proprietarul abatorului cu frigorifer.

— O sumă modestă...

— Mai la subiect, cum spune Maupassant. Informațiile îți vor fi plătite.

— Asta o să te coste șaptezeci de ruble.

— De ce așa de mult? A ajuns ovăzul astăzi așa de scump?

Bătrânul chicoti, unduindu-și șira spinării.

— Ești hâtru...

— Bine, moșule. Îmi dai ordinele de repartiție, îți dau banii. Când să trec pe la dumneata?

— Ai banii la dumneata?

Ostap se bătu peste buzunar ca să-i arate că-i are.

— Atunci pot să ți le dau chiar acum, spuse pe ton solemn Korobeinikov.

Aprinse o lumânare și-l duse pe Ostap în odaia de alături. Acolo, în afară de patul pe care pesemne că domnea stăpânul casei, se mai aflau un birou cu o serie de registre de contabilitate îngrămădite deasupra și un dulap cu rafturi deschise. De marginea rafturilor erau prinse litere de tipar: A, B, C și așa mai departe, până la litera de ariergardă Z, iar pe rafturi maldăre de ordine de repartiție, legate de curând cu sfoară.

— Oho! exclamă Ostap entuziasmat. Arhivă completă la domiciliu.

— Absolut completă, răspunse cu un aer modest arhivarul. Eu, înțelegi, pentru orice eventualitate... Gospodăria comunală n-are nevoie de ea, iar mie, la bătrânețe, ar putea să-mi prindă bine... Știi doar că trăim ca pe un vulcan... Ehe, multe se mai pot întâmpla!... Și atunci or să se repeadă oamenii să-și caute mobila, dar, dar unde e? Iată unde e! Aici e! În dulap. Și cine a păstrat-o, cine a păzit-o? Korobeinikov! Și atunci domnii proprietari or să-i mulțumească bătrânului și au să-l ajute cu bani în ultimii ani ai vieții... De altminteri, nici n-am pretenție la cine știe ce. Dacă au să-mi dea câte zece ruble la fiecare ordin de repartiție, o să zic bogdaproste... Altfel, du-te de caută acul în carul cu fân. Fără mine n-o să poată da de urmă la

nimic!

Ostap se uită entuziasmat la bătrân.

— Minunată arhivă, exclamă el. Mecanizare totală. Ești un adevărat erou al muncii!

Arhivarul, măgulit, începu să-i explice oaspetelui în amănunt ocupația sa preferată. El deschise registrele groase de evidență și repartiție.

— Aici găsești totul, spuse el, tot Stargorodul! Toată mobila! De la cine și când s-a luat, cui și când s-a dat. Iar ăsta e repertoriul alfabetic: oglinda vieții! Ce mobilă vă interesează? Cumva a lui Anghelov, negustor din prima ghildie? Poftiți! Căutăm la litera A. Litera A, Ac..., Am..., An..., Anghelov... Ce număr scrie în dreptul lui? 82 742?! Acum să ne uităm în registrul de evidență. Pagina 142. Unde e Anghelov? Iată-l. La 18 decembrie 1918 s-au luat de la Anghelov: un pian de concert „Becker” nr. 97 012, cu un taburet tapisat, două birouri, patru șifoniere (două din mahon), un scrin etc... Și cui au fost date?... Să vedem registrul de repartiție. Tot la nr. 82 742... S-au dat: scrinul – la Comandamentul Militar Orășenesc, trei șifoniere la Internatul de Copii „Ciocârlia”... Celălalt șifonier – în folosință personală secretarului Comitetului Gubernial de Aprovizionare Stargorod. Dar cu pianul de concert ce s-a întâmplat? A fost dat Prevederilor Sociale pentru Azilul nr. 2, unde se află și astăzi...

„Parcă nu l-am văzut”, se gândi Ostap, aducându-și aminte de figura sfioasă a lui Alhen.

— Sau să vedem, de pildă, ce s-a întâmplat cu lucrurile lui Murin, secretarul primăriei... Să căutăm prin urmare la litera M. Aici găsești totul. Tot orașul. Piane de concert, taburete de tot felul, oglinzi, fotolii, divane, pufuri, candelabre... Și chiar tot felul de servicii de masă...

— Ei, spuse Ostap, ar trebui să ți se ridice un monument nepieritor. Dar să trecem la ale noastre. De pildă, litera V.

— Poftim litera V, răspunse bucuros Korobeinikov. Imediat. Vm..., Vn..., Vorițki. Nr. 48 238 Vorobianinov Ippolit Matveevici, părintele dumitale, fie-i țărâna ușoară, că tare a fost om cumsecade... Un pian cu coadă „Becker”, nr. 54 809, vase chinezești marcate – patru, de la fabrica franțuzească „Sèvres”, tapiserii de Aubusson, de diferite mărimi – opt, un goblen – *Păstorița*, un goblen – *Păstorul*, covoare de Tekinia – două, covoare de Horosan – unul, un urs împăiat cu o tavă în mână – un dormitor alcătuit din douăsprezece piese, o sufragerie din șaisprezece piese, un salon din paisprezece piese, din lemn de nuc, lucrat de meșterul Gambs...

— Și cui au fost date? întrebă nerăbdător Ostap.

— Asta o să vedem îndată. Ursul împăiat cu tavă – la Raionul 2 de Miliție. Goblenul *Păstorul* – la Fondul de Valori Artistice. Goblenul *Păstorița* – la Clubul Marinarilor. Covoarele de Aubusson, de Tekinia și de Horosan – la

Comisariatul Poporului pentru Comerțul Exterior. Dormitorul – la Uniunea Vânătorilor, sufrageria – la filiala din Stargorod a Direcției Generale a Ceaiului. Garnitura de nuc din salon s-a împărțit în mai multe locuri: masa rotundă și un scaun – la Azilul nr. 2 al Prevederilor Sociale, canapeaua cu spetează curbată a fost pusă la dispoziția Secției Locative și mai stă și astăzi acolo în antreu, (toată tapițeria au mănjit-o cu ulei, ticăloșii!); alt scaun a fost dat tovarășului Grițațuev, în calitate sa de invalid din războiul imperialist, la cererea sa și în baza aprobării tovarășului Burkin, șeful Secției Locative. Celelalte zece scaune au fost trimise la Moscova, la Muzeul de Mobilă de Artă, în urma circularei Comisariatului Poporului pentru Instrucțiune... Vazele chinezești cu marcă...

— Ești demn de toată lauda! exclamă Ostap jubilând. E fantasmagoric! Mi-ar plăcea să văd și ordinele de repartiție.

— Imediat, imediat, ajungem și la ordine. La nr. 48 238, litera V.

Arhivarul se duse la dulap și, ridicându-se în vârfurile picioarelor, scoase dosarul respectiv.

— Poftim, stimabile. Aici e toată mobila tatălui dumitale. Ai nevoie de toate ordinele?

— Ce să fac cu toate?... Doar așa... Amintiri din copilărie – mobila din salon... Țin minte cum mă jucam în salon pe un covor de Horosan și mă uitam la goblenul *Păstorița*... Frumoase vremuri, copilărie de aur!... Așa că, nenișorule, să ne mărginim la mobila din salon.

Arhivarul netezi drăgăstos teancul de cotoare verzi și începu să caute ordinele care îi erau cerute. Alese cinci bucăți: un ordin pentru cele zece scaune, două pentru câte un scaun, unul pentru masa rotundă și unul pentru goblenul *Păstorița*.

— Controlează, te rog. Totul e în regulă. Este indicat exact unde se află fiecare piesă. Pe cotoare sunt trecute toate adresele și ai și semnăturile beneficiarilor. Așa că, în caz de ceva, nimeni nu poate să nege. Dacă vrei cumva și garnitura de salon a generăleseii Popova, o am. Foarte bună. Lucrată tot de Gambs.

Dar Ostap, care nu simțea dragoste decât pentru părinții săi, apucă repede ordinele, le vârî în fundul buzunarului lateral de la haină și refuză garnitura generăleseii.

— Să-ți fac și chitanță? întrebă arhivarul cu o plecăciune de toată frumusețea.

— Fă-o, răspunse amabil Bender. Fă-o, idealistule!

— O clipă și o fac.

— Arde-o, haide!

Trecură în prima cameră. Korobeinikov completă cu un scris caligrafic chitanța și, zâmbind, i-o întinse oaspetelui. Principalul legatar luă deosebit

de politici, cu două degete de la mâna dreaptă, hârtiuța și o băgă în același buzunar unde pusesese și prețioasele ordine.

— Ei, cu bine! spuse închizând pe jumătate ochii. Am impresia că te-am deranjat cam mult. Nu îndrăznesc să te mai supăr cu prezența mea. Dă-mi voie să-ți strâng mâna, stimată șef al cancelariei.

Buimăcit, arhivarul abia strânse mâna care-i fusese întinsă.

— Cu bine! repetă Ostap și se îndreptă spre ușă.

Korobeinikov nu pricepea nimic. Se uită pe masă ca să vadă dacă musafirul nu i-a lăsat banii acolo, dar banii nu erau nici pe masă. Atunci arhivarul întrebă foarte încet:

— Dar banii?

— Care bani? făcu Ostap, deschizând ușa. Mi se pare că ai întrebat de niște bani?

— Păi, sigur! Pentru mobilă! Pentru ordine!

— Puișorule scump, reluă Ostap cu foc, zău, îți jur pe onoarea răposatului meu părinte că ți i-aș fi dat bucuros, dar nu-i am la mine, am uitat să-i scot din contul curent.

Bătrânul începu să tremure și întinse mâna-i slăbănoagă să-l oprească pe nocturnul vizitator.

— Mai ușurel, măgarule, se răsti Ostap amenințător. Ți-am spus doar limpede că ai să-i primești mâine, înseamnă că ai să-i primești mâine. Așadar, cu bine și să-mi scrii!...

Ușa se închise cu un pocnet puternic. Korobeinikov o deschise din nou și ieși alergând în stradă, dar Ostap dispăruse. El străbătu repede drumul pe lângă pod. O locomotivă, care tocmai trecea pe viaduct, îl luminează cu farurile ei și-l învălui în fum.

— S-a spart gheața! îi strigă Ostap S-a spart gheața, domnilor jurați!

Mecanicul nu-i desluși cuvintele, dar făcu un semn cu mâna. Roțile traseră mai tare membrele de oțel ale manivelor și locomotiva dispăru în viteză.

Korobeinikov mai rămase vreo două minute în bătaia vântului rece ca gheața, apoi, înjurând de mama focului, se întoarce în căscioara lui. Suferea năprasnic. Se opri în mijlocul odăii și, de furie, începu să izbească în masă cu piciorul. Scrumiera în formă de galoș, cu marca în roșu „Triunghiul”, sări în sus, iar paharul se izbi de carafă.

Varfolomei Korobeinikov nu fusese încă niciodată înșelat într-un mod atât de rușinos. El putea să înșele pe oricine, dar de data aceasta fusese păcălit într-un chip atât de genial de simplu, încât îi venea să sfarme picioarele groase ale mesei din sufragerie, asupra cărora își vărsa necazul.

Lui Korobeinikov i se spunea în cartierul Gusișce – Varfolomeici. Oamenii i se adresau numai când îi strângea greu nevoia. Varfolomeici lua

lucruri în gaj și cerea o dobândă canibalică. Se îndeletnicea cu asta de câțiva ani fără să i se fi făcut niciodată vreun pocinog. Și iată că acum intrase la apă tocmai cu afacerea lui cea mai bună și de la care aștepta câștiguri grase și o bătrânețe asigurată.

— Ce, asta-i glumă?! strigă el, aducându-și aminte de ordinele pierdute. De acum încolo nu mai dau nimic fără să iau banii înainte. Cum am putut face o asemenea prostie? Cu mâinile mele am dat garnitura de salon din nuc!... Numai goblenul *Păstorița* cât merită! Lucru de mână!...

De mult niște degete șovăitoare învăteau soneria deasupra căreia scria „Rog învățți” și Varfolomeici nici nu prinse să-și aducă aminte că ușa de la intrare rămăsese deschisă, când în antreu se auzi un bocănit și un om care se rătăcise în labirintul dulapurilor întrebă:

— Pe unde se intră aici?

Varfolomeici ieși în antreu, apucă cu mâna de un palton (care, pipăit, părea de postav) și-l trase după sine în sufragerie pe părintele Fiodor.

— Vă rog să aveți bunătatea să mă iertați, spuse părintele Fiodor.

După vreo zece minute de manevre și de încercări de a se trage reciproc de limbă, se lămurii că cetățeanul Korobeinikov are într-adevăr unele informații despre mobila lui Vorobianinov și că părintele Fiodor este dispus să plătească pentru ele. În afară de asta, spre marea bucurie a arhivarului, vizitatorul se dovedi a fi frate bun cu fostul mareșal al nobilimii și ținea din tot sufletul să păstreze o amintire de la el, cumpărând garnitura de nuc din salon. Fratele lui Vorobianinov era legat de această garnitură prin cele mai emoționante amintiri din tinerețe.

Varfolomeici ceru o sută de ruble. Vizitatorul prețuia memoria fratelui său mult mai puțin și anume la vreo treizeci de ruble. Se învoiră la cincizeci.

— V-aș ruga să-mi dați banii înainte, declară arhivarul. Așa-i obiceiul la mine.

— Nu face nimic dacă ți-i dau în monede de câte zece ruble de aur? întrebă părintele Fiodor desfăcând grăbit căptușeala hainei.

— Le primesc la cursul zilei. Câte nouă ruble și jumătate bucata. Cursul de astăzi.

Vostrikov scutură din fișicul cusut în pânză cinci monede de aur, adăugă două ruble și cincizeci de copeici în monede de argint și împinse toată grămăjoara spre arhivar. Varfolomeici numără de două ori monedele, apoi le strânse în palmă, îl rugă pe musafir să aștepte puțin și se duse să aducă ordinele. În biroul său secret, Varfolomeici nu stătu mult pe gânduri, deschise repertoriul „oglindea vieții” la litera P, găsi repede numărul de care avea nevoie și scoase din raft teancul de ordine privitoare la lucrurile generăleseși Popova. După ce desfăcu teancul, Varfolomeici extrase din el ordinul prin care se repartizau douăsprezece scaune din nuc, lucrate la

fabrica Gambs, tovarășului Bruns din stradă Vinogradnaia 34. Admirându-și prezența de spirit și priceperea de a se descurca repede, arhivarul zâmbi ironic și duse ordinele cumpărătorului.

— Toate scaunele au fost date în același loc? se minună cumpărătorul.

— După cum vedeți. Toate se află acolo. O garnitură strașnică! O să vă lingeți pe degete de plăcere. De altfel, ce vă mai spun multe! Cunoașteți doar singur!

Părintele Fiodor scutură îndelung și cu efuziune mâna arhivarului și, după ce se lovi de nenumărate ori de dulapurile din antreu, o zbughi afară, în întunericul nopții.

Varfolomeici mai râse mult de cumpărătorul păcălit. Întinse monedele de aur una lângă alta pe masă și rămase lungă vreme fără a-și lua ochii somnoroși de la cele cinci cerculețe strălucitoare.

„Da' ce dracu' le-o fi venit să alerge după mobila lui Vorobianinov? se întreabă el. Să știi că au înnebunit.”

Se dezbracă, își făcu distrat rugăciunea, se culcă în patul îngust ca de fecioară și adormi preocupat.

CAPITOLUL XII

O FEMEIE TORIDĂ – AȘA CUM VISEAZĂ POETII

În timpul nopții, frigul se topi de nu mai rămase urmă. Se făcu atât de cald, încât primii trecători simțiră junghiuri la picioare. Vrăbiile pălăvrăgeau, îngânând tot felul de prostii. Până și o găină, care ieșise din bucătărie în curtea hotelului, simți un aflux de forțe noi și încerca să se înalțe în văzduh. Cerul era presărat cu petice de nori ca niște găluște, iar dinspre lada de gunoi venea un miros de violete și ciorbă *à la paysanne*. Vântul abia adia pe sub cornișe. Cotoii stăteau tolăniți pe acoperiș și, uitându-se îngăduitori pe sub pleoape, priveau curtea pe care o traversă în fugă servitorul Aleksandr, cu un balot de rufe murdare.

Pe coridoarele hotelului „Sorbona” începu forfota. Din toate județele soseau delegați veniți să ia parte la inaugurarea solemnă a tramvaiului. Din brecul hotelului cu firma „Sorbona”, coborî o mulțime de asemenea delegați.

Soarele ardea din plin. Se ridicau obloanele de fier ale magazinelor. Funcționarii sovietici, care plecaseră la slujbă în paltoane groase, se sufocau și se descheiau la toți nasturii, copleșiți de primăvară.

Pe strada Kooperativnaia, un arc de la autocamionul Organizației de Construire a Morilor plesnise de supraîncărcat ce era și Viktor Mihailovici Polesov, sosit la fața locului, dădea sfaturi.

În camera mobilată cu un lux practic (două paturi și o noptieră) se auzi furnit și nechezat de cal: Ippolit Matveevici se spăla cu vioiciune și-și sufla nasul. Marele maestru al combinațiilor stătea întins pe pat și își examina rupturile de ghețe.

— Apropo, spuse el, te rog să-ți plătești datoria.

Ippolit Matveevici apăru de după prosop și se uită la asociatul său cu niște ochi holbați, fără pince-nez.

— Ce te uiți la mine cum s-ar uita un soldat la un păduche. Ce te miră? Datoria? Da! Îmi ești dator bani. Am uitat să spun ieri că am plătit pentru ordine, în baza împuternicirilor pe care mi le-ai dat, șaptezeci de ruble. Îți anexez chitanța. Fii bun și scoate treizeci și cinci de ruble. Sper că la cheltuieli asociații contribuie în părți egale?

Ippolit Matveevici își puse pince-nez-ul, citi chitanța și, plouat, dădu banii. De fapt însă, nici lucrul acesta nu izbuti să întunece bucuria. Bogăția se afla în mâinile lui. Firicelul de praf al celor treizeci și cinci de ruble nu se

mai văzu în strălucirea muntelui de briliante.

Zâmbind radios, Ippolit Matveevici ieși din cameră și începu să se plimbe pe coridor. Era sub vraja planurilor pentru viața lui cea nouă, clădită pe temelia giuvaiericalelor. „Da' ce o fi cu Sfinția sa? se întreba el ironic în gând. Prostul tot prost rămâne. O să vadă el scaunele, când și-o vedea ceața.”

Ajuns la capătul coridorului, Vorobianinov se întoarse. Ușa albă, plină de crăpături, de la nr. 13 se deschise și drept spre el veni părintele Fiodor, într-o cămașă albastră rusească strânsă în jurul taliei cu un șnur negru, ros, ce se termina cu un ciucure mare. Fața lui blajină radia de fericire. Ieșise și el pe coridor să se plimbe. Rivalii se încrucișară de câteva ori și, uitându-se triumfător unul la altul, trecură mai departe. La capetele coridorului se întorceau amândoi deodată și se apropiau din nou... Pieptul lui Ippolit Matveevici clocotea de euforie. Același sentiment îl stăpânea și pe părintele Fiodor. Dar mila față de adversarul înfrânt îi copleșea pe amândoi. În sfârșit, la a cincea cursă, pe Ippolit Matveevici nu-l mai răbdă inima.

— Bună ziua, părinte, spuse el pe un ton nespus de mieros.

Părintele Fiodor își adună tot sarcasmul cu care îl binecuvântase Dumnezeu și răspunse:

— Bună dimineața, Ippolit Matveevici.

Dușmanii trecură mai departe. Când drumurile lor se întâlniră iarăși, Vorobianinov întrebă într-o doară:

— Nu te-am lovit cumva cu prilejul ultimei noastre întâlniri?

— Nu, vai de mine, mi-a făcut deosebită plăcere, răspunse părintele Fiodor triumfător.

Se depărtară iar unul de altul. Expresia pe care o avea pe față părintele Fiodor începu să-l înfurie pe Ippolit Matveevici.

— De slujbă pesemne că te-ai lăsat? întrebă el la următoarea întâlnire.

— Parcă mai pot face slujbă! Enoriașii s-au risipit care încotro să caute comori.

— Nu uita că sunt comorile lor! Ale lor!

— Nu știu ale cui sunt, știu numai că le caută.

Ippolit Matveevici vru să spună o vorbă urâtă și deschise gura în acest scop, dar nu-i veni nimic pe limbă și intră furios în camera sa. După un minut ieși de acolo fiul supusului turc, Ostap Bender, îmbrăcat cu vesta albastră. Călcând pe șireturile de la pantofi, el se îndreptă spre Vostrikov. Bujorii din obrajii părintelui Fiodor se ofiliră și deveniră pământii.

— Cumperi lucruri vechi? întrebă Ostap amenințător. Scaune? Bulendre? Cutii goale de cremă de ghetе?

— Ce doriți? rosti în șoaptă părintele Fiodor.

— Vreau să-ți vând niște pantofi vechi.

Preotul îngheță și se dădu cu doi pași înapoi.

— De ce taci ca un arhiereu în orele de primire?

Părintele Fiodor se îndreptă încet spre camera sa.

— Lucruri vechi cumpărăm, lucruri noi furăm! strigă după el Ostap.

Vostrikov își vârî capul între umeri și se opri în ușa camerei sale. Ostap continuă să-l ia peste picior:

— Ei, ce zici de pantaloni, stimabile slujitor al cultului? Îi iei? Mai am de vânzare mânecile de la jiletcă, o gaură de covrig și ziua de ieri. Îți dau toată partida angro, ca să-ți revie mai ieftin. Și unde mai pui că nici nu sunt ascunse în scaune, așa că nu trebuie căutate! Ce zici?

Slujitorul cultului închise ușa după el.

Ostap, satisfăcut, porni încet înapoi, târându-și șireturile pe covor. Când silueta lui masivă se îndepărtă îndeajuns, părintele Fiodor scoase repede capul pe ușă și, cu o indignare îndelung reținută, strigă cu glas subțire:

— Ba prost ești tu!

— Cum? țipă Ostap repezindu-se înapoi, dar ușa era închisă și se mai auzi numai țcănitul zăvorului.

Ostap se aplecă spre gaura cheii, duse palmele pâlnie la gură și spuse rar și răspicat:

— La ce preț vinzi opiul pentru popor?

De dincolo de ușă nu veni niciun răspuns.

— Părinte, ești un tip josnic! strigă Ostap.

În aceeași clipă, din gaura cheii apăru învârtindu-se un creion, cu vârful căruia părintele Fiodor încerca să-și înțepe adversarul. Legatarul sări la timp înapoi și prinse creionul. Combatanții, despărțiți de ușă, începură fiecare să tragă creionul spre el. Tinerețea birui. Anevoios, așa cum iese o așchie intrată sub piele, creionul ieși încet din gaura cheii. Cu acest trofeu Ostap se întoarse în odaia sa. Asociații se înveseliră și mai mult.

— Dușmanul fuge, fuge, fuge! fredonă Ostap.

El creștă cu briceagul pe o latură a creionului un cuvânt jignitor, ieși repede pe coridor și, după ce vârî creionul în broască, se întoarse imediat.

Companionii scoaseră afară cotoarele verzi ale ordinelor și se apucară să le studieze cu grijă.

— Ordinul pentru goblenul *Păstorița*, spuse Ippolit Matveevici visător. Am cumpărat acest goblen de la un magazin de antichități din Petersburg.

— Ducă-se la dracu' de păstoriță! strigă Ostap, rupând ordinul în bucățele.

— O masă rotundă... Se vede că din garnitură...

— Dă masa încoace. La dracu' cu ea!

Mai rămăseseră două ordine: unul pentru zece scaune, eliberat Muzeului de Mobile din Moscova și altul pentru un scaun, dat tovarășului Grițațuev

din Stargorod, strada Plehanov nr.15.

— Pregătește banii, spuse Ostap, o să trebuiască probabil să plecăm la Moscova.

— Dar mai există și aici un scaun.

— O șansă contra zece. Calculul probabilităților și asta numai dacă cetățeanul Grițațuev n-o fi făcut cu el foc în burjuikă⁽³⁴⁾.

— Nu-i bine să faci asemenea glume.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, *lieber Vater* Konrad Karlovici Michelson, le găsim noi. Cum mă vezi și cum te văd! Dacă n-om purta noi obiecte de olandă și n-om mânca noi cremă Margot, lasă...

— Nu știu de ce, spuse Ippolit Matveevici, dar am eu simțământul că bijuteriile trebuie să fie tocmai în scaunul ăsta.

— Aha! Ai simțământul? Și ce simțământ. Mai ai încă? Niciunul? Ei, bine. Hai să lucrăm în mod marxist. Să lăsam norii deoparte și să coborâm la scaune. Ard de dorința de a mă întâlni cât mai curând cu cetățeanul Grițațuev, invalid din războiul imperialist, domiciliat în strada Plehanov nr. 15. Hai să zburăm într-acolo. Să nu-mi rămâi cumva în urmă, Konrad Karlovici. Planul îl facem pe drum.

Trecând pe lângă ușa părintelui Fiodor, răzbunătorul fiu al supusului turc îi trase o izbitură cu piciorul. Din odaie se auzi răgetul slab al concurentului hăituit.

— Numai să nu se ție după noi! spuse cu teamă Ippolit Matveevici.

— Nicio grijă. După întrevederea de astăzi a miniștrilor pe iaht, nicio apropiere nu mai este cu putință. I-e frică de mine.

*

Asociații se întoarseră abia pe seară. Ippolit Matveevici avea o mutră preocupată. Dimpotrivă, chipul lui Ostap radia de mulțumire. El purta pantofi noi de culoarea zmeurei, în tocurile cărora erau înșurubate niște cauciucuri rotunde, ciorapi cu pătrățele verzi și negre așezate ca pătrățelele de pe tabla de șah, o șapcă crem și un fular de mătase artificială, cu motive românești.

— Scaunul există într-adevăr, spuse Ippolit Matveevici amintindu-și de vizita făcută la văduva Grițațueva. Dar cum punem mâna pe el? Să-l cumpărăm?

— Nu se poate, răspunse Ostap. Lăsând deoparte faptul că ar fi o cheltuială cu totul neproductivă, încercarea de a-l cumpăra ar stârni comentarii. De ce un singur scaun? Și de ce tocmai acest scaun?

— Atunci ce-i de făcut?

Ostap își examinează afectuos călcâiele de la pantofii lui cei noi și zise:

— Șic modern, ai? Ce-i de făcut? Nu fi îngrijorat, dragă președinte, iau eu

această operațiune asupra mea. În fața pantofilor ăstora nu rezistă niciun scaun.

— Știi, interveni înviorat Ippolit Matveevici, când stăteai de vorbă cu *madame Grițatueva* despre inundație, m-am așezat pe scaunul nostru și, pe cuvânt de onoare îți spun, am simțit sub mine ceva tare. Sunt acolo, îți jur, sunt acolo... Zău, simt doar.

— Nu te pierde cu firea, cetățene Michelson.

— Trebuie să-l furăm la noapte! Zău, trebuie să-l furăm!

— Știi că pentru un mareșal al nobilimii ai un orizont cam îngust. Dar tehnica acestei operațiuni o cunoști? Nu cumva ai ascunsă în valiză și o trusă cu o garnitură de șperacle? Scoate-ți din cap chestia asta! Este o meschinărie în toată puterea cuvântului să jefuiești o biată văduvă.

Ippolit Matveevici își veni în fire.

— Vreau numai să le găsim cât mai repede, spuse el pe un ton rugător.

— Repede se nasc numai pisicile, declară Ostap pe un ton profesoral. O să mă însor cu ea.

— Cu cine?

— Cu *madame Grițatueva*.

— Pentru ce?

— Pentru ca să pot scotoci prin scaun în liniște, fără scandal.

— Dar bine, în felul acesta te legi pe toată viața!

— Ce nu face omul pentru binele asociației?

— Pe toată viața! șopti Ippolit Matveevici.

Și, mirat la culme, ridică brațele.

Chipul lui ras, ca de păstor, se strâmbă și i se văzură niște dinți negri, necurățați din ziua când plecase din orașul X.

— Pe toată viața! șopti iar Ippolit Matveevici. Țasta e un mare sacrificiu.

— Viața! exclamă Ostap. Sacrificiu! Ce știi dumneata despre viață și despre sacrificii? Crezi că dacă ai fost dat afară din casa dumitale boierească, știi ce este viața? Și dacă ți s-a rechiziționat o vază chinezească falsă, ăsta e sacrificiu? Viața, domnilor jurați, este o chestie complicată, dar, domnilor jurați, chestia asta complicată se dezleagă foarte simplu. Trebuie numai să știi s-o dezlegi. Cine nu poate s-o dezlege, acela piere. Ai auzit de husarul sihastru?

Ippolit Matveevici nu auzise.

— Bulanov! N-ai auzit de Bulanov? Eroul Petersburgului aristocratic? Acuși ai să auzi.

Și Ostap îi istorisi lui Ippolit Matveevici o întâmplare al cărei început uimitor impresionase toată lumea bună din Petersburg și al cărei sfârșit – și mai uimitor – se pierduse, petrecându-se neobservat de absolut nimeni în ultimii ani.

Superbul husar, contele Aleksei Bulanov, era într-adevăr, cum spusese Bender, eroul Petersburgului aristocratic. Numele acestui splendid cavalerist și chefliu era mereu prezent pe buzele locatarilor rigizi ai palatelor de pe cheiul Angliiskaia și în coloanele cronicii mondene. În revistele ilustrate apărea foarte des fotografia frumosului husar cu nasul mic, triumfător și cu părul lins, pieptănat peste cap și care purta o tunică cu brandenburguri, tivită cu cel mai fin astrahan persan.

Contele Bulanov avea faima de a fi luat parte la o mulțime de dueluri tainice cu sfârșit fatal, de a fi avut aventuri cunoscute cu doamnele cele mai frumoase și mai inaccesibile din lumea bună, de a fi sfidat nebunește anumite persoane respectate în societate și de a fi fost sufletul unor chefuri monstru, ce se terminau întotdeauna prin maltratarea civililor ce-i cădeau sub mână.

Contele era frumos, tânăr și bogat, cu noroc în dragoste, la cărți și la moșteniri. Rudele lui mureau des și moștenirile veneau să sporească mereu averea și așa uriașă a husarului.

Era cutezător și viteaz. Îl ajutase pe negusul Menelik^[32] al Abisiniei în războiul împotriva italienilor. Ședea sub cerul înstelat al Abisiniei, înfășurat într-un burnus alb, și examina o hartă militară a regiunii. Lumina făcliilor arunca umbre tremurânde pe părul său lins la tâmple. La picioarele sale ședea noul său prieten – băiețașul abisinian Vaska.

După ce a zdrobit trupele regelui Italiei, contele s-a întors la Petersburg aducându-l cu el pe abisinianul Vaska. Petersburgul l-a primit pe erou cu flori și șampanie. Contele Aleksei s-a cufundat din nou, nepăsător, în vârtejul plăcerilor, după cum se spune în romanele despre lumea bună. Cei din jur continuau să vorbească despre el cu dublă admirație, femeile se otrăveau din pricina lui, bărbații îl invidiau. Pe bancheta din spatele caretei contelui, care trecea în goană pe strada Millionnaia, stătea întotdeauna abisinianul, stârnind uimirea trecătorilor prin culoarea sa neagră și prin trupul său trecut ca prin inel.

Și deodată totul luă sfârșit. Contele Aleksei Bulanov dispăru. Contesa de Bielorusia și Baltica, ultima pasiune a contelui, era nemângâiată. Disparația lui făcu mare valvă. Gazetele se străduiau din răspuțeri să ghicească motivul. Detectivii cădeau din picioare de oboseală căutându-l. Dar totul era zadarnic. Imposibil să se dea de urma contelui.

Când zarva începu să se potolească, sosi din schitul Averkiev o scrisoare care lămuri misterul. Superbul conte, eroul Petersburgului aristocratic, Baltazarul^[33] secolului al XIX-lea, se făcuse sihastru. Se povesteau

amănunte înfiorătoare. Se spunea că acum contele-călugăr poartă lanțuri în greutate de câteva puduri, că el, care era învățat cu bucătăria fină, franțuzească, mănâncă numai coji de cartofi. Se făceau tot soiul de presupuneri. Se zicea că răposata maică-sa i se arătase. Femeile plâneau. În fața casei unde locuia contesa de Bielorusia și Baltica stăteau șiruri de trăsuri. Contesa și soțul ei primeau condoleanțe. Se iviră apoi alte zvonuri. Se aștepta ca dispărutul conte să se întoarcă. Se spunea că ar fi vorba de o manie religioasă trecătoare. Alții ziceau că fugise ca să scape de datorii. Mulți pretindeau că motivul ar fi o dragoste nenorocită.

În realitate însă, contele se călugărise ca să afle sensul vieții. El nu se mai întoarce. Treptat, lumea uită de dânsul. Contesa de Baltica cunoscuse un cântăreț italian, iar abisinianul Vaska se înapoie în patrie.

La schit, contele Aleksei Bulanov, care-și luase numele de Evpl, își chinuia trupul, punându-l la grele cazne. Purta într-adevăr lanțuri, dar i se păru că aceasta nu-i de ajuns pentru a cunoaște viața. Își inventă atunci o uniformă specială de călugăr: o camilafcă cu cozoroc oblic, care îi acoperea fața și o sutană care îl împiedica să se miște. Cu binecuvântarea starețului, el începu să poarte această uniformă. Dar și asta i se păru prea puțin. Stăpânit de cerbicie, se retrase în pădure, într-un bordei și începu să trăiască într-un coșciug de stejar.

Fapta sihastrului Evpl uimi întregul schit. El mânca numai pesmeți, cu care era aprovizionat o dată la trei luni.

Astfel trecură douăzeci de ani. Evpl socotea că duce o viață înțeleaptă, dreaptă și singura cu cale. Îi era acum deosebit de ușor să trăiască și gândurile îi erau pure cum e cristalul. Cunoscuse viața și-și dăduse seama că altfel nu se poate trăi.

Dar într-o zi constată mirat că în locul unde se obișnuise timp de douăzeci de ani să găsească pesmeți, nu găsește nimic. Patru zile nu măncă. A cincea zi sosi un bătrân în opinci, pe care nu-l cunoștea, și-i spuse că bolșevicii i-au dat afară pe călugări și au înființat la schit un sovhoz. După ce-i lăsă câțiva pesmeți, bătrânul plecă plângând. Sihastrul nu înțelese cuvintele bătrânului. Senin și liniștit, zăcea mai departe în coșciug și se bucura că a cunoscut viața. Bătrânul țaran continua să-i aducă pesmeți.

Astfel mai trecură câțiva ani, în care răstimp nu-l tulbură nimeni.

Într-o bună zi însă, ușa bordeiului se deschise și, încovoindu-și spinările ca să poată intra, pătrunseră înăuntru câțiva oameni. Ei se apropiară de coșciug și începură să se uite lung și în tăcere la bătrân. Erau niște oameni înalți, care purtau cizme cu pinteni, pantaloni exagerat de bufanți și mauserel^[34] în tocuri de lemn lustruit. Bătrânul zăcea în coșciug cu mâinile întinse și se uita la acești străini cu privirea lui senină. Barba-i albă, lungă

și pufoasă, acoperea jumătate din coșciug. Necunoscuții zăngăniră din piteni, dădură din umeri și plecară închizând cu grijă ușa după ei.

Timpul trecea. Viața se dezvoltase sihastrului în toată plinătatea și frumusețea ei. În noaptea următoare zilei când sihastrul se încredințase de-a binelea că în sufletul lui totul e senin, el se trezi pe neașteptate. Acest lucru îl miră, căci nu avea obiceiul să se trezească noaptea niciodată. Cugetând ce anume a putut să-l trezească, adormi din nou, dar se trezi imediat iarăși, simțind o pișcătură puternică în spate. Căutând să-și dea seama de la ce putea să-i vină această pișcătură, se străduia să adoarmă, dar nu izbutea. Ceva îl stânjenea. Nu închise ochii până dimineața. În noaptea următoare, iar îl trezi ceva. Se răsuci până dimineață, gemând încet și tot scărpinându-se pe brațe, cu un gest mașinal. Sculându-se în timpul zilei, aruncă din întâmplare o privire în coșciug și atunci pricepu totul: pe marginile culcușului său lugubru alergau niște ploșnițe vișinii. Sihastrului i se făcu greață.

În aceeași zi sosi bătrânul cu pesmeți. Și iată că schimnicul, care tăcuse timp de douăzeci și cinci de ani, începu să vorbească. El ceru bătrânului să-i aducă puțin gaz. Auzind glasul marelui taciturn, țăranul rămase ca lovit cu leuca. Totuși se duse și după o bucată de vreme veni cu o sticlă de gaz ascunsă în sân. Îndată ce bătrânul plecă, sihastrul unse cu mâna-i tremurătoare toate încheieturile și crăpăturile coșciugului cu gaz. Pentru prima oară după trei zile Evpl adormi liniștit. Nu-l tulbură nimic. Unse coșciugul cu gaz și în zilele următoare. Dar după două luni își dădu seama că nu-i chip să stârpească ploșnițele cu ajutorul gazului. Noaptea se sucea întruna pe o parte și pe alta și se rugă cu glas tare, dar rugăciunile îi ajutau încă și mai puțin decât gazul.

Petrecu astfel șase luni în niște chinuri de nedescris, până când se hotărî să se adreseze din nou bătrânului. A doua rugămintă a sihastrului îl uimi și mai mult pe țăran. Cuvioșia să îl rugă să-i aducă de la oraș praf „Aragat” contra ploșnițelor. Dar nici „Aragat”-ul nu fu de folos. Ploșnițele se înmulțeau cu o repeziciune uimitoare. Sănătatea perfectă a sihastrului, pe care nici cei douăzeci și cinci de ani de post nu izbutiseră s-o șubrezească simțitor, se înrăutăți acum. Viața îi devenise un calvar, ceva dezolant. Coșciugul începu acum să i se pară sihastrului dezgustător și incomod. Ascultând de sfatul țăranului, se apucă să ardă noapte de noapte ploșnițele cu opaițul. Ploșnițele mureau, dar nu se predau.

Încercă și ultimul mijloc: produsele firmei „Frații Glik” – un lichid trandafriu, cu miros de piersică otrăvită, purtând denumirea de „Klopîn”^[35]. Dar nici asta nu ajută. Situația se înrăutățea. Marele război pornit împotriva ploșnițaraiei ținea de doi ani, când sihastrul băgă întâmplător de seamă că încetase cu totul să mai cugete la tâlcul vieții,

deoarece zi și noapte era ocupat cu urmărirea condrașilor.

Pricepu atunci că a greșit. Viața îi apărea, ca și în urmă cu douăzeci și cinci de ani, sumbră și misterioasă. Nu izbutise să se îndepărteze de lumeasca deșertăciune. Se dovedise că e cu neputință să trăiești cu trupul pe pământ și cu sufletul în ceruri.

Văzând așa, bătrânul se sculă în picioare și ieși repede din bordei. Se trezi în mijlocul unui codru verde și des. Era un început de toamnă uscată. Chiar lângă bordei răsărise din pământ o familie întreagă de ciuperci albe și grase. O păsărică necunoscută ședea pe o creangă și cânta solo. Se auzi zgomotul unui tren care trecea prin apropiere. Pământul se cutremură. Viața era minunată. Fără să se uite în urmă, bătrânul o porni înainte.

Astăzi e vizitiu la baza hipo a Gospodăriei Comunale din Moscova.

După ce-i povesti lui Ippolit Matveevici această întâmplare cât se poate de instructivă, Ostap își șterse cu mâneca hainei pantofii zmeurii, începu să fredoneze un marș și plecă.

Spre dimineață intră ca o furtună în cameră, se descălță, își puse pantofii zmeurii pe noptieră și începu să le netezească pielea lucioasă, rostind drăgăstos și gingaș:

— Micuții mei prieteni.

— Unde ai fost? îl întrebă Ippolit Matveevici, buimac de somn.

— La văduvă, îi răspunse Ostap cu o voce surdă.

— Ei? făcu Ippolit Matveevici sprijinindu-se într-un cot și întrebă din nou: Și cum rămâne? Te însori cu ea?

Lui Ostap începură să-i scapere ochii.

— Acum nu mai am ce face. Ca om cinstit, trebuie să mă însor cu ea.

Ippolit Matveevici mârâi de rușine.

— Toridă femeie, urmă Ostap, cum visează poezii. Spontaneitate și simplitate provincială. La centru nu mai există de mult asemenea temperamente subtropicale, dar în regiunile periferice, în provincie, se mai întâlnesc.

— Și când e nunta?

— Poimâine. Mâine nu se poate, fiindcă e 1 Mai și totul este închis.

— Dar ce se va întâmpla cu afacerea noastră? Dumneata te căsătorești...

Or, s-ar putea să trebuiască să plecăm la Moscova.

— Și de ce te neliniștești? Ședința continuă!

— Dar nevasta?

— Nevasta? Văduvioara nestemată? Asta nu-i o problemă. Fiind convocat la centru, plec pe neașteptate. Trebuie să prezint un raport nu prea mare la Micul Consiliu al Comisarilor Poporului... Scenă de despărțire și un pui pentru drum. O să plecăm cu tot confortul. Dormi! Mâine avem zi liberă.

CAPITOLUL XIII

RESPIRĂ MAI ADÂNC: EȘTI EMOȚIONATĂ!

În dimineața zilei de 1 Mai, Viktor Mihailovici Polesov, ros de obișnuita lui sete de activitate, ieși în stradă și o luă la goană spre centrul orașului. La început, multiplele lui talente nu-și putură găsi întrebuințarea cuvenită, fiindcă deocamdată era puțină lume pe străzi, iar tribunele sărbătorești, păzite de milițieni călare, erau goale. Dar pe la ora nouă, din diferite capete ale orașului începură să se audă miorlăituri, furnăituri și șuierături de fanfare. Gospodinele se arătau fuga la poartă.

O coloană de muzicanți, cu gulere moi răsfărtați, pătrunsese nu se știe cum în mijlocul cortegiului feroviarilor, încurcându-li-se printre picioare și stânjenind pe toată lumea.

Un autocamion, pe care era instalată o locomotivă verde din placaj, de tipul „S”, dădea mereu cu spatele peste muzicanți și în același timp din pânțele locomotivei ieșeau țipete adresate truditivilor oboiului și flautului:

— Unde e organizatorul vostru? Voi trebuia s-o luați pe Krasnoarmeiskaia?! Ce, sunteți chiori? V-ați băgat aici și încurcați circulația!

În acest moment, spre nenorocirea muzicanților, interveni Viktor Mihailovici.

— Bineînțeles că trebuie s-o cotești aici în fundătură! Nu sunt în stare nici măcar să organizeze o defilare! zbiră Polesov cât îl ținea gura. Încoace! Încoace! Asta-i o porcărie ce nu s-a mai văzut!

Autocamioanele Gospodăriei Comunale din Stargorod și ale Organizației de Construire a Morilor transportau copii. Cei mai mici stăteau la marginea camioanelor, iar cei mai înalți – la mijloc. Oastea aceasta minoră flutura stegulețe de hârtie și se distra de minune.

Tobeile pionierilor răpăiau. Adolescenții neajunși încă la vârsta recrutării scoteau pieptul în afară și căutau să meargă în pas. Era înghesuială, zgomot și zăpușeală. La fiecare minut se formau grupuri care nu puteau înainta și tot la fiecare minut ele se topeau în mulțime. Ca să le mai treacă timpul, când se opreau, oamenii îi săltau în sus pe bătrânei și pe activiști. Bătrâneii țipau cu niște glasuri muieresti. Activiștii pluteau tăcuți, cu fețe serioase. O coloană veselă îl luă pe Viktor Mihailovici, care încerca să treacă în partea cealaltă, drept organizator și începu să-l salte în aer. Polesov dădea din picioare ca o paiață.

Un grup purta o momâie înfățișându-l pe ministrul englez Chamberlain,

pe care un muncitor cu o musculatură anatomică îl pocnea peste cilindru cu un baros de carton. Trecu un automobil cu trei comsomoliști îmbrăcați în fracuri și cu mănuși albe, care se uitau aiuriți la mulțime.

— Vaska! strigau unii de pe trotuar. Burjuile! Dă bretelele înapoi.

Niște fete cântau. În rândurile salariaților de la Prevederile Sociale se afla Alhen, care mergea cu o fundă mare, roșie, la piept și, îngândurat, cânta pe nas:

*Din taiga până hăt la mările engleze,
Armata Roșie-i fruntea oștilor viteze!...*

Sportivii, la comandă, scandau ceva ce nu se putea înțelege. Și toți mășăluiau, înaintau pe jos sau în automobile spre noul depou de tramvaie, de unde, fix la ora unu, trebuia să iasă primul tramvai electric din Stargorod.

Nimeni nu știa cu precizie când s-a început construirea tramvaiului din Stargorod.

Într-o zi, prin anul 1920, când au început subotnicele, muncitorii de la Depoul de Cale Ferată și de la Fabrica de Frânghii porniră cu fanfara în frunte spre cartierul Gusișce și săpară toată ziua niște gropi.

Fură săpate foarte multe gropi mari și adânci.

Printre cei care lucrau, alerga de colo-colo un tovarăș cu șapcă de inginer. După el – șefii de lucrări cu niște pari multicolori în mână. În subotnicul următor s-a lucrat tot unde se mai lucrase. Două gropi care nu fuseseră săpate unde trebuie fură astupate la loc. Tovarășul cu șapcă de inginer se repezea la șefii de lucrări și le cerea explicații. Noile gropi săpate erau de data aceasta și mai adânci și mai mari.

Se aduse apoi cărămidă și apărură muncitori care erau constructori adevărați. Ei începură să pună fundația. Dar după asta se așternu liniște. Tovarășul cu șapcă de inginer mai venea uneori pe șantierul rămas pustiu și se plimba îndelung prin groapa căptușită cu cărămizi, bombănind:

— Hozrasciot!^[36]

Ciocănea cu un băț în fundație și apoi fugea acasă, în oraș, acoperindu-și cu palmele urechile înghețate.

Pe inginer îl chema Treuhov.

Centrala pentru tramvaie, a cărei construcție se oprise la fundație, fusese proiectată de Treuhov mai demult, încă din 1912, dar primăria orașului respinsese atunci proiectul. După doi ani, Treuhov reîncepu să dea asalt primăriei, dar i se puse de-a curmezișul războiul. După război i se puse de-a curmezișul Revoluția. Acum i se puneau de-a curmezișul nep-ul, hozrasciot-ul, autoamortizarea. În timpul verii, fundația se acoperea cu flori, iar iarna copiii își făceau acolo un delușor.

Treuhov visa o lucrare importantă. Slujba la Serviciul de Urbanistică al Gospodăriei Comunale din Stargorod îl plictisea și îi era silă să tot repare rigolele trotuarelor și să întocmească devize pentru instalarea stâlpilor de afișaj. Dar o lucrare importantă nu se iva. Proiectul tramvaiului, supus din nou spre examinare, zăcea pe la forurile guberniale superioare, era aprobat, respins, înaintat spre cercetare la centru, dar, aprobat sau respins, tot se aduna praful pe el, deoarece și într-un caz și în celălalt tot nu se alocau bani.

— Asta e o barbarie! țipa Treuhov către nevastă-sa. Nu sunt bani? Dar ca să plătească mai mult decât trebuie cărăușilor, ca să se cheltuiască pentru transportul mărfurilor la gară cu mijloace hipo, sunt bani? Birjarii din Stargorod iau pielea de pe om! Un monopol al tâlharilor, firește! Ia încearcă să mergi pe jos cinci verste până la gară dacă ai bagaje! Poți?... Tramvaiul se va amortiza în șase ani!

Mustățile lui veștejite atârnavu mânioase. Toată fața, împreună cu nasu-i cărn, se mișca. Scotea din birou planurile heliografate pe hârtie albastră și, furios, le arăta nevastei pentru a mia oară. Erau planurile centralei, ale depoului și a douăsprezece linii de tramvai.

— Dracu' să le ia, nu stăruie să fie de la început douăsprezece. Pot să mai aștepte! Dar trei, trei linii! Dacă nu le avem nici pe astea, Stargorodul se va sufoca.

Treuhov pufnea înciudat și se ducea la bucătărie să spargă lemne. Toate treburile gospodăriei le făcea singur. Făcuse proiectele și confecționase personal un leagăn pentru copil și o mașină de spălat. La început spălase singur rufe, ca să-i explice soției cum trebuie manipulată mașina. Treuhov cheltuia cel puțin o cincime din salariu pentru a-și procura literatură tehnică din străinătate. Ca s-o poată scoate la capăt, se lăsase de fumat.

Inginerul se dusese să-și prezinte proiectul și noului responsabil al Gospodăriei Comunale din Stargorod, Gavrilin, care fusese mutat aici din Samarkand. Noul responsabil, cu obrazul înnegrit de soarele Turkestanului, îl ascultă îndelung, dar fără o atenție deosebită, răsfoi distrat planurile și în cele din urmă spuse:

— Știi că la Samarkand n-avem nevoie de niciun fel de tramvai. Acolo toată lumea merge pe măgari. Un măgar costă o nimica toată – trei ruble. Și poate să care în spinare vreo zece puduri!... Te și minunezi când vezi ce-i în stare să ducă un măgar din ăsta mititel!

— Uitați-vă ce va să zică Asia înapoiată! exclamă supărat Treuhov. Un măgar costă trei ruble – iar nutrețul pentru el treizeci de ruble pe an.

— Dar cu tramvaiul dumitale mergi cu treizeci de ruble? De trei sute de ori! Nici măcar o dată pe zi în decurs de un an.

— Atuncin-aveți decât să aduceți și aici măgarii dumneavoastră, țipă

Treuhov și ieși din birou trântind ușa. Din ziua aceea noul responsabil își făcu obiceiul, ori de câte ori se întâlnea cu Treuhov, să-l întrebe ironic:

— Ei, ce zici? Aducem măgari sau facem tramvai?

Gavrilin Ssemăna la față cu un nap perfect netezit cu cuțitul. Ochii îi sclipeau șiret.

După vreo două luni, Gavrilin îl chemă pe inginer și-i spuse serios:

— Mi-am făcut un mic plan. Un singur lucru e limpede pentru mine și anume că bani n-avem, iar tramvaiul nu-i un măgar ca să-l cumperi cu trei ruble. Trebuie să ne creăm fondurile. Ce soluție practică există pentru asta? Societatea pe acțiuni! Și care încă? Un împrumut! Cu dobândă. În câți ani crezi că s-ar amortiza tramvaiul?

— În șase ani de la darea în exploatare a celor trei linii din prima tranșă.

— Bine, să zicem că în zece. Să vedem acum cu cine putem face societatea pe acțiuni. Cine va participa? Trustul Alimentar. Oficiul Untului. Fabrica de Frânghie are nevoie de tramvai? Are! O să punem să circule vagoane de marfă până la gară. Prin urmare și fabrica de frânghie! Poate o să dea ceva și Comisariatul Poporului pentru Căile de Comunicații. Cu siguranță că o să dea o cotă și Comitetul Executiv Gubernial. Iar când o să începem, o să obținem un împrumut de la Banca de Stat și Banca Comercială. Țsta-i planul meu. Vineri vom discuta problema în ședința prezidiului Comitetului Executiv Gubernial. Dacă se hotărăște s-o facem, nu va mai rămâne decât ca dumneata să te apuci de lucru.

Treuhov spălă emoționat rufele până noaptea târziu, explicându-i nevastei sale superioritatea tramvaiului față de transportul hipo.

Vineri problema fu soluționată favorabil. Și calvarul începu. Societatea pe acțiuni fu pusă pe picioare cu mare greutate. Comisariatul Poporului pentru Căile de Comunicații iată acum accepta, acum refuza să intre în rândurile acționarilor. Trustul Alimentar încerca prin toate mijloacele ca, în loc de 15% din acțiuni, să subscrie numai 10%. În cele din urmă însă, tot pachetul de acțiuni fu distribuit, deși avură loc și conflicte. Gavrilin fu convocat la Comisia Gubernială de Control, sub învinuirea că exercitase presiuni. Dar până la urmă totul se termină cu bine. Rămânea doar să se înceapă lucrările.

— Ei, tovarășe Treuhov, spuse Gavrilin, dă-i drumul. Te simți în stare să-l faci? Prea bine! Să știi că asta e cu totul altceva decât să cumperi un măgar.

Treuhov se adânci în lucru. Sosise vremea să întreprindă acea mare faptă la care visase atâția ani de zile. Se întocmeau devize, se elabora planul de construcție, se făceau comenzi. Dar greutatea se ivea acolo unde te așteptai mai puțin. De pildă, nu găsiră în oraș specialiști în turnarea betonului și a trebuit să fie aduși de la Leningrad. Gavrilin căuta să zorească lucrurile și când colo uzinele tăgăduiră să livreze mașinile abia peste un an și jumătate. Or, era nevoie de ele cel târziu peste un an. Reuși să le

constrângă numai cu amenințarea căva comanda mașinile în străinătate. Urmară și alte neplăceri, mai mărunte. Ba nu găsea oțel profilat de dimensiunile necesare, ba în loc de traverse impregnate se ofereau traverse neimpregnate. În sfârșit se dădu materialul pretins, dar Treuhov, care se dusesse personal la Fabrica de Impregnat Traverse, se văzu nevoit să refuze 60% din ele. Piese de fontă aveau defecte. Cheresteaua era udă. Șinele erau bune, dar începură să sosească după o lună de întârziere. Gavrilin venea des pe șantierul Centralei Electrice a Tramvaielor, într-un Fiat vechi și răgușit. Și de câte ori venea se certa cu Treuhov.

Tot timpul cât se construiau și se montau Centrala și Depoul, locuitorii Stargorodului nu făceau decât să glumească pe socoteala constructorilor.

În *Pravda Stargorodului* se ocupa de această problemă a tramvaiului foiletonistul care semna pe vremuri „Prințul de Danemarca” și era cunoscut în tot orașul, iar acum scriea sub pseudonimul „Piston”. Cel puțin de trei ori pe săptămână, Piston trântea un reportaj cât toate zilele despre felul cum merg lucrările. În pagina a treia a ziarului, în care abundau note cu titluri sceptice ca de pildă: „Nu prea miroase a club”, „Pe urmele punctelor slabe”, „Inspekțiile sunt necesare, dar ce amestec au în chestia asta luxul și cozile lungi”, „Bine și... rău”, „Ce ne bucură și ce nu ne bucură”, „Să fie puși la punct sabotorii din învățământ” și „E timpul să se pună capăt torentului de hârtii” – începură să apară, spre bucuria cititorilor, titlurile senine și optimiste ale reportajelor lui Piston: „Cum construim, cum trăim”, „Gigantica întreprindere va începe în curând să funcționeze”, „Modestul constructor” și altele în același spirit.

Treuhov deschidea tremurând ziarul și, cu o senzație de dezgust față de semenii săi scriitori, citea despre propria sa persoană rânduri pline de patos ca acestea:

*„... Urc pe căpriori. Vântul îmi șuieră în urechi.
Sus, se află el, acest constructor modest al puternicei noastre Centrale de
Tramvaie, acest om slăbuț, cârn, ce poartă pe cap o caschetă veche cu ciocănașe.
Îmi amintesc de versurile:
«Pe țărmul apelor deșarte,
El, plin de gânduri mari, privea...»*

*Mă apropii de dânsul. Nicio adiere. Căpriorii stau neclintiți.
Îl întreb:
— Cum sunt îndeplinite sarcinile?
Chipul colțuros al constructorului – inginerul Treuhov – se animă...
El îmi strânge mâna și-mi spune:
— Sarcina a fost îndeplinită în proporție de 70%.”*

Articolul se încheia astfel:

*„La despărțire îmi strânge mâna... În spatele meu voiesc căpriorii.
Muncitorii forfotesc în toate părțile.
Cine poate uita acest freamăt al șantierului, această figură modestă a
constructorului nostru?
PISTON”*

Pe Treuhov îl salva numai faptul că nu avea timp să citească ziarul și câteodată scăpa câte o operă a tovarășului Piston.

Într-o zi însă, Treuhov nu se mai putu stăpâni și-i trânti o punere la punct pe cât de bine chibzuită, pe atât de sarcastică:

*„Firește, scria el, că bulonii pot fi numiți transmisie, dar aceasta numai de către cei care habar n-au de construcții. Și apoi aș vrea să-i atrag atenția tovarășului Piston că, de fapt, căpriorii voiesc numai atunci când construcția este pe cale să se prăbușească. A vorbi în felul acesta despre căpriori e la fel ca și cum ai spune despre violoncel că face copii.
Vă rog să primiți expresia etc.”*

După această punere la punct, Prințul de Danemarca, care nu-și găsea astâmpăr, încetă să mai vină pe șantier, dar reportajele lui continuară să împodobească pagină a treia, distingându-se net printre celelalte obișnuite titluri ca: „15 000 de ruble ruginesc”, „Durerile locative”, „Materialul plânge” și „Ciudățeni și lacrimi”.

Construcția se apropia de sfârșit. Șinele erau sudate cu termit și se întindeau neîntrerupt de la gară până la abator și de la piața oborului până la cimitir.

La început se hotărâse ca inaugurarea tramvaiului să se facă cu prilejul celei de-a 9-a aniversări a Revoluției din Octombrie, dar, invocând ca pretext „armătura”, Uzina de Vagoane n-a livrat tramvaiele la timp. Inaugurarea a trebuit să fie amânată pentru 1 Mai, dată la care a fost gata absolut totul.

În plimbarea lor, cei doi legatari ajunseră împreună cu demonstrații până în cartierul Gusișce, unde se adunase tot Stargorodul. Clădirea nouă a Depoului era împodobită cu crengi de brad, steagurile fluturau, vântul ondula pancartele cu lozinci. Un milițian călare îl fugărea în galop pe primul vânzător ambulant de înghețată, care nimerise, Dumnezeu știe cum, în locul gol din mijlocul tramvaiștilor. Între cele două porți ale Depoului se înălța o tribună mică, goală deocamdată, pe care erau instalate un microfon și un difuzor. Spre tribună se îndreptau delegații. Membrii fanfarei reunite a personalului de la întreprinderile comunale și a muncitorilor de la Fabrica de Frânghie își încercau puterea plămânilor. Toba era așezată pe jos.

Prin hala luminoasă a Depoului, unde se aflau zece vagoane vopsite în verde-deschis și numerotate de la 701 la 710, se plimba un corespondent al

unui ziar din Moscova, cu o șapcă păroasă pe cap. La piept îi atârna o oglinjoară în care se uita foarte des și preocupat. Corespondentul îl căuta pe inginerul-șef ca să-i pună câteva întrebări în legătură cu tramvaiul. Cu toate că în capul corespondentului reportajul despre inaugurarea tramvaiului, cuprinzând și conspectul cuvântărilor încă nerostite, era gata, el își continua conștiincios căutările, negăsind altă greșală decât faptul că nu exista bufet.

Oamenii din mulțime cântau, țipau și ronțăiau semințe așteptând să se dea drumul tramvaiului.

La tribună urcă prezidiul Comitetului Executiv Gubernial. Bâlbâindu-se, Prințul de Danemarca stătea de vorbă cu confratele său în ale condeiului. Se aștepta sosirea operatorilor de la Studioul Jurnalului de Actualități din Moscova.

— Tovarăși! începu Gavrilin. Dați-mi voie să declar deschis mitingul festiv convocat cu prilejul inaugurării tramvaiului din Stargorod.

Trompetele de alamă se mișcă, răsuflară adânc și intonară de trei ori la rând *Internaționala*.

— Dăm cuvântul tovarășului Gavrilin, care va prezenta raportul! strigă Gavrilin.

Fără a se fi înțeles în prealabil, Prințul de Danemarca, alias Piston, și oaspetele din Moscova notară amândoi în carnețelele lor.

„Mitingul festiv s-a deschis cu raportul prezentat de tovarășul Gavrilin, președintele Gospodăriei Comunale din Stargorod. Mulțimea l-a ascultat cu o atenție încordată.”

Cei doi gazetari erau oameni cu totul diferiți. Oaspetele din Moscova era tânăr și necăsătorit. Prințul-Piston avea pe umeri o familie numeroasă și trecuse de mult peste patruzeci. Unul trăise la Moscova totdeauna, celălalt nu fusese la Moscova niciodată. Confratelui din Moscova îi plăcea berea, pe când Piston de Danemarca nu bea nimic altceva decât votcă. Dar în ciuda acestor deosebiri de caracter, vârstă, obiceiuri și educație, cei doi ziariști își notau impresiile în aceleași fraze banale, răsuflăte, tăvălite prin praf. Creioanele lor prinseră a scârțâi și, în carnetele pe care le țineau în mână, apărură o nouă însemnare: „În ziua festivității, străzile Stargorodului au devenit parcă mai largi...”

Gavrilin își începu cuvântarea simplu și frumos:

— A construi o rețea de tramvaie, spuse el, e cu totul altceva decât a cumpăra un măgar.

În mulțime răsună deodată râsul zgomotos al lui Ostap Bender, care apreciasse această frază. Încurajat de primirea ce i se făcu, Gavrilin începu să vorbească, pe neașteptate, fără să-și dea seama nici el singur de ce, despre situația internațională. Încercă de câteva ori să-și îndrume raportul spre

șinele de tramvai, dar constată cu groază că nu e în stare s-o facă. Împotriva voinței îi ieșeau din gură cuvinte „internaționale”. După Chamberlain, căruia Gavrilin îi consacră o jumătate de oră, îl aduse în arenă internațională pe senatorul american Borah^[37]. Entuziasmul mulțimii se răci. Corespondenții notară în același timp amândoi: „În expresii plastice, oratorul a înfățișat situația internațională a țării noastre...” Gavrilin, care se înflăcărase, rosti câteva vorbe tari la adresa boierilor români, iar apoi trecu la Mussolini. Și abia la sfârșitul cuvântării izbuti să-și biruie a doua sa natură, cea internațională, și pronunță cuvinte potrivite cu împrejurarea:

— Și mă întreb, tovarăși, mulțumită cui va ieși acuși din Depou tramvaiul? Firește, tovarăși, mulțumită dumneavoastră, mulțumită tuturor muncitorilor care au lucrat cu abnegație, tovarăși, cu tot entuziasmul. Și apoi, tovarăși, dați-mi voie să exprim mulțumiri cînstitutului specialist sovietic, inginerului-șef Treuhov. Îi mulțumim și lui!...

Cei de față începură să-l caute pe Treuhov, dar nu dădură de el. Reprezentantul Oficiului Untului, pe care de mult îl mânca limba, își făcu loc, se apropie de balustrada tribunei, ridică mâna și începu să vorbească tare despre situația internațională. La terminarea discursului, ambii corespondenți, ascultând cele câteva aplauze care izbucniră, notară repede:

„Aplauze furtunoase, transformate în ovații...” Apoi își ziseră în gând că „transformate în ovații...” e poate exagerat. Ziaristul din Moscova se hotărî și șterse ovațiile. Piston oftă, dar le lăsă.

Soarele cobora repede ca pe un plan înclinat. De la tribună se rosteau saluturile. La fiecare minut fanfara intona *Mulți ani trăiască!* Se ivi pâcla albăstruie a amurgului și mitingul tot mai continua. Atât cei care vorbeau, cât și cei care ascultau simțeau de mult că ceva nu-i cum trebuie, că festivitatea s-a prelungit peste măsură și că e necesar să se dea drumul cât mai repede la tramvai. Dar cu toții se obișnuiseră atât de mult să vorbească, încât nu se puteau opri.

În sfârșit, îl găsiră pe Treuhov. Acesta era în așa hal mânjit de ulei, încât, înainte de a se urca la tribună, se văzu nevoit să se ducă în birou să se spele o grămadă de vreme cu săpun, pe mâini și pe față.

— Dăm cuvântul inginerului-șef, tovarășului Treuhov! anunță bucuros Gavrilin. Hai, vorbește, că eu nu am spus deloc ceea ce trebuia, adăugă el în șoptă.

Treuhov ar fi vrut să vorbească despre multe: și despre subotnice, și despre munca ce-a fost depusă, și despre tot ce s-a făcut și ce s-ar mai putea face. Căci se mai puteau face multe: se putea descotorosi orașul de piața rudimentară unde își vindeau țăranii produsele și care constituia un focar de molime și să se construiască hale cu tavan de sticlă, se putea ridica un pod permanent în locul celui provizoriu, care era distrus în fiecare an când

porneau zăpoarele, în sfârșit, se putea înfăptui proiectul de a construi un uriaș abator cu instalații frigorifice.

Treuhov deschise gura și, tot poticnindu-se la fiecare cuvânt, începu să vorbească:

— Tovarăși! Situația internațională a statului nostru..., și în continuare îngăimă adevăruri atât de răsuflăte, încât mulțimii, care asculta al șaselea discurs despre situația internațională, îi pieri tot cheful.

Abia când termină, Treuhov își dădu seama că nici el nu spusese niciun cuvânt despre tramvai. „Ce păcat, se gândi el, că nu știm să vorbim, dar deloc nu știm să vorbim.”

Și își aduse aminte de cuvântarea unui comunist francez pe care îl auzise cândva la o adunare, la Moscova. Francezul vorbise despre presa burgheză. „Acești saltimbanci ai condeiiului, exclamă el, acești virtuoși ai farsei, acești șacali ai rotativelor...” Francezul își rostise prima parte a cuvântării în „la”, a doua – la înălțimea lui „do” și ultima, patetică – sus, pe „mi”. Avea gesturi stăpânite și frumoase.

„Iar noi nu facem decât să batem apa în piuă, se gândi Treuhov. Mai bine n-am mai vorbi deloc.”

Se întunecase de-a binelea, când președintele Comitetului Executiv Gubernial tăie cu foarfecele panglica roșie care bara ieșirea din Depou. Muncitorii și reprezentanții organizațiilor obștești începură, gălăgioși, să se instaleze în vagoane. Clopoștii sunară cu glas subțire și primul vagon de tramvai, condus de Treuhov personal, ieși din Depou în aclamațiile asurzitoare ale mulțimii și gemetele fanfarei. Vagoanele luminate parcă străluceau încă și mai tare decât ziua. Mergeau toate în șir prin cartierul Gusișce; după ce trecură pe sub podul de cale ferată, urcară ușor în oraș și cotiră pe Bolșaiia Pușkinskaia. În cel de-al doilea vagon se afla fanfara; cu trompetele scoase afară pe ferestre, muzicanții cântau marșul lui Budionnii.

Gavrilin, într-o tunică de taxator și cu o geantă peste umăr, sărea dintr-un vagon în altul, zâmbea prietenos, suna netam-nesam din clopoșel și împărțea pasagerilor invitații la

1 mai, la orele 9 seara

SERBAREA FESTIVĂ

Care va avea loc la Clubul Lucrătorilor din Întreprinderile Comunale, cu următorul program:

- 1. Raport prezentat de tov. Mosin.*
- 2. Înmânarea diplomei de către Sindicatul Lucrătorilor din întreprinderile Comunale*
- 3. Partea neoficială: un mare spectacol și dineu intim cu bufet.*

Pe platforma ultimului vagon se afla Viktor Mihailovici, care se nimerise, nu se știe cum, printre oaspeții de onoare. El sta și nu mai contenea să tot examineze motorul. Spre extrema lui mirare, motorul arăta cât se poate de bine și funcționa pare-se perfect. Geamurile nu zăngăneau. După ce le cercetă cu de-amănuntul, Viktor Mihailovici se convinge că sunt totuși fixate pe benzi de cauciuc. Prinsese a face între timp câteva observații manipulantului, și publicul îl considera un mare cunoscător al tramvaielor din Occident.

— Frâna pneumatică nu funcționează prea grozav, declară Polesov, uitându-se triumfător la pasageri. Nu prinde.

— Nu te întreabă nimeni, îl apostrofă manipulantul. Vezi că poate tot o să prindă.

După ce făcură un tur de gală prin oraș, vagoanele se întoarseră repede la Depou, unde le aștepta mulțimea. Treuhov fu săltat sus pe brațe, de data aceasta în lumina strălucitoare a becurilor electrice. Fu săltat în sus și Gavrilin, dar întrucât acesta cântărea vreo șase puduri și nu lua prea mare altitudine, fu lăsat curând în pace. Fură ridicați în sus și tovarășul Mosin și diverși tehnicieni și muncitori. Pentru a doua oară în acea zi fu purtat în brațe și Viktor Mihailovici. Dar acum nu mai dădea din picioare, ci sta drept și plana în întunericul nopții, privind serios și grav cerul înstelat. După ce fu înălțat pentru ultima oară, Polesov băgă de seamă că cel care îl ținea de un picior și râdea dezgustător nu era nimeni altul decât fostul mareșal al nobilimii, Ippolit Matveevici Vorobianinov. Polesov se desprinsese politicos, se dădu puțin la o parte, dar nu-l mai scăpă din ochi pe mareșal. Observând că Ippolit Matveevici pleacă împreună cu tânărul necunoscut care se vedea cât de colo că e fost ofițer, Viktor Mihailovici îi urmă cu luare-aminte.

După ce totul se sfârși și Gavrilin luă loc în Fiat-ul lui liliachiu, așteptându-l pe Treuhov, care dădea ultimele dispoziții, pentru ca să se ducă împreună la club, se opri în poarta depoului o camionetă Ford cu operatorii de la Studioul Jurnalului de Actualități.

Primul sări ușor din mașină un bărbat cu ochelari în douăsprezece colțuri, cu ramă de baga și cu o scurtă elegantă, de piele, fără mâneci. O barbă lungă și ascuțită îi creștea de-a dreptul din mărul lui Adam. Al doilea bărbat căra un aparat de filmat, încurcându-se într-un fular lung, de un stil pe care Ostap Bender îl numea de obicei „șic modern”. Apoi din camionetă coborâră încet asistenții, reflectoarele și niște fete. Tot grupul se repezi vociferând în Depou.

— Atenție! strigă bărbosul posesor al scurtei. Kolea! Așază reflectoarele!

Treuhov se făcu roșu ca un rac și se îndreptă spre vizitatorii nocturni.

— Dumneavoastră sunteți cu cinematograful? întreabă el. De ce n-ați venit ziua?

— Dar pentru când e fixată inaugurarea tramvaiului?

— S-a și inaugurat.

— Da, da, am întârziat puțin. Am dat peste un colț minunat de natură. Am avut o mulțime de lucru. Apus de soare. Dar nu-i nimic, aranjăm noi și așa. Kolea! Lumina! O roată învărtindu-se. Prim-plan! Picioarele mulțimii care se mișcă – prim-plan. Liuda! Drăguț! Plimbă-te nițel! Kolea, începem! Am început! Dă-i drumul! Mergi, mergi, mergi... Destul! Mulțumesc. Acuma o să-l filmăm pe constructor. Tovarășul Treuhov? Fii bun, tovarășe Treuhov. Nu, nu așa. Dintr-o parte... Uite așa, mai original, să avem ca fond un tramvai... Kolea începem! Spune câteva cuvinte!...

— Zău, nu mă simt bine!...

— Admirabil!... Perfect!... Mai spune ceva!... Acum stai de vorbă cu prima pasageră a tramvaiului... Liuda! Intră în cadru. Așa! Respiră mai adânc: ești emoționată!... Kolea! Picioarele în prim-plan!... Începem!... Așa, așa... Foarte mulțumesc... Stop!...

Gavrilin coborî greoi din Fiat-ul care trepida de mult și se duse să-l cheme pe colegul care tot întârzia. Regizorul cu barba atârânăndă de mărul lui Adam se învioră.

— Kolea! Vino încoa'! Un cadru admirabil. Un muncitor! Pasager în tramvai. Respiră mai adânc. Ești emoționat. N-ai mai mers niciodată cu tramvaiul. Începem! Respiră!

Gavrilin mârâi furios.

— Admirabil. Drăguț!... Vino aici! Salut din partea comsomolului!... Respiră mai adânc. Ești emoționată... Așa... Perfect, Kolea, am isprăvit.

— Dar tramvaiul nu-l filmați? întrebă Treuhov cu sfială.

— Vedeți dumneavoastră, mormăi regizorul cu scurtă de piele, nu ne permite lumina. O să trebuiască să completăm filmul la Moscova. Vă sărut! Și camioneta cu cineăștii dispăru fulgerător.

— Ei, hai să mergem, colega, să ne odihnim, spuse Gavrilin. Văd că iar te-ai apucat de fumat?

— Am aprins și eu o țigară, mărturisi Treuhov. N-am mai putut rezista.

La dineul intim, Treuhov, care nu mâncase nimic toată ziua și fumase țigară după țigară, se îmbătă criță după trei păhărele de votcă. Săruta pe toată lumea și toți îl sărutau. Vru să-i spună ceva drăguț soției sale, dar nu izbuti decât să râdă. Apoi scutură îndelung mâna lui Gavrilin și-i spuse:

— Ești un caraghios! Trebuie să înveți să faci proiecte de poduri de cale ferată! E o știință minunată. Și, mai ales, cât se poate de simplă. Podul peste Hudson...

După o jumătate de oră se turti de tot și rosti o filipică împotriva presei burgheze:

— Acești saltimbanci ai falsei, aceste hiene ale condeii! Acești virtuoși

ai rotativelor! zbiră el.

Nevastă-sa îl duse acasă cu o birjă.

— Vreau să merg cu tramvaiul, țipa el. Cum nu pricepi tu atâta lucru? De vreme ce există tramvai, trebuie să mergi cu el!... De ce? În primul rând fiindcă e ieftin...

*

Polesov îi urmări pe cei doi legatari, se reținu multă vreme, dar apoi, profitând de un moment când nu era nimeni în jur, se apropie de Vorobianinov.

— Bună seara, domnule Ippolit Matveevici! spuse el respectuos.

Vorobianinov fu surprins cât se poate de neplăcut.

— N-am cinstea să vă cunosc, mormăi el.

Ostap se înfipse cu umărul drept înaintea și se apropie de lăcătușul intelectual.

— Hai, hai, zise el, ce vrei să-i spui prietenului meu?

— Nu trebuie să fiți neliniștiți, șopti Polesov, uitându-se în jur. Vin din partea Elenei Stanislavovna...

— Cum? E aici?

— Aici. Și vrea foarte mult să vă vadă.

— Pentru ce? Întrebă Ostap. Și dumneata cine ești?

— Eu?... Nu trebuie să bănuți nimic rău, Ippolit Matveevici. Dumneavoastră nu mă cunoașteți, dar eu vă țin foarte bine minte.

— Aș vrea să trec pe la Elena Stanislavovna, spuse nehotărât Vorobianinov.

— V-a rugat tare mult să veniți.

— Dar de unde a aflat că sunt aici?

— V-am întâlnit eu pe coridor la Gospodăria Comunală și, văzându-vă, mi-am zis: „O figură cunoscută! Cine să fie? Cine să fie?” Apoi mi-am adus aminte. Nu aveți de ce să fiți neliniștit, Ippolit Matveevici! Totul o să fie absolut secret.

— E o femeie pe care o cunoști? Întrebă grav Ostap.

— M-da, o veche cunoștință...

— Atunci, poate trecem să luăm masa la această veche cunoștință? Mie, de pildă, mi-e foame de mor și peste tot e închis.

— Poate că n-ar fi rău.

— Atunci să mergem. Condu-ne într-acolo, misteriosule necunoscut.

Și Viktor Mihailovici, tot aruncând mereu câte o privire în urmă, îi conduse pe cei doi asociați prin curți care dădeau în câte două străzi, spre casa ghicitoare din fundătura Pereleșinski.

CAPITOLUL XIV

UNIUNEA „SPADA ȘI PLUGUL”

Unei femei care îmbătrânește i se pot întâmpla o mulțime de lucruri neplăcute: îi pot cădea dinții, poate încărunți sau i se poate rări părul, poate căpăta o respirație astmatică, poate deveni obeză sau, dimpotrivă, să se smochinească, dar vocea nu i se schimbă. Ea îi rămâne aceeași ca pe vremea când a fost liceană, mireasă sau amantă a unui tânăr pierde-vară.

De aceea, când Polesov bătu la ușă și Elena Stanislavovna întrebă: „Cine e acolo?” Vorobianinov tresări. Vocea iubitei lui era aceeași ca în 1899, în ajunul inaugurării Expoziției de la Paris. Dar, reintrând în odaie și strângând puțin ochii din pricina luminii, Ippolit Matveevici văzu că din frumusețea ei de altădată nu mai rămăsese nici urmă.

— Cum te-ai schimbat! exclamă el fără să vrea.

Bătrâna îi sări de gât.

— Îți mulțumesc, îi spuse ea, știu la ce risc te-ai supus venind la mine. Ai rămas același cavaler mărinimos. Nu te întreb de ce te-ai întors de la Paris. Vezi, nu sunt curioasă.

— Dar nici nu vin de la Paris, spuse stânjenit Vorobianinov.

— Colega și cu mine venim de la Berlin, îl corectă Ostap, apăsându-l totodată pe cot pe Ippolit Matveevici. Dar despre asta nu-i recomandabil să discutăm cu glas tare.

— Ah, sunt atât de bucuroasă că vă văd! strigă ghicitoarea. Poftiți dincoace, în odaia asta... Iar dumneata, Viktor Mihailovici, te rog să mă ierți, n-ai vrea să treci peste o jumătate de oră?

— O! făcu Ostap. Prima întâlnire! Clipe grele! Dați-mi voie și mie să mă retrag. Îmi permiteți să te însoțesc, prea amabile Viktor Mihailovici?

Lăcătușul începu să tremure de bucurie. Îl luă cu el pe Ostap în locuința sa, unde, așezându-se pe o bucată din poarta casei din fundătura Pereleșinski nr. 5, marele maestru începu să-i dezvolte meseriașului necooperativizat, năucit, niște teorii mirobolante în legătură cu salvarea patriei.

După un ceas se întoarseră și-i găsiră pe cei doi bătrâni complet toropiți.

— Îți aduci aminte, Elena Stanislavovna? spunea Ippolit Matveevici.

— Îți aduci aminte, Ippolit Matveevici? întreba Elena Stanislavovna.

„Cred că a venit momentul psihologic pentru cină”, se gândi Ostap. Și, întrerupându-l pe Ippolit Matveevici, care-și amintea de alegerile pentru primăria orașului, spuse:

— La Berlin există un obicei foarte ciudat: acolo se mănâncă atât de târziu, încât nu poți să-ți dai seama dacă e vorba de o cină servită devreme sau de un prânz servit târziu.

Elena Stanislavovna se învioră, își dezlipi privirea ei de iepure de casă de pe Vorobianinov și se târî la bucătărie.

— Acum să acționăm, să acționăm, să acționăm! spuse Ostap, cu glasul coborât până la nivelul unui desăvârșit ton conspirativ.

Apoi îl luă pe Polesov de mână.

— Bătrâna asta n-o să ne facă figura? E o femeie de încredere?

Polesov își împreună palmele ca pentru rugăciune.

— Care e crezul dumitale politic?

— Gata oricând! răspunse cu înflăcărare Polesov.

— Sper că ești kirilovist^[38]?

— Exact!

Polesov luă poziție de drepti.

— Rusia nu te va uita! răcni Ostap.

Cu un pateu dulce în mână, Ippolit Matveevici îl asculta nedumerit pe Ostap, dar acesta nu mai putea fi oprit. Parcă era luat de valuri. Marele maestru al combinațiilor simțea că e inspirat, era în acea stare îmbătătoare dinaintea unui șantaj care depășește media. Se plimba prin odaie ca o panteră.

În această stare de agitație îl găsi Elena Stanislavovna, care venea cu samovarul din bucătărie, abia putând să-l ducă. Ostap se repezi galant la ea, îi luă din mers samovarul și-l puse pe masă. Samovarul şuieră. Ostap se hotărî să treacă la acțiune.

— *Madame*, spuse el, suntem fericiți să salutăm în persoana dumneavoastră...

Nu știa pe cine e fericit să salute în persoana Elenei Stanislavovna. De aceea fu nevoit s-o ia de la capăt. Dintre toate formulele bombastice de pe vremea regimului țarist, i se învârtea în cap ceva cam cum ar fi: „Din mila lui Dumnezeu, noi, împărat...” Dar asta nu se potrivea. De aceea începu răspicat:

— Strict confidențial! Secret de stat!

Ostap arătă cu mâna spre Vorobianinov.

— Cine credeți că este acest bătrân viguros? Să nu vă pripiti cu răspunsul, căci nu puteți ști. E un titan al gândirii, părintele democrației ruse și o persoană din apropierea împăratului.

Ippolit Matveevici se sculă în picioare lăsând să i se admire impunătoarea statură și se uita năucit în jur. Nu pricepea nimic, dar, știind din experiență că Ostap Bender nu vorbește niciodată fără rost, tăcea. Pe Polesov, cele ce se petreceau îl făceau să tremure. Stătea cu bărbia ridicată în tavan, în poziția

unui om gata să defileze în marș de paradă. Elena Stanislavovna ședea pe scaun și se uita cu teamă la Ostap.

— Sunt mulți de-ai noștri în oraș? Întrebă Ostap fără ocol. Care e starea de spirit?

— Dată fiind prezența lipsei..., răspunse Viktor Mihailovici, și începu, confuz, să-și povestească necazurile. Vorbi și de portarul de la nr. 5, un mârlan care și-a luat-o în cap, și de filierele de trei pe opt țoli, și de tramvai, și de toate celelalte.

— Bine! aprobă Ostap cu glas de tunet. Elena Stanislavovna! Cu ajutorul dumitale vrem să stabilim legătura cu cei mai vrednici oameni din oraș, pe care soarta crudă i-a făcut să treacă în clandestinitate. Pe cine putem invita la dumneata?

— Pe cine putem invita? Poate doar Maksim Petrovici cu soția?

— Fără soție, o corectă Ostap, fără soție! Dumneata vei fi singura excepție plăcută. Altcineva?

În discuția care urmă și la care participă activ și Viktor Mihailovici, se stabili că pot fi invitați același Maksim Petrovici Cearușnikov, fost consilier comunal pe vremea când orașul era condus de o dumă și, încadrat acum în mod miraculos, printre funcționarii sovietici, Deadiev, proprietarul „Bîstroupak”-ului, Kistearski, președintele Artelului de Producție a Covrigilor de Odessa „Covrigii de Moscova”, și doi tineri anonimi, dar de toată încrederea.

— În cazul acesta vă rog să-i poftiți imediat la o scurtă consfătuire. În cel mai strict secret.

Polesov spuse:

— Eu dau o fugă la Maksim Petrovici și îi aduc pe Nikeșa și pe Vladea, iar dumneata, Elena Stanislavovna, fii bună și du-te la „Bîstroupak” și la Kistearski.

Polesov plecă în goană. Ghicitoarea se uită cu venerație la Ippolit Matveevici și plecă la rândul ei.

— Ce înseamnă asta? Întrebă Ippolit Matveevici.

— Asta înseamnă, îi răspunse Ostap, că ești un om retrograd.

— De ce?

— Fiindcă asta-i situația! Iartă-mi, te rog, întrebarea prozaică: câți bani ai?

— Ce fel de bani?

— De tot felul. Inclusiv argint și aramă.

— Treizeci și cinci de ruble.

— Și cu suma asta te gândești să acoperi toate cheltuielile necesare pentru afacerea noastră?

Ippolit Matveevici tăcea.

— Uite ce este, patroane dragă. Am impresia că mă înțelegi. Va trebui să fii vreme de un ceas un titan al gândirii și o persoană din apropierea împăratului.

— Pentru ce?

— Pentru că avem nevoie de capital de rulment. Măine e nunta mea. Și nu sunt un cerșetor. Vreau ca în această zi memorabilă să-i trag un chef să zbârnâie.

— Și eu ce trebuie să fac? gemu Ippolit Matveevici.

— Să taci. Din când în când doar să-ți umfli obrajii ca să-ți dai importanță.

— Dar asta e o... înșelăciune.

— Uite cine vorbește de înșelăciune! Parcă ar fi cel puțin contele Tolstoi! Sau Darwin! Când colo vorbele astea ies din gura unui om care nu mai departe decât ieri avea de gând să se furișeze noaptea în locuința Grițașuevei și să-i fure bieteii văduve mobila. Așa că, te rog, nu te mai codi. Taci și nu uita să-ți umfli obrajii.

— Ce rost are să ne băgăm într-o afacere atât de primejdioasă? S-ar mai putea ca unul să ne denunțe.

— Să n-ai nicio grijă. În chestii care miros a pârnaie nu mă bag. O să aranjez astfel lucrurile, încât nimeni n-o să înțeleagă nimic. Hai să bem un ceai.

În timp ce legatarii beau și mâncau, iar papagalul ronțăia semințe de floarea-soarelui, oaspeții începură să sosească.

Nikeșa și Vlădea sosiră împreună cu Polesov. Viktor Mihailovici nu îndrăzni să-i prezinte pe cei doi tineri titanului gândirii. Ei se instalară într-un colț și începură să se uite la părintele democrației ruse, care mânca friptură rece de vițel.

Nikeșa și Vlădea erau niște neisprăviți în toată firea. Aveau aproape treizeci de ani fiecare. Se citea pe fața lor că sunt încântați că au fost poftiți la ședință.

Fostul consilier al dumei comunale, Cearușnikov, un bătrân mătăhălos, îi scutură îndelung mâna lui Ippolit Matveevici uitându-i-se fericit în ochi. Cei doi vechi locuitori ai orașului începură, sub supravegherea lui Ostap, să-și depene amintirile.

După ce îi lăasă un timp să vorbească, Ostap i se adresă lui Cearușnikov:

— Din ce regiment ai făcut parte?

Cearușnikov începu să găfâie.

— Eu... eu, ca să zic așa, n-am făcut în general armată, deoarece, învestit cu încrederea cetățenilor, am fost ales consilier.

— Ești nobil?

— Da. Am fost.

— Sper că ai rămas și până astăzi. Fii tare! Va fi nevoie de ajutorul dumitale. Polesov ți-a spus despre ce este vorba? Străinătatea ne sprijină. Totul depinde însă acum de opinia publică. Secret absolut în privința organizării. Atenție!

Ostap îl dădu la o parte pe Polesov de lângă Nikeșa și Vladea și, cu o severitate neprefăcută, îi întrebă:

— Din ce regiment ați făcut parte? Va trebui să slujiți patria. Sunteți nobili? Foarte bine! Occidentul ne sprijină. Fiți tari. Secretul absolut al cotizațiilor, adică al organizării. Atenție!

Ostap era în plină efervescență. Lucrurile păreau să se aranjeze. El îl luă deoparte pe proprietarul „Bîstroupak”-ului, căruia îi fusese prezentat de Elena Stanislavovna, îi ceru să fie tare, îl întrebă din ce regiment a făcut parte și-i făgădui sprijinul străinătății și secretul absolut în ceea ce privește organizația. Primul sentiment pe care-l avu proprietarul „Bîstroupak”-ului fu dorința s-o șteargă cât mai repede din această locuință conspirativă. El își considera firma prea serioasă ca să se bage într-o afacere cu atâta risc. Dar, după ce examinează figura ageră a lui Ostap, șovăi și începu să se gândească; „Dar dacă iese ceva?... De altfel, totul depinde de felul cum vor fi prezentate lucrurile acestea.”

Discuția prietenească, la un pahar de ceai, se însufleți. Inițiații păstrau cu sfințenie taina și discutau despre noutățile din oraș.

Ultimul care sosi fu cetățeanul Kistearski. Ca unul ce nu era nobil și nu făcuse parte niciodată din vreun regiment de gardă, pricepu numaidecât din cele câteva cuvinte schimbate cu Ostap cum stau lucrurile.

— Fii tare, îi spuse Ostap sfătos.

Kistearski făgădui.

— Ca reprezentant al capitalului privat, nu poți rămâne surd la gemetele poporului.

Kistearski se întristă compătimator.

— Știi cine șade acolo pe scaun? îl întrebă Ostap, arătându-i-l pe Ippolit Matveevici.

— Cum să nu, răspunse Kistearski. Domnul Vorobianinov.

— E un titan al gândirii, spuse Ostap, părintele democrației ruse, o persoană din apropierea împăratului.

„În cel mai bun caz, asta înseamnă doi ani cu regim celular strict, se gândi Kistearski, începând să tremure. Cine m-a pus să vin încoa?”

— Uniunea secretă „Spada și plugul”, șopti pe un ton lugubru Ostap.

„Zece ani”, îl străfulgeră prin minte pe Kistearski.

— De altfel poți pleca, dar te previn că te găsim noi. „Îți arăt eu ție, pezevenghiule, își spuse în gând Ostap. Cu mai puțin de o sută de ruble nu scapi de aici.”

Kistearski se făcuse alb ca varul. Luase în liniște chiar în ziua aceea o masă atât de gustoasă, cu pipote de găină și supă cu găluște, fără să știe nimic de această îngrozitoare uniune „Spada și plugul”. Rămase, căci „te găsim noi” îi făcuse o impresie nu prea plăcută.

— Cetățeni! declară Ostap deschizând ședința. Viața își dictează legile, legile ei aspre. Nu voi începe să vă expun scopul adunării noastre, căci îl cunoașteți. E un scop sfânt. De pretutindeni auzim gemete. Din toate colțurile întinsei noastre țări răsună chemări de ajutor. Trebuie să întindem o mână frățască și o vom întinde. Unii dintre voi au o slujbă și mănâncă pâine cu unt, alții au diferite profesii libere și mănâncă sandvișuri cu icre. Și unii, și ceilalți dorm în paturile lor și se învelesc cu plăpumi călduroase. Numai bieții copilași, copiii vagabonzi, sunt lăsați fără ocrotire. Aceste flori ale străzii sau – cum le numesc proletarii intelectuali – flori de trotuar merită o soartă mai bună. Noi, domnilor jurați, trebuie să-i ajutăm. Și noi, domnilor jurați, îi vom ajuta.

Discursul marelui maestru al combinațiilor trezi în sufletele ascultătorilor simțăminte diferite.

Polesov nu-l pricepu pe noul său prieten, tânărul ofițer de gardă.

„Care copii? se întrebă el. De unde și până unde copii?”

Ippolit Matveevici nici nu mai încerca să înțeleagă. De mult era la toate rece. Ședea fără să scoată un cuvânt și-și umfla obrazii.

Elena Stanislavovna ședea abătută într-un colț. Nikeșa și Vladea se uitau cu devotament la vesta albastră a lui Ostap.

Proprietarul „Bistroupak”-ului era cât se poate de mulțumit.

„Frumos brodit, își zise el. Așa cum ți-o prezintă ăsta, poți da și bani. Dacă reușește – onoruri! Dacă nu iese nimic – n-am nici în clin, nici în mănecă. Am ajutat niște copii – și gata socoteala.”

Cearușnikov schimbă câteva priviri pline de înțeles cu Deadiev și, apreciind la justa ei valoare abilitatea conspirativă a vorbitorului, continuă să se joace pe masă cu niște cocoloașe de pâine.

Kistearski era în al șaptelea cer.

„Ce minte luminată!”, se gândea el. Avea impresia că nu iubise încă niciodată copiii vagabonzi cu atâta pasiune ca în seara aceea.

— Tovarăși! urmă Ostap. Este nevoie de un ajutor imediat. Trebuie să smulgem copiii din ghearele în care îi ține strada, și îi vom smulge. Să ajutăm copiii. Să nu uităm că ei sunt florile vieții. Vă rog să donați pe loc ce vreți să donați, spre a veni în ajutorul copiilor, numai al copiilor și a nimănui altcuiva. Mă înțelegeți?

Ostap scoase din buzunarul de la piept al hainei un chitanțier.

— Vă rog, faceți donațiile. Ippolit Matveevici vă va confirma împuternicirile mele.

Ippolit Matveevici își umflă obraji și dădu din cap. Acum până și Nikeșa și Vladea, care erau cam tari de căpățână, precum și neastâmpăratul lăcătuș pricepură dedesubtul misterios al metaforelor lui Ostap.

— În ordinea vârstei, domnilor!! spuse Ostap. Să începem cu onorabilul Maksim Petrovici.

Maksim Petrovici se suci pe scaun și dădu cu greutate treizeci de ruble.

— Să vie vremuri mai bune și o să dau mai mult! declară el.

— Vremurile bune vor veni în curând, zise Ostap. Dar, de altfel, asta nu are nicio legătură cu copiii vagabonzi pe care îi reprezintă în momentul de față.

Nikeșa și Vladea dădură opt ruble.

— Cam puțin, tinerilor, cam puțin.

Tinerii roșiră.

Polesov dădu fuga până acasă și aduse cincizeci de ruble.

— Bravo, husearul! exclamă Ostap. Pentru un husar neocooperativizat, cu motor, asta e suficient pentru prima dată. Ce zice negustorimea?

Deadiev și Kistearski stătură mai multă vreme la tocmeală, plângându-se de impozitul progresiv. Dar Ostap era neîndurător:

— Consider aceste discuții de prisos în prezența persoanei lui Ippolit Matveevici.

Ippolit Matveevici îl aprobă din cap. Negustorii donară pentru copii câte două sute de ruble.

— În total patru sute optzeci și opt de ruble, exclamă Ostap. Eh! Mai lipsesc douăsprezece ruble ca să fie suma rotundă.

Elena Stanislavovna, care stătea mai de mult și se codea, se duse în dormitor, își luă geanta și dădu cele douăsprezece ruble care mai lipseau.

Restul ședinței ținu mult mai puțin și nu mai avu același caracter solemn. Ostap se porni pe bazaconii. Elena Stanislavovna era topită. Oaspeții începură pe rând să plece, luându-și respectuos rămas-bun de la organizatori.

— În ceea ce privește data viitoarei ședințe, veți fi înștiințați în mod special, le spunea Ostap la plecare. Să păstrați cel mai desăvârșit secret. Opera de ajutorare a copiilor trebuie să rămână o taină... De altfel, acest lucru este și în interesul dumneavoastră.

La auzul acestor cuvinte, Kistearski simți dorința de a mai da cincizeci de ruble, cu condiția numai să nu mai vină la niciun fel de ședințe. Abia izbuti să-și stăpânească această efuziune.

— Ei, zise Ostap, hai să ne vedem de drum. Dumneata, Ippolit Matveevici, sper că vei profita de ospitalitatea Elenei Stanislavovna și vei rămâne să dormi aici. De altfel, și din considerente conspirative e bine pentru noi să ne despărțim câtva timp. Așa că eu am plecat.

Ippolit Matveevici îi făcea deznădăjduit cu ochiul, dar Ostap se prefăcu că nu vede și plecă.

După o bucată de drum pe jos, își aminti că are în buzunar cinci sute de ruble câștigate în mod cinstit.

— Birjar! strigă el. Du-mă la „Phoenix”!

— Se poate, răspunse birjarul.

Și, tacticos, îl duse pe Ostap până la acest restaurant.

— Ce-i asta? Închis?

— Păi, dacă-i 1 Mai.

— Ah, fir-ar să fie al ciorilor! Să ai bani cu ghiotura și să n-ai unde să petreci? Hai să mergem atunci pe strada Plehanov. Știi unde e?

Ostap hotărâse să se ducă la logodnica sa.

— Dar cum se chema înainte strada asta? întrebă birjarul.

— Nu știu.

— Păi, atunci ce ne facem? Că nici eu nu știu.

Totuși Ostap îi porunci să-i dea drumul și să caute. Colindară vreun ceas și jumătate orașul pustiu și cufundat în beznă, întrebând când pe câte un paznic, când pe câte un milițian. După multă caznă, un milițian le spuse în cele din urmă că strada Plehanov trebuie să fie fosta Gubernatorskaia.

— Aha, Gubernatorskaia! Păi, Gubernatorskaia o cunosc bine. De douăzeci și cinci de ani tot duc clienți pe Gubernatorskaia.

— Ei, hai, dă-i drumul atunci!

Ajunseră pe Gubernatorskaia, dar constatară că ea se chema acum nu strada Plehanov, ci strada Karl Marx.

Furios, Ostap reîncepu să caute strada cu numele lui Plehanov, dar străduințele lui fură zadarnice.

Zorile prinseră a lumina slab chipul nefericitului îmbogățit, care nici până la urmă nu izbuti să se distreze.

— Du-mă la „Sorbona”! strigă el. Strașnic birjar mai ești, n-am ce zice. Să nu-l cunoști pe Plehanov!....

*

Castelul văduvei Grițațueva strălucea, scăldat în lumini. În capul mesei nupțiale ședea, elegant și beat, craiul căzut la așternut – fiul supusului turc. Oaspeții făceau o gălăgie infernală.

Tânăra mireasă nu era chiar așa de tânără. Să fi avut cel puțin treizeci și cinci de ani. Și natura o înzestrase cu dărnicie. Găseai la ea de toate: și niște sâni ca pepenii, și un nas ca o muchie de topor, și obraji sulemeniți, și o ceafă de atlet. Îl adora pe noul ei soț, dar, în același timp, se temea grozav de el. De aceea nu-i spunea pe numele mic și nici pe cel al tatălui pe care nici nu reuși să-l afle vreodată, ci pe numele de familie: Tovarășe Bender.

Ippolit Matveevici ședea din nou pe scaunul mult râvnit. Cât timp ținu masa de nuntă, el se sălta mereu pe scaun în speranța că va simți ceva tare. Uneori i se părea că simte. Atunci toți cei de față îi erau nespus de dragi, și începea să strige cât îl ținea gura: „Amar”^[39].

Ostap rostea tot timpul discursuri și toasturi. Se bău și în cinstea instrucțiunii publice și a irigării Uzbekistanului. După aceasta oaspeții începură să plece. Ippolit Matveevici zăbovi în antreu și-i șopti lui Bender:

— N-o lungi prea mult. Bijuteriile sunt acolo.

— Ești un hrăpăreț, îi răspunse Ostap, care era beat. Așteaptă-mă la hotel. Să nu pleci nicăieri. S-ar putea să viu dintr-un moment într-altul. Achită contul la hotel și vezi să fie totul gata. *Adieu*, feldmareșale! Urează-mi noapte bună.

Ippolit Matveevici îi făcu urarea și se duse la „Sorbona” să se frământe.

La cinci dimineața sosi Ostap cu scaunul. Ippolit Matveevici fu profund emoționat. Ostap puse scaunul în mijlocul odăii și se așeză.

— Cum ai izbutit să-l șterpelești? reuși în cele din urmă să-l întrebe Vorobianinov.

— Foarte simplu, ca în familie. Văduva doarme și visează. Mi-a fost milă s-o trezesc. „În zori de zi tu n-o trezi” – cum zice poetul. Am fost deci nevoit, vai!, să-i las iubitei un bilet: „*Plec să prezint un raport la Novohopersk. Să nu mă așteptați cu masa. Iepurașul tău.*” Iar scaunul l-am luat din sufragerie. Cum la ora asta matinală tramvaiul nu circulă, mi-a prins bine; m-am odihnit pe el tot drumul.

Ippolit Matveevici se repezi, mârâind, la scaun.

— Mai încet, îi zise Ostap, nu trebuie să facem zgomot.

Scoase din buzunar un clește-patent și începu să lucreze cu sâng.

— Ai închis ușa? întrebă Ostap.

Îmbrâncindu-l la o parte pe nerăbdătorul Vorobianinov, Ostap desfăcu cu grijă scaunul, căutând să nu rupă cretonul englezesc cu floricele.

— Așa material nu mai găsești astăzi, trebuie păstrat. Ce să-i faci, dacă-i o lipsă cumplită de mărfuri!

Toate acestea îl enervară pe Ippolit Matveevici la culme.

— Gata, spuse Ostap încet.

Scoase tapițeria și începu să scormonească apoi cu amândouă mâinile printre arcuri. O vână i se umfla pe frunte.

— Ei? întreba mereu Ippolit Matveevici pe toate tonurile. Ei? Ei?

— Ei și ei, răspunse în cele din urmă Ostap enervat, aveam o șansă la unsprezece. Și această șansă...

Mai scormoni o dată bine prin măruntaiele scaunului și încheie:

— Și această șansă deocamdată nu ne surâde.

Își îndreptă spinarea și începu să-și scuture pantalonii la genunchi.

Ippolit Matveevici se repezi la scaun.

Briliantele nu erau acolo. De disperare, Ippolit Matveevici lăsa brațele în jos. Ostap însă continua să fie optimist.

— Acum șansele noastre au sporit.

Făcu câțiva pași prin odaie și zise iar:

— Nu-i nimic! Pe văduvă acest scaun a costat-o mai mult decât pe noi.

Și Ostap scoase din buzunarul de la piept al hainei o broșă de aur cu pietre de sticlă colorată în ea, o brățară de aur, goală pe dinăuntru, șase lingurițe aurite și o strecurătoare de ceai.

De supărare, Ippolit Matveevici nici nu-și dădu seama că devenise complice la un furt calificat.

— E o faptă rușinoasă, spuse Ostap, dar cred că ești de acord cu mine că nu puteam să-mi las femeia iubită, fără să iau nicio amintire de la ea. Dar nu trebuie să pierdem timpul. Acesta este abia începutul. Sfârșitul – la Moscova. Și Muzeul de Mobile nu-i o văduvă; acolo o să fie ceva mai greu!

Asociații băgară resturile scaunului sub pat și, după ce-și numără banii (care împreună cu donațiile pentru copii făceau în totul cinci sute treizeci și cinci de ruble), plecară la gară să ia trenul spre Moscova.

Fură nevoiți să străbată tot orașul cu birja.

Pe Kooperativnaia îl zăriră pe Polesov, care alerga pe trotuar ca o antilopă sperioasă, urmărit de portarul casei din fundătura Pereleșinski nr. 5. Legatarii apucară să mai vadă, înainte de a coti după colț, cum portarul îl ajunsese pe Viktor Mihailovici și începuse să-l ciomăgească. Polesov țipa „Ajutor!” și „Mârlane!”

Până la plecarea trenului se retraseră la toaletă, de teamă să n-o întâlnească pe femeia iubită.

Trenul îi ducea acum pe cei doi prieteni spre capitala gălăgioasă. Amândoi stăteau la fereastra vagonului.

Trenul trecea în viteză prin dreptul cartierului Gusișce.

Deodată, Ostap scoase un țipăt și-l apucă pe Vorobianinov de braț.

— Uită-te! Uită-te! strigă el. Mai repede! Alhen, afurisitul!...

Ippolit Matveevici se uită în jos. Sub pod, un tânăr voinic și mustăcios trăgea o roabă pe care se găseau un armoniu roșu și cinci rame de fereastră. Roaba era împinsă din spate de un cetățean cu o mutră rușinată, purtând o bluză cenușie, închisă până la gât.

Razele soarelui ieșeau de printre nori. Crucile bisericilor sclipeau.

Râzând în hohote, Ostap scoase capul pe fereastră și țipă:

— Pașka! Te duci la talcior?

Pașa Emilievici ridică ochii, dar nu mai prinse a vedea decât tampoanele ultimului vagon și începu s-o ia și mai iute la picior.

— Ai văzut? întrebă vesel Ostap. O frumusețe! Grozav mai lucrează unii

oameni!

Apoi, bătându-l pe spate pe Vorobianinov, care stătea trist, îi zise:

— Nu face nimic, nenișorule! Nu te pierde cu firea! Ședința continuă.
Mâine seară suntem la Moscova!

Partea a doua

LA MOSCOVA

CAPITOLUL XV

ÎN MIJLOCUL UNUI OCEAN DE SCAUNE

Statistica știe tot. Există o evidență precisă a suprafeței de pământ arabil existente în U.R.S.S., clasificată în cernoziom, sol argilo-nisipos și loess. Există registre groase, ordonat ținute, și atât de bine cunoscute lui Ippolit Matveevici Vorobianinov – registrele oficiilor de stare civilă, unde sunt înscrși toți cetățenii de ambe sexe. Se știe câtă și ce anume hrană consumă pe an un cetățean mediu al republicii. Se știe câtă votcă bea în medie acest cetățean mediu și aproximativ gustările pe care le-a îngurgitat. Se știe câți vânători sunt în țară, câte balerine, câte strunguri-revolver, câți câini de toate rasele, câte biciclete, câte monumente, câte fete, câte farfurii și câte mașini de cusut.

Ce viață tumultuoasă, clocotitoare, plină de însuflețire, pasiuni și gânduri se desprinde din tabelele statistice!

Cine este individul cu obrajii rumeni și cu un șervet legat la gât, care șade la masă și înfulecă pofticios o mâncare aburindă? În jurul lui se văd cirezi de boi în miniatură. Niște porci grași stau înghesuți în colțul tabelului. Într-un anume bazin statistic se bălăcesc nenumărați nisetri, mihalți și crapă. Pe umerii, pe brațele și pe capul individului stau cocoțate găini. În niște nori de fulgi zboară găște, rațe și curci. Sub masă stau pitiți doi iepuri de casă. La orizont se înalță egiptice piramide și babilonice turnuri de pâine. Pe malul unui râu de lapte, stă o cetate nu prea mare, făcută din dulceață. În zare se vede un castravete de mărimea turnului din Pisa. În spatele unor metereze din sare și piper mășăluiesc pe companii sticle de vin, de votcă și de lichior. În ariergarda lor se târăsc într-un grup de ți-e mai mare mila băuturile nealcoolice necombatante: sticlele de apă minerală, sticlele de limonadă și sifoanele în cămăși de sârmă.

Cine este acest individ cu obrajii rumeni? O fi un mare mâncău, un bețivan, un pofticios? O fi Gargantua, o fi regele dipsomanilor? O fi Silaf Foss? O fi legendarul soldat Iașka Cămașă-Roșie? O fi Lucullus?

Nu, nu-i Lucullus. E Ivan Ivanovici Sidorov, sau Sidor Sidorovici Ivanov; un cetățean mediu, care de-a lungul vieții lui înghite în medie toată hrana zugrăvită pe tabel. E un consumator normal de calorii și vitamine, un burlac cuminte, de vreo patruzeci de ani, funcționar la un magazin de stat de galanterie și tricotaje.

De statistică nu te poți ascunde nicăieri. Ea nu numai că posedă date precise cu privire la numărul de dentiști, de mezelării, de seringi, de portari,

de regizori de cinema, de prostituate, de acoperișuri de stuf și de văduve, de birjari și clopote, care există, dar știe chiar și câți statisticieni sunt în țară.

Un singur lucru nu știe.

Nu știe câte scaune sunt în U.R.S.S.

Și scaune sunt foarte multe...

Ultimul recensământ a stabilit că populația republicilor unionale se cifrează la o sută patruzeci și trei de milioane de oameni. Dacă lăsăm deoparte cele nouăzeci de milioane de țărani, care în locul scaunelor preferă lavițele, locurile de pe cuptor și prispele, iar în Orient – covoarele roase și rogojinile, tot mai rămân vreo cincizeci de milioane de oameni, în gospodăriile cărora scaunele constituie obiecte de primă necesitate; dacă ținem seama însă, pe de altă parte, de erorile de calcul posibile și de obiceiul anumitor cetățeni ai Uniunii de a sta, cu ce nu spun, între două scaune, ceea ce eventual ar reduce cifra totală la jumătate, vom găsi că în țară trebuie să existe cel puțin douăzeci și șase de milioane și jumătate de scaune. Pentru mai multă exactitate, să mai tăiem șase milioane și jumătate. Rămân deci douăzeci de milioane, ceea ce, desigur, e o cifră minimă.

Și în acest ocean de scaune de nuc, stejar, frasin, palisandru, mahon și mesteacăn de Carelia, printre milioanele de scaune de brad și pin, eroii romanului nostru trebuiau să găsească scaunul de nuc cu picioare curbate fabricat de Gambs, care ascundea în pânțelele său tapisat cu creton englezesc comorile doamnei Petuhova.

Legatarii stăteau întinși pe cușetele de sus și mai dormeau încă, atunci când trenul, după ce traversă încet râul Oka, își mări viteza și începu să se apropie de Moscova.

CAPITOLUL XVI

CĂMINUL „CĂLUGĂRUL BERTHOLD SCHWARTZ”^{40}

Înghesuiți unul în altul, Ippolit Matveevici și Ostap stăteau la fereastra deschisă a vagonului necapitonat și se uitau atent la vacile ce coborau încet de pe terasament, la pădurile de conifere, la platformele de scânduri din gările stațiunilor climaterice.

Își povestiră toate anecdotele care se povestesc de obicei pe drum. Citiseră ziarul *Stargorodskaia pravda* de marți de la primul la ultimul rând, inclusiv anunțurile, și-l pătasera cu grăsimi. Mâncaseră toți puii, toate ouăle și măslinile pe care le luaseră cu ei.

Rămânea acum partea cea mai plicticoasă a călătoriei – ultima oră până la Moscova. Din pădurile și crângurile cu rariști apăreau și dispăreau vile vesele. Printre ele se vedeau palate de lemn, care sclipeau cu geamurile verandelor și cu acoperișurile lor de tablă proaspăt vopsite. Erau și căsuțe simple – căsuțe înjghebate din bârne, cu ferestruici pătrate – adevărate capcane pentru vilegiaturiști.

În timp ce călătorii priveau cu un aer de cunoscători orizontul și, redând fals ce-au reținut în memorie despre lupta de la Kalka^{41}, își povesteau unul altuia trecutul și prezentul Moscovei, Ippolit Matveevici se strădui să-și reprezinte în minte Muzeul de Mobile. Muzeul îi apărea în închipuire ca un coridor lung de mai multe verste și de-a lungul pereților lui – șiruri de scaune perfect aliniate. Iar el se vedea defilând repede printre ele.

— Nu prea văd ce o să facem la Muzeul de Mobile. Crezi că izbutim? Întrebă el neliniștit.

— Ar fi timpul, mareșale, să-ți faci un tratament cu electricitate. Ce-s crizele astea premature de isterie? Dacă nu poți să nu te frământă, frământă-te în tăcere.

Trenul sărea la macazuri. Uitându-se la el, semafoarele căscău gura. Liniile ferate deveneau din ce în ce mai dese. Se simțea că se apropie de un uriaș nod de cale ferată. Iarba dispăru, înlocuită de zgură. Locomotivele de manevră șuierau. Acarii fluierau. Deodată vuietul se întări. Trenul pătrunse în culoarul dintre două garnituri goale și, țâcănind ca un tambur, începu să numere vagoanele.

Liniile se ramificau.

Trenul ieși din culoar și intră într-o baie de soare. Pe pământ, jos, se

zăreau șirurile de felinare de la macazuri, care parcă erau niște toporașe. Fumul țâșnea în valuri. Gâfâind, locomotiva făcu să-i răsară niște favoriți albi ca zăpada. La masa rotativă se auzeau țipete. Muncitorii de la depou băgau o locomotivă în „grajd”.

Din cauza frânării bruște, tendoanele trenului pârlău. Totul scrâșni de i se păru lui Ippolit Matveevici că a nimerit în împărăția durerilor de dinți. Trenul opri la peronul asfaltat.

Era Moscova. Era gara Reazan – cea mai nouă dintre gările Moscovei.

În niciuna dintre celelalte opt gări ale Moscovei nu există încăperi atât de largi și de înalte ca la gara Reazan. Toată gara Iaroslavl, cu creștele ei pseudorusești și cu găinușele ei heraldice, poate fi ușor înghițită de restaurantul cel mare al gării Reazan.

Gările Moscovei sunt porțile orașului. În fiecare zi sosesc și pleacă de aici câte treizeci de mii de călători. Prin gara Aleksandrovski, descinde la Moscova străinul cu tălpi de cauciuc și costum de golf (pantaloni bufanți și ciorapi groși de lână puși peste pantalon). Prin gara Kursk ajung la Moscova caucazianul cel cu căciulă cafenie de oaie, prevăzută cu găurele pentru ventilație, și înaltul locuitor de pe malurile Volgăi, cu barbă cânepie. La gara Oktiabrski sare jos din tren, în mână cu o servietă dintr-o minunată piele de porc, funcționarul cu post de semirăspundere, sosit din Leningrad pentru a discuta problemele coordonării, planificării și conducerii operative pe concret. Cei din Kiev și Odessa își fac intrarea în capitală prin gara Briansk. Încă de la gara „Schitul Tihonov”, cei din Kiev încep să zâmbescă disprețuitor. Ei știu perfect de bine că cea mai frumoasă stradă din lume e Kreșciatik-ul lor. Odesiții vin încărcăți cu coșuri și cutii plate cu scrumbie afumată. Și ei știu care este cea mai frumoasă stradă din lume. Dar bineînțeles că nu-i tot Kreșciatik-ul, ci strada Lassalle, fostă Deribasovskaia. Locuitorii din Saratov, Atkarsk, Tambov, Rtișcevo și Kozlov coboară la Moscova prin gara Pavelețki. Numărul cel mai mic de călători sosește la Moscova prin gara Savelovski. Aceștia sunt pantofarii din Taldom, cei care vin din orașul Dmitrov, muncitorii de la manufactura din Iahroma, sau câte un vilegiaturist plictisit, care locuiește iarna și vara în gara Hlebnikovo, de unde nu e mult până la Moscova. De altfel, pe această linie n-ai călător care să vină de la o distanță mai mare de o sută treizeci de verste. În schimb, prin gara Iaroslavl sosesc în capitală oameni veniți tocmai din Vladivostok, Habarovsk și Cita – orașe mari și foarte depărtate.

Dar pe călătorii cel mai puțin obișnuiți îi întâlnești în gara Reazan. Aici dai peste uzbeki cu turbane albe de muselină și halate multicolore, peste tadjici cu bărbi roșcate, peste turkmeni ce locuiesc la Hiva și Buhara și peste alții, ale căror republici se scaldă veșnic în soare.

Asociații își croiră cu greu drum spre ieșire și ajunseră în piața

Kalancevskaia. În dreapta lor se înălțau găinușele heraldice ale gării Iaroslavl. În față lucea palid gara Oktiabrski, vopsită în ulei în două culori. Orologiul de pe frontispiciul ei arăta ora zece și cinci minute. Ceasul gării Iaroslavl era la zece fix. Iar când se uitară la cadranul de un albastru-închis, împodobit cu semnele Zodiacului, al ornicului de la gara Reazan, călătorii văzură că e ora zece fără cinci minute.

— Foarte comod pentru întâlniri! spuse Ostop. Ai totdeauna zece minute în avans.

Birjarul scoase cu buzele un sunet de parcă ar fi sărutat pe cineva și o porni. Trecură pe sub un pod și, deodată, în fața ochilor lor se deschise panorama maiestuoasă a capitalei.

— Dar unde ne ducem totuși? întrebă Ippolit Matveevici.

— La oameni buni, răspunse Ostop. La Moscova găsești o mulțime de oameni din ăștia. Și toți sunt cunoscuții mei.

— Și o să tragem la ei?

— Deocamdată ne ducem la un cămin. Dacă n-o fi loc la unul, găsim loc la altul.

În Ohotnîi Read domnea panica. Negustorii ambulanți, care n-aveau autorizație goneau care încotro cu tarabele lor pe cap. Un milițian alerga după ei cu pași mărunți. Niște copii vagabonzi ședeau lângă un cazan unde se fierbea asfaltul și aspirau, delectându-se, mirosul de smoală topită.

Birja intră în piața Arbat, trecu pe bulevardul Precistenski și, după ce coti la dreapta, se opri pe Sivțev Vrajok.

— Ce casă e asta? întrebă Ippolit Matveevici.

Ostop se uită la căsuța cu mezanin vopsită în roz și răspunse:

— Căminul „Călugărul Berthold Schwartz” al studenților în chimie.

— Chiar așa îi zice?

— Hai, hai, că am glumit, am glumit! E căminul „Semașko”^[42].

După cum bine se cuvenea unui cămin studențesc din Moscova, casa studenților în chimie era de mult locuită de oameni care aveau o legătură destul de vagă cu chimia. Studenții se împrăștiaseră. O parte absolviseră facultatea și plecaseră la locurile unde fuseseră numiți, altă parte fuseseră exmatriculați pentru că nu reușiseră la examene. Și tocmai aceștia din urmă, al căror număr creștea an de an, ajunseseră să alcătuiască în căsuța vopsită în roz ceva intermediar între o asociație a locatarilor și o așezare feudală. Zadarnic încercaseră noile serii de studenți să pătrundă în cămin. Ex-chimiștii erau excepțional de inventivi și izbuteau să respingă toate atacurile. Oficialitățile nu se mai amestecară în această problemă. Căsuța începu să fie considerată sălbatică și dispăru din toate planurile Universității din Moscova. Era ca și cum n-ar fi fost. Și totuși exista, și în ea locuiau oameni.

Asociații noștri urcară pe scară la etaj și cotiră într-un coridor complet întunecos.

— Lumină și aer, spuse Ostap.

Deodată, în întuneric se auzi un fâsâit, chiar lângă cotul lui Ippolit Matveevici.

— Nu te speria, zise Ostap, nu-i pe coridor. E dincolo de perete. După cum știm din fizică, placajul este cel mai bun conducător de sunet. Bagă de seamă! Țin-te de mine! Pe aici, pe undeva, trebuie să fie o casă de bani.

Și, într-adevăr, țipătul pe care-l scoase în aceeași clipă Vorobianinov, lovindu-se cu pieptul de un colț ascuțit de fier, îi dovedi că acea casă de bani era chiar pe aici, pe aproape.

— Te doare? se informă Ostap. Asta încă nu e nimic. Simple chinuri fizice! Dacă ai ști ce chinuri morale au fost pe aici, ah, mi-e și groază să-mi amintesc. Uite, colo stătea un schelet, proprietatea studentului Ivanopulo, care îl cumpăraseră la Suharevka și îi era frică să-l țină în odaie. Așa că vizitatorii se loveau întâi de casa de fier, apoi se pomeneau cu scheletul în cap. Femeile însărcinate nu erau deloc încântate să treacă pe aici.

Pe o scară în spirală, asociații urcară la mezanin. Încăperea mare de la mezanin era împărțită prin pereți de placaj într-o serie de felii lunguiețe, având o lățime de doi arșini fiecare. Camerele semănau cu niște penare, cu singura deosebire că, în loc de creioane și tocuri, se aflau în ele oameni și primusuri.

— Ești acasă, Kolea? întrebă încet Ostap, oprindu-se în fața ușii din mijloc.

Drept răspuns, în toate cele cinci penare oamenii începură să se agite și să vocifereze.

— Sunt acasă, se auzi de după ușă.

— Iar au venit la dobitocul ăsta musafiri cu noaptea în cap! șopti o voce femeiască din penarul de la extrema stângă.

— Dar lăsați odată oamenii să doarmă! bombăni penarul nr. 2.

În penarul al treilea se auziră niște șoapte pline de bucurie izvorâtă din răutate:

— A venit miliția să-l caute pe Kolka. Pentru geamul de ieri, se vede.

În penarul al cincilea era tăcere. Acolo fâsâia un primus și se auzeau sărutări.

Ostap împinse ușa cu piciorul. Toată șandramaua de placaj se cutremură și cei doi asociați pătrunseră în vizuina lui Kolka. Tabloul ce se înfățișă privirilor lui Ostap era înspăimântător, deși în aparență nevinovat. Ca mobilă, în cameră nu exista decât o somieră cu dungi roșii, așezată pe patru cărămizi. Dar nu acest lucru îl neliniști pe Ostap. El cunoștea de mult mobila lui Kolka. Nu-l miră nici Kolka, așa cum stătea cu picioarele pe

somieră. Dar alături de el ședea o ființă atât de angelică, încât Ostap se întunecă imediat la față. Asemenea fete nu sunt niciodată legături de afaceri: au ochii prea albaștri și gâtul prea curat. Ele sunt amante sau – ceea ce e și mai rău – soții, și încă soții iubite. Într-adevăr, Kolea îi spunea ființei de lângă el – Liza, o tutuia și îi făcea ochi dulci.

Ippolit Matveevici își scoase pălăria moale. Ostap îl chemă pe Kolea pe coridor și acolo rămaseră multă vreme de vorbă, în șoaptă.

— E o dimineață minunată, stimată doamnă, spuse Ippolit Matveevici.

Doamna cu ochi albaștri râse și, aparent fără nicio legătură cu reflecția lui Ippolit Matveevici, începu să-i povestească ce proști locuiesc în penarul de alături.

— Pun dinadins primusul, ca să nu se audă cum se sărută. Dar îți dai dumneata seama ce prostie e asta? Noi auzim totul. Ei într-adevăr nu aud nimic din pricina primusului. Dacă vrei, îți arăt numaidecât. Ascultă!

Și nevasta lui Kolea, care cunoștea toate tainele primusului, spuse cu glas tare:

— Zverevii sunt niște proști!

Dincolo de perete se auzeau mai departe sărutările și fâsâitul infernal al primusului.

— Ai văzut? Nu aud nimic. Zverevii sunt niște proști, niște dobitoci, niște nebuni... Vezi?

— Da, zise Ippolit Matveevici.

— Noi nu ținem primus. Ce nevoie avem de el? Mâncăm la restaurantul vegetarian, deși sunt împotriva lui. Dar când Kolea și cu mine ne-am căsătorit, el visa cum o să mergem împreună la restaurantul vegetarian. Așa că mergem acolo. Mie îmi place foarte mult carnea. Iar acolo se fac chiftele din tăieței. Numai, te rog, să nu-i spui nimic lui Kolea...

În acest moment, Kolea și Ostap se întoarseră.

— Ce să-i faci, dacă la tine într-adevăr nu putem rămâne cu niciun chip, ne ducem la Pantelei.

— Așa-i băieți! strigă Kolea. Duceți-vă la Ivanopulo. E de-ai noștri.

— Să mai veniți în vizită pe la noi, spuse nevasta lui Kolea. Bărbatul meu și cu mine vom fi foarte bucuroși să vă primim.

— Iar cheamă musafiri! se auzi o voce revoltată în penarul din margine. Nu le mai ajung musafirii!

— Sunteți niște proști, dobitoci și nebuni și asta nu e treaba voastră! spuse nevasta lui Kolea, fără să ridice glasul.

— Auzi, Ivan Andreevici, scârțâi o voce enervată în penarul din margine. Îți insultă nevasta și tu taci din gură.

Își mai spuseră părerea și câțiva comentatori nevăzuți din alte penare. Schimbul de focuri verbal se întetea. Asociații coborâră la Ivanopulo.

Studentul nu era acasă. Ippolit Matveevici aprinse un chibrit și descoperi prins pe ușă un bilet: „Voi fi cel mai devreme acasă la ora nouă, Pantelei.”

— Nu-i nicio nenorocire, zise Ostap, știu unde e cheia. Scotoci sub casa de bani, găsi cheia și descuie ușa. Camera studentului Ivanopulo avea exact aceleași dimensiuni ca a lui Kolea, numai că avea un perete de cărămidă, fapt cu care studentul se mândrea grozav. Ippolit Matveevici constată cu mâhnire că studentul nu avea nici măcar somieră.

— O să ne aranjăm de minune, spuse Ostap. E un spațiu onorabil pentru Moscova. Dacă ne culcăm toți trei pe jos, mai rămâne chiar și puțin loc. Dar lua-l-ar dracii pe Pantelei ăsta! Tare aș vrea să știu ce-o fi făcut cu somiera.

Fereastra dădea într-o fundătură pe care se plimba un milițian. Peste drum, într-o căsuță construită în stilul unui turn gotic, se afla ambasada unei țări minuscule. În curtea ei, împrejmuată cu un grilaj de fier, se juca tenis. Mingea albă zbura sprinten. Se auzeau scurte exclamații.

— *Out!* strigă Ostap. Nivelul jocului nu-i prea ridicat. Hai să ne odihnim.

Milionarii *in spe* întinseseră pe jos niște ziare. Ippolit Matveevici scoase pernița pe care o purta întotdeauna cu el.

Ostap se trânti pe ultimele telegrame și adormi. Ippolit Matveevici dormea de mult.

CAPITOLUL XVII

CETĂȚENI, RESPECTAȚI SOMIERELE!

- Liza, hai să mergem la masă!
- N-am chef. Am mâncat ieri.
- Nu te înțeleg.
- Nu vreau să mănânc iepure fals.
- Ce prostie mai e și asta?
- Nu pot să mă hrănesc cu crenvurști vegetarieni.
- Astăzi o să mănânci o șarlotă.
- N-am chef.
- Vorbește mai încet. Se aude tot.

Și tinerii soți începură să vorbească dramatic, în șoaptă.

După două minute, Kolea își dădu seama pentru prima oară după trei luni de viață conjugală că femeii iubite crenvurștii din morcov, cartofi și mazăre îi plac mult mai puțin decât lui.

— Prin urmare e mai bună carnea de câine, decât mâncarea dietetică? țipă Kolea, nemaiținând seamă, în înflăcărea lui, de vecinii care trăgeau cu urechea.

— Vorbește mai încet! strigă Liza. De ce te porți urât cu mine? Da! Îmi place carnea! Din când în când. Ce vezi rău în asta?

Kolea tăcu înmărmurit. Această mărturisire îl lovise pe nepregătite. Carnea însemna pentru bugetul lui o gaură cu neputință de umplut. Plimbându-se de-a lungul somierei pe care Liza ședea ghemuită, cu obrajii încinși, tânărul soț făcea disperat tot felul de socoteli.

Copiatul pe calc la biroul de proiectări „Tehnosila” nu-i aducea lui Kolea Kalaciov, nici chiar în lunile cele mai bune, mai mult de patruzeci de ruble. Locuința, e adevărat, n-o plătea. În acest condominiu nu exista administrator, iar chiria constituia o noțiune abstractă. Zece ruble cheltuia cu Liza pentru ca ea să învețe croitoria la niște cursuri cu drept de școală medie tehnică pentru construcții. Masa pentru amândoi (o porție – felul întâi: ciorbă călugărească și o porție – felul doi: iepure fals sau tăieței veritabili), împărțită cinstit pe din două în restaurantul vegetarian „Să nu furi!”, smulgea din bugetul soților încă treisprezece ruble pe lună. Cealalți bani se duceau nu se știe pe ce. Acest lucru îl supăra cel mai mult pe Kolea. „Unde se duc banii?” se gândea el, desenând cu trăgătorul o linie lungă și subțire pe calcul de culoarea cerului. În aceste condiții, a trece la consumul de carne însemna – pur și simplu – dezastru. De aceea, Kolea se aprinse

foarte tare:

— Gândește-te și tu, să mănânci cadavre de animale! E curat canibalism sub masca civilizației! Toate bolile vin de la carne.

— Desigur, spuse Liza cu sfioasă ironie, de pildă anghina.

— Da, da, și anghina! Ce crezi? Organismul, slăbit din pricina consumului continuu de carne, nu e în stare să se împotrivească infecției.

— Ce prostie și asta!

— Nu-i nicio prostie. Prost e acela care nu urmărește decât să-și umple burta, fără să se gândească la cantitatea de vitamine.

Deodată, Kolea tăcu. În fața ochilor minții lui apăru un imens cotlet de porc, care acoperea tot mai mult fondul alcătuit numai din budinci de tăieței fără gust, din cașă și tot soiul de combinații de cartofi. Cotletul părea abia scos din tigaie. Mai sfârâia încă și scotea un abur ce mirosea plăcut. Osul care ieșea în afară părea un pistol din acelea pentru duel.

— Înțelege, pentru numele lui Dumnezeu, țipă Kolea, un cotlet de porc îi ia omului o săptămână din viață!

— N-are decât să-i ia, răspunse Liza. Iepurele fals îi ia șase luni din viață. Ieri, când am mâncat friptura de morcovi, am simțit că mor. Numai că n-am vrut să-ți spun ție.

— Și de ce n-ai vrut să-mi spui?

— Nu mai aveam putere. Mi-era frică că am să încep să plâng.

— Și acum nu-ți mai este frică?

— Acum mi-e totuna.

Și Liza începu să plângă.

— Nici Lev Tolstoi n-a mâncat carne, spuse Kolea cu glas tremurător.

— Da, răspunse Liza, sughițând din pricina lacrimilor. Contele mânca sparanghel.

— Sparanghelul nu-i carne.

— Dar când a scris *Război și pace*, a mâncat totuși carne! A mâncat, a mâncat, a mâncat! Și când a scris *Anna Karenina*, și atunci s-a înfruptat, s-a înfruptat, s-a înfruptat!

— Da' mai taci odată!

— Da, s-a înfruptat, s-a înfruptat, s-a înfruptat!

— Și când a scris *Sonata Kreutzer*, tot s-a înfruptat? întreba sarcastic Kolea.

— *Sonata Kreutzer* e scurtă. Ia să vedem, să fi încercat să scrie *Război și pace*, mâncând numai crenvurști vegetarieni!

— Dar, în definitiv, ce te-ai legat de mine cu Tolstoi al tău?

— Eu m-am legat de tine cu Tolstoi? Eu? Eu m-am legat de dumneata cu Tolstoi?

Kolea trecu și el la „dumneata”. Locatarii din celelalte penare jubilau

gălăgios. Liza își trase grăbită de pe ceafă pe frunte căciulița de lână albastră.

— Unde te duci?

— Lasă-mă-n pace. Am treabă.

„Unde s-o fi dus?” se întrebă Kolea. Apoi se apucă să asculte ce se spunea în jur.

— Prea multă libertate vi s-a dat vouă, femeilor, sub puterea sovietică, răsună un glas din penarul de la extrema stângă.

— S-a dus să se înece! Își dădură cu părerea cei din penarul nr. 3.

Locatarii din penarul nr. 5 aprinseră primusul și se dedară iar sărutărilor, ca de obicei.

Liza, tulburată, alerga pe străzi.

*

Era într-o duminică, la ora când norocoșii duc în trăsură, pe Arbat, somiere cumpărate în piață.

Tinerii căsătoriți și mijlocașii sovietici sunt principalii cumpărători de somiere cu arcuri. Ei le transportă în picioare, ținându-le îmbrățișate cu amândouă mâinile. Și cum să nu îmbrățișeze temelia albastră cu floricele lucioase a fericirii lor!

Cetățeni! Respectați somiera cu arcuri și cu floricele albastre! Ea reprezintă căminul, alfa și omega mobilei, ansamblul unui interior plăcut, ea este baza dragostei și mama primusului. Ce bine doarme cetățeanul în scârțâitul democratic al arcurilor ei! Ce vise minunate are omul care adoarme pe pânza ei albastră! De cât respect se bucură fiecare posesor de somieră!!

Omul care n-are somieră e vrednic de plâns. El nu există. Nu plătește impozite, nu are nevastă, cunoscuții nu-i dau bani cu împrumut „până miercuri”, șoferii de taxiuri strigă în urma lui cuvinte jignitoare, iar fetele râd de el, căci nu le plac idealistii.

Omul fără somieră scrie de cele mai multe ori versuri în genul:

*Ce dulce e s-adormi într-un hamac,
Într-al unui Bourré plăcut tic-tac,
Când fulgi ușor prin curte se rotesc
Și ca un vis stăncuțele plutesc.*

El creează la măsuța înaltă de la Oficiul Telegrafic, încurcându-i pe posesorii de somiere ce vin preocupați să expedieze telegrame.

Somiera schimbă complet viața omului. În tapițeria și în arcurile ei există o forță de atracție care a rămas până acum necercetată. La scârțâitul magnetic al arcurilor ei se adună oameni și lucruri. Vine agentul financiar,

vin fete care vor să întrețină legături de prietenie cu proprietarii de somiere. Agentul o face în scopuri fiscale, în folosul statului, fetele o fac dezinteresat, supunându-se legilor naturii.

Începe perioada de înflorire a tinereții. Agentul financiar, după ce a strâns impozitul, așa cum strânge albina mita ei de primăvară, zboară zumbăind voios spre stupul său de circumscripție, iar fetele, care bat în retragere, sunt înlocuite de nevastă și de primusul „Juvel nr. 1”.

Somiera este nesățioasă. Ea cere să i se aducă mereu alte tributuri. Noaptea, face zgomotul unei mingi care cade. Are nevoie de o etajeră. Are nevoie de o masă așezată pe niște picioare caraghioase. Zăngănind din arcuri, cere perdele, draperii și vase de bucătărie. Ea dă brânci omului și-i spune:

— Du-te! Cumpără un tocător și un retevei!

— Mi-e rușine pentru tine, omule, că n-ai până acum covor!

— Muncește! În curând o să-ți aduc copii! Ai nevoie de bani pentru scutece și cărucior.

Somiera nu uită nimic și face tot ce-i dă prin cap.

Nici măcar poetul nu poate evita soarta tuturor. Iată-l transportând din piață o somieră, lipit cu groază de pânțele ei moale.

— O să-ți frâng încăpățânarea, poete! spune somiera. N-o să mai trebuiască să alergi la telegraf ca să-ți scrii versurile. Și, la urma urmei, parcă merită să le scrii! Ia-ți o slujbă! Și șoldul va fi totdeauna în favoarea ta. Gândește-te la nevastă și copii.

— Dar n-am nevastă! țipă poetul, depărtându-se de sfătuitoarea sa cu arcuri.

— O să ai! Și nu-ți garantez că va fi cea mai frumoasă fată din lume. Nu știi nici măcar dacă va fi bună. Fii pregătit pentru orice. O să ai copii.

— Nu-mi plac copiii!

— Or să-ți placă!

— Mă sperii, cetățeană somieră!

— Taci, prostule! Nici nu știi încă totul! Ai să iei și mobilă în rate de la Moslemn.

— Te omor, somiero!

— Nenorocitul! Dacă îndrăznești s-o faci, au să te denunțe vecinii la administrația imobilului.

Și iată așa, în fiecare duminică circulă prin Moscova fericiții în zăngănitul voios al somierelor.

Dar desigur că duminica la Moscova nu se remarcă numai prin asta. Duminică este și ziua muzeelor.

Există la Moscova o anumită categorie de oameni care nu se pricep câtuși de puțin la pictură, pe care nu-i interesează deloc arhitectura și nu găsesc

nimic frumos în monumentele trecutului. Oamenii din această categorie se duc la muzee numai fiindcă ele se află instalate în clădiri frumoase. Se plimbă prin sălile strălucitoare, se uită cu invidie la tavanele acoperite cu picturi, pun mâna pe ceea ce e interzis să se pună mâna și bombăne neconținut:

— Hehei! Halal de ăștia cum au știut să trăiască!

Pe ei nu-i interesează că picturile de pe pereți au fost făcute de francezul Puvis de Chavannes. Pentru ei e important să afle cât l-a costat asta pe fostul proprietar al casei. Ei urcă scara cu sculpturi în marmură pe paliere și își închipuie câți lachei stăteau pe această scară, câtă leafă și ce bacșișuri căpăta fiecare lacheu. Pe cămin se află prețioase vase de porțelan, dar ei nu le bagă de seamă, ei se gândesc că acest cămin nu e deloc practic, căci prea înghite multe lemne. În sufrageria căptușită cu lemn de stejar, ei, în loc să se uite la minunatele incrustații, se chinuie cu întrebarea: ce mânca aici negustorul căruia i-a aparținut odată casa și cât i-ar fi revenit asta la scumpetea de acum?

Poți găsi în orice muzeu astfel de oameni. În timp ce grupuri de vizitatori trec voios de la o capodoperă la alta, acești oameni stau în mijlocul sălii și, fără să se uite la nimic, bombănesc melancolic:

— Hehei! Halal de ei cum au știut să trăiască!

Liza alerga pe stradă, înghițindu-și lacrimile. Gândurile o mâneau din urmă. Se gândea la viața ei fericită și săracă.

„Dacă am avea barem o masă și două scaune, totul ar fi minunat. Dar, la urma urmei, trebuie să ne cumpărăm și un primus. Trebuie să ne aranjăm și noi într-un fel.”

Își încetini pasul, deoarece își aduse aminte deodată de cearta cu Kolea. În afară de asta, îi era teribil de foame. Ura împotriva soțului i se întetă brusc.

— Asta e pur și simplu o porcărie! spuse ea cu glas tare.

Foamea începu s-o chinuiască și mai cumplit.

— Bine, bine. Las că știu eu ce am de făcut.

Și, roșind, Liza cumpără de la o negustoreasă un sandviș cu cârnat fiert. Deși era tare flămândă, socoti că nu e frumos să mănânce în stradă. Oricum, era totuși o persoană cu somieră și știa cum să se poarte în viață. Se uită în jur și intră în gangul unei case cu etaj. Acolo, începu să muște cu multă plăcere din sandviș. Cârnatul era ispititor. Un grup numeros de oameni intră în gang. Trecând pe lângă Liza, care stătea rezemată de perete, cei din grup o măsurau cu privirea. „Las să se uite”, se gândi Liza furioasă.

CAPITOLUL XVIII

MUZEUL DE MOBILĂ

Liza se șterse cu batista la gură și-și scutură firimiturile de pe bluză. Se simți mai veselă. Se afla în fața unei firme pe care scria:

MUZEUL DE MOBILĂ DE ARTĂ

Nu-i venea la îndemână să se întoarcă acasă și nici n-avea la cine să se ducă. În buzunar nu-i rămăseseră decât douăzeci de copeici. Cumpăni și hotărî să-și înceapă viața independentă prin vizitarea muzeului. După ce-și mai controlează o dată numerarul, intra în hol.

Aici dădu imediat peste un om cu o barbă mâncată de molii, care, fixând cu o privire nostalgică o coloană de malahit, bombănea pe sub mustață:

— Bine-au mai trăit altădată oamenii!

Liza se uită cu respect la coloană și urcă la etaj. Rătăci vreo zece minute prin niște odăi mici, pătrate și cu tavanul atât de jos, încât orice om intra acolo părea un uriaș.

În aceste odăi se afla mobilă stil Empire, de pe vremea lui Pavel, din mahon și mestecăn de Carelia, mobilă sobră, frumoasă și cu aspect belicos. Se vedeau două dulapuri pătrate, pe ale căror ușițe de sticlă erau așezate în cruce niște lănci, și, în fața lor, o masă de scris. O masă nemărginită. Să te așezi la ea era ca și cum te-ai fi așezat la piața Teatrului, iar Balșoi Teatr, cu coloanele lui și cu cei patru armăsari de bronz care-l târăsc cu de-a sila pe Apollo la premiera *Macului roșu* ar fi părut pe masă cât un serviciu de birou. Cel puțin așa i se păru Lizei, crescută cu morcovi ca un iepure de casă. În colțuri stăteau fotolii cu speteze înalte, ale căror capete erau îndoite ca niște coarne de berbec. Și soarele le lumina tapiseria de o culoare ca de piersică.

Într-un astfel de fotoliu își venea să te așezi numaidecât, dar din păcate era interzis.

Liza se gândi cum ar fi arătat fotoliul acesta în minunatul stil Empire de pe vremea lui Pavel, alături de somiera ei cu dungi roșii, și ajunsese la concluzia că n-ar fi fost rău. Citi pe perete explicația științifică și ideologică a stilului Empire de pe vremea lui Pavel și, mâhnita că ea și cu Kolea nu au o cameră în acest palat, intră într-un coridor care i se deschise pe neașteptate în față.

În stânga, chiar de jos, de la nivelul podelei, porneau niște ferestre scunde în formă de semicerc. Prin ele, Liza văzu dedesubt o uriașă sală albă

cu coloane. Sala aceasta era și ea plină cu mobilă și, de-a lungul și de-a latul ei, se plimbau vizitatori. Liza se opri. Nu văzuse încă niciodată o sală la picioarele sale.

Minunându-se, se uită mult timp încântată în jos. Deodată, îi zări trecând de la niște fotolii spre un birou pe noii săi cunoscuți: Bender și cu însoțitorul său, bătrânul acela impunător, cu capul ras.

— Ce bine! exclamă Liza. N-o să mă mai plictisesc.

Foarte bucuroasă, dădu fuga pe scări în jos și se rătăci imediat. Nimeri într-un salon roșu, în care se aflau vreo patruzeci de obiecte: mobilă de nuc cu tot felul de picioare crăcănate. Din salonul acesta nu se putea trece mai departe. Fu nevoită să alerge înapoi printr-o încăpere rotundă unde lumina venea de sus și care era mobilată, după cât se pare, numai cu perne înflorate.

Trecu pe dinaintea unor fotolii tapisate cu brocart în stilul Renașterii italiene, prin fața unor dulapuri olandeze și a unui pat mare, gotic, cu un baldachin pe niște coloane negre în spirală, în care pat un om n-ar fi părut mai mare decât o nucă.

În sfârșit, Liza auzi zumzetul vizitatorilor care-l ascultau distrați pe ghidul ce demasca planurile imperialiste ale Ekaterinei a II-a, în legătură cu pasiunea răposatei împărătese pentru mobila stil Ludovic al XVI-lea.

Ajunse chiar în sala cea mare cu coloane și cu două rânduri de ferestre și se îndreptă spre capătul opus, unde tovarășul Bender, cunoscutul ei, discuta foarte aprins cu însoțitorul lui ras în cap.

Apropiindu-se, Liza îi auzi glasul sonor:

— Mobilă stil șic-modern. Dar mi se pare că asta nu e ceea ce ne trebuie nouă.

— Da, dar aici există probabil și alte săli. Trebuie neapărat să vedem totul sistematic.

— Bună ziua, spuse Liza.

Amândoi întoarseră capul și se încruntară instantaneu.

— Bună ziua, tovarășe Bender. Ce bine că v-am găsit aici! Mă plictiseam singură. Hai să vizităm muzeul împreună.

Asociații schimbară între ei o privire cu înțeles. Ippolit Matveevici adoptă o ținută gravă, deși nu era deloc bucuros că Liza îi întârzie în treaba lor importantă: căutarea mobilei cu briliante.

— Noi suntem niște provinciali tipici, spuse Bender nerăbdător. Dar cum de-ai nimerit aici dumneata, o locuitoare a Moscovei?

— Cu totul întâmplător. M-am certat cu Kolea.

— Așa? făcu Ippolit Matveevici.

— Ei, hai să plecăm din sala asta, spuse Ostap.

— Dar eu n-am văzut-o încă. E așa de frumoasă!

— Începe! șopti Ostap la urechea lui Ippolit Matveevici.

Și, adresându-se Lizei, îi zise:

— Aici n-avem ce să vedem. Stil decadent. Epoca lui Kerenski.

— Mi s-a spus că există undeva pe aici mobilă lucrată de meșterul Gambs, zise Ippolit Matveevici. Hai să mergem acolo.

Liza se învoi și, luându-l pe Vorobianinov la braț (îl socotea un reprezentant nespus de simpatic al științei), se îndreptă spre ieșirea din sală. Cu toate că situația era gravă și sosise momentul hotărâtor în căutarea comorii, Bender, care mergea în urma perechii, râdea amuzat. Mareșalul comanșilor i se părea caraghios în rolul de cavaler.

Liza îi stânjenea grozav pe cei doi asociați. În timp ce ei, după ce constatau dintr-o singură privire că în sala respectivă nu se afla mobila de care aveau nevoie, voiau, fără să se mai oprească, să treacă în sala următoare, Liza, dimpotrivă, ținea să facă halte lungi peste tot. Citea cu glas tare toate explicațiile tipărite în legătură cu mobila, făcea observații caustice pe socoteala vizitatorilor și zăbovea îndelung în fața fiecărei piese expuse. Fără să vrea și fără să-și dea seama, căuta să potrivească în minte mobila văzută la odaia și la necesitățile sale. Patul în stil gotic nu-i plăcu deloc. Era prea mare. Chiar dacă, printr-o minune, Kolea ar fi izbutit să capete o cameră de trei stânjeni pătrați, patul acesta medieval tot n-ar fi încăput. Totuși, Liza se învârti multă vreme în jurul patului, măsurând cu pașii ei mici cam ce suprafață are. Era foarte veselă și nu observa mutrele acre ale însoțitorilor ei, pe care spiritul de cavalerism îi împiedica s-o ia la repezeală spre sala unde se afla expusă mobila lucrată de meșterul Gambs.

— Să avem răbdare, șopti Ostap. Mobila n-o s-o ia la fugă nicăieri. Iar dumneata, mareșale, nu mai pipăi fata. Mă faci gelos.

Vorobianinov zâmbi încântat de sine.

Treceau încet dintr-o sală în alta și li se părea că sălile nu mai au sfârșit. Mobila din epoca lui Alexandru^[43] era reprezentată prin numeroase garnituri. Dimensiunile ei relativ mici îi stârniră Lizei tot entuziasmul.

— Uitați-vă, uitați-vă! strigă ea cu naivitate, apucându-l pe Vorobianinov de mânecă. Vedeți biroul ăsta? S-ar potrivi de minune cu camera noastră. Nu-i așa?

— Superbă mobila! spuse mânios Ostap. Numai că e decadentă.

— Aici am mai fost, zise Liza intrând în salonul roșu, și cred că nu merită să ne oprim.

Spre uimirea ei, cei doi companioni, care până atunci se arătaseră nepăsători față de mobilă, încremeniră în ușă ca niște santinele.

— De ce v-ați oprit? Haideți să mergem. Am obosit.

— Stai puțin, îi spuse Ippolit Matveevici, eliberându-și brațul. Un minut numai.

Camera era mare și plină de mobilă. Scaunele lucrate de Gambs se înșirau de-a lungul unui întreg perete și în jurul mesei. Canapeaua din colț era și ea înconjurată de scaune. Picioarele lor curbate și spetezele comode îi erau teribil de cunoscute lui Ippolit Matveevici. Ostap se uita iscoditor la el. Ippolit Matveevici se făcuse roșu ca un rac.

— Ai obosit, domnișoară, îi zise el Lizei, așa că șezi puțin aici și odihnește-te, iar noi o să ne plimbăm un pic. Se pare că e o sală interesantă.

O instalară pe Liza. Asociații se duseră la fereastră.

— Ele sunt? întrebă Ostap.

— Pare-se că da. Trebuie să mă uit mai bine.

— Sunt toate aici?

— Le număr acuși. Stai puțin, stai puțin... Vorobianinov începu să-și plimbe ochii de la un scaun la altul.

— Dar ce-i asta? exclamă el, în cele din urmă. Sunt douăzeci de scaune. Nu se poate! Trebuie să fie numai zece.

— Uită-te bine. Poate că nu sunt scaunele acelea.

Începură să se plimbe printre scaune.

— Ei? îl grăbea Ostap.

— Parcă speteaza nu-i cum era la ale mele.

— Prin urmare nu sunt scaunele pe care le căutam?

— Nu sunt.

— Am impresia că degeaba m-am încurcat cu dumneata.

Ippolit Matveevici era complet deprimat.

— Nu-i nimic, zise Ostap. Ședința continuă! Un scaun nu-i un ac. O să se găsească. Dă încoace ordinele de repartitie. O să trebuiască să stabilim un contact cam neplăcut cu administrația muzeului. Stai colea, alături de fetiță, și așteaptă-mă. Vin acuși.

— De ce sunteți atât de trist? întrebă Liza. Ați obosit?

Ippolit Matveevici se făcu că nu aude.

— Vă doare capul? îl întrebă iar fata.

— Da, puțin. Știi... grijiile. Când n-ai mângâierea unei femei, lucrul ăsta se resimte în felul de viață.

Liza mai întâi se miră, apoi, când se uită mai bine la interlocutorul ei ras în cap, i se făcu într-adevăr milă de el. Vorobianinov avea ochii unui om care suferă. Pince-nez-ul nu reușea să-i ascundă pungile pronunțate pe care le avea sub ochi. Trecerea bruscă de la viața sa tihnită de funcționar la Oficiul Stării Civile dintr-o mică capitală de județ la traiul greu și agitat al unui vânător de briliante și aventurier nu se produsese fără a lăsa urme. Ippolit Matveevici slăbise mult și ficatul începuse să-l supere. Sub supravegherea severă a lui Bender, își pierdea personalitatea și se lichefia rapid în puternica agerime de minte a acestui fiu de supus turc. Acum,

rămânând pentru câteva clipe singur cu fermecătoarea cetățeană Kalaciova, simți arzătoarea dorința de a-i povesti toate amărăciunile și emoțiile, dar nu îndrăzni s-o facă.

— Da, spuse el, uitându-se cu duioșie la partenera sa. Asta-i! Dar dumneata cum o duci, Elizaveta...

— Petrovna! completă ea și întrebă la rândul ei: Dar pe dumneata cum te cheamă?

Își spuseră unul altuia toate trei numele.

„A dragostei poveste minunată” – se gândi Ippolit Matveevici, uitându-se la fața cam comună a Lizei. Și bătrânul mareșal al nobilimii simți puternic dorința unei mângâieri feminine de care, dacă ești lipsit, se resimte întregul tău fel de viață. Așa că luă deîndată mânuța Lizei în palmele sale zbârcite și începu să-i vorbească cu căldură despre Paris. Voia în acea clipă să fie bogat, risipitor și irezistibil. Simțea dorința de a cuceri femei și de a bea Rederer^[44] în sunetele orchestrei, într-un separeu, în compania unei frumoase muzicante. Ce putea să vorbească cu fetișcana asta care nu știe, desigur, absolut nimic nici despre Rederer, nici despre orchestrele de femei și care, prin însăși natura ei, nu poate nici măcar să priceapă farmecul acestui gen?! Și cât de mult ar fi vrut să fie cuceritor! Și Ippolit Matveevici încercă s-o cucerească pe Liza, povestindu-i despre Paris.

— Ești om de știință? îl întrebă Liza.

— Da, întrucâtva, răspunse Ippolit Matveevici, simțind că de când l-a cunoscut pe Bender și-a recăpătat tupeul pe care în ultimii ani îl pierduse.

— Dar, iartă-mi întrebarea indiscretă, câți ani ai?

— Asta n-are nicio legătură cu știința pe care o reprezint în momentul de față.

Liza fu cucerită de acest răspuns prompt și inteligent.

— Totuși? Câți? Treizeci? Patruzeci? Cincizeci?

— Aproape. Treizeci și opt.

— O-o! Dar arăți mult mai tânăr.

Ippolit Matveevici se topi de plăcere.

— Când o să am fericirea de a te vedea din nou? o întrebă Ippolit Matveevici, vorbind pe nas.

Liza se simți tare rușinată. Începu să se sucească pe fotoliu și deveni melancolică.

— Dar unde o fi dispărut tovarășul Bender? întrebă ea cu glas subțirel.

— Ei, cum rămâne? o întrebă Vorobianinov nerăbdător. Când și unde ne vedem?

— Nu știu. Când vrei.

— Astăzi, se poate?

— Astăzi?

- Te implor!
- Ei bine, fie și astăzi. Treci pe la noi.
- Nu, hai să ne întâlnim undeva în oraș. E o vreme atât de minunată. Cunoști versurile:

*E luna lui Florar,
Cel vrăjitor ștregar,
Ce-ți dă sărut de miere
Cu dulcea lui adiere.*

- Sunt de Jarov?
- Hm... Mi se pare. Așadar, astăzi? Unde?
- Ce ciudat ești! Unde vrei! Vrei lângă casa de bani? Cunoști locul? Când s-o întuneca...

Abia prinse Ippolit Matveevici a-i săruta Lizei mâna în chip foarte solemn și în trei reprize, că se și întoarse Ostap. Era foarte preocupat.

— Vă rog să ne iertați, *mademoiselle*, spuse el repede, dar amicul meu și cu mine n-o să vă putem conduce mai departe. A intervenit o chestiune mărunță, dar foarte importantă. Trebuie să ne ducem urgent undeva.

Ippolit Matveevici simți că i se taie răsuflarea.

— La revedere, Elizaveta Petrovna, spuse el, înghițind cuvintele. Te rog să ne ierți, să ne ierți, să ne ierți, dar suntem teribil de grăbiți.

Și asociații plecară în fugă, lăsând-o pe Liza uluită în salonul plin cu mobile lucrate de Gambs.

— Dacă n-aș fi fost eu, spuse Ostap în timp ce coborau scara, nu te alegeai cu nimica. Ai putea să te rogi pentru sănătatea mea! Închină-te, închină-te, că n-o să-ți cadă capul, nu te teme! Ascultă aici! Mobila dumitale nu are valoare de obiect de muzeu. Locul ei nu e aici, ci în cazarma unui batalion disciplinar. Ești satisfăcut de această situație?

— Ce-i bătaia asta de joc! exclamă Vorobianinov, care începuse să dea semne că vrea să scuture de jugul puternicei agerimii de minte a fiului de supus turc.

— Gura! spuse rece Ostap. Habar n-ai ce se petrece. Dacă nu punem mâna acum pe mobila noastră, s-a terminat. N-o s-o mai vedem niciodată. Chiar adineauri am avut la birou o discuție cam spinoasă cu administratorul acestei hale de vechituri istorice.

— Și ce s-aude? întrebă țipând Ippolit Matveevici. Ce ți-a spus administratorul?

— Mi-a spus tot ce trebuie. Liniștește-te. „Aș vrea să știu, l-am întrebat eu, cum se explică faptul că o mobilă ce v-a fost trimisă pe bază de ordin de repartitie din Stargorod nu există în muzeu?” Firește că am vorbit cu dânsul amabil, tovărășește. „Despre ce mobilă e vorba?” m-a întrebat el. „În muzeul

nostru nu s-a întâmplat niciodată așa ceva.” I-am băgat imediat ordinele de repartiție sub nas. A început să cotrobăiască prin registre și, după ce a căutat vreo jumătate de oră, s-a întors. Ei, ce crezi că s-a întâmplat? Unde-i mobila?

— S-a pierdut pe drum? exclamă Vorobianinov cu o voce pițigăiată.

— Închipuie-ți că nu. Închipuie-ți că în tot haosul ăsta a scăpat nevătămată. După cum ți-am mai spus, ea nu are valoare ca piesă de muzeu. A fost ținută la magazie și abia ieri – bagă de seamă – ieri, după șapte ani (a stat în magazie șapte ani!), a fost trimisă spre a fi vândută la licitație. E vorba de o licitație organizată de Direcția Generală Științifică. Și, dacă n-a cumpărat-o nimeni ieri sau azi-dimineață, e a noastră! Ești satisfăcut?

— Mai repede! strigă Ippolit Matveevici.

— Birjar! urlă Ostap.

Urcară într-o birjă fără să se mai tocmească.

— Roagă-te pentru sănătatea mea, roagă-te! Nu te teme, mareșal al curții! Vinul, femeile și jocul de cărți ni-s asigurate. Atunci o să ne socotim noi și pentru vesta albastră.

Asociații intrară alergând vioi, ca niște mânji, în pasajul de pe Petrovka, unde se afla sala de licitații.

Chiar în prima încăpere dădură cu ochii de ceea ce căutau de atâta amar de vreme. Toate cele zece scaune ale lui Ippolit Matveevici stăteau înșirate de-a lungul peretelui, pe piciorușele lor curbate. Nici măcar cretonul nu se stricase, nu se închisese la culoare și nici nu se decolorase. Scaunele erau curate și străluceau, de parcă atunci ieșiseră de sub supravegherea grijuliei Klavdia Ivanovna.

— Astea sunt? întrebă Ostap.

— Doamne, Doamne, repeta întruna Ippolit Matveevici. Astea-s, astea. Ce mai vorbă?! De data asta nu încape nicio îndoială.

— Pentru orice eventualitate, să controlăm, zise Ostap, străduindu-se să fie calm.

Se apropie de un vizitator și-l întrebă:

— Mi se pare că scaunele astea sunt de la Muzeul de Mobilă de Artă?

— Astea? Da, da.

— Și sunt de vânzare?

— De vânzare!

— La ce preț?

— Prețul încă nu-i fixat. La noi lucrurile se vând la licitație.

— Aha! Astăzi?

— Nu. Astăzi licitația s-a terminat. Mâine, cu începere de la ora cinci.

— Și astăzi nu se pot vinde?

— Nu! Mâine cu începere de la ora cinci.

Totuși, asociații nu se îndurau să părăsească chiar imediat scaunele.

— Ne dați voie să ne uităm la ele? bâigui Ippolit Matveevici. Se poate?

Asociații examinează îndelung scaunele, se așezară ba pe unul, ba pe altul și, de ochii lumii, se mai uitară și la alte lucruri. Vorobianinov găfâia și-l înghiontea tot timpul pe Ostap cu cotul.

— Roagă-te pentru sănătatea mea! îi șoptea Ostap. Roagă-te, mareșale.

Ippolit Matveevici era gata nu numai să se roage pentru sănătatea lui Ostap, dar chiar să-i și sărute tălpile pantofilor lui zmeurii.

— Mâine, spunea el, mâine, mâine, mâine.

Simțea o poftă nebună de a cânta.

CAPITOLUL XIX

VOT ÎN STIL EUROPEAN

Pe când cei doi prieteni duceau o intensă viață culturală, vizitau muzeele și făceau curte fetelor, pe strada Plehanov din Stargorod, Grițațueva, de două ori văduvă, femeia grasă, dar totodată slabă ca toate femeile, se sfătuia și complota cu vecinele ei. Toate grămadă examinau biletul lăsat de Bender, ba îl puneau și la lumină și-l priveau în zare. Dar hârtia pe care fusese scris biletul nu avea niciun filigran și, chiar dacă ar fi avut, misterioasa mângăleală a superbului Ostap tot n-ar fi devenit mai limpede.

Trecură trei zile, și la orizont nu se vedea nimic. Nu se arăta nici Bender, nici strecurătoarea de ceai, nici brățara suflată cu aur și nici scaunul.

Toate aceste obiecte, care însuflețite, care neînsuflețite, dispăruseră în modul cel mai misterios.

Văzând așa, văduva se hotărî să ia măsuri radicale. Se duse la administrația ziarului *Stargorodskaia Pravda* și acolo i se întocmi repede următorul anunț:

„IMPLOR persoanele care știu unde se află Tov. Bender, în vârstă de 25-30 ani. Costum verde, pantofi galbeni, vestă albastră. Brunet. Plecat de acasă fără urmă. Rog pe cei care știu ceva despre el să anunțe pe Grițațueva, str. Plehanov nr. 15. Bună recompensă.”

— E fiul dumitale? Întrebară cu compătimire cei de la administrație.

— E soțul meu! răspunse nefericita acoperindu-și fața cu batista.

— A, soțul!

— Legitim. Dar de ce?

— Ei, așa! Ar fi bine să te adresezi miliției.

Văduva se sperie. Îi era teamă de miliție. Plecă urmărită de priviri ciudate.

Apelul răsună de trei ori în coloanele ziarului *Stargorodskaia Pravda*. Dar marea țară tăcea. Nimeni nu știa unde se află brunetul cu pantofi galbeni. Nimeni nu se prezenta să încaseze buna recompensă. Vecinele bârfeau.

Văduva se întuneca la față zi de zi, tot mai mult. Dar, ciudat lucru, deși soțul trecuse prin viața ei ca o rachetă, ducând cu sine în cerul învăluit în beznă un scaun de toată frumusețea și strecurătoarea pe care o păstra ca pe o amintire de familie, ea totuși îl iubea. Cine să mai înțeleagă inima unei femei, și mai ales a unei văduve?

La Stargorod oamenii se obișnuiseră cu tramvaiul și se urcau acum în el fără teamă. Taxatorii strigau cu glasuri voioase: „Nu mai e locuri” și lucrurile mergeau ca și cum tramvaiul ar fi existat în oraș încă de pe vremea lui Vladimir Mândru-Soare^[45]. Invalizii de toate categoriile, femeile cu copii în brațe și Viktor Mihailovici Polesov se urcau prin față. La strigătul taxatorului: „Taxa, vă rog!”, Polesov răspundea plin de demnitate: „Abonament anual”, și rămânea alături de vatman. Bineînțeles că n-avea și nici nu putea să aibă abonament anual.

Vizita lui Vorobianinov și a marelui maestru al combinațiilor lăsase în oraș urme adânci.

Conspiratorii păstrau cu sfințenie taina ce li se încredințase. Tăcea până și Viktor Mihailovici, care abia izbutea să-și stăpânească dorința de a împărtăși primului venit secretele ce-l frământau. Dar, amintindu-și de umerii lați ai lui Ostap, Polesov se ținea tare. Își vărsa năduful numai în discuțiile cu ghicitoarea.

— Ce părere ai, Elena Stanislavovna, întrebă el. Cum se explică prezența absenței conducătorilor noștri?

Lucrul acesta o interesa foarte mult și pe Elena Stanislavovna, dar ea nu-i putea da nicio veste.

— Nu crezi, Elena Stanislavovna, continuă lăcătușul fără astâmpăr, că ei îndeplinesc acum o misiune specială?

Ghicitoarea era încredințată că așa trebuie să fie. De aceeași părere era, pare-se, și papagalul cu chiloți roșii. El se uita la Polesov cu ochii lui rotunzi și inteligenți de parcă i-ar fi spus: „Dă-mi niște semințe și am să-ți povestesc acuși totul. Vei fi guvernator. Toți lăcătușii vor fi sub ordinele tale. Iar portarul de la nr. 5 va rămâne tot portar, tot un mârlan înfumurat.”

— Nu crezi, Elena Stanislavovna, că ar trebui să recontinuăm activitatea? Doar nu putem sta cu brațele încrucișate?

Ghicitoarea fu de acord și spuse:

— Ippolit Matveevici e un mare erou!

— Mare, mare, Elena Stanislavovna! Asta-i limpede. Dar ce zici de ofițerul care era cu el? Ăsta-i un om care știe ce vrea! În orice caz, Elena Stanislavovna, lucrurile nu mai pot merge așa. În niciun chip!

Și Polesov începu să acționeze. Făcea regulat vizite tuturor membrilor uniunii secrete „Spada și plugul”, sâcâindu-l în special pe cetățeanul Kistearski, prudentul proprietar al Artelului de Covrigi de Odessa „La covrigii de Moscova”. Când îl vedea pe Polesov, Kistearski se făcea negru la față, iar când acesta îi spunea că trebuie să treacă la acțiune, fricosul covrigar simțea că-și pierde mințile.

Pe la sfârșitul săptămânii se adunară cu toții la Elena Stanislavovna, în

odaia unde aceasta își ținea papagalul. Polesov fierbea.

— Ascultă, Viktor. Nu te mai agita, îi spunea cumpătatul Deadiev. Ce tot alergi toată ziua prin oraș?

— Trebuie să acționăm! țipa Polesov.

— Trebuie să acționăm, dar nu trebuie nicidecum să țipăm. Iată, domnilor, cum văd eu lucrurile. Din moment ce Ippolit Matveevici a spus o vorbă – e lucru sfânt. Și e de presupus că nu mai avem mult de așteptat. Cum anume se vor desfășura evenimentele, nici nu-i nevoie să știm: pentru asta există militarii. Noi suntem partea civilă – reprezentanții intelectualității și a negustorimii din oraș. Lucrul important pentru noi care este? Să fim gata. Oare avem pregătit ceva? Avem o organizație centrală? Nu. Cine va conduce orașul? Nimic nu este stabilit. Or, asta este principalul, domnilor. Se pare, domnilor, că englezii nu se vor mai purta cu mânuși cu bolșevicii. Acesta este primul semn că lucrurile se vor schimba, domnilor, și chiar foarte curând. Vă asigur.

— Nici nu ne îndoim de asta, spuse Cearușnikov cu ifos.

— Și-i foarte bine că nu vă îndoțiți. Care e părerea dumitale, domnule Kistearski? Și dumneavoastră, tinerilor, ce aveți de spus?

Tinerii erau Nikeșa și Vladea, care prin toată atitudinea lor își exprimau convingerea că schimbarea va veni curând. Cât despre Kistearski, care din spusele directorului casei „Bîstroupak” pricepuse că nu va trebui să ia parte direct la vreo ciocnire armată, acesta se atașă bucuros la părerea oratorului.

— Dar ce trebuie să întreprindem acum? întrebă nerăbdător Viktor Mihailovici.

— Ai răbdare, zise Deadiev. Ia exemplu de la tovarășul domnului Vorobianinov. Ce abilitate! Câtă prudență! Ați băgat de seamă ce repede a întors-o el cu ajutorarea copiilor vagabonzi? Așa trebuie să procedăm și noi. Noi nu facem decât să-i ajutăm pe copii. Așadar, domnilor, să stabilim candidaturile!

— Propunem ca Ippolit Matveevici Vorobianinov să fie ales mareșal al nobilimii! exclamă tinerii Nikeșa și Vladea.

Cearușnikov tuși îngăduitor.

— Ce umblați cu funcții din astea? El o să fie cel puțin ministru. Sau poate chiar și mai mult – dictator!

— Are dreptate, domnilor, spuse Deadiev. Postul de mareșal al nobilimii e de o importanță cu totul secundară! Trebuie să ne gândim cine va fi guvernator, nu mareșal al nobilimii. Să începem deci cu postul de guvernator. Cred că...

— Să-l alegem pe domnul Deadiev! strigă în focul entuziasmului Polesov. Cine altul ar putea să țină frâiele guberniei?

— Sunt foarte măgulit de încrederea..., începu Deadiev, dar fu întrerupt

de Cearușnikov, care se făcuse roșu ca un rac.

— Asta e o problemă care ar mai trebui studiată, domnilor, spuse el cu glas frânt și căutând să evite privirea lui Deadiev.

Proprietarul casei „Bîstroupak” își examina mândru cizmele de care se lipise niște talaș.

— Nu mă opun, zise el în cele din urmă. Să trecem la vot. Cum doriți? Vot pe față sau secret?

— N-avem nevoie de metodele sovietice, zise jignit Cearușnikov. Să votăm cinstit, în stil european: secret.

Votară cu bilețele. Deadiev întruni patru voturi, iar Cearușnikov – două. Cineva se abținuse de la vot. După fața lui Kistearski, se vedea că el fusese cu abținerea. Nu voia să-și strice relațiile cu viitorul guvernator, indiferent care ar fi.

Când Polesov anunță emoționat rezultatul votului cinstit, în stil european, se făcu în cameră o tăcere apăsătoare. Cei prezenți căutau să nu se uite la Cearușnikov. Iar el, candidatul fără noroc la postul de guvernator, ședea de parcă l-ar fi scuipat cineva.

Elenei Stanislavovna îi era tare milă de el. De altfel, îl și votase.

Celălalt vot pentru Cearușnikov fusese chiar al domnului Cearușnikov personal, om cu experiență în materie electorală. Inimoasa Elena Stanislavovna spuse numaidecât:

— Propun să-l alegem totuși pe *monsieur* Cearușnikov primar.

— De ce „totuși”? sări mărinimosul guvernator. Nu „totuși”, ci bineînțeles. Cunoaștem cu toții prea bine activitatea obștească a domnului Cearușnikov și socotim că acest loc îi revine lui și numai lui.

— Îl rugăm să primească, îl rugăm și stăruim! strigară cu toții.

— După aclamațiile dumneavoastră, îl putem considera ales?

Cearușnikov, care sta mofluz, învie și chiar începu să protesteze:

— Nu, nu, domnilor, cer să fiu ales prin vot. Primarul, mai degrabă chiar decât guvernatorul, trebuie ales prin vot. Dacă vreți cu adevărat să-mi acordați încrederea dumneavoastră, vă rog foarte mult, domnilor, să procedați prin vot!

Bilețelele începură să curgă în zaharnița goală.

— Șase voturi pentru, anunță Polesov, și o abținere.

— Vă felicit, domnule primar! zise Kistearski, pe fața căruia se vedea că și de data aceasta se abținuse de la vot. Vă felicit din toată inima.

Cearușnikov se luminează la față.

— Rămâne să udăm evenimentul, Excelență, îi spuse el lui Deadiev. Ia dă o fugă, Polesov, până la „Oktiabr”. Ai bani?

Polesov făcu un gest misterios și o șterse în grabă. Alegerile fură întrerupte pentru o bucată de vreme și reluate apoi la masă.

Inspector școlar fu numit Raspopov, fostul director al gimnaziului nobilimii, actualmente anticar. El fu lăudat foarte mult. Numai Vladea, care băuse trei păhărele de votcă, protestă:

— Nu trebuie să-l alegem. La examenul de absolvire mi-a pus doi la logică.

Toți ceilalți se repeziră la el:

— Într-un ceas hotărâtor ca acesta, țipau ei, nu-i permis să te gândești la tine. Trebuie să te gândești la patrie.

Vladea fu atât de repede adus la rațiune, încât până și el își dădu votul pentru călăul său. Raspopov fu ales în unanimitate, cu o singură abținere...

Lui Kistearski i se oferî postul de președinte al Comitetului Bursei. El nu se împotrivi, dar când i se puse candidatura la vot, consecvent și pentru orice eventualitate, se abținu.

Fură aleși apoi din diverși cunoscuți și rude, luați la rînd, șeful poliției, directorul Oficiului de Măsuri și Greutăți, inspectorii fiscali de încasare a taxelor și pentru problemele muncii. Fură de asemenea completate posturile vacante de procuror de district, de președinte de tribunal, de grefier și de judecători. Fură stabiliți președinții Zemstvei și ai Camerei de Comerț, precum și ai Societății pentru Protecția Copiilor și, în sfârșit, ai Uniunii Micii Burghezii. Elena Stanislavovna fu aleasă președintă a societăților „Picătura de Lapte” și „Floarea Albă”. Dată fiind vârsta lor fragedă, Nikeșa și Vladea fură numiți funcționari cu însărcinări speciale pe lângă guvernator.

— Dați-mi voie! exclamă deodată Cearușnikov. Cum asta? Guvernatorul să capete doi funcționari dintr-odată! Și eu niciunul?

— Conform schemei, îi răspunse blând guvernatorul, primarul n-are drept la funcționari pentru însărcinări speciale.

— Bine, atunci măcar un secretar.

Deadiev se învoi. Prinse curaj și Elena Stanislavovna.

— Nu s-ar putea, întrebă cu oarecare stînjeneală... Cunosc eu un tânăr, un băiat foarte drăguț și bine crescut. Fiul lui *madame* Cerkesova... Foarte, foarte drăguț și foarte capabil... Acum e șomer. E înscris la Oficiul de Plasare a Brațelor de Muncă. Are și adeverință. I s-a promis că zilele astea au să-l primească în sindicat... N-ați putea să-l luați la dumneavoastră? Maică-sa o să vă fie foarte recunoscătoare.

— Ba cred că s-ar putea, răspunse mărinimos Cearușnikov. Ce părere aveți, domnilor? În general, nu-i așa, pare-se că treaba o să meargă.

— Ei, încheie Deadiev, socot că în linii mari... cu asta basta? Mai vedeți că ar fi ceva?

— Da' eu? se auzi deodată un glas subțire și emoționat.

Toți întoarseră capul spre colțul unde era papagalul, alături de care

Polesov stătea amărât ca vai de el. Pe genele lui negre sclipeau lacrimi. Toți să intre în pământ de rușine, nu altceva. Își aduseră deodată aminte că beau votca lui Polesov și că, în general, el este unul dintre fondatorii principali ai filialei din Stargorod a uniunii secrete „Spada și plugul”.

Elena Stanislavovna își duse mâinile la tâmpile și scoase speriată un țipăt.

— Viktor Mihailovici! se auzi ca un geamăt din piepturile tuturor. Scumpul nostru! Iubitul nostru Viktor Mihailovici! Cum, nu ți-e rușine să te ascunzi acolo, în colț? Vino imediat încoace!

Polesov se apropie.

Suferea. Nu se așteptase la atâta nesimțire din partea tovarășilor săi într-o spadă și plug.

Elena Stanislavovna nu se mai putu stăpâni.

— Domnilor, spuse ea, e îngrozitor! Cum de l-ați putut uita pe Viktor Mihailovici, care ne este atât de drag tuturor?

Și se ridică de pe scaun și-l sărută pe lăcătușul aristocrat pe fruntea neagră de fum.

— Credeți oare, domnilor, că Viktor Mihailovici nu va putea fi un demn inspector școlar sau șef al poliției?

— Ce zici, Viktor Mihailovici? îl întrebă guvernatorul. Vrei să fii inspector?

— Nici vorbă, nici vorbă, el va fi un inspector admirabil, plin de omenie! îl susținu primarul, înghițind o ciupercă marinată și făcând o mutră acră.

— Da' atunci cu Raspopov cum rămâne? mormăi pe sub nas Viktor Mihailovici. L-ați numit doar pe el?

— Așa e, are dreptate, ce ne facem cu Raspopov?

— Ce-ar fi să-l punem șef de pompieri?...

— Șef de pompieri! exclamă deodată Viktor Mihailovici. Și văzu deodată în fața ochilor tulumbele, sclipirea văpăilor, și auzi goarnea și clopotele. Topoarele luceau, torțele tremurau, pământul se deschidea și telegarii negri ca niște zmei îl purtau în goană spre teatrul orașului, care luase foc.

— Șef de pompieri? Eu vreau să fiu șef de pompieri!

— Admirabil! Felicitările noastre. De azi înainte ești șef de pompieri.

— Pentru propășirea postului de pompieri! strigă ironic președintele Comitetului Bursei.

Toți cei de față săriră la Kistearski:

— Totdeauna ai fost de stânga! Te știm noi!

— Domnilor, cum puteți spune despre mine că sunt de stânga?

— Las că știm noi!...

— De stânga!

— Toți evreii sunt de stânga.

— Zău, domnilor, nu pricep glumele astea.

— Ești de stânga, de stânga, nu te ascunde!

— Noaptea îl visează pe Miliukov!

— E cadet! Cadet!

— Cadeții^[46] au vândut Finlanda, urlă deodată Cearușnikov. Au luat bani de la japonezi! Au adus armeni în țară.

Kistearski nu mai putu să îndure avalanșa atâtor acuzații neîntemeiate. Palid, cu ochii sticloși, președintele Comitetului Bursei se sprijini de speteaza scaunului și proclamă cu o voce răsunătoare:

— Am fost și voi rămâne întotdeauna octombrist^[47].

De aici se porni o întreagă discuție cine cu ce partid simpatizează.

— În primul rând, domnilor, democrație, declară Cearușnikov. Administrația noastră comunală trebuie să fie democratică. Dar fără cadeți. Destule porcării se-au făcut în 1917!

— Sper că printre noi nu există așa-numiții social-democrați? întrebă cu sarcasm guvernatorul.

Nu, mai de stânga decât octombriștii, reprezentați la ședință prin Kistearski, nu era nimeni. Cearușnikov se declară „de centru”. La extrema dreaptă se afla șeful pompierilor. El era atât de la dreapta, încât nici nu mai știa din ce partid face parte.

Se apucară să discute și despre război.

— Azi-mâine va izbucni, spuse Deadiev.

— O să avem cu siguranță război, vă spun eu: cu siguranță.

— Vă sfătuiesc să vă faceți ceva provizii, cât nu-i încă prea târziu.

— Zău? întrebă Kistearski alarmat.

— Dar dumneata ce crezi? Îți închipui că în timp de război ai să-ți mai poți procura ceva? Făina o să dispară imediat de pe piață. Monedele de argint parcă or să intre în pământ și au să înceapă să circule tot felul de hârtiuțe, timbre poștale și alte aiureli.

— Războiul e cert.

— Voi puteți face ce știți, zise Deadiev, dar eu unul vâd toți banii disponibili ca să-mi cumpăr obiecte de primă necesitate.

— Dar cu negoțul dumitale de manufactură ce o să fie?

— Manufactura e una, făina și zahărul – alta. Vă sfătuiesc și pe voi. Și vă sfătuiesc chiar foarte insistent.

Polesov zâmbi ironic.

— Dar cum să facă război bolșevicii? Cu ce? Cu ce vreți să lupte? Cu puști vechi. Dar ce? Au aviație? Mi-a spus un comunist care-i sus de tot că au... câte avioane credeți că au?

— Vreo două sute!

— Două sute? Ha, două sute ar fi bine, dar n-au decât treizeci și două! Iar Franța are optzeci de mii de avioane de luptă.

Se despărțiră după miezul nopții.

— Da-a... Bine am ajuns cu bolșevicii ăștia...

Guvernatorul se duse să-l conducă pe primarul orașului. Amândoi mergeau ținându-se mai drept ca niciodată.

— Guvernatorule! îi spuse Cearușnikov. Păi, ce fel de guvernator ești tu, dacă nu ești general?

— O să fiu general civil. Ce, te roade invidia? Oricând mi-o veni pofta, am să te bag la beci. Ai să te sature de atâta pușcărie.

— Pe mine nu mă poți dumneata băga la pușcărie. Eu sunt ales, învestit cu încrederea cetățenilor.

— Unul ales face cât doi nealeși.

— Te rog să nu faci cu mine glume proaste! strigă deodată Cearușnikov cât îl ținea gura.

— Ce urlă, tâmpitul? îl întrebă guvernatorul. Vrei să dormi la miliție?

— Nu mi-e permis să dorm la miliție, răspunse primarul. Sunt funcționar sovietic...

Pe cer strălucea o stea. Era o noapte încântătoare. Pe strada Vtoraia Sovetskaia, guvernatorul și primarul orașului continuau să se ciondănească.

CAPITOLUL XX

DE LA SEVILLA LA GRENADA

O, dar dați-mi voie, unde este părintele Fiodor? Unde-i popa cela tuns de la biserica „Sfinții Frol și Lavr”? Dacă nu mă înșel, avea de gând să se ducă în strada Vinogradnaia, nr. 34, la cetățeanul Bruns? Și, atunci, unde o fi acest căutător de comori cu chip angelic și dușman de moarte al lui Ippolit Matveevici Vorobianinov, care în clipa aceasta stătea la pândă pe coridorul cel întunecos, lângă casa de bani?

Părintele Fiodor dispăruse, mânat de Necuratul. Unii ziceau că l-ar fi zărit în gara Popasnaia din bazinul Donețului, alergând pe peron, cu un ceainic de apă fiartă în mână...

Se lăcomise părintele Fiodor. Jinduiise să se îmbogățească peste noapte. Și acum cutreiera Rusia în căutarea garniturii de salon a generăleseii Popova, în care, trebuie să mărturisim, oricât ai fi scormonit, nu puteai da decât de ziua de ieri.

Cutreiera părintele Rusia și îi tot trimitea scrisori nevستی-sii.

SCRISOARE TRIMISĂ DE PĂRINTELE FIODOR, DIN GARA HARKOV, SOȚIEI SALE, ÎN ORAȘUL X, CAPITALA JUDEȚULUI Y

„Porumbița mea dragă, Katerina Aleksandrovna,

Mă simt foarte vinovat față de tine. Te-am părăsit, sărăcuța de tine, te-am lăsat singură în vremuri atât de grele.

Trebuie să-ți povestesc totul. Tu ai să mă înțelegi și nădăjduiesc că ai să-mi dai dreptate.

Să nu-ți închipui care cumva că m-am dat cu ăștia de credința nouă, să mă ferească Dumnezeu de așa ceva, n-am făcut-o și nici n-am de gând s-o fac.

Acum, citește cu băgare de seamă ce-ți scriu.

În curând vom avea cu totul altă viață. Îți aduci aminte când îți vorbeam de fabricuța de lumânări. O să avem o fabricuță și poate și ceva peste asta. N-ai să mai fii nevoită să gătești pentru străini și nici pentru noi. O să plecăm la Samara și o să ne luăm servitoare.

Iată despre ce este vorba, dar să știi că tot ceea ce îți încredințez e un mare secret și să nu spui nimănui, nici măcar Mariei Ivanovna. Caut o comoară. O ții minte pe răposata Klavdia Ivanovna Petuhova, soacra lui

Vorobianinov? Află că înainte de moarte mi-a mărturisit că a lăsat în casa ei din Stargorod toate giuvaierele ascunse într-unul dintre scaunele din salon (în total douăsprezece).

Să nu crezi, Katenka dragă, că sunt un hoț. Ea mi-a lăsat acele giuvaiere moștenire și cu limbă de moarte mi-a spus să le păzesc de Ippolit Matveevici, care a chinuit-o toată viața.

Iată de ce te-am părăsit pe neașteptate, sărăcuța de tine.

Să nu mă învinovățești!

Am sosit la Stargorod și, închipuiește-ți, draga mea, că și muieraticul ăsta bătrân se afla acolo. Aflase, nu știu cum, de giuvaieră. Pesemne că o torturase pe bătrână înainte de moarte. E un om groaznic! Și-i nedespărțit tot timpul de un delincvent de drept comun. Și-a năimit un bandit. Amândoi au tăbărit asupra mea, au vrut să mă omoare. Dar eu nu-s din ăia care se lasă cu una, cu două, și nu m-am lăsat.

Întâi am nimerit pe o pistă falsă. Am găsit un scaun în casa lui Vorobianinov (unde se află acum o instituție de binefacere) și, pe când îl duceam acasă, la hotelul „Sorbona”, mă pomenesc deodată că de după colț sare la mine un om, răcnind ca un leu, și pune mâna pe scaun. Cât p-aci să ajungem la bătaie. Voia să mă facă de râs. Când mă uit mai bine la el, pe cine crezi că văd? Pe Vorobianinov, care, închipuiește-ți, draga mea, și spune-mi și tu dacă nu-i mai mare rușinea să faci așa la bătrânețe: își răsese barba și se răsese și pe cap, escrocul!

Am făcut scaunul țândări, dar n-am găsit nimic înăuntru. Abia după aceea mi-am dat seama că fusesem pus pe un drum greșit. Dar atunci eram foarte necăjit.

M-am mâniat și i-am trântit în față tot adevărul desfrânatului ăluia.

„Ce rușine, i-am zis, la bătrânețe! În ce hal, Doamne, a decăzut Rusia! Unde s-a mai văzut ca un mareșal al nobilimii să se repeadă ca un leu la o față bisericească și să-i arunce vina că e fără partid! Ești un om josnic, i-am zis, ai fost călăul Klavdiei Ivanovna și acum vânezi bunuri străine, bunuri care sunt ale statului, nu ale dumitale.”

I s-a făcut rușine și a plecat, desigur, la vreo casă de toleranță.

Eu m-am dus la hotel „Sorbona” și am început să chibzuiesc ce să fac de acum înainte. Și mi-a venit o idee care dobitocului ăluia ras în cap nu i-ar fi trecut niciodată prin țigvă: am hotărât să dau de omul care repartiza mobila rechiziționată. După cum vezi, Katenka, n-am învățat degeaba la Facultatea de Drept. Mi-a prins bine. L-am găsit pe omul în chestie chiar a doua zi. Îl cheamă Varfolomeici și e un bătrânel foarte cumsecade. Locuiește împreună cu bătrâna sa bunică și își agonisește pâinea muncind din greu. Mi-a dat toate actele. E drept că a trebuit să-l răsplătesc pentru acest serviciu. Am rămas fără bani (dar despre asta îți scriu eu mai jos).

Am aflat că toate cele douăsprezece scaune din salonul casei Vorobianinov au nimerit la inginerul Bruns din stradă Vinogradnaia, nr. 34. Bagă de seamă ce noroc, să ajungă toate scaunele la o singură persoană! Nici nu mă așteptam la așa plească (mi-era teamă că scaunele vor fi fost împrăștiate unul ici, altul colea). M-am bucurat tare mult de lucrul acesta. Și dă Dumnezeu taman atunci să mă întâlnesc iar la „Sorbona” cu ticălosul de Vorobianinov. I-am tras o prafтурă bună și nu l-am cruțat nici pe prietenul lui, banditul. Cum însă îmi era frică să nu-mi afle secretul, am stat pitit la hotel până când au plecat ei.

Bruns s-a mutat în 1923 din Stargorod la Harkov, unde a fost numit într-o slujbă. Am aflat de la portar că și-a luat cu el toată mobila și c-o păstrează cu foarte multă grijă. Se zice că e un om de ispravă.

Acum sunt în gară la Harkov, de unde-ți scriu. În primul rând, află că te iubesc foarte mult și că nu te-am uitat, în al doilea rând află ca Burns nu mai stă aici. Dar nu te necăji. După cum am aflat, are acum o slujbă la Rostov, la Novoroșement. Nu mi-au mai rămas însă bani decât pentru drum. Peste un ceas plec cu un tren mixt. Tu, draga mea, fii te rog bună și treci pe la cumnatul nostru, ia de la el cincizeci de ruble (mi-e dator și mi-a făgăduit să mi le dea înapoi) și trimite-mi-le la Rostov pe adresa: Fiodor Ioannovici Vostrikov, Poșta Centrală, post-restant. Pentru mai multă economie, expediază-mi cu mandat simplu. O să coste numai treizeci de copeici.

Ce se mai aude pe la noi prin oraș? Ce mai e nou?

Kondratievna a mai dat pe la tine? Părintelui Kiril să-i spui că mă întorc curând, că m-am dus la Voronej, la mătușă-mea care trage să moară. Caută să cheltuiești cât mai puțin. Evstigneev mai ia masa la noi? Transmite-i salutări din partea mea. Spune-i și lui că am plecat la mătușă-mea.

Cum mai e vremea pe acolo? Aici, la Harkov, e vară în toată puterea cuvântului. Orașul e zgomotos – e un centru al Republicii Ucrainene. Când vii din orașelul nostru de provincie, ai impresia că ești aici în străinătate.

Te rog următoarele lucruri:

1. Să dai la curățat antierul meu de vară (mai bine trei ruble pentru curățat, decât să trebuiască apoi să cumpărăm unul nou).

2. Să-ți păzești sănătatea.

3. Când îi scrii lui Gulenka, pomeneste-i în treacăt că am plecat la mătușă-mea la Voronej.

Salută-i pe toți din partea mea. Spune-le că mă întorc curând.

Te sărut cu drag, te îmbrățișez și îți dau binecuvântarea mea.

Soțul tău, Fedea

P.S. Pe unde o fi hoinărind acum Vorobianinov?"

Dragostea îl face pe om să slăbească. Taurul mugește când e prins de pasiune, cocoșul nu-și mai găsește locul. Mareșalul nobilimii își pierde pofta de mâncare.

Lăsându-i pe Ostap și pe studentul Ivanopulo la birt, Ippolit Matveevici se strecură în căsuța vopsită în roz și își ocupă poziția lângă casa de bani. Parcă auzea zgomotul trenurilor care plecau spre Castilia și plescăitul valurilor stârnite de vapoarele ce părăseau portul.

*Se topește-n aur seara
Îndepărtată Alpuhara.*

Inima îi bătea ca un pendul. În urechi îi suna parcă un ticăit de ceasornic.

*Când vei auzi chitara
Vino, vino, scumpă Clara.*

Pe coridor se simțea parcă plutind neliniștea. Nimic nu ar fi putut încălzi pereții înghețați ai casei de bani.

*Din Sevilla la Grenada,
Sună-n beznă serenada...*

În penare oftau patefoanele. Se auzea zumzetul ca de albină al primusurilor.

*Și, în zvon de serenade,
Se încrucișează spade...*

Într-un cuvânt, Ippolit Matveevici era îndrăgostit până peste urechi de Liza Kalaciova.

Mulți inși treceau pe coridor pe lângă Ippolit Matveevici, dar ei duhneau fie a tutun, fie a votcă, fie a farmacie, fie a ciorbă din ajun. În beznă din coridor nu-i puteai deosebi pe oameni decât după miros sau după pas. Și, atât după miros, cât și după pas, Ippolit Matveevici era sigur că niciunul dintre ei nu putea fi Liza. Ea nu fuma, nu bea votcă și nu purta cizme cu blacheuri de fier. De asemenea, ea nu putea să miroasă a iod sau a ciorbă de pește. Ea nu putea răspândi decât mirosul delicat al orezului cu lapte sau al fulgilor de ovăz, gustos gătiți, cu care doamna Nordman-Severova îl hrănise atâta vreme odinioară pe celebrul pictor Ilia Repin.

Dar iată că răsunară niște pași ușori și șovăielnici. Cineva mergea pe

coridor, împiedicându-se de pereții lui șubrezi și murmurând cu glas dulce.

— Dumneata ești, Elizaveta Petrovna? întrebă Ippolit Matveevici cu o voce ca de zefir.

— Spuneți-mi, vă rog, îi răspunse un glas de bas, aici locuiește familia Pfeferkorn? Pe întunericul ăsta nu poți să deslușești nimic.

Ippolit Matveevici tăcu speriat. Nedumerit, cel care căuta familia Pfeferkorn așteptă un timp răspunsul și, văzând că nu vine, o porni bâjbâind mai departe.

Liza sosi abia pe la nouă. Coborâra în stradă, sub bolta cerului de seară, verzui ca o caramia.

— Unde mergem la plimbare? întrebă Liza.

Ippolit Matveevici se uită la alba-i față, care parcă iradia un nimb de raze și, în loc să-i spună de-a dreptul: „Sunt aici, Ines, aici stau sub geamul tău”, începu o poveste lungă și plicticoasă cum că n-a mai fost de mult la Moscova și că Parisul e mult mai frumos decât Moscova, care, orice ai spune, rămâne un sat mare, împărțit fără nicio socoteală.

— Eu, Elizaveta Petrovna, țin minte o altă Moscovă. Acum se simte în toate zgârcenia. Noi însă, pe vremea noastră, nu precupețeam banii. „O dată trăiește omul” – spune un cântec.

Traversară tot parcul Precistenski și ajunseră pe chei, în fața Catedralei Mântuitorului.

De partea cealaltă a podului peste râul Moscova se înălțau niște cozi negre-cafenii ca de vulpe. Uzinele electrice ale Moscovei fumegau ca o escadră. Pe pod treceau tramvaie, iar pe râu lunecau bărci. O armonică depăna o melodie tristă.

Sprijinindu-se de brațul lui Ippolit Matveevici, Liza îi povesti amărăciunile ei. Îi vorbi despre cearta cu soțul ei, despre viața grea ce-o duce lângă vecinii ei, niște foști chimiști care trag mereu cu urechea, și despre monotonia meselor vegetariene.

Ippolit Matveevici asculta și se gândea. Se trezeau demonii într-însul. Vedeă în fața ochilor o cină ca-n povești.

În cele din urmă ajunse la concluzia că pe o fată ca asta trebuie neapărat s-o impresioneze cu ceva.

— Să mergem la un teatru, îi propuse Ippolit Matveevici.

— Mai bine la cinematograful, zise Liza. La cinematograful e mai ieftin.

— O! Ce contează banii? Pe o noapte ca asta nici n-are rost să vorbești de bani.

Demonii dintr-însul, care nu mai aveau acum niciun fel de astâmpăr, îi urcară pe amândoi într-o birjă fără să se tocmească și-i conduseră la cinematograful „Ars”. Ippolit Matveevici se întrecu pe sine însuși. Luă biletele cele mai scumpe. De altfel, nu rămaseră până la sfârșitul filmului.

Liza, obișnuită să stea în față, pe locurile ieftine, vedea prost în rândul al treizeci și patru, unde erau locurile scumpe.

Ippolit Matveevici avea la el în buzunar jumătate din suma luată de cei doi asociați de la complotiștii din Stargorod. Sumă frumoasă pentru Vorobianinov, care se dezvățase de lux. Dar, mișcat de perspectiva unei cuceriri ușoare, avea de gând acum s-o lase paf pe Liza cu dărnicia lui. Se socotea admirabil pregătit pentru așa ceva. Își aduse aminte cu mândrie ce ușor cucerise cândva inima frumoasei Elena Bour. Era obișnuit să cheltuiască banii ușor și cu eleganță. Pusese vestit pe vremuri la Stargorod pentru bunele sale maniere și pentru arta cu care știa să întrețină o convorbire cu o doamnă. I se păru însă ridicol să cheltuiască toată strălucirea sa de om al vechiului regim pentru cucerirea unei fetișcane sovietice, care n-a văzut încă nimic și nu știe nimic.

După ce stăruî puțin, Ippolit Matveevici o duse pe Liza la „Praga”, restaurantul-model al Trustului de Alimentație Publică din Moscova, „cel mai bun local din Moscova”, după cum îi spusese Bender.

„Praga” o impresionează pe Liza prin profuziunea de oglinzi, lumină și ghivece cu flori. Era și explicabil: ea nu fusese încă niciodată într-un mare restaurant-model. Mai curios este că sala cu oglinzi îl impresionează într-un mod cu totul neașteptat și pe Ippolit Matveevici, care rămăsese puțin locului, căci uitase între timp cum e pe la marile restaurante. I se făcuse subit rușine de cizmele lui baronești, cu botul pătrat, de pantalonii luați de gata înainte de război și de vesta sa de culoarea lunii, presărată cu stele argintii.

Se simțiră amândoi stânjeniți și încremeniră în fața publicului, de altfel destul de amestecat.

— Hai să trecem acolo în colț, propuse Vorobianinov, deși erau măsuțe libere chiar lângă estradă, unde orchestra cânta un potpuriu din *Baiadera*.

Simțind că toți ochii sunt ațintiți asupra ei, Liza acceptă numaidecât. În urma ei pășea cu stângăcie Vorobianinov, omul de lume și cuceritorul femeilor. Pantalonii ponoșiți ai omului de lume îi atârnavă ca un sac sub deierul lui slab. Cuceritorul femeilor înainta gârbovit și, ca să-și înfrângă sficiunea, începu să-și șteargă pince-nez-ul.

Nimeni nu se apropie de masa lor. Ippolit Matveevici nu se așteptase la una ca asta. Și, în loc să întrețină o conversație galantă cu doamna sa, tăcea, se sucea, bătea timid cu scrumiera în masă și chihăia încontinuu ca să-și dregă glasul.

Liza se uita curioasă în jur și tăcerea deveni apăsătoare.

Ippolit Matveevici nu izbutea să scoată o vorbă. Uitase ce anume spunea de obicei în astfel de ocazii.

— Fii atât de bun! se adresă el ospătarilor din alimentația publică care

treceau în goană pe lângă masa lor.

— Imediat! îi răspundeau ei din mers.

În sfârșit li se aduse lista. Ippolit Matveevici se cufundă în lectura ei cu un sentiment de ușurare.

— Dar știi că..., mormăi el. Cotlete de vițel – două ruble douăzeci și cinci, friptură – două ruble douăzeci și cinci, votcă cinci ruble.

— Cinci ruble o carafă mare, îi spuse ospătarul uitându-se nerăbdător în jur.

„Ce s-o fi întâmplând cu mine? își spunea îngrozit Ippolit Matveevici. Devin ridicol.”

— Poftim, îi spuse el Lizei cu o politețe tardivă. Vrei să alegi? Ce iei?

Liza era rușinată. Vedea că ospătarul îl privește de sus pe însoțitorul ei și-și dădea seama din asta ca Ippolit Matveevici nu se comportă așa cum se cere în asemenea împrejurări.

— Nu mi-e foame deloc, spuse ea cu o voce tremurândă. Sau stai... Spune-mi, te rog, tovarășe, nu aveți ceva vegetarian?

Ospătarul începu să bată nerăbdător cu călcâiul, ca un cal.

— La noi nu se servesc mâncăruri vegetariene. Poate doar omletă cu șuncă.

— Atunci uite ce e, spuse Ippolit Matveevici, hotărându-se. Dă-ne niște crenvurști. Dorești crenvurști, Elizaveta Petrovna?

— Da.

— Bine, Atunci crenvurști. Din ăștia de o rublă și douăzeci și cinci perechea. Și o sticlă de votcă.

— Servim în carafe.

— Atunci o carafă mare.

Ospătarul se uită cu dispreț la Liza, care stătea lipsită de apărare.

— Ce serviți la votcă? Să vă dau niște icre proaspete. Un file de somon? Sau pateuri?

Dar în Ippolit Matveevici stăruia mai departe micul funcționar de la Oficiul Stării Civile.

— Nu, nu, nu-i nevoie, spuse el cu o grosolănie neplăcută. Castraveți murați aveți? Cât costă? Bine, dă-ne doi!

Ospătarul plecă și la masa lor se lăsă din nou tăcerea. Liza rupse această tăcere:

— N-am fost niciodată aici. E foarte draguț.

— Da-a, răspunse tăragănat Ippolit Matveevici, calculând în cap cât costă cele comandate.

„Nu face nimic, își zise el. O să beau puțină votcă și o să mă dezgheț. Așa, chiar că-i penibil.”

Dar după ce bău votca și mușcă din castravete, în loc să se învioneze, se

întunecă și mai mult la față. Liza nu bea. Stinghereala de la masă nu dispărea. Între timp se apropie de ei un om care, uitându-se duios la Liza, oferi flori.

Ippolit Matveevici se prefăcu că nu-l vede, dar mustăciosul vânzător de flori nu pleca. Și în fața lui era cu neputință să spui lucruri galante.

Pentru câțva timp îl scoase din încurcătură programul artistic. Pe estradă apărură un bărbat rotofei, purtând o jachetă și pantofi de lac.

— Iată-ne iar împreună, se adresă el degajat publicului. Numărul următor al programului nostru de concert va fi executat de Varvara Ivanovna Godlevskaia, interpretă cu renume mondial de cântece populare ruse și bine cunoscută la Marina Roșcea. Varvara Ivanovna! Poftim!

Ippolit Matveevici bea votcă și tăcea. Întrucât Liza nu bea și tot timpul îi spunea că vrea să plece acasă, trebui să se grăbească să bea toată carafa.

Și când pe scenă apărură un cupletist într-o cămașă rusească de catifea, înlocuind-o pe estradă pe cântăreața cunoscută la „Marina Roșcea”, și începu să cânte:

*Te plimbi, alergi,
Întruna mergi
Ca și cum colita ta
Ți-ar da... colindarita,
Te plimbi, așa
Tra-la-la-la,*

Ippolit Matveevici era destul de serios cherchelit și împreună cu toți vizitatorii din localul model, pe care până cu o jumătate de oră înainte îi socotise mârłani și bandiți sovietici cu nouă băieri la pungă, începu să bată din palme tactul și să fredoneze:

*Te plimbi, așa
Tra-la-la-la...*

Se ridica mereu în picioare și, fără să-și ceară scuze, se ducea la toaletă. Cei de la mesele vecine începuseră să-l trateze cu „nene” și să-l poftească la un pahar cu bere. Dar el nu răspundea invitațiilor. Devenise deodată mândru și bănuitor. La un moment dat, Liza se sculă hotărâtă de la masă și spuse:

— Plec. Dumneata rămâi. Ajung și singură acasă.

— Nu, vai de mine, cum se poate una ca asta? Eu, un nobil, cum am să admit așa ceva! Señor! Socoteala! Mârłani!...

Ippolit Matveevici se uită lung la notă, clătînându-se pe scaun.

— Nouă ruble și douăzeci de copeici! bombănea el. Nu vreți cumva să vă dau și cheia de la casa unde țin banii?

În cele din urmă, Ippolit Matveevici fu condus până jos de doi ospătari, care-l țineau cu grijă de subsuori. Liza nu putu s-o șteargă, deoarece numărul de la garderobă îl avea „leul” din lumea mare.

Chiar în prima fundătură, Ippolit Matveevici se sprijini cu umărul de Liza și mâinile îi trecură la acțiune. Liza se apără mai întâi fără să scoată un cuvânt.

— Ascultă! spuse ea apoi. Ascultă! Ascultă!

— Hai să mergem la hotel! căuta s-o convingă Vorobianinov.

Smucindu-se cu putere din mâinile lui, Liza îi repezi, fără să țintească, un pumn în nas cuceritorului de femei. Pince-nez-ul cu arc de aur îi căzu jos și, nimerind sub botul pătrat al cizmelor sale, se făcu praf.

*Zefirul noptatic
Adie molatic...*

Înecată în lacrimi, Liza alergia spre casă pe fundătura Serebreanaia.

*Spumos,
Aleargă prin șirul
Muntos
Guadalquivirul.*

Ippolit Matveevici, care nu mai vedea nimic, fugi cu pași mărunți în direcția opusă strigând:

— Hoții!

Apoi, izbucnind în plâns și tot plângând, cumpără de la o bătrânică un coș întreg cu covrigi. Leși pe urmă în piața Smolensk, care era pustie și întunecoasă, și, plimbându-se îndelung de-a crucișul și curmezișul ei, presără cu covrigi caldarâmul, cum zvârle semănătorul semințele la semănat, cu deosebirea că el mai și urlă tot timpul, cântând fals:

*Te plimbi, alergi
Colinzi și mergi,
Te plimbi așa
Tra-la-la-la...*

La urmă de tot, Ippolit Matveevici se împrieteni cu un birjar, își deschise sufletul în fața lui și îi povesti cam încâlcit și împleticit povestea cu giuvaierele.

— Da vesel mai ești, boierule! exclamă birjarul.

Și, într-adevăr, Ippolit Matveevici se înveselise strașnic. Probabil însă că veselia lui nu era în totul legiuită, pentru că pe la unsprezece dimineața se trezi la o secție de miliție. Din cele două sute de ruble cu care începuse atât

de rușinos noaptea de desfătări și distracții, mai găsi în buzunar numai douăsprezece.

Avea senzația că e în agonie. Șira spinării îl dureau, ficatul îl înțepa și i se părea că i-a pus cineva pe cap o gambetă de plumb. Lucrul cel mai îngrozitor însă era că nu izbutea să-și amintească unde și cum reușise să cheltuiască o sumă atât de mare de bani. În drum spre casă trebui să treacă pe la optician și să-și pună alte sticle la pince-nez.

Ostap examinează îndelung și cu mirare mutra boțită a lui Ippolit Matveevici, dar nu spuse nimic. Era rece și pregătit de luptă.

CAPITOLUL XXI

RĂFUIALA

Licitația începea la ora cinci. La ora patru se deschiseră porțile spre a permite intrarea cetățenilor care voiau să examineze lucrurile. Cei doi amici veniseră încă de pe la trei și o oră întregă vizitară o expoziție de mașini care se afla alături.

— Cred, spuse Ostap, ca mâine, dacă om vrea, vom putea să ne cumpărăm locomotiva asta. Păcat că nu e pus prețul. E plăcut să ai o locomotivă proprie.

Ippolit Matveevici era trist, frământat. Numai scaunele puteau să-l consoleze.

Se îndepărtară de ele numai în clipa când la tribună se urcă funcționarul însărcinat cu ținerea licitației, în niște pantaloni pepit, așa cum se purtau în secolul trecut, și avea o barbă care îi cădea maiestuos pe o bluză de covercot rusesc.

Asociații luară loc în rândul al patrulea din dreapta. Ippolit Matveevici era teribil de emoționat. Credea că scaunele se vor pune imediat în vânzare. Dar ele figurau tocmai la nr. 43 și mai întâi fură puse în vânzare obişnuitele vechituri ce se vând pe la licitații: un serviciu de masă cu blazon, dar cu piese lipsă, o sosieră, un suport de argint pentru pahar, un peisaj al pictorului Petunin, o poșetă din mărgel, un cap de primus absolut nou, un mic bust al lui Napoleon, niște sutiene de pânză, un goblen reprezentând *Un vânător împuşcând raţe sălbatice* și alte aiureli.

Trebuiau să rabde și să aștepte. Așteptarea era foarte grea, căci scaunele erau toate sub ochii lor, la doi pași, să întinzi numai mâna și gata.

„Ce zarvă ar mai fi aici, se gândi Ostap, uitându-se la publicul venit la licitație, dacă ăștia ar afla ce bucătică grasă se va vinde azi sub înfățișarea acestor scaune.”

— O statueta înfățișând justiția! anunță funcționarul. Din bronz! Stare perfectă. Cinci ruble! Cine dă mai mult? Șase și jumătate, colțul din dreapta, în fund – șapte. Primul rând din față – opt ruble. Opt ruble o dată, opt ruble de două ori! Opt ruble a treia oară. Adjudecat cetățeanului din primul rând din față.

O față cu un chitanțier se îndreptă de îndată spre cetățeanul din rândul întâi.

Ciocănelul funcționarului bocănea. Se vindeau scrumiere de la palat, cristaluri de bacară, o pudrieră de porțelan.

Timpul trecea înfiorător de greu.

— Un bust de bronz al lui Alexandru al III-lea. Poate servi ca pressepapier. Pentru altceva pare-se că nu mai e bun. Se vinde la prețul oferit! Cine ce dă pe bustul lui Alexandru al III-lea?

În public se auziră râsete.

— Cumpără-l, mareșale, zise ironic Ostap. Mi se pare că îți plac chestiile astea.

Ippolit Matveevici nu-și lua ochii de la scaune și tăcea.

— Nu există amatori? Se scoate din licitație bustul de bronz al lui Alexandru al III-lea. O statueta înfățișând Justiția. Pare-se că e perechea celei cumpărate adineauri. Vasili, arată publicului *Justiția*. Cinci ruble. Cine dă mai mult?

În primul rând, în dreapta, se auzi un pufăit. Cetățeanul respectiv voia pesemne să aibă *Justiția* în garnitură completă.

— Cine ruble – *Justiția* de bronz!

— Șase! rosti răspicat cetățeanul.

— Șase ruble în față. Șapte! Nouă ruble la capătul din dreapta.

— Noua și jumătate, spuse încet amatorul de *Justiție*, ridicând mâna.

— Și jumătate în față. O dată! Și jumătate a doua oară! Și jumătate a treia oară!

Izbi cu ciocănașul în masă. Domnișoara cu chitanțierul se repezi la cetățeanul din rândul întâi.

Acesta plăti și se duse în cealaltă odaie să-și primească bronzurile.

— Zece scaune de la Palat! anunță deodată funcționarul.

— De ce de la Palat? se miră încet Ippolit Matveevici. Ostap se supără:

— Da' mai du-te dracului! Ascultă și nu te mai foi!

— Zece scaune de la Palat! Din lemn de nuc! Epoca Alexandru al II-lea. În perfectă stare. Lucrează la Atelierul de Mobilă „Gambs”. Vasili, adu un scaun să se vadă la lumină.

Vasili apucă atât de brutal scaunul, încât Ippolit Matveevici sări în sus ca ars.

— Stai jos, idiot afurisit; dracu' mi te-a scos în cale! șuieră Ostap. Stai jos, ți-am spus!

Ippolit Matveevici simți că-i tremură bărbia. Ostap își îndreptă ținuta, ochii i se luminară.

— Zece scaune din lemn de nuc. Optzeci de ruble!

Sala prinse viață. Se vindeau obiecte de uz casnic. Măinile se ridicau una după alta din toate părțile. Ostap era calm.

— De ce nu licitezi? se repezi Vorobianinov.

— Ieși afară, îi răspunse Ostap, strângând din dinți.

— O sută douăzeci de ruble, în fund! O sută treizeci și cinci, tot acolo! O

sută patruzeci!

Ostap se întoarce liniștit cu spatele la tribună și, cu un zâmbet ironic, începu să-și rotească privirea asupra concurenților.

Licitația era în toi. Nu mai exista niciun loc liber. Chiar în spatele lui Ostap, o doamnă pe care scaunele o ispiteau stătea de vorbă cu soțul ei („Ce scaune minunate! O lucrătură admirabilă! Sanea! Doar sunt de la Palat!”). În cele din urmă se hotărî și ridică mâna.

— O sută patruzeci și cinci, în rândul al cincilea, dreapta. O dată!

În sală se făcu liniște. Era prea scump.

— O sută patruzeci și cinci de două ori!

Ostap se uita cu nepăsare la cornișa sculptată. Ippolit Matveevici ședea cu capul lăsat în jos și tremura.

— O sută patruzeci și cinci de trei ori.

Dar tocmai când funcționarul da să lovească cu ciocănașul negru în tribună de placaj, Ostap se întoarce, ridică o mână și zise încet:

— Două sute!

Toate capetele se întoarseră spre cei doi asociați. Șepci, chipiuri și pălării se puseră în mișcare. Funcționarul își ridică ochii plictisiți și se uită la Ostap.

— Două sute o dată, spuse el, două sute în rândul patru dreapta, de două ori. Dă cineva mai mult? Două sute de ruble, o garnitură de zece scaune din lemn de nuc, de la Palat. Două sute de ruble de trei ori, în rândul al patrulea, dreapta.

Mâna cu ciocanul se ridică deasupra tribunei.

— Mamă! exclamă Ippolit Matveevici cu glas tare.

Ostap, îmbujorat și calm, zâmbea. Ciocanul lovi placajul, scoțând un sunet divin.

— Adjudecat! proclamă funcționarul. Domnișoară! În rândul al patrulea, dreapta.

— Ei, președinte, ce zici, a fost frumos? întrebă Ostap. Tare aș fi curios să știu ce te-ai fi făcut fără directorul dumitale tehnic?

Ippolit Matveevici oftă fericit. Domnișoara se apropia cu pași repezi de ei.

— Dumneavoastră ați cumpărat scaunele?

— Noi! exclamă Ippolit Matveevici, care se stăpânise atâta vreme. Noi, noi. Când putem să le ridicăm?

— Când doriți. Chiar și acum!

Refrenul „Te plimbi, alergi, colinzi și mergi” răsuna furibund în capul lui Ippolit Matveevici. „Scaunele sunt ale noastre, ale noastre, ale noastre!” Toată ființa lui striga aceste cuvinte. „Ale noastre!” țipa ficatul. „Ale noastre!” îi dădea ecoul pipota.

Se bucura atât de tare, încât simțea că-i bate pulsul în cele mai neașteptate locuri. Totul într-însul vibra, sălta și plesnea sub presiunea acestei nemaîntâlnite fericiri. Începu să vadă un tren care se apropie de Saint-Gothard. Pe platforma deschisă a ultimului vagon sta el, Ippolit Matveevici Vorobianinov, în pantaloni albi și cu o țigară de foi în gură. Peste capul lui împodobit parcă cu un bogat păr cărunț, strălucitor ca aluminiul, ploua încet cu floarea-reginei. Se îndrepta spre Eden.

— Dar de ce două sute treizeci și nu două sute? auzi Ippolit Matveevici.

Era glasul lui Ostap, care învârtea chitanța în mână.

— Se adaugă cincisprezece la sută taxa de consignație, răspunse domnișoara.

— Ei, ce să-i faci! Poftim!

Ostap scoase portofelul, numără două sute de ruble și apoi se întoarce spre directorul general al întreprinderii:

— Dă-mi treizeci de ruble, scumpule. Dar mai repede: nu vezi că domnișoara așteaptă? Ei?

Dar Ippolit Matveevici nu făcea nici cel mai mic gest de a scoate banii.

— Ei? Ce te uiți la mine ca un soldat la un păduche? Ai înnebunit de fericire?

— N-am bani, îngăimă în cele din urmă Ippolit Matveevici.

— Cine n-are bani? întrebă Ostap foarte încet.

— Eu.

— Dar cele două sutare?!

— Le-am... m-m-m... le-am pierdut.

Ostap se uită la Vorobianinov și-i cântări repede din ochi fața puhavă, obrații verzi și pungile de sub ochi.

— Dă încoa' banii! îi șopti el cu ură. Ticălos bătrân!

— Aveți de gând să plătiți sau nu? întrebă domnișoara.

— O clipă! îi răspunse Ostap cu un zâmbet fermecător. E o mică încurcătură.

Mai era încă o mică speranță. Să obțină poate ca să mai fie așteptați cu banii.

În clipa aceea, Ippolit Matveevici, care-și venise în fire, interveni în discuție.

— Dați-mi voie! țipa el cât îl ținea gura. De ce taxă de consignație? N-am auzit niciodată de o asemenea taxă! Ar trebui să preveniți lumea. Refuz să plătesc aceste treizeci de ruble.

— Bine, spuse domnișoara cu blândețe. Aranjez eu acuși totul.

Luă chitanța, se duse la funcționarul care conducea licitația și îi spuse câteva cuvinte. Acesta se ridică îndată în picioare. Barba îi lucea în lumina puternicelor becuri electrice.

— Potrivit regulamentului licitațiilor, declară el cu glas răsunător, persoana care refuză să achite valoarea completă a obiectului cumpărat trebuie să părăsească sala. Licitația pentru adjudecarea scaunelor se anulează.

Cei doi prieteni ședeau înmărmuriți.

— Vă rog să părăsiți sala! le spuse funcționarul.

Efectul fu grandios. În public izbucniră râsete batjocoritoare. Ostap nu izbutea totuși să se scoale. De multă vreme nu mai primise o asemenea lovitură.

— Vă rog să pă-ră-si-ți sa-la!

Funcționarul vorbea cu un glas care nu admitea replică.

În sală râsetele deveniră și mai puternice.

Fură nevoiți să plece și plecară. Dar rar să mai fi plecat cineva dintr-o sală de licitație cu un sentiment atât de amar. În frunte mergea Vorobianinov. Cu capul între umerii lui dreپți și osoși, în hăinuța-i scurtă și cu cizmele-i caraghioase, pășea ca un cocostârc, simțind în spate privirea caldă și prietenoasă a marelui maestru al combinațiilor.

Cei doi asociați se opriră în încăperea alăturată sălii de licitații. Acum, tot ce puteau face era numai să privească de aici, prin ușa cu geamuri, ce se petrecea dincolo. Intrarea nu le mai era permisă. Ostap tăcea cu un aer prietenos.

— Ce reguli revoltătoare, murmură cu teamă Ippolit Matveevici. Curată porcărie! Ar trebui să ne plângem la miliție.

Ostap tăcea.

— Zău că-i o adevărată porcărie! continuă Vorobianinov furios. Iau șapte piei de pe oamenii muncii. Zău! Să ceară două sute treizeci de ruble pentru zece scaune uzate! Poți să înnebunești...

— Da, spuse Ostap cu o voce înghețată.

— Nu-i așa? repetă Vorobianinov. Poți să înnebunești!

— Da, nici vorbă.

Ostap se apropie de Vorobianinov și, după ce se uită în jur, îi trânti pe neobservate mareșalului o lovitură scurtă, seacă... între coaste.

— Na-ți miliție! Na-ți scumpetea scaunelor pentru oamenii muncii din toate țările! Na-ți plimbări nocturne de agățare a fetelor! Na-ți fire cărunte în barbă! Na-ți pe dracu' în coaste!

În tot timpul acestei corecții, Ippolit Matveevici nu scoase niciun sunet.

Cei din jur puteau avea impresia că un fiu respectuos stă de vorbă cu tatăl său și numai că tatăl scutură prea des din cap.

— Și acum, ieși afară!

Ostap întoarse spatele directorului și-și îndreptă privirile spre sala de licitații. După un minut se uită din nou înapoi. Ippolit Matveevici stătea tot

acolo, în poziție de drepti.

— Aha, ești încă aici, regele crailor? Ieși afară! Ai înțeles?

— Tovarășe Bender, îl imploră Vorobianinov. Tovarășe Bender!

— Ieși! Ieși! Și să nu mai vii pe la Ivanopulo, că te dau afară!

— Tova-rășe Bender!

Ostap nu mai întoarse capul. În sală se petrecea ceva care îi stârni atât de mult interesul, încât întredeschise ușa și începu să tragă cu urechea.

— S-a dus dracului tot! murmură el.

— Ce s-a dus dracului? întrebă Vorobianinov, gudurându-se.

— Se vând scaunele separat, asta e. Poate vrei să cumperi? Poftim. Nu te rețin. Mă cam îndoiesc însă că te-or lăsa înăuntru. De altfel, pare-se că nici cu banii nu stai pe roze.

În timpul ăsta, în sala de licitație se petrecea următorul lucru: funcționarul care conducea licitația, dându-și seama că n-o să poată storce dintr-odată de la public două sute de ruble (sumă era prea mare pentru pârlitii rămași în sală), hotărî să-i obțină separat. Scaunele fură puse din nou în vânzare, dar de data aceasta nu toate la un loc.

— Patru scaune de la Palat! Din lemn de nuc. Capitonate. Lucrate de Gambs. Treizeci de ruble. Cine dă mai mult?

Ostap își recăpătă repede hotărârea și sângele rece.

— Uite ce e, fante cuceritor, stai aici și nu te mișca. Mă întorc peste cinci minute. Între timp, vezi ce se întâmplă. Să nu dispară niciun scaun.

În mintea lui Bender se făurise dintr-odată singurul plan posibil în situația grea în care se aflau.

Dădu fuga până la Petrovka, se apropie de primul cazan cu smoală de pe asfalt și începu o discuție de afaceri cu niște copii vagabonzi.

Așa precum făgăduise, se întoarse la Ippolit Matveevici după cinci minute. Copiii vagabonzi stăteau gata de acțiune la intrarea în sala de licitație.

— Se vând, se vând, îl informă în șoaptă Ippolit Matveevici. S-au vândut mai întâi patru, apoi încă două.

— Poți să te bucuri, îi spuse Ostap, asta-i datorită numai dumitale. Am avut totul în mână, totul, mă înțelegi? Ești în stare să pricepi asta?

În sală se auzea un glas dogit, din acelea cu care natura îi înzestrează numai pe funcționarii de la licitație, pe crupieri și pe geamgii:

— Și jumătate, în stânga. Trei! Încă un scaun de la Palat. Din lemn de nuc. Perfectă stare. Și jumătate, în dreapta. O dată – și jumătate, în dreapta.

Trei scaune fură vândute câte unul. Funcționarul anunță licitația pentru ultimul scaun. Ostap se înăbușea de furie. El se năpusti din nou asupra lui Vorobianinov. Observațiile lui jignitoare erau pline de amărăciune. Și cine știe unde ar fi ajuns Ostap în divagațiile sale satirice, dacă nu l-ar fi

întrerupt un bărbat care se apropiase repede de ei și care purta un costum de stofă maro, din acelea care se fabrică la Lodz. El dădea din mâinile sale durdulii, se înclina, sărea înainte și înapoi, de parcă ar fi jucat tenis.

— Spune-mi, te rog, îl întrebă el pe Ostap, e adevărat ca aici se ține o licitație? Da? Licitație? Și chiar se vând aici diferite lucruri? Bravo!

Necunoscutul sări doi pași înapoi și pe față îi înflori o gamă întreagă de zâmbete.

— Vasăzică e adevărat că aici se vând felurite lucruri? Și chiar e adevărat că se pot cumpăra ieftin? Înaltă clasă? Strașnic!...

Și, bălălăindu-și șoldurile dolofane, necunoscutul se repezi în sală, lăsându-i buimăciți pe cei doi asociați și cumpără atât de repede ultimul scaun, încât Vorobianinov avu timp doar să icnească. Cu chitanța în mână, necunoscutul dădu fuga spre teigheaua unde se eliberau lucrurile.

— Spuneți-mi, vă rog, pot să iau scaunul chiar acum? Ei bravo!... Bra...

Vorbind și agitându-se neconținut, necunoscutul încercă scaunul într-o birjă și plecă. Unul dintre copiii vagabonzi se luă fuga după el.

Treptat se împrăștiară toți noii proprietari ai scaunelor. Și după ei – în goană mare – agenții minori ai lui Ostap. La urmă plecă și el. Ippolit Matveevici mergea cu teamă în spatele lui. Tot ce se petrecuse în ziua aceea i se părea un vis. Evenimentele se desfășuraseră cu repeziciune și cu totul altfel de cum se așteptase el.

Pe Sivțev Vrajek pianele, mandolinele și armonicile sărbătoreau primăvara. Ferestrele erau larg deschise. Pe pervazuri – adevărate grădini în ghivece de lut. Un grăsun numai în bretele și cu cămașa desfăcută, lăsând să i se vadă pieptul păros, stătea la una dintre ferestre și cânta cu foc. Pe zid se cățara încet un cotoi. În chioșcurile unde se vindeau alimente, ardeau lămpi cu gaz.

În fața casei zugrăvite în roz se plimba Kolea. Când îl văzu pe Ostap, care mergea înainte, se înclină respectuos în fața lui și apoi se apropie de Vorobianinov. Ippolit Matveevici îl salută cu prietenie. Dar Kolea nu-și cheltui vremea cu prea multă politețe.

— Bună seara, spuse el cu un glas hotărât și, nemaifiind în stare să se stăpânească, îl plesni pe Ippolit Matveevici peste ureche, însoțind gestul și cu câteva cuvinte destul de banale, după părerea lui Ostap, care asista la scenă.

— Așa vor plăti toți cei, spuse Kolea cu un glas ca de copil, care vor atenta...

Dar nu mai spuse la ce anume vor atenta, ci, ridicându-se în vârful picioarelor și închizând ochii, îi trase lui Vorobianinov o palmă peste obraz.

Ippolit Matveevici ridică puțin cotul, dar gura nu îndrăzni s-o deschidă.

— Foarte bine, zise Ostap. Și acum și una după ceafă. Încă una. Așa. Ce

să-i faci! Câteodată mai trebuie și ouăle să învețe găina bunele maniere... Și la maxilar... Perfect! Dă-i înainte, nu te sfii. Numai nu-i da atâta în cap. Că-i punctul lui cel mai slab...

Dacă complotiștii din Stargorod l-ar fi văzut pe titanul gândirii și pe părintele democrației ruse în acest moment critic pentru el, probabil că uniunea secretă „Spada și plugul” și-ar fi încetat existența.

— Ei, cred că ajunge, spuse Kolea, vârându-și mâinile în buzunar.

— Măcar încă o dată, ușurel, îl imploră Ostap.

— Dă-l dracului! O să știe altă dată!

Și-și văzu de drum. Ostap urcă în odaia lui Ivanopulo și se uită jos de la fereastră. Ippolit Matveevici stătea peste drum, rezemat de grilajul de fier al ambasadei.

— Cetățene Michelson! strigă Ostap. Konrad Kartovici! Poftește în casă! Îți dau voie!

Ippolit Matveevici intră în odaie mai înviorat.

— Nemaipomenită nerușinare, spuse el mânios. Abia am putut să mă țin.

— Vai-vai-vai, făcu cu compătimire Ostap. Ce ți-e și cu tineretul de astăzi! Groaznic tineret! Se ține de nevestele altora! Cheltuiește bani străini... Adevărată decădere. Dar spune-mi, te rog, când ți se dă în cap, te doare, simți ceva?

— Am să-l provoc la duel!

— Minunată idee! Și am să-ți recomand chiar un bun cunoscut de-al meu, care cunoaște pe dinafară codul duelului și are două măhuri foarte potrivite pentru luptele pe viață și pe moarte. Ca martori, poți să-i iei pe Ivanopulo și pe vecinul din dreapta, Kologriv, care-i fost cetățean de onoare al orașului și se fălește și astăzi cu titlul ăsta. Am putea aranja și un duel cu mașini de tocat carne – e mai elegant. Rămirile trebuie să fie, în cazul ăsta, indiscutabil mortale. Adversarul doborât urmează să fie prefăcut automat în chiftea. Îți convine asta, mareșale?

În clipa aceea se auzi din stradă o fluierătură și Ostap coborî să strângă informațiile de la copiii vagabonzi. Aceștia făcuseră perfect față misiunii primite. Patru scaune nimeriseră la teatrul „Columb”. Unul dintre agenți relată amănunțit cum au fost duse aceste scaune cu o roabă, cum au fost descărcate și băgate în clădire prin intrarea artiștilor. Ostap știa bine unde se află teatrul.

Două scaune le dusesse într-o birjă – după cum declarase un alt imberb căutător de urme – „o dameză de lux”. Pe cât se pare însă, băiețandru nu prea era isteț. Cunoștea fundătura Varsonofievski, unde fuseseră duse scaunele, ținea minte și numărul apartamentului – 17, dar uitase numărul casei.

— Am fugit foarte repede, spuse copilul vagabond, și mi-a ieșit din cap.

- N-ai să-ți primești banii, zise patronul.
- Ne-ene!... Păi, vii cu mine și-ți arăt unde e.
- Bine! Rămâi aici. O să mergem împreună.

Cetățeanul cel vorbăreț locuia pe Sadovaia-Spasskaia. Ostop își notă în carnet adresa lui exactă.

Al optulea scaun fusese dus la Casa Popoarelor. Băiețașul care-l urmărise se dovedise a fi foarte descurcăreț. Trecuse prin fața biroului de informații, înșelase vigilența a numeroși oameni de serviciu, pătrunsese în casă și aflase că scaunul fusese cumpărat de administratorul ziarului *Stanok*.

Doi băiețași încă nu se întorseseră. Sosiră aproape în același timp, gâfâind de alergătură.

— Fundătura Kazarmenîi, lângă Cistîie Prudî.

— Numărul?

— Nouă. Apartamentul, tot numărul nouă. Alături stau niște tătari. E într-o curte. Chiar eu i-am dus scaunul. Am mers cu el pe jos.

Ultimul sol aduse vești triste. La început, totul a mers strună, dar apoi lucrurile au luat o întorsătură proastă. Cumpărătorul a intrat cu scaunul în secția de mărfuri a gării Oktiabrski și micul vagabond nu s-a mai putut ține după el, deoarece poarta era păzită de santinele din trupele Căilor Ferate.

— Pesemne că a plecat cu trenul, își încheie vagabondul raportul.

Această știre îl neliniști pe Ostop. După ce-i răsplăti regește pe copiii vagabonzi – câte o rublă fiecărui sol, în afară de cel venit din fundătura Varsonofievski, care uitase numărul casei (și căruia i-a poruncit să vie a doua zi, mai de dimineață) – directorul tehnic se întoarse acasă unde, închizându-se în tăcere și refuzând să răspundă la întrebările președintelui consiliului de administrație care se făcuse de râs, începu iar să combine.

— Încă nimic nu-i pierdut. Adresele există, iar spre a pune mâna pe scaune, se poate recurge la mai multe metode vechi și încercate: 1) cunoștința simplă, 2) o intrigă amoroasă, 3) cunoștință cu spargere, 4) schimb, 5) bani. Ultima metodă este cea mai sigură. Dar bani avem prea puțini.

Ostop se uită ironic la Ippolit Matveevici. Marelui maestru al combinațiilor îi revenise obișnuita agerime de minte și totodată echilibrul sufletesc. Bani se pot, firește, procura. Există ca rezerve: tabloul *Bolșevicii îi scriu o scrisoare lui Chamberlain*, strecurătoarea de ceai și deplina posibilitate de a-și continua cariera de bigam.

Îl neliniștea numai cel de-al zecelea scaun. Exista, ce-i drept, o urmă, dar cu totul nesigură și nebuloasă.

— Ei, ce să-i faci, spuse Ostop cu glas tare. Cu astfel de șanse se poate încerca. Joc nouă contra unu. Ședința continuă! Mă auzi? Ei, dumneata! Domnule jurat!

CAPITOLUL XXII

CANIBALA ELLOCIKA

După calculele cercetătorilor, vocabularul lui William Shakespeare cuprinde douăsprezece mii de cuvinte.

Vocabularul negrilor din tribul de canibali Mumbo-Jumbo este alcătuit din trei sute de cuvinte.

Ellocika Șciukina se descurca foarte ușor cu treizeci.

Iată cuvintele, frazele și interjecțiile alese de ea cu deosebită exigență din marea, bogata și viguroasa limbă rusă:

1. Ești un necioplit!
2. Ho-ho! (care poate exprima, în funcție de împrejurări: ironie, uimire, entuziasm, ură, bucurie, dispreț sau satisfacție).
3. Faimos!
4. Plicticos (se potrivește la orice. De pildă: „A venit plicticosul Pețea”, „E o vreme plicticoasă”, „O întâmplare plicticoasă”, „Un cotoi plicticos” etc.).
5. Vacs!
6. Catastrofă (catastrofal. De pildă, despre o întâlnire cu o bună cunoștință: „Catastrofică întâlnire”).
7. June (pentru toți bărbații cunoscuți, indiferent de vârstă și poziție socială).
8. Nu mă învăța tu să trăiesc.
9. Ca pe un țânc („L-am bătut ca pe un țânc” – la joc de cărți. „L-am repezit ca pe un țânc” – după cât se pare, în discuțiile cu chiriașul principal).
10. F-F! (rostit *ef-ef* și însemnând și fain, și o frumusețe, și formidabil, după cum era spus: cu un *f*, cu *ff* sau cu *fff* la urmă).
11. Grăsuț sau drăguț (pentru caracterizarea obiectelor însuflețite și neînsuflețite).
12. Să luăm o birjă (se spune soțului).
13. Să luăm un *taxo* (se spune cunoștințelor de sex masculin).
14. Ești murdar de var pe spate (glumă).
15. Ei, nu zău!
16. Ulea (sufix alintător pentru orice nume. De pildă: Mișulea, Zinulea).
17. Oho! (exprimă ironie, uimire, entuziasm, ură, bucurie, dispreț și satisfacție).

Celelalte cuvinte, extrem de puține, serveau ca verigă de legătură între

Ellocika și vânzătorii din magazinele universale.

Dacă te uital la fotografia Ellocikăi Șciukina atârnată deasupra patului soțului ei – inginerul Ernest Pavlovici Șciukin (una – *de face*, cealaltă – *de profil*), vedeai numaidecât o frunte frumoasă, înaltă și bombată, niște ochi mari, umezi, cel mai drăguț năsuc din gubernia Moscova și o bărbie cu un mic benghi făcut cu tuș.

Statura Ellocikăi măgulea bărbații. Ellocika era mărunțică, așa încât și bărbații cei mai prichindei arătau pe lângă ea mari și voinici.

Cât despre semne particulare, n-avea și se putea dispensa de ele, căci era o frumusețe pură.

Cele două sute de ruble pe care soțul ei le primea lunar de la uzina „Policandru Electric” erau pentru Ellocika o jignire. Ele nu puteau constitui nici pe departe rezerva pentru uriașa luptă pe care Ellocika o ducea de patru ani, de când, devenind soția lui Șciukin, ocupase poziția socială de gospodină. Și ea ducea această luptă cu toată încordarea, înghițind toate resursele. Ernest Pavlovici își aducea seara acasă de lucru ca să mai câștige ceva peste leafă, renunțase la servitoare, aprindea singur primusul, căra jos gunoiul și mai prăjea și chiftelele.

Dar degeaba toate astea. Un dușman periculos distrugea an de an tot mai mult gospodăria lor. Ellocika descoperise în urmă cu patru ani că are o rivală peste ocean. Nenorocirea se întâmplase într-o seară plăcută, pe când Ellocika încerca o bluză de *crêpe-de-Chine* foarte drăguță. Arăta în ea aproape ca o zeiță.

— Ho-ho! exclamase Ellocika, exprimând prin acest strigăt canibalic sentimentele uimitor de complexe care puseseră stăpânire pe ea.

Aceste sentimente complexe ar putea fi redată în cuvinte mai simple prin fraza următoare: „Când bărbații au să mă vadă cu bluza asta, or să li se aprindă călcâiele după mine. Vor începe să tremure. Vor fi gata să mă urmeze până la capătul pământului, bălbâindu-se de dragoste. Dar voi fi rece. Nu merită ei o femeie atât de frumoasă și cu o bluză atât de elegantă, cum nu mai are nimeni pe glob.”

Dar cum nu avea la îndemână decât treizeci de cuvinte, Ellocika îl alegea dintre ele pe cel mai expresiv: „Ho-ho”.

Tocmai în momentul acela culminant sosi la ea Fimka Sobak, care aduse, odată cu răsuflarea înghețată a lui gerar, o revistă franceză de mode. Ellocika se opri la prima pagină, pe care o superbă fotografie o înfățișa pe fiica miliardarului american Vanderbilt în rochie de seară. Blănuri și pene, mătase și perle; o rochie cu o croială uimitor de elegantă și o coafură mirobolantă. Această fotografie fu hotărâtoare.

— Oho! își spuse Ellocika.

Asta însemna: „Ori eu, ori ea!”

Și, în dimineața zilei următoare, Ellocika plecă glonț la coafor, unde își jertfi minunatele ei cozi negre și își vopsi părul în roșu. Apoi reuși să mai urce o treaptă pe scara care o apropia de raiul strălucitor unde se plimbă ficele de miliardari care nu merită nici măcar să șteargă pantofii gospodinei Șciukina. În limitele creditului muncitoresc, ea cumpără o blană de câine care trebuia să țină loc de lutru de Hudson și cu blana aceasta își garnisi rochia de seară.

Mister Șciukin, care visa de mult să-și cumpere o planșetă nouă de desen, se cam întristă.

Rochia garnisită cu blana de câine dădu prima lovitură grea înfumuratei fiice a lui Vanderbilt, după care semeța americană mai primi trei lovituri la șir. Ellocika își cumpără de la un blănar cunoscut al Fimocikăi Sobak o mantilă de șinșilă (iepure rusesc vânat în gubernia Tula), își făcu o pălărie albastră din fetru argentinian, iar dintr-o haină nouă a soțului își făcu un taior ultima modă. Miliardara pierdea vizibil terenul de sub picioare, dar noroc că o salvă iubitorul *papa* Vanderbilt.

Numărul următor al revistei de mode cuprindea patru fotografii ale blestematei rivale: 1. într-un mantou de vulpi argintii, 2. cu o diademă de briliante pe frunte, 3. într-un costum de avioane (cizmulițe înalte, vestonaș verde de cea mai fină calitate și mănuși care, în loc de nasturi, aveau smaralde de mărime mijlocie) și 4. în toaletă de seară (avalanșă de bijuterii și mătase foarte puțină).

Ellocika trecu la mobilizare.

Papa Șciukin făcu un împrumut la Casa de Ajutor Reciproc, unde însă mai mult de treizeci de ruble n-au putut să-i dea. Noul și imensul efort zdruncină definitiv gospodăria. Lupta trebuia dusă în toate sectoarele vieții. De curând sosiseră fotografii care o înfățișau pe *Miss V.* în noul ei castel din Florida. Ellocika fu deci nevoită să-și ia mobilă nouă. Ea cumpără la licitație două scaune capitonate. (O achiziție grozavă! Nu putea în ruptul capului să lase să-i scape așa ceva!) Fără să-l întrebe pe soțul ei, Ellocika întrebuiță pentru asta banii rezervați pentru masă. Îi mai rămâneau până la cincisprezece ale lunii zece zile și patru ruble.

Ellocika aduse cu mult fast scaunele prin fundătura Varsonofievski. Soțul ei nu era acasă. De altfel, veni curând, ducând cu greu o servietă mare cât un cufăr.

— Plicticosul a venit, zise răspicat Ellocika. Ea rostea toate cuvintele răspicat și ele ieșeau din gura ei sărind sprinten ca niște boabe de mazăre.

— Bună, Ellenocika, dar ce-i asta? De unde aceste scaune?

— Ho, ho!

— Nu, zău, spune ce-i cu ele?

— Ef-ef!

— Da. Scaunele sunt bune.
— Fai-moa-se!
— Ți le-a făcut cineva cadou?
— Oho!
— Cum?! Nu cumva le-ai cumpărat? Cu ce bani? Ar avea haz să fi cheltuit banii pentru gospodărie! Doar ți-am spus de o mie de ori...
— Ernestulea! Ești un necioplit!
— Cum ai putut să faci una ca asta? N-o să avem ce mânca.
— Ei, nu zău!
— Dar asta e revoltător! Nu vrei deloc să ții seama de posibilitățile noastre!
— Fii serios!
— Da, da. Nu vrei să ții seama de posibilită...
— Nu mă învăța tu să trăiesc!
— Hai să stăm de vorbă serios. Eu câștig două sute de ruble...
— Vacs!
— Șperț nu iau, bani nu fur și nici nu mă pricep să-i fabric...
— Catastrofă!
Ernest Pavlovici tăcu.
— Uite ce e, zise el în sfârșit. Așa nu se poate trăi.
— Ho-ho, exclamă Ellocika așezându-se pe unul dintre scaunele cele noi.
— Trebuie să ne despărțim.
— Ei, nu zău!
— Nu ne potrivim. Eu...
— Tu ești un june grasuț și drăguț.
— De câte ori ți-am spus să nu mă mai iei cu „june”!
— Fii serios!
— De unde dracu’ ai mai luat vocabularul ăsta idiot?!
— Nu mă învăța tu să trăiesc!
— Uf, drace! strigă inginerul.
— Ești un necioplit, Ernestulea.
— Hai să ne despărțim de bunăvoie.
— Oho!
— Cu asta n-ai să mă convingi! Și află, te rog...
— Că te bat ca pe un țânc.
— Asta-i absolut insuportabil. Și argumentele tale nu mă pot opri de la pasul pe care sunt nevoit să-l fac. Mă duc chiar acum după o căruță.
— Fii serios!
— Împărțim mobila pe din două.
— Catastrofă!
— Vei căpăta o sută de ruble pe lună. Chiar și o sută douăzeci. Camera ți-

o las. Trăiește cum vrei, eu însă așa nu mai pot...

— Faimos, spuse Ellocika disprețuitoare.

— Mă mut la Ivan Alekseevici.

— Oho!

— El a plecat la țară și mi-a lăsat mie apartamentul pe timpul verii. Cheia e la mine... Numai că nu are mobilă.

— Eff-ff!

După cinci minute, Ernest Pavlovici se întoarse însoțit de portar.

— Garderobul ți-l las, că ai mai multă nevoie de el decât mine, dar biroul, fii atât de bună... și... portar, scoate și unul dintre scaunele astea. Iau unul dintre scaunele astea două. Cred că am dreptul la asta?!

Ernest Pavlovici își strânse lucrurile într-o legătură, își înfășură cizmele într-un ziar și se îndreptă spre ușă.

— Ești murdar de var pe spate, spuse Ellocika cu o voce ca de patefon.

— La revedere, Elena.

Se așteptase ca măcar cu acest prilej nevastă-sa să renunțe la obișnuitele-i vorbe zbârnâitoare. Ellocika simți și ea întreaga importanță a momentului. Își încordă mintea și începu să caute niște cuvinte potrivite pentru despărțire. Le găsi repede:

— Vezi să iei un *taxo*! Ef, ef!

Inginerul coborî scara ca vântul.

Ellocika își petrecu seara în societatea Fimkăi Sobak. Discutară despre un eveniment extraordinar de însemnat, care amenința să dea peste cap toată economia mondială.

— Se pare că se vor purta rochii lungi și largi, spunea Fimka, înfigându-și capul între umeri ca o găină.

— Vacs!

Și Ellocika se uită la Fimka Sobak cu respect. *Mademoiselle* Sobak avea renumele de fată cultă: vocabularul ei cuprindea circa o sută optzeci de cuvinte. Totodată cunoștea un cuvânt pe care Ellocika nici măcar de visat nu putea să-l viseze. Un cuvânt cu multă rezonanță: homosexualitate. A, nici vorbă că Fimka Sobak era o fată cultă...

Discuția lor aprinsă se prelungi mult după miezul nopții.

*

La zece dimineața, marele maestru al combinațiilor intră în fundătura Varsonofievski. Înaintea lui alerga micul vagabond din ajun. Acesta îi arătă casa.

— Nu minți?

— Se poate, nene?... Uite aici, prin intrarea din față.

Bender îi dădu băiatului rubla cinstit câștigată.

— Ar trebui să mai îmi dați ceva, zise băiatul, așa cum zic birjarii.

— Dacă vrei, pot să-ți dau niște potcoave de cai morți. Du-te și ia-le de la Pușkin. Le-am lăsat pentru tine. La revedere, detectivule.

Ostap bătu la ușă, fără să-și facă mai întâi planul ce pretext va invoca spre a-și justifica vizita. În convorbirile cu cucoanele, prefera să se lase la voia inspirației.

— Oho? se auzi dinăuntru.

— Într-o chestiune de afaceri, răspunse Ostap. Ușa se deschise. Ostap pătrunse într-o cameră aranjată așa cum numai o ființă cu o imaginație de gâscă putea s-o aranjeze. Pe pereți atârnavu fotografiile unor vedete de cinema, păpuși și goblenuri de Tambov. Pe acest fond pestriț, care făcea să-ți joace ochii în cap, era greu s-o observi pe micuța stăpână a încăperii. Purta un halat transformat tot dintr-o bluză a lui Ernest Pavlovici și tivit cu o blană misterioasă.

Ostap își dădu pe loc seama cum trebuie să se poarte într-o asemenea societate mondenă. Închise pe jumătate ochii și se depărtă cu un pas înapoi.

— Ce blană minunată! exclamă el.

— Fii serios! zise Ellocika cu gingășie. E hamster de Mexic.

— Cu neputință! Ai fost înșelată. Ți s-a dat o blană mult mai bună. E leopard de Sanhai. Da, da! Leopard! Îl recunosc după nuanță. Uite cum sclipește blana în soare!... Un adevărat smarald! Smarald!

Ellocika vopsise ea singură hamsterul mexican cu acuarelă verde și de aceea lauda matinalului vizitator îi făcu deosebită plăcere.

Nelăsând-o pe gazdă să-și revină, marele maestru al combinațiilor îi debită pe nerăsuflăte tot ce auzise vreodată despre blănuri. După aceasta trecură la mătase și Ostap făgădui să-i dăruiască fermecătoarei gazde câteva sute de gogoși de mătase pe care i le adusese, spunea el, personal, președintele Comitetului Executiv Central al Uzbekistanului.

— Ești un june cumsecade, spuse Ellocika după primele minute de cunoștință.

— Te-a mirat, desigur, vizita matinală a unui bărbat necunoscut?

— Ho-ho!

— Dar am venit într-o chestiune delicată.

— Fii serios!

— Ai fost ieri la licitație și mi-ai făcut o impresie extraordinară.

— Ești un necioplit!

— Vai de mine! E inuman să fii necioplit cu o femeie atât de încântătoare.

— Catastrofal!

Convorbirea continuă în același mod, care, în unele cazuri, da roade minunate. Dar complimentele lui Ostap deveneau tot mai anemice și mai

scurte. Băgase de seamă că al doilea scaun lipsea din odaie. Trebuia să-i dea de urmă.

Alternând întrebările cu grațiozitățile în bibiluri ale politeții orientale, Ostap află ce se petrecuse în ajun în viața Ellocikăi.

„Altă poveste, se gândi el, scaunele o iau care încotro, ca gândacii de bucătărie.”

— Scumpă duduie, spuse deodată Ostap. Vinde-mi scaunul ăsta. Îmi place tare mult. Numai dumneata, cu sensibilitatea dumitale de femeie, puteai să alegi un asemenea obiect de artă. Vinde-mi-l, păpușo, îți dau pe el șapte ruble.

— Ești un necioplit, scumpe june, zise șiret Ellocika.

— Ho-ho, căută s-o convingă Ostap.

„Cu ea trebuie să procedez altfel, își zise el. Să-i propun un schimb.”

— Știi că acum în Europa și în cele mai bune case din Philadelphia s-a reintrodus moda veche de a se servi ceaiul cu strecurătoarea. Produce o impresie grozavă și e foarte elegant.

Ellocika deveni atentă.

— Un bun cunoscut de-al meu din Viena, un diplomat, a sosit de curând și mi-a adus una cadou. Foarte nostimă chestie.

— Trebuie să fie ceva faimos, zise Ellocika interesată.

— Oho! Ho-ho! Hai să facem schimb. Dumneata îmi dai scaunul, iar eu îți dau strecurătoarea. Vrei?

Și Ostap scoase din buzunar mica strecurătoare aurită. O rază de soare se învârtea în strecurătoare ca un ou. Pe tavan se răsfrângeau jucăușe sclipirile poleielii. Un colț mai întunecos al odăii se luminează dintr-odată. Obiectul acesta îi făcu Ellocikăi impresia uluitoare pe care o face o cutie goală de conserve asupra unui canibal din tribul Mumbo-Jumbo. În asemenea cazuri, canibalul urlă cât îl ține gura; Ellocika însă gemu încet:

— Ho-ho!

Profitând de extazul ei, Ostap puse strecurătoarea pe masă, luă scaunul și, după ce află de la fermecătoarea femeie adresa soțului ei, plecă salutând-o foarte galant.

CAPITOLUL XXIII

AVESSALOM VLADIMIROVICI IZNURENKOV

Pentru cei doi asociați începu o perioadă de muncă grea. Ostap afirma că trebuie să bați scaunele cât sunt calde. Ippolit Matveevici fu amnistiat, deși din când în când Ostap îi spunea:

— De ce dracu' m-am asociat cu dumneata? De fapt, ce nevoie am de dumneata? Ai face bine să pleci acasă, la Oficiul Stării Civile. Te așteaptă acolo decedații și nou-născuții. Nu face pruncii să sufere. Pleacă acasă!

Dar în fundul sufletului său, marele maestru al combinațiilor se atașase de mareșalul sălbăticit al nobilimii. „Fără el, viața n-ar fi atât de veselă”, își zicea Ostap și se uita cu voie bună la Vorobianinov, pe al cărui cap începuse a răsări un scurt gazon argintiu.

În planul lui de acțiune, el îi rezervase lui Ippolit Matveevici un rol de seamă. Și de îndată ce liniștitul Ivanopulo pleca de acasă, Bender începea să-l dăscălească pe asociatul său, indicându-i căile cele mai scurte pentru găsirea comorii:

— Trebuie acționat cu curaj. Nu pui nicio întrebare nimănui. Cât mai mult cinism. Oamenilor le place asta. Nu trebuie întreprins nimic prin intermediari. Fraieri nu mai există. Nimeni n-o să scoată pentru dumneata briliantele din buzunarul altuia. Dar totodată: fără conflicte cu legea penală. Codul trebuie respectat.

Cu toate acestea, investigațiile se desfășurau fără prea multă strălucire. Pe asociați îi stinghereau Codul penal și uriașul număr de prejudecăți burgheze pe care le mai aveau încă locuitorii capitalei. Bunăoară, ei nu puteau să sufere vizitele nocturne prin oberlicht. Prietenii trebuiau să lucreze numai în cadrul legii.

În ziua când Ostap o vizită pe Ellocika Șciukina, în odaia studentului Ivanopulo apărură o mobilă. Era scaunul schimbat pe strecurătoarea de ceai – al treilea trofeu al expediției. Trecuse de mult vremea când vânătoria de briliante stârnea în asociați emoții puternice și când ei sfâșiau scaunele cu ghearele și le smulgeau arcurile.

— Chiar dacă într-un scaun nu găsim nimic, spunea Ostap, trebuie să socotim că am câștigat cel puțin zece mii de ruble. Fiecare scaun cercetat sporește șansele noastre. Ce importanță are că n-am găsit nimic în scaunul cuconiței? Asta nu înseamnă că trebuie să-l facem țândări. Lasă-l pe Ivanopulo să-și mobileze casa. E și pentru noi mai plăcut.

În aceeași zi, cei doi asociați își luară zborul din căsuța zugrăvită în roz și

porniră în direcții diferite. Ippolit Matveevici fu însărcinat să se ocupe de necunoscutul vorbăreț de pe Sadovaia-Spasskaia. Primi douăzeci și cinci de ruble pentru cheltuieli și porunca să nu intre în nicio berărie și să nu se întoarcă fără scaun. Marele maestru al combinațiilor și-l luă asupra sa pe soțul Ellocikăi.

Ippolit Matveevici străbătu orașul în autobuzul nr. 6. Zgâlțâit pe banca lui de piele și sărind la hopuri până în tavanul dat cu lac al mașinii, el se gândea cum să afle numele cetățeanului vorbăreț, sub ce pretext să intre în casa lui, ce frază să spună mai întâi și cum să treacă la fondul problemei.

După ce coborî lângă Krasniie Vorota și dădu de casă a cărei adresă i-o notase exact Ostap, începu să se învântească în jurul ei. Nu se putea hotărî să intre. Casa era un hotel vechi și murdar din Moscova, transformat în asociație a locatarilor și locuit – judecând după fațada lui scorojită – de oameni care refuzau sistematic să plătească chiria.

Ippolit Matveevici stătu multă vreme în fața ușii de intrare, se apropie de ea, învăță pe dinafară un aviz scris de mână, cu amenințări la adresa chiriașilor nepăsători, și, fără a lua nicio hotărâre, urcă la etaj. Pe coridor dădeau diverse camere. Încet, de parcă s-ar fi apropiat în clasă de tablă, ca să demonstreze o teoremă pe care n-o învățase, Ippolit Matveevici se îndreptă spre camera nr. 41. Pe ușă atârna cu capul în jos, prinsă într-o piuneză, o carte de vizită:

Avessalom Vladimirovici
IZNURENKOV

Complet zăpăcit, Ippolit Matveevici uită să mai bată la ușă, făcu trei pași ca un lunatic și se pomeni în mijlocul odăii.

— Vă rog să mă scuzați, spuse el cu vocea gătuită. Aș putea să vorbesc cu tovarășul Iznurenkov?

Avessalom Vladimirovici nu răspundea. Vorobianinov ridică apoi capul și abia atunci băgă de seamă că în cameră nu era nimeni.

După aspectul odăii, nu-ți puteai da seama ce fire are stăpânul ei. Era limpede numai că e burlac și că nu are servitoare. Pe pervazul ferestrei zăcea o hârtie cu coji de salam. Canapeaua de lângă perete era complet acoperită cu ziare. Pe un raft mic stăteau câteva cărți prăfuite. Pe pereți atârnavă fotografii colorate de cotoi, pisoi și pisicuțe. În mijlocul camerei, alături de niște ghetete murdare și scâlciate, stătea scaunul din lemn de nuc. Pe toate mobilele, inclusiv pe scaunul provenit din casa boierească din Stargorod, atârnavă sigilii de ceară roșie. Ippolit Matveevici nu dădu atenție acestui lucru. El uită pe loc de Codul penal, de instrucțiunile lui Ostap și se repezi la scaun.

Deodată ziarele de pe canapea începură să se miște. Ippolit Matveevici se sperie. Ziarele alunecară și căzură pe jos. De sub ele ieși un pisoi liniștit. El se uită nepăsător la Ippolit Matveevici și începu să se spele, trecându-și lăbuța când peste ureche, când peste mustăți.

— Ptiu! făcu Ippolit Matveevici.

Și începu să tragă scaunul spre ușă. Dar ușa se deschise singură. În prag se ivi stăpânul odăii – necunoscutul vorbăreț. Purta un pardesiu sub care se vedeau niște izmene liliachii și își ținea în mână pantalonii.

Despre Avessalom Vladimirovici Iznurenkov se putea spune că alt om ca el în toată republica nu mai exista. Și republica îi aprecia meritele. El îi aducea mari servicii. Dar rămăsese un necunoscut, deși în artă să era tot atât de mare maestru ca Șaliapin la cântat, Gorki în literatură, Capablanca la șah, Melnikov la patinaj și asirianul cel năsos și tuciuriu plasat în locul cel mai bun de la colțul străzilor Tverskaia și Kamergherskaia – la văcsuitul cizmelor cu cremă maro.

Șaliapin cânta. Gorki scria un roman de mari proporții, Capablanca se pregătea pentru meciul cu Alehin. Melnikov bătea recordurile precedente. Asirianul văcsuia lună pantofii cetățenilor. Avessalom Iznurenkov făcea spirite.

El nu făcea niciodată spirite fără rost, numai de dragul unei vorbe de duh. Le făcea în serviciu comandat de revistele umoristice. El ducea tot greul campaniilor de cea mai mare răspundere, furniza teme pentru desene și foiletoane majorității revistelor satirice din Moscova.

Oamenii mari fac spirite cam de vreo două ori în viață. Aceste spirite le măresc gloria și intră în istorie. Iznurenkov făcea cel puțin șazeci de spirite de cea mai bună calitate pe lună, spirite care erau repetate cu zâmbetul pe buze de către toată lumea și totuși rămânea necunoscut. Dacă vreun spirit al lui Iznurenkov ilustra un desen, gloria îi revenea pictorului. Numele pictorului apărea sub desen, pe când numele lui Iznurenkov nu-l vedeai nicăieri.

— E îngrozitor! țipa el. Imposibil să semnez. Sub ce să semnez? Sub două rânduri?

Și continua să lupte cu pasiune împotriva dușmanilor societății: cooperatorii neglijenți, delapidatorii, Chamberlain, birocrății.

Înțepa cu spiritele sale periutele, pe administratorii de imobile, pe negustorii particulari, pe tot felul de responsabili de magazine, pe scandalagii, pe cetățenii care nu voiau să reducă prețurile și pe conducătorii din sectoarele economice care nesocoteau regimul de economii.

După ce revistele apăreau, spiritele lui erau rostite în arena circului, erau repetate de ziarele de seară, fără a se indica sursa, și erau prezentate publicului de pe estradă de către „autorii revuiști”.

Iznurenkov reușea să facă spirite și în domenii în care se părea că nu se poate spune nimic hazliu. Dintr-un teren atât de arid ca adaosurile umflate la prețul de cost, Iznurenkov reușea să extragă aproape o sută de capodopere de umor. Heine ar fi ridicat mâinile în sus și s-ar fi dat bătut, dacă i s-ar fi cerut să spună ceva hazliu și totodată folositor pentru societate în legătură cu aplicarea greșită a tarifelor la transportul încărcăturilor expediate cu coletărie simplă. Mark Twain ar fi luat-o la goană dacă ar fi auzit de un asemenea subiect. Dar Iznurenkov rămânea la postul lui.

El alerga prin birourile redacțiilor, împiedicându-se de scrumierele cu picior și vorbind întruna. După zece minute subiectul era elaborat, desenul găsit, titlul făcut.

Când dădu cu ochii în odaia sa de un om care voia să-i ia scaunul sechestrat, Avessalom Vladimirovici înălță ca un pavilion pantalonii pe care-i aducea tocmai de la călcat, sări ca fript și începu să țipe:

— Ai înnebunit?! Protestez! N-ai dreptul! Doar există legi! Deși nu sunt scrise pentru proști, poate că ai aflat, cel puțin din auzite, că mobila mai poate să stea aici două săptămâni!... o să mă plâng procurorului!... o să plătesc, la urma urmei!

Ippolit Matveevici stătea pe loc, iar Iznurenkov lepădă pardesiul și, fără a se depărta de ușă, își trase pantalonii pe picioarele-i groase ca ale lui Cicikov^[48]. Iznurenkov era cam gras la trup, dar la față – slab.

Vorobianinov era convins că acu-acu stăpânul casei o să-l ia de guler și o să-l ducă la miliție. De aceea fu extrem de uimit când văzu că, după ce-și termină toaleta, acesta se liniști pe neașteptate.

— Înțelege odată, i se adresă gazda pe un ton împăciuitoare. Nu pot admite așa ceva.

De fapt, în locul lui Iznurenkov, nici Ippolit Matveevici n-ar fi acceptat ca ziua în amiaza mare cineva să-i fure scaunele din casă. Dar el nu știa ce să spună și de aceea tăcea.

— Nu sunt eu de vină. De vină este întreprinderea asta, „Muzpied”, care dă cu chirie instrumente muzicale. Da, recunosc, n-am plătit chiria pentru pian timp de opt luni, dar nu l-am vândut, deși puteam foarte bine s-o fac. Eu am procedat cinstit, iar ei se poartă ca niște escroci. Mi-au luat pianul, ba m-au dat și în judecată și mi-au pus sechestrul pe mobilă. Or, la mine nu se poate sechestra nimic. Mobila asta reprezintă o unealtă de producție. Și scaunul e și el o unealtă de producție!

Ippolit Matveevici începu încetîșor să cam priceapă cum stau lucrările.

— Lasă scaunul! țipă deodată ascutit Avessalom Vladimirovici. Nu mă auzi? Dumneata, birocratul!

Ippolit Matveevici lăsă docil scaunul din mână și murmură:

— Vă rog să mă iertați, e o neînțelegere. Ce să-i faci, dacă asta-i slujba...

Iznurenkov se înveseli deodată. Începu să alerge prin odaie și să cânte:

*Iar dimineața din nou ea zâmbi
La geam ca-n fiecare zi...*

Nu mai știa ce să facă cu mâinile. Le mișca de parcă ar fi fost niște aripi. Începu să-și lege cravata, dar o lăsă fără să termine nodul. Apoi puse mâna pe un ziar, dar nici nu se uită la el și îl aruncă pe jos.

— Așadar, nu ridici mobila astăzi? Bine!... Ah! Ah!

Profitând de un moment favorabil, Ippolit Matveevici se îndreptă spre ușă.

— Stai puțin! strigă deodată Iznurenkov. Ai mai văzut vreodată un pisoi ca ăsta? Spune, nu-i așa că are o blană extraordinar de pufoasă?

Pisoiul se pomeni în mâinile tremurânde ale lui Ippolit Matveevici.

— Înaltă clasă! bolborosea Avessalom Vladimirovici, neștiind ce să facă cu surplusul său de energie. Ah!... Ah!...

Se repezi la fereastră, pocni din palme și începu să salute, dând mereu din cap, două fete care se uitau la el de la o fereastră de peste drum. Sălta locului și oftă languros:

— Fete din suburbii! Cele mai frumoase roade!... Clasă înaltă!... Ah!...

*Iar dimineața din nou ea zâmbi
La geam ca-n fiecare zi...*

— Atunci eu plec, cetățene, zise prosteste directorul exploatării.

— Stai puțin, stai puțin! începu deodată să se agite Iznurenkov. O clipă!... Ah!... Ce zici de pisoi?! Așa-i că are o blană extraordinar de pufoasă?... O clipă, te rog!...

Se scotoci stânjenit prin toate buzunarele, dădu fuga într-un colț al camerei, se întoarse, oftă, se uită din nou pe fereastră, iar alergă undeva și iar se întoarse.

— Iartă-mă, scumpule, i se adresă el lui Vorobianinov, care în tot timpul acestui du-te-vino stătuse în poziție de drepti, ca un soldat.

Și, spunând aceste cuvinte, îi dădu mareșalului nobilimii cincizeci de copeici.

— Nu, nu, te rog nu refuza. Orice muncă trebuie răsplătită.

— Vă foarte mulțumesc, spuse Ippolit Matveevici, mirându-se singur de iscusința sa.

— Mulțumesc, dragul meu, mulțumesc, scumpul meu!...

Mergând pe coridor, Ippolit Matveevici continuă să audă din camera lui Iznurenkov strigăte înfocate, cântece și vorbe. În stradă, Vorobianinov își aduse aminte de Ostap și începu să tremure de frică.

Ernest Pavlovici Șciukin se plimba prin locuința goală pe care prietenul său avusese amabilitatea să i-o cedeze pe timpul verii și se gândea dacă să facă sau nu o baie.

Apartamentul acesta de trei camere se afla la mansarda unei clădiri cu opt etaje. În afară de birou și de scaunul lui Vorobianinov, nu se afla în el decât o oglindă, în care razele soarelui se răsfrângeau sclipitoare și-l supărau pe inginer la ochi, făcându-l să clipească întruna.

Șciukin se întinse o clipă pe birou, dar sări imediat în sus. Totul era încins de căldură.

„Să mă duc să mă spăl”, hotărî el.

Se dezbracă, se mai răcori un pic, se privi în oglindă și intră în baie. O răcoare plăcută îl învălui. Se așează în cadă, se stropi cu apă dintr-o cană cu smalt albastru și se săpuni strașnic, până se acoperi atât de tare cu clăbuc, încât începu să semene cu Moș Crăciun.

— Tare-i bine! exclamă Ernest Pavlovici.

Era, într-adevăr, cum nu se poate mai bine. Liniște, răcoare. Singur, fără nevastă. Deplină libertate. Inginerul se întinse în cadă și deschise robinetul ca să-și spele săpunul de pe el. Robinetul gâlgâi și începu să susure încet ceva ininteligibil. Apa nu curgea. Ernest Pavlovici băgă degetul său cel mic și lunecos în deschizătura robinetului. Pe țeavă se prelinse o șuviță subțire de apă și mai mult nimic. Ernest Pavlovici făcu o mutră acră, ieși din cadă, scoțând întâi un picior, apoi pe celălalt, și se duse la robinetul din bucătărie. Dar nici de acolo nu izbuti să stoarcă nicio picătură.

Ernest Pavlovici trecu în odaie și se opri în fața oglinzii. Săpunul îi intra în ochi și-l ustura, spinarea îl mânca, ghemotoace de clăbuc cădeau pe parchet. După ce trase cu urechea să audă dacă n-a început să curgă apă în baie, Ernest Pavlovici se hotărî să cheme portarul.

„Să-mi aducă barem o găleată de apă, se gândi inginerul, frecându-se la ochi și înfuriindu-se din ce în ce mai tare. Că doar nu pot sta așa.”

Se duse la fereastră și scoase capul afară. Jos, în curte, se jucau niște copii.

— Portar! strigă Ernest Pavlovici. Portar!

Nu-i răspunse nimeni.

Ernest Pavlovici își aduse aminte atunci că portarul stă sub scară, la intrarea principală. Ieși cu picioarele desculțe pe plăcile reci de mozaic și, ținând ușa cu mâna, se aplecă peste balustradă. Nu-i era frică că o să-l vadă cineva în acest ciudat veșmânt din clăbuc de săpun, deoarece sus nu era decât un singur apartament.

— Portar! strigă el aplecându-se în jos.

Cuvântul se rostogoli cu zgomot pe trepte.

— A-ar! îi răspunse ecoul de pe scară.

— Portar! Portar!

— A-ar! A-ar!

În clipa aceea, inginerul, care își tot mișca nerăbdător picioarele goale, alunecă și, vrând să nu-și piardă echilibrul, dădu drumul la ușă. Ușa se trânti și se închise cu yala. Peretele se cutremură. Nedându-și încă seama că ceea ce s-a întâmplat este ireparabil, Ernest Pavlovici smuci clanța. Dar ușă nu cedă.

Inginerul o mai zgâlțâi buimăcit de câteva ori, apoi, cu inima bătându-i înfrigurată, ciuli urechea la scară. Pe scară însă domnea o liniște ca de biserică. Prin geamurile multicolore din bageacă se furișau sfioase câteva raze de lumină.

„Frumoasă situație”, se gândi Ernest Pavlovici.

— Ticăloasa! spuse el adresându-se ușii.

Jos începură să se audă niște glasuri omenеști care făceau zgomot ca de petarde care explodează. Apoi începu să latre o javră de casă. Puteai să juri că-i un difuzor.

Cineva împingea în sus pe scară un cărucior de copil.

Ernest Pavlovici începu să se plimbe speriat pe palier.

— Să-ți vie nebuniile, zău așa!

I se părea totul prea ridicol ca să poată fi real. Se apropie din nou de ușă. Ascultă atent. Dinspre locuință răzbeau niște sunete noi. Avu mai întâi impresia că cineva umblă prin apartament.

„Poate a intrat cineva pe scara de serviciu?” se gândi el, deși știa că ușa de la scara de serviciu e închisă și nimeni nu poate să intre în casă.

Zgomotul acela monoton continua. Inginerul își reținu răsuflarea și ascultă. Își dădu seama că zgomotul îl face apa care plescăia. Pesemne că toate robinetele își dăduseră drumul. Lui Ernest Pavlovici îi venea să urle.

Situația era îngrozitoare. În plin centrul Moscovei, pe palierul etajului opt, un om în toată firea, ba și cu o mustață respectuoasă și cu studii superioare, stă gol-goluț, plin de clăbuc, și se învârte ca un leu în cușcă, neavând unde să intre, unde să se ducă. Ar fi acceptat mai degrabă pușcăria decât să-l vadă cineva în halul ăsta. Nu-i rămânea decât să se sinucidă și gata. Clăbucii se spărgeau și-l mâncau la spate. Pe brațe și pe obraz săpunul i se uscaseră, semăna cu râia și-i strângea pielea ca piatra de bărbier.

Trecu o jumătate de oră. Inginerul se freca de pereți, gemea și încercă de câteva ori, fără succes, să spargă ușa. Se murdărise și avea un aspect înfiorător.

Șciukin hotărî în sfârșit să coboare, orice ar fi, la portar.

„Altă soluție nu există. N-am altceva de făcut, decât să mă ascund la portar!”

Gâfâind și acoperindu-se cu mâna, așa cum fac bărbații când intră în apă,

Ernest Pavlovici începu să se furișeze încet pe lângă balustradă. Ajunse la cotitura scării între etajele șapte și opt.

Făptura lui aici căzu în lumina romburilor și a pătratelor multicolore ale geamurilor. Începu să semene cu un Arlechin care trage cu urechea ca să audă ce vorbește Colombina cu Paița. Dădu să coboare mai departe, când deodată se auzi țcănind broasca de la un apartament de jos și, dinăuntru, de acolo, ieși o domnișoară ținând în mână o valijoară din acelea cum au balerinele. Domnișoara nu apucă să facă nici măcar un pas, și Ernest Pavlovici era deja înapoi sus pe palierul lui. Bătăile inimii îi spărgeau aproape timpanele.

Inginerul își reveni abia după o jumătate de oră și atunci făcu o nouă încercare. De data aceasta hotărâse ferm să dea o fugă vertiginoasă în jos, fără a se sinchisi de nimic, și să ajungă la camera mult jinduită a portarului.

Și așa o porni. Sărind, fără a se uita nici în dreapta, nici în stânga, câte patru trepte și miorlăind jalnic, nefericitul membru al corpului de ingineri și tehnicieni se năpusti pe scară în jos. La palierul de la etajul cinci se opri o clipă. Oprirea aceasta îi fu fatală. De jos urca cineva.

— Ce băiat nesuferit! se auzi un glas de femeie, amplificat de nenumărate ori de ecoul scării. De câte ori nu ți-am spus!

Supunându-se de data aceasta nu rațiunii, ci instinctului, Ernest Pavlovici zbură înapoi la etajul opt, ca un cotoi urmărit de câini.

Când ajunse pe palierul său, plin de urme murdare, începu să plângă încet, trăgându-se de păr și clătînându-se convulsiv. Lacrimile îi crăpară pojghița de săpun de pe față, brăzdându-i-o cu două șanțulețe.

— Doamne! suspină inginerul. Doamne, Dumnezeuule!

Pentru el viața încetase. Totuși auzi clar hurelul unui autocamion care trecea pe stradă. Prin urmare, undeva oamenii mai trăiau!

Căută încă de câteva ori să se hotărască să coboare, dar nu mai izbuti: nervii nu-l mai țineau. Se simțea ca într-un cavou.

— Ia uite ce murdărie au făcut aici, ca porcii! auzi el glasul unei bătrâne de pe palierul de dedesubt.

Inginerul se apropie repede de perete și se izbi de câteva ori cu capul de el. Firește, cel mai cuminte lucru ar fi fost să strige până ar fi venit cineva și apoi să se predea celui venit. Dar Ernest Pavlovici își pierduse complet capacitatea de a raționa și se învârtea gâfâind pe palier.

Nu exista nicio scăpare.

CAPITOLUL XXIV

CLUBUL AUTOMOBILIȘTILOR

În redacția marelui cotidian *Stanok*, care se afla la primul etaj al Casei Popoarelor, se cocea în grabă materialul pentru a fi dat la cules. Se scoteau din materialul cules care nu intrase în numărul precedent note și articole, se calcula câte rânduri ocupă el în gazetă și începea tocmeala zilnică pentru spațiu.

În total, în cele patru pagini ale ziarului puteau să încapă patru mii patru sute de rânduri și în astea trebuia să intre totul: telegrame, articole, cronici, scrisorile corespondenților voluntari, anunțurile, un foileton în versuri și două în proză, caricaturi, fotografii, rubricile speciale (teatru, sport, șah), articolul de fond și articolul redacțional, informațiile organizațiilor sovietice de partid și sindicale, un roman care se publică în foileton, reportaje din viața capitalei, niște note scurte cu titlul general „Crâmpenie”, articole de popularizare a științei, rubrica de radio și diferite materiale ocazionale. În total, se adună din diverse secții un material pentru vreo zece mii de rânduri. De aceea, repartizarea locului în pagini era însoțită de obicei de scene dramatice.

Primul care veni fuga la secretarul de redacție era șeful rubricii de șah, maestrul Sudeikin. El întrebă politicos, dar plin de amărăciune:

— Cum? Azi n-o să fie șah?

— Nu încap, răspunse secretarul. Am un subsol mare. Trei sute de rânduri.

— Bine, dar astăzi e sâmbătă. Cititorul așteaptă duminică rubrica. Am soluțiile problemelor, am un studiu minunat al lui Neunîvako, am în sfârșit...

— Bine. Câte rânduri vrei?

— Cel puțin o sută cincizeci.

— Bine. Dacă ai soluțiile problemelor, pot să-ți dau șaiszeci de rânduri.

Maestrul încerca să mai cerșească treizeci de rânduri măcar pentru studiul lui Neunîvako (admirabila partidă indiană dintre Tartakover și Bogoliubov zăcea la el de mai bine de o lună), dar nu-i fu cu putință să mai capete niciun rând în plus.

Sosi reporterul Persițki.

— Trebuie să dăm impresii de la Plenară? întrebă el foarte încet.

— Bineînțeles! țipă secretarul. Doar am discutat despre asta alaltăieri.

— Am Plenară, spuse Persițki și mai încet, am și două schițe, dar nu mi

se dă loc.

— Cum nu ți se dă? Cu cine ai vorbit? Ce, au înnebunit?

Secretarul dădu fuga să se certe cu respectivii, urmat de Persițki, care băga din mers tot felul de pile. După Persițki alerga redactorul de la secția de anunțuri.

— Avem un întăritor hormonal! strigă el cu o voce dezolată.

În coada celorlalți trei venea administratorul, cărând în spinare scaunul. Capitonat, cumpărat la licitație pentru redacție.

— Întăritorul – marți! Astăzi publicăm pagina noastră teatrală.

— O să căpătați mai mult de o grămadă pentru anunțurile voastre gratuite, pe când pentru întăritor s-au și încasat banii.

— Bine, o să lămurim chestia la noapte, la redacție. Dă anunțul Pașei. Se duce chiar acum la tipografie, că-i de noapte.

Secretarul se cufundă în lectura articolului de fond. Fu însă imediat întrerupt de la această treabă pasionantă. Venise desenatorul.

— Aha, zise secretarul, foarte bine că ai venit. Avem un subiect pentru caricatură în legătură cu ultimele telegrame din Germania.

— Eu, uite cum m-am gândit, spuse desenatorul: Casca de oțel și situația generală a Germaniei...

— Bine. Combină ceva și pe urmă arată-mi și mie.

Desenatorul se duse în secția sa. Luă o bucățică de hârtie de desen și schiță cu creionul un câine jigărit. Pe capul câinelui puse o cască germană cu un vârf de lance. Apoi se apucă să completeze desenul cu inscripții. Pe trupul câinelui scrise cu litere de tipar cuvântul „Germania”, pe coada bârligată – „Coridorul Danzig”, pe fălci – „Visuri revanșarde”, pe zgardă – „Planul Dawes”, iar pe limba scoasă – „Stresemann”^[49]. În fața câinelui, caricaturistul îl desenă pe Poincaré^[50] ținând în mână o halcă de carne. Se gândi să scrie ceva și pe carne, dar bucata era prea mică și inscripția nu încăpea. Un om mai puțin ingenios decât un caricaturist de la ziare n-ar fi știut ce să facă, dar desenatorul nostru, fără a sta mult pe gânduri, adăugă la carne un mic dreptunghi de forma etichetelor care se prind de gâtul sticlelor la farmacie și pe el scrise cu litere minuscule: „Propunerile franceze în legătură cu garanțiile de securitate”. Pentru ca Poincaré să nu fie confundat cu vreun alt om de stat, el îi scrise pe burtă: „Poincaré”. Desenul era gata.

Pe birourile din secția artistică se aflau un teanc de reviste străine, niște foarfeci mari și niște borcănase cu tuș și cu vopsea albă. Pe jos zăceau bucăți de fotografii: un număr, picioarele nu știu cui, crâmpeie de peisaj.

Vreo cinci artiști rădeau fotografiile cu lame de ras „Gillette”, făcându-le să fie mai luminoase; apoi întăreau clișeele, dându-le cu tuș și cu guașă, iar pe verso semnau și notau dimensiunile: 3 cuadrați 3/4, pe două coloane etc.

- indicații pentru zincografie.

În biroul redactorului-șef se afla o delegație străină. Translatorul redacției se uita drept în gura străinului care vorbea, apoi se întorcea spre redactorul-șef și spunea:

— Tovarășul Arno ar dori să afle...

Se discuta cum sunt organizate ziarele sovietice. În timp ce translatorul îi explica redactorului-șef ce ar dori să afle tovarășul Arno, acesta - un tip cu pantaloni bufanți de catifea din aceia pe care-i folosesc bicicliștii - împreună cu toți ceilalți străini contemplau curioși un toc roșu cu peniță nr. 86, rezemat de perete în colțul camerei. Penița ajungea aproape până la tavan, iar tocul avea în partea lui cea mai lată grosimea corpului unui om mijlociu. Cu acest toc se putea scrie, căci penița era ca o peniță normală, deși depășea ca mărime o știucă mare.

— Oho-ho! râdeau străinii. Colosal!

Tocul fusese oferit în dar redacției de Congresul Corespondenților Voluntari.

Redactorul-șef, care stătea pe scaunul lui Vorobianinov, zâmbea și, clătinând repede din cap când în direcția tocului, când spre oaspeți, dădea vesel explicații.

La secretariat țișetele nu mai conteneau. Persișki aduse articolul lui Semașko și secretarul șterse repede de pe macheta paginii a treia rubrica de șah. Maestrul Sudeikin nu mai lupta pentru minunatul studiu al lui Neunîvako. Se străduia să salveze măcar soluțiile problemelor. După o luptă mai încordată decât aceea pe care o susținuse cu Lasker la turneul din San-Sebastian, maestrul își cuceri un locșor în paguba rubricii „Justiția și fapte diverse”.

Articolul lui Semașko fu trimis la cules. Secretarul se cufundă din nou în lectura articolului de fond. Hotărâse să-l citească cu orice preț, din interes pur sportiv.

Când ajunse la pasajul: „... Dar conținutul ultimului act este de așa natură, încât dacă Liga Națiunilor îl va înregistra, va trebui să recunoaștem că...”, se apropie de el rubrica „Justiția și fapte diverse”, reprezentată printr-un bărbat foarte păros. Secretarul continuă să citească, evitând dinadins să se uite la „Justiția și fapte diverse” și făcând pe marginile articolului de fond tot felul de însemnări inutile.

„Justiția și faptele diverse” trecu în partea opusă și spuse pe un ton jignit:

— Nu pricep.

— Ei-ei, mormăi secretarul, căutând să câștige timp. Ce s-a întâmplat?

— S-a întâmplat că miercuri n-a fost „Justiția și fapte diverse”, vineri n-a fost „Justiția și fapte diverse”, joi s-a publicat din materialul rămas numai procesul pentru pensia alimentară, iar sâmbăta se scoate un proces despre

care scriu de mult toate ziarele, numai noi...

— Unde, în ce ziar? strigă secretarul. N-am citit nimic.

— Mâine o să apară pretutindeni, iar noi iarăși o să fim cu întârziere.

— Dar când ți s-a spus să scrii despre procesul din Ciubarov, ce-ai scris?

N-am putut să căpătăm un rând de la dumneata. Știu ce-ai făcut. Ai scris despre proces într-un ziar de seară.

— De unde știi asta?

— Știu. Mi s-a spus.

— În cazul ăsta, știi cine ți-a spus. Ți-a spus Persițki, dumnealui, Persițki, care sub ochii întregii Moscove folosește aparatul redacției ca să trimită materiale la Leningrad.

— Pașa! spuse secretarul încet. Cheamă-l pe Persițki.

„Justiția și faptele diverse” ședea indiferent pe pervazul ferestrei. În spatele lui se zărea o grădină în care se zbenguiau păsărelele. Discuția ținu mult. Secretarul o curmă printr-o manevră abilă: dădu afară șahul și, în locul lui, puse „Justiția și faptele diverse”. Persițki căpătă un avertisment.

Era ora cinci – ora celei mai intense activități în redacție.

Deasupra mașinilor de scris încinse plutea un abur subțire. Redactorii dictau cu niște glasuri neplăcute din cauza grabei. Dactilografa-șefă țipa la mizerabilii care băgau pe neobservate peste rând materialele lor.

Pe coridor se plimba poetul redacției, care îi făcea curte unei dactilografe, ale cărei șolduri modeste dezlănțuiau în el sentimente poetice. El o conducea la capătul coridorului și, ajunși lângă fereastră, îi făcea declarații de dragoste, la care fata îi răspundea:

— Am astăzi muncă suplimentară și sunt foarte ocupată.

Asta însemna că îl iubește pe altul.

Poetul se încurca în picioarele celor de la redacție și adresa tuturor cunoscuților aceeași cerere uimitor de monotona:

— Dă-mi zece copeici pentru tramvai!

Ca să facă rost de această sumă, intră în secția corespondenților voluntari. După ce se învârti printre mesele la care lucrau „lectorii” și pipăi teancurile de scrisori, poetul își relua tentativele. „Lectorii”, oamenii cei mai severi din redacție (aduși la această severitate de obligația de a citi pe zi circa o sută de scrisori scrise de mâini care cunoșteau mai mult toporul, bidineaua sau roaba decât tocul), tăceau.

Poetul se duse și la expediție și, în cele din urmă, ajunse la administrativ. Dar acolo nu numai că nu căpătă cele zece copeici, dar mai fu și atacat de comsomolistul Avdotiev, care îi propuse să intre în cercul automobiliștilor. Sufletul lui de îndrăgostit fu învăluit în aburi de benzină. Făcu doi pași înapoi și dispăru cu viteza a treia.

Avdotiev nu se descurajă însă. El credea în victoria ideii automobiliste.

Se duse la secretariat, unde continuă lupta prin învăluire, împiedicându-l pe secretar să termine de citit articolul de fond.

— Ascultă, Aleksandr Iosifovici, îi spuse el secretarului, așezându-se pe biroul lui. Lasă chestia asta deoparte. Să-ți spun eu ceva serios. La noi s-a constituit un club automobilistic. N-ar putea redacția să ne împrumute cu vreo cinci sute de ruble pe opt luni de zile? Hm, ce zici?

— Zic să nu-ți faci iluzii în privința asta.

— Cum adică? Crezi că e o afacere moartă?

— Nu cred, ci sunt convins. Câți membri are cercul vostru?

— Foarte mulți.

Deocamdată, cercul era alcătuit numai din fondatorul lui, dar Avdotiev nu voia ca să se știe acest lucru.

— Cu cinci sute de ruble cumpărăm la „cimitir” o mașină. Egorov a și pus ochii pe una. Zice că reparațiile n-au să coste mai mult de cinci sute. Deci, în total – o mie. Am de gând, prin urmare, să strâng douăzeci de oameni care să dea cincizeci de ruble fiecare. În schimb, o să fie o minune. O să învățăm cu toții să conducem. Egor o să ne arate. Peste vreo trei luni – așa, cam prin august – o să știm cu toții să conducem, o să avem mașină și fiecare s-o duce pe rând unde-i place.

— Da, dar cele cinci sute de ruble pentru cumpărarea mașinii?

— O să ni-i dea Casa de Ajutor Reciproc cu dobândă. Plătim noi pe urmă. Ce zici, te înscriu?

Dar secretarul avea deja un început de chelie, lucra mult, avea pe cap familie și casă, îi plăcea ca după-amiaza să stea puțin lungit pe canapea, iar înainte de culcare să citească *Pravda*, așa că după puțină gândire refuză.

— Ești bătrân! îi spuse Avdotiev.

Avdotiev trecea de la un birou la altul și repetă discursurile sale entuziaste. Dar asupra bătrânilor – el îi considera bătrâni pe toți redactorii care aveau mai mult de douăzeci de ani – vorbele lui nu prea aveau efect. Ei refuzau acru, pretextând tot felul de nimicuri și insistând asupra faptului că sunt membri ai asociației „Prietenii copiilor” și că plătesc regulat câte douăzeci de copeici pe an pentru nobila acțiune de ajutorare a bieților micuți. De fapt, ar accepta el să se înscrie în noul club, dar...

— Ce „dar”? țipă Avdotiev. Dacă am avea astăzi mașina? Ei? Dacă v-aș pune acum pe masă un Packard albastru cu șase cilindri, pentru care voi să plătiți cincisprezece copeici pe an, iar benzina și uleiul să fie în contul statului?!

— Hai circulă, circulă! îi spuneau bătrâneii. Lasă-ne să lucrăm, că pleacă ultimul curier la tipografie.

Ideea automobilismului se stingea și începea să afume ca un fitil fără gaz. În sfârșit, se găsi un pionier al noii acțiuni. Persițki se ridică cu zgomot de la

telefon, îl ascultă pe Avdotiev și-i spune:

— Nu știi cum să iei oamenii. Dă încoa' o foaie de hârtie. Și hai cu mine. Și Persițki porni împreună cu Avdotiev într-un nou rond prin redacție.

— Mă, somieră bătrână, îi spune Persițki unui tânăr cu ochi albaștri. Nici nu trebuie să dai bani pentru asta. Obligații de împrumut 1927 ai? Pentru ce sumă? Pentru cincizeci de ruble? Perfect! Dai aceste obligații clubului nostru. Din obligații facem noi capital. Prin august vindem toate obligațiile (că atunci se vor putea vinde) și cumpărăm automobilul.

— Dar dacă obligația mea iese la tragerea la sorți? Încercă să fugă de propunere tânărul.

— Și cât vrei să câștigi?

— Cincizeci de mii de ruble.

— Ei bine, cu acești cincizeci de mii vom cumpăra automobile. Și dacă am să câștig eu, vom face la fel. Sau dacă câștiga Avdotiev – idem. Într-un cuvânt, indiferent a cui obligație ar ieși câștigătoare, vom cumpăra cu banii mașini. Acum ai înțeles? Caraghiosule! Ai să te plimbi în mașina proprie pe șoseaua militară gruzină! Munți! Tâmpitul!... Iar în spatele tău or să vină, tot cu mașini proprii, „Justiția și fapte diverse”, „Cronica”, rubrica „Întâmplări”, reporterii și duduia aia, știi tu care, aia cu cronica cinematografică... Ei, ce zici? Mamă, mamă, ce curte ai să-i faci!...

În fundul inimii sale, niciun deținător de obligații nu crede că ar putea să câștige. În schimb, e foarte gelos pe obligațiile vecinilor și ale cunoscuților lui. Îi e teamă grozav că ei au să câștige, iar el – veșnic ghinionist – va rămâne din nou cu buza umflată. Gândul acesta ascuns al fiecăruia, că s-ar putea ca celălalt coleg de redacție să câștige, îi împingea pe toți deținătorii de obligații să se înscrie în noul club. Nu-i reținea decât o singură temere, și anume că nicio obligație nu va ieși câștigătoare. Dar din nu se știe ce motiv acest lucru li se părea imposibil și, afară de asta, oricum, clubul automobiliștilor nu pierdea nimic, deoarece cu capitalul rezultat din obligații era sigur să poată cumpăra o mașină de la „cimitir”.

În cinci minute cele douăzeci de persoane fură găsite. Când totul se termină cu succes, sosi și secretarul care auzise de perspectivele ispititoare ale clubului automobiliștilor.

— Ce ziceți, copii, să mă înscriu și eu? Întrebă el.

— Înscrie-te, bătrâne, înscrie-te, îi răspunse Avdotiev, dar în altă parte. Din păcate, la noi numărul locurilor s-a completat și primirea de noi membri s-a sistat până în 1929. Înscrie-te mai bine la asociația „Prietenii copiilor”. E mai ieftin și fără bătaie de cap. Dai douăzeci de copeici pe an și nu trebuie să pleci nicăieri.

Secretarul rămase puțin pe gânduri, își zise că într-adevăr a cam îmbătrânit, oftă și se duse să termine de citit pasionantul articol de fond.

— Spune-mi, te rog, tovarășe, unde e aici redacția ziarului *Stanok*? îl opri pe coridor un tânăr frumos, cu o figură ca de cerchez.

Era marele maestru al combinațiilor.

CAPITOLUL XXV

CONVORBIREA CU INGINERUL GOL

Apariția lui Ostap Bender la redacție fusese precedată de o serie de evenimente destul de importante.

Negăsindu-l pe Ernest Pavlovici acasă (apartamentul era încuiat și el se afla probabil la slujbă), marele maestru al combinațiilor hotărî să treacă pe la el mai târziu și o porni deocamdată la plimbare prin oraș. Setos de activitate, traversa mereu strada, se oprea în fiecare piață, făcea cu ochiul milițienilor, ajuta cucoanele să se urce în autobuz și se comporta, în general, ca și cum întreaga Moscova, cu monumentele ei, cu tramvaiele, bisericuțele, gările, turnurile de afișaj și muncitoarele de la industria locală, ar fi venit la el, poftite la o serată. Se plimba printre acești musafiri ai lui, stătea de vorbă cu ei și găsea pentru fiecare câte un cuvânt drăguț. Primirea unui număr atât de mare de vizitatori îl obosi oarecum pe marele maestru al combinațiilor. În afară de asta, trecuse de cinci și trebuia să se ducă la inginerul Șciukin.

Dar soarta făcu ca înainte de întrevederea cu Ernest Pavlovici, Ostap să mai fie reținut vreo două ore ca să semneze un mic proces-verbal.

În Piața Teatrului, marele maestru al combinațiilor nimeri sub picioarele unui cal. Cu totul pe neașteptate, animalul acesta sfios și alb dădu peste el și-l împinse cu pieptu-i costeliv. Bender căzu, scăldat în sudoare. Era foarte cald. Calul alb îi ceru cu glas tare scuze. Ostap se sculă cât ai clipi. Trupul lui viguros nu suferise niciun fel de leziune, deci era cu atât mai mult în putere și în posibilitate de a face scandal.

Amfitrionul ospitalier și amabil al Moscovei deveni de nerecunoscut. El se îndreptă cu pas legănat spre birjarul bătrânel care stătea fâstâcit și-i trase un pumn în spinarea vătuită. Bătrânelul îndură răbdător pedeapsa. În clipa aceea se apropie în goană un milițian.

— Cer să se încheie proces-verbal! strigă Ostap pe ton patetic.

În glasul său vibrau note metalice, ca în glasul unui om jignit în cele mai sfinte simțăminte ale sale. Stând lângă peretele Teatrului Mic, chiar pe locul unde avea să se înalțe mai târziu un monument al marelui dramaturg rus Ostrovski, Ostap semnă procesul-verbal și îi dădu un scurt interviu lui Persițki, venit în grabă la locul accidentului. Persițki nu disprețuia lucrurile mărunte. El notă cu grijă în carnet numele și prenumele accidentatului și o porni mai departe.

Ostap plecă mândru. Cu gândul încă la agresiunea calului alb și cu

regretul tardiv de a nu a fi apucat să-i dea birjarului și una peste ceafă, Ostap urcă, sărind câte două trepte, până la etajul al patrulea al casei unde locuia Șciukin. Aici îl picură în creștet un strop masiv. Ridică capul și se pomeni drept în ochi cu un dușuleț de apă murdară, căzut de pe palierul de sus.

„Pentru figuri din astea se trag palme cui ți le-a făcut!” își zise în gând Ostap.

Se repezi sus. În fața ușii apartamentului lui Șciukin ședea rezemat cu spatele un om în costumul lui Adam, plin de pete albe ca de pecingine. Ședea cu picioarele desculțe pe plăcile de mozaic, ținându-se de cap și clătinându-se.

În jurul omului gol era un lac de apă care venea de sub ușa apartamentului.

— O-o-o, gema omul gol. O-o-o...

— Ia spune-mi, te rog, dumneata torni aici cu apă? Întrebă Ostap enervat. Ce, ăsta-i loc pentru baie? Ai înnebunit?

Omul gol se uită la Ostap și începu să plângă cu sughițuri.

— Ascultă, cetățene, în loc să te uzi cu lacrimi, nu crezi că ar fi mai nimerit să te duci la baia de aburi? Uită-te la dumneata cum arăți! Parcă ai fi un picador!

— Cheia, mugi inginerul.

— Care cheie? Îl întrebă Ostap.

— De la ca-ca-ca-să.

— De la casa unde ții banii?

Omul gol sughița cu o viteză uluitoare.

Nimic nu era de natură să-l lase nedumerit pe Ostap. El începu să priceapă cam ce s-a întâmplat și, când în sfârșit înțelese de-a binelea, fu cât pe-acți să cadă peste balustradă de râs. Degeaba ar fi căutat să-și stăpânească hohotele, că tot n-ar fi reușit.

— Așadar, nu poți să intri în casă? Dom'le, dom'le, dar asta e atât de simplu!

Băgând de seamă să nu se atingă de omul gol ca să nu se murdărească, Ostap se apropie de ușă, vâri unghia lungă și galbenă de la degetul cel mare în crăpătura broaștei de la yală și începu s-o miște încetișor, de la dreapta la stânga și de sus în jos.

Ușa se deschise fără zgomot și omul gol se năpusti în apartamentul inundat, urlând de bucurie. Robinetele făceau un zgomot asurzitor. În sufragerie se formase o bulboană. În dormitor apa stătea ca un iaz liniștit pe care pluteau lin, ca niște lebede, papucii de casă. Mucurile se adunaseră într-un colț, ca un roi de peștișori somnoroși.

Scaunul lui Vorobianinov se afla în sufragerie, unde curentul era cel mai

puternic. În jurul celor patru picioare ale lui clocoteau mici vâltori albe înspumate. Scaunul sălta ușor și parcă se pregătea să plece ca să scape de cel care-l urmărește. Ostap se așează pe scaun și-și strânse picioarele sub el. Strigând „Pardon! Pardon!”, Ernest Pavlovici care-și revenise în fire, închise robinetele, se spală și apăru în fața lui Bender gol până la brâu și cu pantalonii uzi suflecați până la genunchi.

— M-ai salvat, pur și simplu! strigă el emoționat. Te rog să mă ierți că nu pot să-ți dau mâna, dar sunt ud tot. Știi că era cât p-ai să înnebunesc.

— Da, se pare că ăsta ar fi fost sfârșitul.

— Eram într-o situație îngrozitoare.

Și, retrăind înfiorătoarea întâmplare, Ernest Pavlovici îi povesti marelui maestru al combinațiilor, când întunecându-se la față, când râzând nervos, amănuntele nenorocirii ce se abătuse asupra-i.

— Dacă n-ai fi venit dumneata, aș fi fost un om pierdut, încheie inginerul.

— Te cred, spuse Ostap, și mie mi s-a întâmplat o chestie asemănătoare. Chiar ceva mai gravă.

Pe inginer îl interesa acum atât de mult tot ce avea vreo legătură cu întâmplări asemănătoare, încât lăsă jos găleata cu care strângea apa și începu să asculte cu încordată atenție.

— Mi s-a întâmplat aproape la fel ca duminică, începu Bender, numai că era iarnă și nu la Moscova, ci la Mirgorod, în 1919, într-unul dintre veselele intermezzo-uri dintre Mahno și Tiutiunik. Locuiam cu chirie la o familie. Niște bestii de ucraineni! Tipic cărpănoși: aveau o căsuță cu un singur cat, dar o mulțime de boarfe de tot felul. Trebuie să-ți spun că, în materie de canalizare și în ce privește confortul, la Mirgorod n-aveai decât latrine. Ei, și într-o noapte, pe zăpadă, am ieșit din casă numai în cămașă și izmene. Nu mi-era teamă de răceală, că era doar o chestie de un minut. Am ieșit și mașinalicește am trântit ușa după mine. Afară erau minus douăzeci de grade. Bat la ușă să mi se deschidă, nu răspunde nimeni. Pe loc nu puteam să stau, că aș fi înghețat, așa că băteam la ușă, apoi alergam să mă dezmoțesc, iar băteam, iar alergam, dar de deschis, nu venea nimeni să-mi deschidă. Și poate crezi că în casă dormea vreunul? Da de unde! A fost o noapte îngrozitoare. Căinii lătrau. Undeva, prin apropiere se trăgeau focuri de armă. Eu alergam prin nămeți, numai în niște izmeneuțe subțiri de vară. Un ceas întreg am bătut. Era cât p-ai să crăp. Își ascundeau avutul, coseau niște ruble Kerenski în pernă. Li se păruse că au venit de la stăpânire să le facă percheziție. Cât p-ai era să-i omor după aia.

Inginerul lua parte din tot sufletul la această întâmplare.

— Așadar, dumneata ești inginerul Șciukin? spuse Ostap.

— Eu. Numai că te rog să nu povestești nimănui. Știi, e cam neplăcut...

— O, vai de mine! *Entre nous, tête-à-tête!* Între patru ochi, cum zic francezii. Am venit la dumneata într-o mică chestiune, tovarășe Șciukin.

— Voi fi foarte bucuros să te pot servi.

— *Grand merci!* E vorba de un fleac. Soția dumitale m-a rugat să trec pe aici și să iau scaunul ăsta. Spune că are nevoie de el ca să aibă două la fel. Și că dumitale o să-ți trimită în schimb un fotoliu.

— Da cum să nu! exclamă Ernest Pavlovici. Cu cea mai mare plăcere. Dar de ce să te obosești dumneata? I-l duc eu. Chiar astăzi.

— Nu, de ce să te deranjezi! Pentru mine e o nimica toată. Stau aproape și nu mi-e greu deloc.

Inginerul începu să se agite, îl conduse pe marele maestru al combinațiilor până la ușă, dar îi fu teamă să treacă pragul, deși, prevăzător, luase de data asta cheia în buzunarul pantalonilor săi uzi leoarcă.

Fostul student Ivanopulo primi în dar încă un scaun. Ce-i drept, cretonul de pe el era cam deteriorat, dar era totuși un scaun minunat și, pe deasupra, exact la fel cu primul.

Pe Ostap nu-l îngrijora că și cu acest scaun, al patrulea la număr, avu același insucces. El cunoștea toate glumele sortii.

În planul armonios al socotelilor sale, nu exista decât un singur punct negru: scaunul dispărut la secția de mărfuri a gării Oktiabrski. Gândul la acest scaun era cel care îl frământa mai mult și-i stârnea chinuitoare semne de întrebare.

Marele maestru al combinațiilor se găsea în situația unui jucător la ruletă care mizează exclusiv pe numere în plin, vrând să câștige dintr-odată de treizeci și șase de ori miza sa. Situația era și mai proastă, căci cei doi asociați jucau la o ruletă la care unsprezece numere din douăsprezece erau zero. În afară de asta, al doisprezecelea număr dispăruse din câmpul lor vizual, aflându-se dracu' știe unde și poate că tocmai în el zăcea ascuns miraculosul câștig.

Șirul acestor gânduri amare îi fu întrerupt de venirea directorului general. Ostap îi aruncă o simplă privire și se simți cuprins de o senzație neplăcută.

— Oho! strigă directorul tehnic. Văd că faci progrese. Numai că te rog cu mine să nu glumești. De ce ai lăsat scaunul afară? Vrei să te joci cu mine?

— Tovarășe Bender, murmură mareșalul.

— Îți recomand să nu-mi pui nervii la încercare! Adu-l înapoi mai repede, înțelegi? Adu-l înapoi! Vezi doar că scaunul ăsta nou pe care șed eu acum a mărit cu mult valoarea celui adus de dumneata.

Ostap își lăsa capul într-o parte și-l privi pe sub gene.

— Nu chinui copilul, încheie el cu o voce de bas. Spune-mi odată, unde e scaunul? De ce nu l-ai adus?

Raportul confuz al lui Ippolit Matveevici fu întrerupt de strigăte, aplauze ironice și întrebări insidioase. Vorobianinov își încheie raportul în ilaritatea întregului auditoriu.

— Dar instrucțiunile mele? întrebă Ostap amenințător. De câte ori nu ți-am spus că furtul constituie un păcat? Încă atunci când ai vrut s-o jefuiești la Stargorod pe soția mea, *madame* Grițațueva, mi-am dat seama că ai o fire de mic infractor de drept comun. Cu asemenea apucături, află dumneata că în cazul cel mai bun te poți aștepta la șase luni de închisoare corecțională. Pentru un titan al gândirii și părinte al democrației ruse, n-ar fi chiar așa de mult, dar poftim rezultatele: scaunul pe care l-ai avut în mână mi-a scăpat. Mai mult decât atât, ai compromis un loc unde se putea opera cu ușurință. Ia încearcă să faci acolo o a doua vizită. Avessalom ăsta îți va frânge gâtul. Ai avut încă noroc că te-a favorizat o coincidență idioată, căci altfel ai fi stat acum în dosul gratiilor și ai fi așteptat zadarnic să-ți aduc pachete. Să-ți bagi bine în cap că eu pachete n-am să-ți aduc. La urma urmei, n-am să fac pe Hecuba cu dumneata, nu-mi ești nici tată, nici mamă, nici soră, nici amantă.

Ippolit Matveevici, conștient de nevolnicia sa, stătea cu capul plecat.

— Uite ce e, scumpule, văd că n-are niciun rost să mai lucrăm împreună. În orice caz, mi se pare absurd să lucrez cu un asociat atât de incult ca dumneata, pentru patruzeci la sută. Volens-nevolens⁽⁵¹⁾, trebuie să-ți pun condiții noi.

Ippolit Matveevici începu să răsuflă. Înainte de asta făcuse toate eforturile nici să nu respire.

— Da, bătrânul meu prieten, ești bolnav de impotență organizatorică și de anemie totală. Având în vedere această invaliditate, cota dumitale urmează a fi redusă în consecință. Să vorbim deschis, douăzeci la sută accepți?

Ippolit Matveevici refuză, clătinând foarte hotărât din cap.

— De ce nu vrei? E puțin?

— P-puțin.

— Păi, asta înseamnă treizeci de mii de rable! Dumneata cât vrei?

— Accept patruzeci de mii.

— Asta-i tâlhărie curată! spuse Ostap, imitând tonul mareșalului din timpul istoricei tocmeli din odaia portarului din Stargorod. Ce, treizeci de mii nu-ți ajung? Vrei poate și cheia de la casa unde țin banii?!

— Dumneata văd că vrei și cheia de la casa unde țin banii, murmură Ippolit Matveevici.

— Acceptă douăzeci la sută cât încă nu-i prea târziu, căci aș putea să mă răzgândesc. Profită ca sunt bine dispus.

Vorobianinov își pierduse de mult acea alură de om plin de sine cu care

pornise în căutarea briliantelor.

Gheața care apucase a se urni din loc încă din camera portarului, gheața care duruise, trosnise, spărgându-se de granitul cheiului, se fărâmițase de mult și se topise. Gheața nu mai exista. Era numai o apă mare care-l purta nepăsătoare pe valurile ei pe Ippolit Matveevici, azvârlindu-l dintr-o parte în alta, când izbindu-l de câte o bârnă, când apropiindu-l de scaune și apoi îndepărtându-l de aceleași scaune. Ippolit Matveevici era stăpânit de o teamă cumplită. Totul îl speria. Pe râu pluteau gunoaie, resturi de păcură, cotețe sparte, pești morți și o pălărie îngrozitoare a nu se știe cui. Poate că era șepcuța aceea cu cozorocul în formă de cioc de rață a părintelui Fiodor, pe care vântul o smulsese de pe capul Sfinției sale la Rostov? Cine știe?! Sfârșitul drumului nu se vedea. Iar curentul, în loc să-l împingă spre mal, îl lua cu el, și fostul mareșal al nobilimii nu avea nici putere, nici dorința să plutească împotriva curentului.

Așa că se lăsa dus de valuri în largul mării aventurilor.

CAPITOLUL XXVI

DOUĂ VIZITE

Asemenea unui prunc eliberat din scutece, care dă din piciorușe și din mânuțe fără să se oprească o clipă, strânge și-și desface pumnișorii ca de ceară, învâрте în dreapta și-n stânga căpșorul cât un măr și-și mișcă scuflita de pe creștet pe ochi și de pe ochi la spate, făcând neconținut bășici la gură, Avessalom Iznurenkov era și el în perpetuă agitație. Nu stătea un minut locului, picioarele-i grăسune îi erau tot timpul în mișcare, era cu fața-i bărbierită ba într-o parte, ba în alta, scotea din două în două minute câte un „Ah!” și gesticula cu brațele-i păroase, de parcă ar fi făcut gimnastică suedeză.

Ducea o viață foarte agitată, era peste tot locul și mereu propunea câte ceva, alerga pe străzi ca o găină speriată și vorbea repede, cu glas tare, ca și cum ar fi calculat asigurarea pentru o casă de piatră acoperită cu tablă. Trăsătura caracteristică principală a vieții și activității lui era că nu se putea organic ocupa de vreo chestiune, obiect sau idee mai mult de un minut.

Dacă o glumă fabricată de el nu plăcea oamenilor și nu le stârnea instantaneu râsul, Iznurenkov nu căuta, ca alții, să-l convingă pe redactor că gluma e bună și că cere numai puțină gândire spre a fi apreciată așa cum merită, ci propunea îndată alta nouă.

— Ce-i prost e prost, spunea el.

Când intra în magazine, Avessalom Vladimirovici aducea o asemenea tulburare, apărea și dispărea atât de vertiginos din fața vânzătorilor uluiți, cumpăra cu atâta expansivitate o cutie de ciocolată, încât casierita se aștepta să încaseze de la el cel puțin vreo treizeci de ruble. Dar, după ce țopăia nițeluş prin fața casei, trăgându-se de cravată ca și cum l-ar fi strâns cineva de gât, Iznurenkov arunca pe tejgheaua acoperită cu sticlă o hârtie mototolită de trei ruble și se evapora rapid, revărsând un torent de cuvinte amabile.

Dacă acest om ar fi izbutit să se oprească măcar două ore, s-ar fi produs evenimentele cele mai neașteptate.

Poate că atunci Iznurenkov s-ar fi așezat la birou și ar fi scris o nuvelă minunată, ori poate o cerere către Casa de Ajutor Reciproc pentru a i se acorda un împrumut nerambursabil, ori un nou paragraf la Legea cu privire la folosirea suprafeței locative, ori o carte intitulată *Arta de a te îmbrăca bine și de a te purta frumos în societate*.

Dar el nu putea să facă acest lucru. Picioarele, care îi lucrau ca mușcate

de streche, îl purtau înainte, creionul îi alerga ca o săgeată între degetele-i în continuă vibrație, iar gândurile îi săreau mereu de la una la alta.

Iznurenkov alerga prin odaie și sigiliile de pe mobilă săltau ca cerceii unei țigănci care dansează. Pe scaun ședea o fată din suburbii căreia îi plăcea să râdă.

— Ah, ah! exclamă Avessalom Vladimirovici. Divin! „Regina-nvioriază cu al ei glas și-a ei privire masa plină de mâncăruri, de carafe și potire...” Ah, ah! Înaltă clasă!... Ești regina Margot.

Regina din suburbii, care nu pricepea nimic din toate astea, râdea respectuos.

— Hai, servește ciocolată, hai, te rog!... Ah, ah!... Superb!

El îi săruta la fiecare clipă mâinile, se entuziasma de toaleta ei modestă, îi pune cotoiul în brațe și o întreba dulce:

— Așa-i că seamănă cu un papagal? O, e un leu! Un leu! Un adevărat leu! Spune dacă ai mai văzut așa blană?... Și coadă! Coadă! Ce zici de coadă? Ah-h!

Apoi zvârli cotoiul într-un colț și, ducându-și mâinile la pieptu-i durduliu, începu să salute pe cineva de la fereastră. Deodată, nu se știe ce supapă se puse în mișcare în capul lui veșnic agitat și el se porni pe glume provocatoare în legătură cu calitățile fizice și sufletești ale musafirei sale.

— Spune-mi, te rog, broșa asta e chiar de sticlă? Ah! Vai! Cum strălucește!... M-ai orbit, pe cuvânt de onoare! Dar spune-mi, e adevărat că Parisul e un oraș mare? Există acolo într-adevăr un Turn Eiffel?... Ah! Vai!... Ce mâini!... Ce nas!... Ah!

Nici nu încerca să îmbrățișeze fata. Se mulțumea cu complimentele și vorbea fără să se oprească. Și ar mai fi continuat, dacă n-ar fi fost întrerupt de apariția neașteptată a lui Ostap.

Marele maestru al combinațiilor învățea între degete un petic de hârtie. El întrebă aspru:

— Aici locuiește Iznurenkov? Dumneata ești?

Avessalom Vladimirovici se uita neliniștit la chipul ca de piatră al vizitatorului. Căuta să-i citească în ochi cu ce-a venit și pentru ce a venit: să-i încaseze amendă pentru un geam spart în tramvai în timpul unei discuții, să-i aducă citația la Tribunalul Popular pentru neplata chiriei sau să-i ceară să facă un abonament la o revistă pentru orbi.

— Nu-i frumos, tovarășe, să dai afară un curier al unei instituții de stat, îi zise sever Bender.

— Care curier? Întrebă îngrozit Iznurenkov.

— Știi dumneata care. De data asta am să ridic mobila. Te rog, cetățeană, să eliberezi scaunul, spuse aspru Ostap.

Cetățeană, căreia cu o clipă înainte i se declamaseră versuri din cei mai

lirici poeți, se sculă în picioare.

— Nu! Stai jos! strigă Iznurenkov, acoperind scaunul cu trupul său. N-are dreptul.

— Cât despre drepturi, mai bine ai tăcea, cetățene. Ar fi cazul să fii conștient. Eliberează mobila! Legea trebuie respectată!

Spunând aceste cuvinte, Ostap ridică scaunul și-l scutură în aer.

— Iau mobila! declară el pe un ton categoric.

— Nu, n-o iei!

— Cum n-o iau, făcu ironic Ostap, ieșind cu scaunul pe coridor, când o iau.

Avessalom săruta mâna reginei și, cu capul plecat în jos, fugi după severul judecător. Acesta tocmai cobora scara.

— Îți spun că n-ai dreptul. Potrivit legii, mobila mai poate să stea încă două săptămâni și n-a stat decât trei zile! Între timp, poate că o să plătesc!

Iznurenkov se învârtea în jurul lui Ostap ca o albină. Și tot așa, unul mergând înainte, iar celălalt bâzâind și ținându-se după el, ajunseră amândoi în stradă. Avessalom Vladimirovici mai alergă după scaun până la colț. Acolo văzu câteva vrăbii săltând în jurul unui morman de bălegar. Se opri, se uită la ele cu ochii luminați deodată, murmură ceva, bătu din palme și, râzând cu hohote, spuse:

— Înaltă clasă! Ah! Ah!... Ce bun subiect!

Și, absorbit de prelucrarea acestui nou subiect, Iznurenkov se întoarse vesel înapoi și alergă, topăind mereu, spre casă. Își aduse aminte de scaun numai când o găsi pe fata din suburbii stând în picioare în mijlocul odăii.

Ostap sosi cu scaunul într-o birjă.

— Învață, îi spuse el lui Ippolit Matveevici. Uite, am luat scaunul cu mâinile goale. Fără niciun ban. Ai înțeles?

Desfăcură scaunul și Ippolit Matveevici se întristă.

— Șansele cresc mereu, zise Ostap, dar bani – ioc. Spune-mi, te rog, răposatei dumitale soacre nu cumva îi plăcea să glumească?

— Cum adică?

— Poate că toată chestia cu briliantele e un bluff?

Ippolit Matveevici începu să protesteze cu atâta disperare cu mâinile, încât haina i se ridică toată în sus.

— În cazul ăsta, totu-i perfect. Să sperăm că avutul lui Ivanopulo nu va mai crește de acum încolo decât cu un singur scaun.

— Știi că ziarele de astăzi vorbesc de dumneata, tovarășe Bender, spuse mios Ippolit Matveevici.

Ostap se încruntă...

Nu-i plăcea ca presa să stârnească zarvă în jurul numelui lui.

— Ce tot îndrugi acolo? Care ziar?

Ippolit Matveevici deschise cu un gest triumfător ziarul *Stanok*.

— Iată, aici. La rubrica „Întâmplările zilei”.

Ostap se liniști oarecum, deoarece numai notele apărute sub rubricile denunțatoare ca: „Ghimpii noștri” sau „Răufăcătorii să fie dați pe mâna justiției” i-ar fi putut inspira o oarecare teamă.

Într-adevăr, la rubrica „Întâmplările zilei” se putea citi tipărit cu *nonpareil*^[52]:

„CĂLCAT DE UN CAL

Ieri, în piața Sverdlov, cetățeanul O. Bender a fost răsturnat de calul birjarului cu nr. 8974. Accidentatul s-a ales cu o ușoară spaimă.”

— Birjarul s-a ales cu o ușoară spaimă, nu eu, bombăni supărat O. Bender. Idioții! Scriu și nici ei nu știu ce scriu. Aha! Țsta e *Stanok*. Fain, ultrafain. Știi, Vorobianinov, că s-ar putea ca această notă s-o fi scris unul șezând pe scaunul nostru? Nostimă întâmplare!

Marele maestru al combinațiilor căzu pe gânduri.

Pretextul pentru a face o vizită la redacție era găsit.

După ce află de la secretar că toate odăile din dreapta și din stânga coridorului sunt ocupate de redacție, Ostap arboră o expresie candidă și începu să le cerceteze pe rând. Voia să afle în ce cameră este scaunul.

Își băgă capul pe ușa camerei Comitetului Sindical, unde avea loc o ședință a tinerilor automobiliști, dar, întrucât observă imediat că scaunul nu e acolo, trecu alături. La administrație se prefăcu că așteaptă o rezoluție pe o cerere, la secția corespondenților voluntari întrebă unde se vinde maculatura pentru care s-a dat anunțul în ziar, la secretariat se interesă de condițiile de abonament, iar în biroul foiletoniștilor întrebă unde se primesc anunțurile privitoare la pierderea actelor.

În felul acesta, ajunse în biroul redactorului-șef, care, șezând pe scaunul mult căutat, vorbea la telefon cu glas de trâmbiță.

Ostap avea nevoie de timp ca să studieze atent topografia locului.

— Tovarășe redactor-șef, am fost pur și simplu calomniat de ziarul dumneavoastră, spuse Bender.

— Cum adică calomniat? întrebă redactorul-șef.

Ostap suci și învârti îndelung ziarul până îl desfăcu. Aruncând o privire spre ușă, văzu că ea se închide cu o yală și că, dacă s-ar tăia o bucățică de geam, s-ar putea ușor băga mâna înăuntru și deschide broasca.

Redactorul-șef citi notița pe care i-o arătă Ostap.

— Și unde vezi dumneata calomnia, tovarășe?

— Cum adică? Uite asta: „Accidentatul s-a ales cu o ușoară spaimă...”

— Nu pricep.

Ostap îl privea prietenos pe redactorul-șef și în același timp și scaunul.

— Sunt eu omul care să mă sperii de un birjar?! M-ați făcut de râs în fața lumii întregi. Trebuie să dați o dezmințire.

— Uite ce e, cetățene, îi răspunse redactorul-șef. Nimeni nu te-a făcut de râs și noi nu dăm dezmințiri pentru fleacuri din astea.

— Cum vreți, dar eu n-am să las lucrurile așa, spuse Ostap părăsind biroul.

Văzuse tot ce-l interesa.

CAPITOLUL XXVII

MIRACULOSUL COȘ PENTRU PUȘCĂRIE

Filiala din Stargorod a efemerei uniuni „Spada și plugul”, împreună cu toți găliganii de la „Bistroupak”, formase o coadă lungă cât toate zilele în fața depozitului de făină al oficiului „Cerealprodukt”.

Trecătorii se opreau.

— Ce se dă aici? întrebau cetățenii.

La cozile acestea plicticoase de pe la magazine se găsește întotdeauna câte unul cu atât mai vorbăreț, cu cât se află mai în coada cozii. De data asta cel mai la coadă stătea Polesov.

— Bine-am ajuns, spunea șeful de pompieri. Curând o să ajungem cu toții la covrigi. Până și în 1919 era mai bine. Nu-i făină în oraș decât pentru patru zile.

Cetățenii își răsuceau neîncrezători mustățile, îl contraziceau pe Polesov și invocau ca argument ce scria ziarul *Stargorodskaja Pravda*. După ce-i demonstrau lui Polesov că-i clar ca lumina zilei că în oraș este făină câtă vrei și n-are niciun sens să se mai facă panică, cetățenii dădeau fuga acasă, luau toți banii pe care-i aveau și veneau să se așeze iar la coadă la făină. După ce cumpărară toată făina de la depozit, găliganii de la „Bistroupak” trecură la coloniale și făcură coadă la ceai și zahăr. În trei zile se resimți pe piața Stargorodului o mare criză de alimente și produse industriale. Reprezentanții cooperatiei și ai comerțului de stat propuseră ca până la sosirea alimentelor aflate pe drum să nu se mai dea decât câte un funt de zahăr și câte cinci funturi de făină de persoană.

Dar în ziua următoare se găsi leac și la asta.

Primul la coadă pentru zahăr stătea Alhen. În spatele său erau nevastă-sa – Saschen, Pașa Emilievici, cei patru Iakovlevici și toate cele cincisprezece bătrâne de la azil, în uniformele lor cenușii. După ce strânse de la o cooperativă din Stargorod jumătate de pud de zahăr, Alhen își mută coada la altă cooperativă, blestemându-l pe drum pe Pașa Emilievici, care apucase să mănânce tot funtul de zahăr tos pe care-l luase. Pașa își vărsa în palmă câte o grămăjoară de zahăr și o deșerta apoi fulgerător în gura lui larg deschisă. Alhen munci toată ziua. Ca să evite pierderile, îl scoase pe Pașa Emilievici de la coadă și-l folosi pentru transportul mărfurilor cumpărate, făcându-le să ajungă prin el la piața unde vin țăranii și unde Alhen revându cu sficiune prăvăliilor particulare zahărul, făina, ceaiul și marchizetul pe care pusese mâna.

Polesov stătea la coadă mai ales din principiu, căci n-avea bani și oricum nu putea să cumpere nimic. Umbla de la o coadă la alta, trăgea cu urechea la ce se vorbea, făcea reflecții ironice, își încrunta cu înțeles sprâncenele și se lansa în profeții. Consecința fu că orașul se umplu de zvonuri că a sosit din... Spada o organizație subversivă.

Guvernatorul Deadiev câștigă într-o singură zi zece mii de ruble. Cât a câștigat președintele Comitetului Bursei, Kistearski, nu știa nici măcar nevastă-sa.

Gândul că face parte dintr-o asociație secretă nu-i dădea liniște lui Kistearski. Zvonurile care circulau prin oraș îl speriară de-a binelea. După o noapte de insomnie, președintele Comitetului Bursei ajunse la concluzia că numai printr-o mărturisire sinceră ar putea scăpa cu mai puțină pușcărie.

— Ascultă, Henrieta, îi spuse el nevastă-sii. E timpul să duci manufactura la cumnatu-meu.

— Dar ce, crezi că au să vină? întrebă Henrieta Kistearskaia.

— S-ar putea să vină. Din moment ce la noi nu există libertatea comerțului, trebuie doar să mă includă și pe mine într-o bună zi.

— Și zi, atunci să-ți pregătesc rufele? Of, ce viață nenorocită! Veșnic să duc pachete la închisoare! De ce nu vrei să te faci funcționar sovietic? Uite, și cumnatu-tău e membru în sindicat și nu i s-a întâmplat nimic. Dar dumnealui are neapărat nevoie să fie nepman!

Henrieta nu știa că soarta îl înălțase pe soțul ei la rangul de președinte al Comitetului Bursei. De aceea era liniștită.

— Poate că nu mă întorc la noapte acasă, zise Kistearski, dacă vezi că n-am venit, prezintă-te mâine cu un pachet. Numai, te rog să nu-mi aduci colțunași. Ce plăcere poți să ai să mănânci colțunași reci?

— Poate iei cu tine și un primus?

— Îi și văd dându-mi voie să țin un primus în celulă!... Dă-mi coșul.

Kistearski avea un coș special pentru închisoare. Făcut la comandă. Acest coș constituia un fel de piesă universală. Complet desfăcut – alcătuia un pat; pe jumătate desfăcut – o măsuță; în afară de asta, ținea perfect de bine loc de dulap, deoarece avea rafturi, cârlige și sertare. Nevastă-sa îi puse în acest coș universal cină rece și rufe curate.

— Poți să nu mă conduci, spuse soțul, om cu experiență. Dacă o să vie Rubens după bani, să-i spui că n-am bani. La revedere! Rubens poate să aștepte.

Și Kistearski ieși cu un aer demn în stradă, ținând de mâner coșul pentru închisoare.

— Unde te duci, cetățene Kistearski? îl strigă Polesov, care stătea lângă un stâlp de telegraf și, cu strigăte, dădea ghes unui muncitor de la telecomunicații care, cu gheare de fier la picioare, se cățăra spre izolatori.

— Mă duc să fac mărturisiri, răspunse Kistearski.

— Ce fel de mărturisiri?

— În legătură cu „Spada și plugul”.

Viktor Mihailovici rămase mut. Iar Kistearski, trimițându-și în avangardă burta-i oviformă, încinsă cu un brâu lat, prevăzut cu buzunărel aplicat – pentru ceas, porni fără grabă spre Procuratura Gubernială.

Viktor Mihailovici făcu câteva gesturi dezordonate cu brațele, ca și când ar fi dat din aripi, și zbură într-un suflet la Deadiev.

— Kistearski e un agent provocator! țipă șeful de pompieri. S-a dus chiar acum să ne denunțe. Uite-l, îl mai poți încă vedea la capătul străzii.

— Cum? Și are coșul la el? întrebă îngrozit guvernatorul Stargorodului.

— Da.

Deadiev își sărută nevasta, îi strigă că dacă o să vină Rubens, să nu-i dea bani și se rezezi într-o goană nebună în stradă. Viktor Mihailovici se învârti puțin locului, gemu ca o găină care a ouat și alergă la Vladea și Nikeșa.

Între timp, cetățeanul Kistearski se apropia, mergând agale, de Procuratura Gubernială. Pe drum se întâlnește cu Rubens și stătu îndelung de vorbă cu el.

— Și ce s-aude cu banii? îl întrebă Rubens.

— Ai să-i iei de la nevastă-mea.

— Și de ce ești cu coșul în mână? îl întrebă Rubens bănuitor.

— Mă duc la baie de aburi.

— Ei bine, îți urez baie plăcută.

Apoi Kistearski trecu pe la cofetăria cooperatistă, fostă „Bombs de Varsovie”, luă o cafea și un pateu din aluat franțuzesc, după care hotărî că era timpul să se ducă să se pocăiască. Președintele Comitetului Bursei intră în holul Procuraturii Guberniale, unde nu întâlnește tipenie de om. Se apropie de ușa pe care scria „Procuror gubernial” și bătu politicos.

— Intră! îi răspunse un glas bine cunoscut lui Kistearski.

Kistearski intră și rămase înmărmurit pe loc. Burtica lui oviformă se dezumflă dintr-odată și se zbârci ca o smochină. Ceea ce văzu acolo îl lovi total în pălărie. Era un spectacol neașteptat.

Biroul la care ședea procurorul era înconjurat de membrii puternicei organizații „Spada și plugul”. Judecând după gesturile și vocile lor plângărețe, era evident că recunoșteau totul.

— Iată-l! exclamă Deadiev. El e principalul octombrist!

— În primul rând, spuse Kistearski, punând jos coșul pentru închisoare și apropiindu-se de birou, în primul rând nu sunt octombrist, în al doilea rând, am fost totdeauna un simpatizant al puterii sovietice și, în al treilea rând, principalul vinovat nu sunt eu, ci tovarășul Cearușnikov, care stă în strada...

— Krasnoarmeiskaia! strigă Deadiev.

— Nr. 3! spuseră în cor Vladea și Nikeșa.

— În curte pe stânga, adaugă Viktor Mihailovici. Pot să vă arăt unde e.

După douăzeci de minute fu adus Cearușnikov, care declară mai întâi că n-a văzut niciodată în viața lui pe vreunul dintre cei aflați în biroul procurorului. Apoi, fără nicio pauză, o denunță pe Elena Stanislavovna.

Președintele Comitetului Bursei se simți ușurat și liniștit abia în celulă, după ce-și schimbă rufele și se întinse pe coșul său minune.

În timpul crizei, *madame* Grițațueva-Bender apucase a-și face rezerve de alimente și mărfuri pentru prăvălioara ei pe cel puțin patru luni. După ce se liniști, o cuprinse din nou dorul după tânărul ei soț care se plictisea la ședințele Micului Consiliu al Comisarilor Poporului. Vizita la ghicitoare nu o consolă defel.

Elena Stanislavovna, îngrijorată de dispariția întregului areopag din Stargorod, dădea în cărți cu o neglijență revoltătoare. Cărțile vesteau: aici sfârșitul lumii, colo un spor la salariu, dincolo o întrevedere cu soțul într-o casă a statului și în prezența unui răuvoitor – popă de verde.

De altfel, ședința de ghicit se termină într-un chip ciudat. Sosiră niște agenți-popi-de-verde și o duseră pe ghicitoare într-o casă a statului, la procuror.

Rămasă singură cu papagalul, văduva, cuprinsă de panică, dădu să plece, când deodată papagalul izbi cu ciocul în colivie și, pentru prima dată în viața lui, vorbi cu glas omenesc.

— Bine am ajuns! spuse el pe un ton sardonice și, acoperindu-și capul cu o aripă, își smulse o pană de la subsuoară.

Îngrozită, *madame* Grițațueva-Bender se repezi la ușă.

În urma ei se revărsă un noian de vorbe înflăcărate, confuze. Bătrâna pasăre fusese atât de impresionată de vizita agenților care-i ridicaseră stăpâna ca s-o ducă într-o casă a statului, încât dădu drumul tuturor cuvintelor pe care le cunoștea. Locul cel mai de seamă în repertoriul ei îl ocupa Viktor Mihailovici Polesov.

— Dată fiind prezența lipsei, exclamă iritată pasărea.

Și, răsturnându-se pe bețișor cu capul în jos, îi făcu cu ochiul văduvei încremenite la ușă, de parcă i-ar fi spus: „Ei, ce zici de asta, văduvioaro?”

— Mamă! gemu Grițațueva.

— Din ce regiment ai făcut parte? întrebă papagalul cu glasul lui Bender. Crr-r-r-rac... Europa o să ne ajute.

După fuga văduvei, papagalul își îndreptă plastronul și rosti cuvintele pe care oamenii încercaseră zadarnic să i le smulgă timp de treizeci de ani:

— Coco e prost!

Văduva fugea pe stradă bocind. Acasă o aștepta un bătrânel nerăbdător.

Era Varfolomeici.

— Am venit pentru anunț, spuse Varfolomeici. Te aștept de două ore, domnișoară.

O presimțire o izbi în inimă pe Grițațueva ca o copită.

— Vai! Începu să se tânguie văduva. Mult mi-e sufletul amărât!

— După cât mi se pare, de la dumneata din casă a dispărut cetățeanul Bender? Dumneata ai dat anunțul?

Văduva se prăbuși pe sacii cu făină.

— Ce organism slab ai, spuse cu glas dulce Varfolomeici. Aș vrea mai întâi să fiu lămurit în privința recompensei...

— Vai!... Poți lua tot! se boci neconsolată văduva. Nu mă mai interesează nimic acum!

— Bine. Știu unde se află feciorul dumitale, O. Bender. Ce recompensă dai?

— Și tot, dacă vrei! repetă văduva.

— Douăzeci de ruble, spuse pe un ton sec Varfolomeici...

Văduva se ridică repede de pe saci. Era murdară de făină. Genele-i lipite clipeau întruna.

— Cât? întrebă ea.

— Cincisprezece ruble, lăsa Varfolomeici mai ieftin. Simțea că-i va fi greu să stoarcă de la nefericita femeie trei ruble.

Împingând cu picioarele sacii, văduva înainta amenințătoare spre bătrânel, invocând puterea cerească cu al cărei ajutor, de altfel, obținut un preț rezonabil.

— Ei, hai, fie cinci ruble. Dar, te rog, banii înainte. Eu așa obișnuiesc.

Varfolomeici scoase dintr-un carnețel două tăieturi de ziar pe care nu le dădu din mână, ci se apucă el însuși să le citească:

— Să le luăm pe rând. Care va să zică ai dat la gazetă anunțul ăsta: „Implor... persoanele care știu unde se află tovarășul Bender... costum verde, pantofi galbeni, vestă albastră. Dispărut de acasă fără urmă...” Așa e? Asta, care va să zică, scrie în *Stargorodskaja Pravda*. Iată acum ce scriu despre fiul dumitale ziarele din capitală. Poftim... „Călcăt de un cal...” Nu te mai omorî, *madame*, ascultă mai departe... „Călcăt de un cal...” Trăiește, trăiește! Îți spun doar că trăiește. Crezi că aș lua eu bani pentru un mort? Așadar: „Călcăt de un cal. Ieri, în piața Sverdlov, cetățeanul O. Bender a fost răsturnat de calul birjarului cu nr. 8974. Accidentatul s-a ales cu o ușoară spaimă...” Îți pun la dispoziție aceste documente, dar îmi dai banii înainte. Așa-i la mine regula.

Văduva îi dădu plângând banii. Soțul ei, scumpul ei soț, zăcea în pantofi galbeni pe îndepărtatul pământ al Moscovei și un cal de birjă, care scotea foc pe nări, izbea cu copita în pieptul lui albastru de lână.

Sufletul sensibil al lui Varfolomeici se mulțumi cu onorabila recompensă. La plecare, el îi explică văduvei că ea ar putea obține date suplimentare despre soțul ei de la redacția ziarului *Stanok*, unde desigur se știe absolut tot ce se petrece în lume.

SCRISOAREA PĂRINTELUI FIODOR SCRISĂ LA CAFENEUA „CALEA LAPTELUI” DIN ROSTOV SOȚIEI SALE DIN ORAȘUL X, CAPITALĂ DE JUDEȚ

„Scumpa mea Katia!

M-a lovit o nouă supărare, dar despre asta am să-ți scriu mai jos. Întâi, vreau să-ți spun că am primit banii la timp, și îți mulțumesc din suflet. Când am sosit la Rostov, m-am dus îndată la adresa pe care o aveam. «Novorostement» este o instituție foarte mare și nimeni nu-l cunoștea acolo pe inginerul Burns. Eram disperat, noroc că m-a învățat cineva să mă duc la serviciul Personal și m-am dus. „Da, mi-au spus cei de acolo – a fost aici în serviciu, a ocupat un post de răspundere, dar anul trecut a plecat de la noi. L-au ispitit cei din Baku și acum are slujbă la «Azneft», unde se ocupă de tehnica securității minei”.

Vezi dar, porumbița mea, că această călătorie nu-i chiar atât de scurtă cum am crezut noi. Îmi scrii că banii sunt pe isprăvite. Ce să-i faci, Katerina Aleksandrovna... Bine că nu mai e mult până la sfârșit. Înarmeză-te cu răbdare, roagă-te lui Dumnezeu și până una-alta vinde uniforma mea studențească din stofă diagonal. O să avem cheltuieli și mai mari. Fii gata la orice!

Aici, la Rostov, e o scumpete îngrozitoare. Pentru camera la hotel am plătit două ruble douăzeci și cinci de copeici. Nădăduiesc că până la Baku or să-mi ajungă banii. Dacă izbutesc, îți telegrafiez de acolo. Pe aici vremea e călduroasă și merg cu paltonul pe braț. În cameră mi-e frică să-l las ca să nu mi-l fure. Pe aici oamenii sunt cam ai dracului. Rostovul nu-mi place. Nici ca număr de locuitori, nici ca poziție geografică nu se apropie de Harkov. Dar nu-i nimic, maică, o să dea Dumnezeu și o să mergem și la Moscova împreună. Ai să vezi atunci un oraș cum sunt cele din Europa Occidentală. Apoi o să ne punem pe trai în Samaria, lângă fabricuța noastră.

Spune-mi, te rog, Vorobianinov s-a întors? Pe unde o fi umblând ticălosul? Evstigneev mai ia masa la noi? Cum arată anteriorul meu după curățat? Caută să-i asiguri pe toți care întreabă de mine că sunt la mătușica noastră care-i pe patul de moarte. Același lucru scrie-l și Gulenkăi.

Da! Era cât pe-acî să uit cu totul să-ți povestesc ce lucru îngrozitor mi s-a întîmplat astăzi.

Stăteam pe pod, admiram Donul liniștit și visam la averea care ne așteaptă. Deodată s-a stîrnit un vînt și mi-a luat șapca fratelui tău, brutarul, și mi-a azvîrlit-o în râu. Nici n-am mai văzut-o. A trebuit să fac o nouă cheltuială: să-mi cumpăr o caschetă englezească pe care am dat două ruble și cincizeci de copeici. Să nu-i scrii nimic fratelui tău, brutarul, de cele întîmplate. Fă-l să creadă că sunt la Voronej.

Cu rufăria stau cam prost. Îmi spăl singur seara lucrurile și, dacă cumva nu se usucă peste noapte, le pun dimineața umede pe mine. Dar, cu căldura de aici, e chiar plăcut.

Te sărut și te îmbrățișez.

Al tău pe vecie, Fedea.”

CAPITOLUL XXVIII

PUICUȚA ȘI COCOȘELUL DIN PACIFIC

Reporterul Persițki se pregătea intens în vederea aniversării a două sute de ani de la moartea marelui matematician Isaac Newton.

Tocmai când era în toiul lucrului, intră la el Steopa de la rubrica „Știința și viața” și, în urma lui, târându-și picioarele, o cetățeană masivă.

— Ascultă, Persițki, a venit să te caute o cetățeană, zise Steopa. Poftim înăuntru, poftim cetățeanco. Tovarășul ăsta o să-ți dea toate lămuririle.

Și, râzând, Steopa o șterse.

— Ce dorești dumneata? întrebă Persițki.

Madame Grițațueva (căci ea era) se uită la reporter cu niște ochi languroși și, fără a scoate un cuvânt, îi întinse o hârtiuță.

— Da, spuse Persițki... Călcăt de un cal... S-a ales cu o ușoară spaimă... Ei, și ce-i cu asta?

— Adresa, rosti rugător văduva. N-aș putea afla adresa?

— A cui adresă?

— A tovarășului O. Bender.

— Da' eu de unde s-o știu?

— Păi, tovarășul acela zicea că dumneata o știi.

— Nu știu nimic. Adresează-te la Evidența Populației.

— Dar poate îți amintești, tovarășe? Purta pantofi galbeni.

— Și eu port pantofi galbeni. La Moscova mai sunt încă două sute de mii de oameni care poartă pantofi galbeni. Nu cumva vrei să știu adresa fiecăruia? Mă rog, dacă vrei... o să las baltă toate treburile și am să mă ocup de asta. Vino peste șase luni și-ți dau toate adresele. Acum sunt ocupat, cetățeanco.

Dar văduva, căreia Persițki îi inspira un respect deosebit, se luă după el pe coridor și, foșnind din desuurile-i scrobite, își repeta rugămintele.

„Mare ticălos e Steopa ăsta, se gândea Persițki. Dar nu-i nimic. I-l trimit eu pe inventatorul de *perpetuum mobile* și o să văd eu atunci ce figură o să facă.”

— Dar cu ce pot să te ajut eu? întrebă enervat Persițki, oprindu-se în fața văduvei. De unde pot eu să știu adresa cetățeanului O. Bender? Ce-s eu, calul care l-a călcat? Birjarul căruia, de față cu mine, i-a tras un pumn în șale?

Văduva răspunse cu un murmur confuz, din care nu se puteau desluși decât cuvintele „tovarășe” și „vă rog foarte mult”.

La Casa Popoarelor orele de serviciu se terminaseră. Birourile și coridoarele se goleau. Numai undeva mai țacănea o mașină de scris, care termina o pagină.

— Pardon, *madame*, vezi doar că sunt ocupat!

Și, spunând aceste cuvinte, Persițki dispăru la toaletă. După ce se plimbă pe acolo vreo zece minute, ieși vesel. Grițașueva aștepta răbdătoare la colțul dintre două coridoare, mișcându-și fustele de deasupra și de dedesubt. Când Persițki se apropie, ea începu din nou să-i vorbească. Reporterul simți că-l apucă damblaua.

— Uite ce e, mătușico, zise el. Fiindcă văd că stăruie atâta, am să-ți spun unde e O. Bender al dumitale. Ia-o drept pe coridorul ăsta, cotește-o apoi la dreapta și de acolo iar drept, drept înainte. La capăt ai să dai de o ușă. Întreabă acolo de Cerepnikov. El trebuie să știe.

Și, mulțumit de ideea care îi venise în cap, Persițki dispăru atât de repede, încât văduva scrobită nu izbuti să mai obțină de la el niciun fel de altă informație.

Madame Grițașueva își îndreptă fustele și o porni pe coridor.

Coridoarele Casei Popoarelor erau atât de lungi și de înguste, încât cei care se angajau pe aceste coridoare își iuțeau pasul fără să vrea. Și, după pas, puteai să-ți dai seama cât a mers fiecare. Dacă mergea cu un pas nu prea iute, însemna că marșul abia a început. Dacă întâlneai pe câte unul alergând la trap, știai că străbătuse două-trei coridoare. Când vedeai pe un altul fugind în galop, puteai face prinsoare că se află în stadiul celui de-al cincilea coridor. Iar cetățeanul care trecuse prin opt coridoare putea să rivalizeze ușor, ca viteză, cu păsările, cu caii de curse și cu Nurmi^[53], campionul mondial la alergări.

Madame Grițașueva, după ce o coti la dreapta, se apucă să alerge. Parchetul trosnea sub greutatea ei.

Ce era? Spre dânsa venea cu pași repezi un tânăr oacheș în vestă albastră și pantofi zmeurii. Se putea citi pe chipul lui că vizita sa aici, la Casa Popoarelor, la o oră atât de târzie, era datorată unor probleme de o importanță excepțională pentru societatea anonimă al cărei director tehnic era. Dar în socotelile directorului tehnic nu era prevăzută, se vede, întâlnirea cu femeia iubită.

Când o văzu, Bender se întoarse și, fără a se mai uita în urmă, o luă înapoi de-a lungul peretelui.

— Tovarășe Bender, strigă văduva în culmea extazului. Încotro?

Marele maestru al combinațiilor trecu la pas alergător. Văduva și-l accelerează și ea pe al ei.

— Stai puțin, să-ți spun ceva, se rugă ea.

Dar Ostap nu-i mai auzea cuvintele. În urechile lui șuiera vântul. Galopa

pe al patrulea coridor, sărind peste treptele scărilor interioare de fier. Nu-i lăsa iubitei decât ecoul, care repetă îndelung tropăitul de pe scară.

— Merçi de așa surpriză! mormăia Ostap, șezând la etajul al patrulea. Și-a găsit tocmai momentul de *rendez-vous*. Cine-o fi trimis-o aici pe cuconița asta toridă? E timpul să închidem filiala noastră de la Moscova, că dacă nu, mă mai trezesc aici și cu husarul cela necooperativizat cu motor.

În timpul acesta, *madame* Grițațueva, despărțită de Ostap al ei prin trei etaje, o mie de uși și o duzină de coridoare, își șterse fața încinsă cu poala desuului și începu căutările. Mai întâi, voia să-l găsească cât mai repede pe soțul ei și să-i ceară o explicație. Pe coridoare se aprinseră niște becuri chioare. Toate becurile, toate coridoarele și toate ușile erau la fel. Pe văduvă o prinse frica. Nu mai voia acum decât să scape de aici.

Supunându-se vitezei progresive la care te sileau coridoarele, ea gonia într-un ritm din ce în ce mai accelerat. După o jumătate de oră nu mai fu în stare să se oprească. Ușile prezidiilor, secretariatelor, comitetelor sindicale, secțiilor organizatorice și ale redacțiilor se cutremurau bubuind la trecerea corpului ei de bandoală^[54]. Răsturna din mers cu *desous*-urile ei țepene scrumierele nichelate cu picior, care, căzând în urma ei, făceau un zgomot ca de cratiță. La colțurile coridoarelor se formau curenți puternici și vârtejuri. Oberlihtu-rile, deschizându-se, pocneau. Indicatoarele pictate cu var pe pereți aveau forma unor degete care parcă făceau semn bieteii drumețe să iasă afară.

În sfârșit, Grițațueva ajunsese pe platforma unei scări interioare. Acolo era întuneric, dar văduva își birui frica, coborî în fugă și trase de clanța unei uși cu geamuri! Ușa era închisă. Văduva se repezi înapoi. Dar ușa prin care trecuse cu o clipă mai înainte fusese de asemenea închisă de o mână grijulie.

*

La Moscova, oamenilor le place să închidă ușile.

Intrările principale a mii de case sunt bătute pe dinăuntru cu scânduri și, pentru ca să ajungă la locuințele lor, sute de mii de cetățeni trebuie să se strecoare prin intrările de serviciu. Anul 1918 a trecut de mult, tot de mult „atacul locuințelor” a devenit o noțiune al cărei sens nu mai e clar, a dispărut și acea pază organizată de locatari pentru a-și pune casele în siguranță, e în curs de rezolvare și problema circulației pe străzi, se construiesc uriașe centrale electrice, se fac grandioase descoperiri științifice, dar încă nu s-a găsit omul care să-și consacre viața soluționării problemei ușilor închise.

Cine, de pildă, va dezlega odată misterul cinematografelor, teatrelor și circurilor?

Trei mii de oameni trebuie să intre în zece minute la circ printr-o singură ușă, deschisă și aceea numai pe jumătate. Celelalte zece uși, special făcute pentru a permite să treacă cât mai multă lume, sunt închise. Cine știe de ce sunt închise? Poate pentru că în urmă cu vreo douăzeci de ani s-o fi furat din garajul circului un măgăruș dresat și de atunci direcția, de teamă, ține închise toate intrările și ieșirile lesnicioase. Sau poate pentru că într-una din zile, din pricina curentului, o fi răcit vreun celebru rege al aerului și ușile astăzi închise sunt numai ecoul scandalului pe care l-o fi făcut atunci ilustrul acrobat.

La teatre și cinematografe nu-i este îngăduit publicului să iasă decât în grupuri mici, chipurile pentru a se evita înghesuiala. Dar această înghesuială ar putea fi evitată ușor: deschizând pur și simplu toate ușile care există unde vrei și unde nu vrei. Dar în loc să facă lucrul ăsta, administrația folosește forța. Plasatorii se iau de mână, formează un lanț și țin astfel publicul asediat cel puțin o jumătate de oră. Iar ușile, celebrele uși, închise de pe vremea lui Pavel I, rămân închise și astăzi.

Cincisprezece mii de amatori de fotbal, entuziasmați de jocul vitejesc al selecționatei Moscovei, sunt nevoiți să-și înăbușe entuziasmul în înghesuiala care se face la ieșirea spre tramvai, printr-o singură portiță, atât de îngustă, încât un ostaș slab înarmat ar putea să stăvilească acolo patruzeci de mii de barbari.

Stadionul nu are acoperiș, dar are câteva porți. Deschisă este însă numai portița cu pricina, așa că oamenii nu pot să iasă de pe stadion decât sfărâmând porțile. Și, într-adevăr, după fiecare meci important, ele sunt făcute țandări. Totuși, din grijă de a nu rupe cu sfânta tradiție, porțile sunt de fiecare dată refăcute și din nou bine închise.

Când nu există puțința de a se instala o ușă (ceea ce se întâmplă atunci când n-ai pari, ușoare etc. de care să le anini), se folosesc surogate de uși de toate tipurile:

1. Bare
2. Bariere
3. Bănci răsturnate
4. Inscricții prohibitive
5. Frânghii.

Barele sunt foarte la modă în instituții.

Ele împiedică accesul la funcționarul de care ai nevoie.

Vizitatorul umblă de colo-colo ca un tigru de-a lungul barei, căutând să atragă asupra sa atenția prin semne, dar nu reușește întotdeauna. Și poate că vizitatorul a adus o invenție folositoare! Sau poate pur și simplu vrea să plătească impozitul pe venit. Bara însă i-a împiedicat accesul și invenția a rămas necunoscută, iar impozitul – neplătit.

Bariera se folosește și pe stradă.

Ea se instalează primăvara, pe o stradă cu circulație mare, chipurile spre a bara trotuarul ce urmează să fie reparat. Și într-o clipă strada, până mai înainte zgomotoasă, devine pustie. Trecătorii se strecoară prin alte străzi către locurile unde au treabă. Ei trebuie să facă în fiecare zi un ocol de câte un kilometru, dar speranța înaripată nu-i părăsește. Vara trece, frunzele se veștejesc și cad. Dar bariera tot acolo e. Reparația nu s-a făcut, în schimb strada e pustie.

Cu bănci răsturnate se barează intrările în scuarurile din Moscova care, din pricina neglijenței revoltătoare a constructorilor, nu sunt prevăzute cu porți solide.

Despre inscripțiile prohibitive s-ar putea scrie o carte întreagă. Dar, în momentul de față autorii n-o au încă prevăzută în planurile lor.

Aceste inscripții sunt de două feluri: directe și indirecte.

Printre cele directe, putem însuma următoarele:

INTRAREA OPRITĂ

INTRAREA PERSOANELOR STRĂINE
STRICT INTERZISĂ

ACCESUL INTERZIS

Asemenea inscripții se afișează uneori pe ușile instituțiilor deosebit de frecventate de public.

Inscripțiile indirecte sunt cele mai periculoase. Ele nu interzic intrarea, dar rar se va găsi un îndrăzneț care să se folosească de dreptul său de a pătrunde. Iată aceste inscripții rușinoase:

NIMENI NU INTRĂ NEANUNȚAT

AUDIENȚELE SUNT SUSPENDATE

INTRÂND AICI, NE TULBURI DE LA LUCRU

Acolo unde nu se pot instala bare sau bariere, unde nu se pot răsturna bănci sau afișa inscripții prohibitive – se întind frânghii. Acestea se întind după inspirație, prin locurile cele mai neașteptate. Dacă se află la înălțimea pieptului, lucrurile se rezumă la o spaimă ușoară și la un râs oarecum nervos. Dar o frânghie întinsă la înălțimea gleznei poate să-ți rupă capul.

La dracu' cu ușile! La dracu' cu cozile de la intrarea teatrelor! Lăsați-ne să intrăm fără a fi anunțați! Vă implorăm: scoateți barierele așezate de un administrator neglijent în fața unui trotuar desfundat! Afară cu băncile

răsturnate! Așezați-le la locul lor! Îndeosebi noaptea e plăcut să șezi într-un
suar. Aerul e curat și-ți vin idei deștepte!

*

Madame Grițașueva ședea pe scară în fața unei uși cu geamuri, închisă, chiar în mijlocul Casei Popoarelor și se gândea la soarta ei de văduvă, picotea din când în când și aștepta să se facă ziuă.

Prin ușa cu geamuri din coridorul luminat se proiecta asupra văduvei lumina galbenă a lămpilor electrice din plafon, în timp ce lumina cenușie a zorilor pătrundea prin ferestrele de la scară.

Era ora aceea liniștită când dimineața este încă proaspătă și neîntinată. Și tocmai la ora aceea liniștită *Grițașueva* auzi pași pe coridor. Se sculă repede în picioare și-și lipi fața de geam. La capătul coridorului apăru vesta albastră. Pantofii zmeurii erau murdari de tencuială. Scuturându-și praful de pe haină, flușturisticul fiu de supus turc se apropia de ușa cu geamuri.

— Iepurașule! strigă văduva. Ie-pu-ra-șule!

Ea respiră în geam cu o gingășie de nedescris. Geamul se aburi și se acoperi de pete de toate culorile curcubeului. Prin ceață și prin culorile curcubeului sclipeau năluci albastre și zmeurii.

Ostap nu auzea chemările drăgăstoase ale văduvei. El își scărpină spinarea și se uită îngrijorat în jur. O clipă încă și ar fi dispărut după cotitură.

Slobozind un „Tovarășe Bender!”, biata soție începu să bată darabana cu degetele în geam. Marele maestru al combinațiilor întoarse capul.

— Aha, făcu el, văzând că e despărțit de văduvă printr-o ușă închisă. Și dumneata ești aici?

— Aici, aici, repetă văduva bucuroasă.

— Ei hai, îmbrățișează-mă, amor pierdut, nu ne-am văzut de atâta vreme, o îmbie directorul tehnic.

Văduva nu mai avea astâmpăr. Sărea de cealaltă parte a ușii ca un scatiu în colivie. Desuurile, care se mai potoliseră peste noapte, începură din nou să foșnească cu zgomot. Ostap stătea cu brațele larg deschise.

— De ce nu vii, puicuțo? Cocoșelul tău din Pacific a obosit atât de tare la ședința Micului Consiliu al Comisarilor Poporului!

Dar văduva era lipsită de fantezie.

— Iepurașule, spuse ea pentru a cincea oară. Deschide-mi ușa, tovarășe Bender.

— Mai încet, îngerașule! Podoaba femeii e modestia. Ce rost au săriturile?

Văduva se frământa.

— De ce te chinui? o întreabă Ostap. Cine nu te lasă să trăiești?

— M-a părăsit și tot el întreabă!
Și văduva începu să plângă.
— Șterge-ți ochișorii, cetățeanco. Fiecare lacrimă a ta e o moleculă din cosmos.
— Și eu care te-am așteptat, te-am așteptat, am închis și prăvălia. Acum am venit să te iau acasă, tovarășe Bender...
— Spune mai bine cum te simți acum pe scară? Nu-i curent?
Văduva începu să clocotească încet ca un samovar mare, de mânăstire.
— Trădătorule! făcu ea tresărind.
Ostap mai avea încă puțin timp liber. Pocni din degete și, clătinându-se ritmic, începu să cânte încet:

*Uneori în noi găsești
Din păcatele drăcești!
Dracii sunt cu foc și pară
Noi cu foc la... inimioară.*

— Să dea Dumnezeu să crăpi! îi ură văduva după ce termină cu Țopăiala. Mi-ai furat brățara pe care o promisem în dar de la bărbatul meu. Și scaunul de ce mi l-ai luat?
— Mi se pare că treci la chestii personale? zise Ostap rece.
— M-ai furat, m-ai furat! îi dădea înainte văduva.
— Uite ce-i, puicuțo: bagă-ți bine în cap: Ostap Bender n-a furat niciodată nimic.
— Dar strecurătoarea de ceai cine a luat-o?
— A, strecurătoarea! Din fondul dumitale imobil? Și asta numești dumneata furt? În cazul acesta concepțiile noastre asupra vieții sunt diametral opuse.
— Spune că n-ai luat-o, reluă văduva.
— Prin urmare, dacă un om tânăr și sănătos a împrumutat de la o babornită din provincie un obiect de bucătărie de care ea nu mai avea nevoie, dată fiind sănătatea ei șubredă, înseamnă că e hoț? Așa trebuie să înțeleg cuvintele dumitale?
— Hoțule, hoțule!
— În cazul acesta, va trebui, doamnă, să ne despărțim. Divorțul se impune și eu consimt.
Văduva se năpusti asupra ușii. Geamurile începură să zornăie.
Ostap își dădu seama că e momentul să plece.
— N-avem când să ne mai îmbrățișăm. Adio, iubito! zise el. Ne despărțim de la distanță, ca vasele pe mare.
— Ajutor! urlă văduva.
Dar Ostap era la capătul coridorului. Se urcă pe pervazul unei ferestre,

sări cu toată greutatea pe pământul umed de la ploaia căzută în timpul nopții și se făcu nevăzut în sclipitoarele parcuri de cultura fizică.

Țipetele văduvei alarmaseră un paznic care se trezise. Acesta dădu drumul captivei, după ce mai întâi o amenință că o va amenda.

CAPITOLUL XXIX

AUTORUL „GAVRILIADEI”

Când *madame* Grițațueva părăsea lăcașul neospitalier al cancelariilor, multe alte persoane se îndreptau, dimpotrivă, spre Casa Popoarelor. Erau funcționarii și, bineînțeles, cei din categoria cea mai modestă: curierii, domnișoarele care mereu intra și ies din birouri, telefonistele care erau în tură, tinerii ajutoari de socotitori, practicanții etc. Printre ei se afla și Nikifor Leapis, un tinerel cu o coafură ca de berbec și o privire obraznică. Neștiutorii, încăpățânații, cei veniți pentru prima oară la Casa Popoarelor pătrundeau în clădire prin intrarea principală. Nikifor Leapis intra prin policlinică. El era ca acasă în acest palat și cunoștea drumurile cele mai scurte spre oazele de unde, la umbra frunzelor late ale revistelor departamentale, izvorăsc apele întăritoare ale onorariilor pentru diverse colaborări.

În primul rând, se duse la bufet. Casa nichelată își făcu în prezența lui, automat, datoria și expectoră trei tichete. Nikifor Leapis mănca la început un iaurt servit într-un pahar acoperit cu hârtie, apoi o prăjitură cu cremă, care semăna cu un rond de flori, și la urmă bău un ceai, după care începu să-și inspecteze tacticos domeniile de explorare.

Prima vizită o făcu la redacția revistei lunare a vânătorilor *Gherasim și Mumu*. Tovarășul Napernikov nu venise încă și Nikifor Leapis se duse la *Buletinul higroscopic* săptămânal, prin intermediul căruia lucrătorii din industria farmaceutică comunicau cu lumea exterioară.

— Bună dimineața, spuse Nikifor. Am scris niște versuri admirabile.

— Despre ce? întrebă șeful paginii literare. Pe ce temă? Doar știi, Trubețkoi, că revista noastră...

Și pentru a defini mai exact specificul *Buletinului higroscopic*, șeful completă restul cu o mișcare din degete.

Trubețkoi-Leapis se uită la pantalonii săi din pânză albă, se lăsa puțin pe spate și declamă cu un glas cântat:

Balada cangrenei

— Asta-i interesant, spuse persoana higroscopică. Era de mult timpul să se răspândească sub o formă populară ideea profilaxiei.

Leapis începu imediat să declame:

*Gavrilă N. s-a cangrenat,
Cangrena l-a trântit la pat...*

Și, în continuare, se arăta în același săltăreț iamb octosilabic cum Gavrilă, în ignoranța sa, nu s-a dus la timp la farmacie și a murit fiindcă nu și-a uns cu iod o rană mică.

— Faci progrese, Trubețkoi, zise aprobator redactorul, dar am dori și mai mult... Mă înțelegeți?

Și mișcă iar din degete, dar luă totuși zguduitoră baladă, făgăduind s-o plătească marți.

La revista *Zilele de lucru ale telegrafistului*, Leapis fu primit cu multă căldură.

— Ce bine că ai venit, Trubețkoi. Avem tocmai nevoie de o poezie. Dar numai viață, viață, viață. Niciun fel de lirism. Mă auzi, Trubețkoi? Ceva din viața lucrătorilor de la Poștă și Telecomunicații și, totodată, mă înțelegeți?...

— Chiar ieri am meditat la viața lucrătorilor de la Poștă și Telecomunicații. Și am scris un poem intitulat *Ultima scrisoare*. Uite, vi l-am adus...

*Gavrilă N. era poștaş
Ce slujba și-o făcea-n oraș,
Distribuind cu vigilență
Tot felul de corespondență...*

Urma după asta, pe șaptezeci și două de versuri, întreaga poveste cu Gavrilă care, la sfârșitul poeziei, deși răpus de un glonț tras de un fascist, izbutește să ducă totuși scrisoarea la destinație.

— Dar unde se petrece acțiunea? fu întrebat poetul.

Întrebarea era foarte la locul ei, întrucât în U.R.S.S. nu există fasciști, iar în străinătate nu există Gavrilă, membri ai Uniunii Sindicatului Lucrătorilor din Telecomunicații.

— Unde se petrece? repetă Leapis întrebarea. La noi, firește, iar fascistul este travestit.

— Știi ceva, Trubețkoi, scrie-ne mai bine ceva despre postul de radio.

— Dar de ce nu-l vrei pe poștaş?

— Bine, lasă-l aici. Să știi însă că ți-l luăm sub rezervă.

Întristat, Nikifor Leapis-Trubețkoi se duse din nou la *Gherasim și Mumu*. Napernikov sosise între timp și se afla la biroul său. Pe perete atârna o fotografie mărită de câteva ori a lui Turgheniev, cu pince-nez, cizme lungi de vânatoare și cu o pușcă cu două țevi pe care o ținea în cumpănire. Lângă Napernikov, în picioare, stătea concurentul lui Leapis, un poet din suburbie.

Leapis scoase alt cânt despre același Gavrilă, dar de data aceasta în chip

de vânător. Opera era intitulată *Rugăciunea unui braconier*.

*Gavrilă-un iepure-a pândit,
A tras, și-n plin a nimerit.*

— Foarte bine! exclamă cumsecadele Napernikov. În poezia asta, Trubețkoi, l-ai întrecut și pe Entih. Trebuie numai să îndrepti anumite lucruri. În primul rând, renunță complet la cuvântul „rugăciunea”.

— Și la iepure, adăugă concurentul.

— De ce la iepure? întrebă mirat Napernikov.

— Fiindcă a trecut sezonul lor.

— Auzi, Trubețkoi, taie și iepurele.

În forma lui modificată, poemul purta ca titlu *Lecție pentru braconieri*, iar iepurii erau înlocuiți cu becațe. Apoi se află că nici becațele nu se vânează vara. În forma definitivă, versurile sunau astfel:

*Gavrilă-o pasăre a pândit,
A tras, și-n plin a nimerit... etc. etc.*

După ce luă masa la cantină, Leapis se apucă din nou de lucru. Pantalonii lui albi puteau fi zăriți când ici, când colo, pe coridoarele întunecoase. Colinda redacțiile și-l plasa peste tot pe Gavrilă cel cu o mie de fețe.

La *Flautul cooperator*, Gavrilă fu predat sub titlul *Flautul lui Eol*.

*Gavrilă-n slujbă la tejghea
Stătea și flaute vindea...*

Naivii de la voluminoasa revistă *Pădurea așa cum este* cumpărară de la Leapis un mic poem intitulat *La marginea pădurii*, care începea astfel:

*Gavrilă-n codru se ducea,
Și bambuși uriași tăia.*

Ultimul Gavrilă din ziua aceea era brutar. Lui, autorul său îi găsisese plasament în redacția *Franzelarului*. Poemul avea un titlu lung și melancolic: *Pâinea, calitatea producției și femeia iubită* și era dedicat unei misterioase Hina Cilek. Începutul era, ca și la cele dinainte, epic:

*Gavrilă, lucrător brutar,
Coea o jimblă cu mult jar...*

După o luptă plină de delicatețe, dedicația fu scoasă.

Dar lucrul cel mai trist era că Leapis nu căpătă de nicăieri bani. Unii îi

promiseseră pentru marți, alții pentru joi, vineri, alții – în două săptămâni. Așa că se văzu nevoit să se împrumute în tabăra dușmană, adică acolo unde operele lui nu apăreau niciodată.

Coborî de la etajul patru la etajul întâi și intră la secretariatul ziarului *Stanok*. Spre ghinionul lui, se ciocni imediat de harnicul Persițki.

— Aha! exclamă Persițki. Lapsus!

— Ascultă, îi spuse Nikifor Leapis, cu vocea în surdină. Împrumută-mă cu trei ruble. *Gherasim și Mumu* mi-e datoare o groază de parale.

— Cincizeci de copeici, dacă vrei, pot să-ți dau. Dar stai puțin ca vin acuși.

Și Persițki se întoarse, aducând cu el vreo zece redactori de la *Stanok*.

Se încinse o discuție generală.

— Ei, cum a mers negustoria? întrebă Persițki.

— Am scris niște versuri minunate!

— Despre Gavrilă? Ceva țărănesc? Ara Gavrilă și pe ploi, la plugul lui cu patru boi?

— Ce Gavrilă? Asta-i treabă de mântuială! se apără Leapis. Am scris despre Caucaz.

— Dar ai fost vreodată în Caucaz?

— Plec acolo peste două săptămâni.

— Și nu ți-e frică, Lapsus? Știi că acolo sunt șacali!

— Ce să-ți spun, grozav mă mai sperii eu de astea! Șacalii din Caucaz nici măcar nu sunt veninoși!

Auzind acest răspuns, toți deveniră numai urechi.

— Ia spune-mi, Lapsus, cum crezi dumneata că arată șacalii? îl întrebă Persițki.

— Știu eu cum arată, lasă-mă în pace!

— Ei, spune, dacă știi!

— Sunt... cum să-ți zic!... cum ar fi șerpai.

— Da, da, ai dreptate, ca întotdeauna. După părerea dumitale, șaua de capră sălbatică se servește la masă împreună cu scările.

— N-am spus niciodată așa ceva! strigă Trubețkoi.

— N-ai spus. Ai scris. Mi-a povestit Napernikov că ai încercat să-i bagi în *Gherasim și Mumu* o poezie cu asemenea bazaconie, susținând că ar fi din viața vânătorilor. Mărturisește cinstit, Lapsus, de ce scrii despre lucruri pe care nu le-ai văzut niciodată în viața dumitale și despre care habar n-ai? De ce în poezia dumitale *Canton* ai spus despre capot că-i o rochie de bal? De ce?!

— Ești un mic-burghez, îi spuse Leapis pe un ton înfumurat.

— De ce în poezia *Cursă pentru premiul Budionnîi* jocheul dumitale strânge chinga de ham la cal și apoi se așază pe capră? Ai văzut vreodată o

chingă de ham?

— Am văzut.

— Ei, spune, cum e?

— Ia mai slăbește-mă. Ești un zărghit!

— Dar o capră ai văzut? La curse ai fost?

— Nu e obligatoriu să te duci în toate părțile, țipă Leapis. Pușkin a scris versuri despre Turcia fără să fi fost vreodată acolo.

— Sigur, ai dreptate! Erzerum se află în gubernia Tula...

Leapis nu pricepu sarcasmul ripostei, deoarece nu știa nici unde-i Erzerum, nici că Pușkin a fost de fapt acolo, așa încât continuă cu înfocare:

— Pușkin scria pe bază de documentare. A citit istoria răscoalei lui Pugaciov și apoi a vorbit despre ea. Mie mi-a povestit totul Entih despre cursele de cai.

După această magistrală apărare, Leapis se văzu, cu toată împotrivirea sa, tras de Persițki în camera vecină. Spectatorii îi urmară. Acolo atârna pe perete o tăietură mare dintr-un ziar, în chenar de doliu.

— Dumneata ai scris reportajul ăsta pentru *Puntea de comandă*?

— Eu.

— Mi se pare că asta e prima dumitale încercare în proză? Te felicit! „Valurile se rostogoleau peste dig și cădeau în jos într-un cric vertiginos...” Frumos serviciu ai făcut *Punții de comandă*! *Puntea* n-o să te uite cât va trăi, Leapis!

— Dar ce s-a întâmplat?

— S-a întâmplat că... Știi ce este un cric?

— Bineînțeles că știu, lasă-mă în pace...

— Cum îți închipui dumneata că arată un cric? Ia să văd. Descrie-l cu cuvintele dumitale.

— E așa... mă rog, ceva care cade.

— Cricul cade?! Vă rog să notați cu toții! „Cricul cade vertiginos”! Stai nițel, Lapsus, să-ți aduc banii. Nu-l lăsați să plece!

Dar nici de data aceasta Leapis nu căpătă băncuța făgăduită. În loc de cincizeci de copeici, Persițki aduse de la documentare volumul douăzeci și unu din Brockhaus lexikon rusesc, care cuprinde toate cuvintele de la Domitian până la Evreinov. Cuvântul care le trebuia (pe rusește *Domkrat* de la nemțescul *Daumkraft*) fu găsit între Dömitz, o cetate din marele ducat Mecklenburg-Schwerin, și Dommel, râu din Belgia și Olanda.

— Ascultați! „Cricul este o mașină pentru ridicarea vehiculelor etc. Și este alcătuit dintr-o vergea mobilă zimțată, legată de o roată dințată care se învârtă cu ajutorul unei manivele...” Și, mai departe: „În 1879, John Dixon a instalat obeliscul, cunoscut sub numele de Acul Cleopatrei, cu ajutorul a numai patru cricuri hidraulice și a numai patru muncitori.” Și, după părerea

dumitale, acest aparat care ridică are proprietatea de a cădea, și încă vertiginos? Care va să zică, Brockhaus și Efron au înșelat omenirea timp de cincizeci de ani? De ce scrii de mântuială în loc să înveți? Răspunde!

— Am nevoie de bani.

— Dar n-ai niciodată. Veșnic alergi să împrumuți o bănuță.

— Am cumpărat mobilă și mi-am dezechilibrat bugetul.

— Și ce mobilă ai cumpărat, mă rog? Că doar pentru maculatura pe care o dai ți se plătește exact cât merită, adică o para chioară.

— Nu mai face pe deșteptul! Auzi-l: o para chioară!... Am cumpărat un scaun la licitație...

— Te pomenești că în formă de șarpe?

— Nu. Unul de la Palat. Dar mi s-a întâmplat o dădănaie: azi-noapte, când m-am întors acasă...

— De la Hina Cilek? strigară într-un glas toți cei prezenți.

— Care Hina?... Nu mai trăiesc cu Hina de nu știu când. Mă întorceam de la o dispută literară, organizată de Maiakovski. Când am venit acasă, am găsit fereastra deschisă. Am simțit imediat că s-a întâmplat ceva.

— Vai, vai, vai! exclamă Persițki, acoperindu-și fața cu mâinile. Presimt, tovarăși, că i s-a furat lui Lapsus cea mai bună capodoperă a lui: „Gavrilă-n goana d-onorar, s-a angajat și ca portar”...

— Lăsați-mă să termin. Un act de huliganism nemaipomenit. S-au introdus în odaia mea niște ticăloși care au făcut harcea-parcea toată tapiseria scaunului. Poate are cineva să-mi împrumute cinci ruble să-l repar?

— N-ai decât să compui încă un Gavrilă și o să ai de reparații. Îți pot da chiar eu începutul. Stai nițel, stai nițel... Un moment... Iată: „Gavrilă și-a făcut de-un scaun rost și-a avut... un scaun prost”. Notează-ți repede. Așa ceva se poate vinde, cu câștig bun, la *Glasul scrinului*... Eh, Trubețkoi, Trubețkoi!... Și fiindcă veni vorba, dragă Lapsus, de ce semnezi Trubețkoi? De ce nu-ți iei un pseudonim mai impunător? De pildă, Dolgoruki! Nikifor Dolgoruki! Sau Nikifor de Valos? Sau și mai frumos: cetățeanul Nikifor Sumarokov-Elston? Dacă ai ocazia să-ți poți strecura dintr-odată trei poezii la *Gherasim și Mumu* cu trei pseudonime, te descurci admirabil. O aiureală o semnezi Sumarokov, cealaltă porcărie – Elston, iar a treia tâmpenie – Iusupov... Aoleu, aoleu, mângălici, mângălici!...

CAPITOLUL XXX

LA TEATRUL „COLUMB”

Ippolit Matveevici devenea treptat un lingău. Când se uita la Ostap, ochii lui căpătau o nuanță *bleu-gendarme*.

În odaia lui Ivanopulo era atât de cald, încât scaunele uscate ale lui Vorobianinov pârlău ca lemnele într-un cămin. Marele maestru al combinațiilor se odihnea întins pe jos, cu vesta albastră sub cap.

Ippolit Matveevici se uita pe fereastră. Pe ulicioarele strâmbe, din jurul minusculelor grădini, caracteristice Moscovei, trecea în goană un cupeu cu stemă. În lacul lui negru se oglindeau, pe rând, trecători ce salutau: un ofițer din garda călare, cu coif de aramă pe cap, niște cucoane și apoi nori albi, pufoși. Tropăind cu potcoavele pe caldarâm, caii trecură prin fața ferestrei unde se afla Ippolit Matveevici. El se întoarse dezamăgit.

Cupeul purta stema Gospodăriei Comunale din Moscova, era folosit pentru transportul gunoiului și pereții lui din scânduri nu oglindeau nimic.

Pe capră ședea un bătrân voinic, cu o barbă albă pufoasă. Dacă Ippolit Matveevici ar fi știut că vizitiul nu e nimeni altul decât contele Aleksei Bulanov, celebrul husar-schimnic, probabil că l-ar fi strigat că să stea de vorbă cu el despre frumoasele vremuri de altădată.

Contele Aleksei Bulanov era foarte îngrijorat. Dând bice cailor, el se gândea trist la birocrația care rodea secția de salubritate și din a cărei pricină contele aștepta de șase luni să i se tot dea și nu i se dădea șorțul de protecție ce i se cuvenea în baza contractului colectiv.

— Spune-mi, te rog, întrebă deodată marele maestru al combinațiilor, cum ți se zicea când erai copil?

— De ce te interesează?

— Iaca așa! Nu știu cum să-ți mai spun. Să-ți spun Vorobianinov – m-am plictisit, să-ți spun Ippolit Matveevici e parcă prea acru. Cum ți se zicea? Ipa?

— Kisa, răspunse Ippolit Matveevici, zâmbind.

— Genial! Așadar, Kisa, uită-te, te rog, ce am pe spate. Mă doare între omoplați.

Ostap își scoase cămașa de „cowboy”, trăgând-o peste cap. În fața lui Kisa Vorobianinov apărură o spinare lată de Antinous provincial, o spinare cu o linie fermecătoare, dar puțin cam murdară.

— Oho, făcu Ippolit Matveevici, e roșu acolo.

Între omoplații marelui maestru al combinațiilor se vedeau niște vânătăi

cu contururi ciudate și având, ca petele de păcură, toate culorile curcubeului.

— Pe cuvântul meu că văd un opt! exclamă Vorobianinov. Pentru prima dată mi se întâmplă să am în fața ochilor o astfel de vânătaie.

— Și altă cifra nu există? întrebă calm Ostap.

— Parcă mai văd și litera P.

— Alte întrebări nu mai am. Am înțeles tot. Blestematul ăla de toc! Vezi, Kisa, cât am de suferit de pe urma scaunelor dumitale și la ce primejdii mă expun. Aceste semne aritmetice mi-au fost făcute de un toc mare care are proprietatea de a cădea singur și prevăzut cu o peniță nr. 86. Trebuie să-ți spun că tocul acela blestemat mi-a căzut în spate tocmai în clipa când îmi cufundam mâinile în măruntaiele scaunului redactorului-șef. Pe când dumneata nu ești în stare să faci nimic. Cine mi-a stricat socotelile cu scaunul lui Iznurenkov în așa hal, încât pe urmă abia am dres-o? De licitație nici nu mai vorbesc. Tocmai atunci ți-ai găsit momentul de crailăc. La vârsta dumitale să te ții de femei e direct vătămător pentru sănătate! Păzește-ți-o! Îți vorbesc dezinteresat. De altfel, vezi și dumneata că nu-mi ești de niciun folos. Uite eu ce-am făcut: am pus mâna pe scaunul văduvioarei, am luat cele două scaune ale familiei Șciukin, scaunul lui Iznurenkov până la urmă tot eu l-am confiscat! La redacție și la Leapis cine a fost? Eu! Pe când dumneata ai venit până acum cu un singur trofeu, și acela cu ajutorul preasfințitului nostru rival – arhiepiscopul.

Toate acestea îi fură servite pe tavă directorului general de către directorul tehnic în picioarele goale, căci așa se plimba prin odaie Ostap în timp ce îi făcea morală lui Kisa, care stătea nemișcat cu un aer supus.

O problemă rămânea totuși nerezolvată, deși mai așteptau cinci scaune. Cum să se împartă cei doi asociați între scaunul dispărut în secția de mărfuri a gării Oktiabrski și care continua să constituie un punct negru pe planul luminos al activității concernului și cele patru scaune aflate în posesia teatrului „Columb” și despre care se putea spune că sunt o pradă sigură? Problema nu s-ar fi pus dacă „Columb” ar fi rămas locului, dar, credincios numelui său, teatrul pleca într-un turneu pe Volga cu vaporul „Skreabin”, amenajat special pentru tragerea la sorți a obligațiilor de stat, și astăzi prezenta ultimul spectacol al sezonului: *Căsătoria*. Asociații trebuiau deci să hotărască dacă să rămână la Moscova să caute scaunul dispărut în uriașa piață Kalancevskaja sau să plece împreună cu trupa în turneu. Ostap înclina spre această din urmă soluție.

— Ce-ar fi însă dacă ne-am împărți sarcinile? întrebă Ostap. Eu să plec cu teatrul, iar dumneata să rămâi să cauți scaunul răătăcit la gara de mărfuri.

Dar Kisa clipi cu atâta frică din genele-i albite, încât Ostap nu mai continuă.

— Din doi iepuri, spuse el, trebuie să-l alegem pe cel mai gras. Plecăm împreună. Asta implică însă cheltuieli mari. Avem nevoie de bani. Mie mi-au mai rămas șaiszeci de ruble. Dumneata cât ai? Ah, am uitat! La vârsta dumitale femeile costă foarte scump! Ascultă: mergem astăzi la teatru să vedem premiera piesei *Căsătoria*. Nu uita să-ți pui fracul. Dacă scaunele n-au fost vândute pentru acoperirea datoriilor către Asigurările Sociale și mai sunt la locul lor, plecăm mâine cu trupa. Nu uita, Vorobianinov: începe ultimul act al comediei *Comoara soacrei mele*. Se apropie *fnita la commedia*, Vorobianinov! Nu gâfâi, bătrânul meu prieten! Ochii la rampă! Ah, tinerețea mea! Ah, parfumul culiselor! Ce de amintiri! Câte intrigi! Cât talent am dovedit pe vremea mea în rolul lui Hamlet! Într-un cuvânt, sedința continuă!

Ca să facă economie, prietenii se duseră la teatru pe jos. Era încă ziua, dar felinarele începuseră a răspândi o lumină galbenă ca lămâia. Primăvara dispărea văzând cu ochii. O alunga praful din piețe și un vântuleț cald o înghesuia prin fundături, unde bătrânele o primeau fierbinte și beau cu ea – frumoasa – ceai prin curți, la niște măsuțe rotunde. Acolo primăvara își termina viața, nu mai era lăsată să vină în rândul oamenilor. Și ce mult ar fi vrut să se repeadă până la monumentul lui Pușkin, unde se și plimbau tineri cu caschete pestrițe, pantaloni în tirbușon, cravate „turbate” și pantofi „Jimmy”!

Fete date cu pudră liliachie circulau între Uniunea Asociațiilor de Consum din Moscova și cooperativa „Kommunard” (adică între fostul Filipov și fostul Eliseev). Ele înjurau cu glas tare. La această oră trecătorii încetineau pasul, dar nu numai fiindcă era înghesuială pe Tverskaia. Caii din Moscova nu erau mai breji decât cei din Stargorod: bocăneau și ei parcă dinadins cu copitele pe calupurile de lemn ale pavajului. Bicicliști treceau în goană, fără zgomot, venind de pe stadionul „Tinerii pionieri”, unde avusese loc primul mare meci între orașe. Un vânzător de înghețată își împingea căruciorul verde care huruia, uitându-se cu teamă la milițian: dar milițianul, ținut la post de semnalizatorul luminos care reglementa circulația, nu era primejdios.

Cei doi prieteni înaintau în această înghesuială, lovindu-se la fiecare pas de altă ispită. În birturile mici se prăjeau în văzul întregii străzi tot soiul de chebapuri. Aburii lor fierbinți și cu miros pătrunzător se înălțau spre azurul luminos al cerului. Din berării, restaurante și din cinematograful „Marele mut” se auzeau sunetele unor orchestre cu coarde. Lângă o stație de tramvai vorbea cu foc un difuzor.

Prietenii grăbiră pasul și în sfârșit pătrunseră în holul plin de ecouri al teatrului „Columb”.

Vorobianinov se repezi la casă și citi pancarta cu prețul biletelor.

— Dar e scump al dracului! spuse el. Trei ruble în rândul al șaisprezecelea.

— Ah, ce nu pot să-i sufăr eu pe micii burghezi și pe naivii provinciali ca dumneata, zise Ostap. Unde te-ai repezit? Nu vezi că acolo e casa?

— Păi, nu la casă se cumpără biletele? Doar fără bilet n-o să ne dea drumul înăuntru!

— Ești un caraghios, Kisa. La orice teatru care se respectă există două ghișee. La ghișeul casei se duc numai îndrăgostiții și moștenitorii bogați. Ceilalți cetățeni (și, după cum poți vedea, ei reprezintă majoritatea covârșitoare) se adresează direct la ghișeul administratorului.

Și, într-adevăr, în fața casei de bilete se aflau numai vreo cinci persoane modest îmbrăcate, probabil moștenitori bogați sau îndrăgostiți. În schimb, la ghișeul administratorului domnea animație. O coadă ca de păun – de toate culorile: tineri în vestoane de ultimă modă și pantaloni de o croială cum nici în vis nu și-o poate închipui un provincial fluturau, siguri de ei, biletele din partea unor regizori sau artiști cunoscuți, de la redacții, de la costumierul teatrului, de la comandantul Raionului de Miliție și de la alte persoane având strânse legături cu teatrul, cum ar fi: membrii Asociației Criticilor Teatrali și Cinematografici, ai societății „Lacrimile mamelor sărace”, ai Consiliului Școlar al Atelierului Experimental de Circ și de la nu se știe care „Fortenbras de pe lângă influentul Umslopogas”. Opt persoane aveau bilețele de la Esper Eklerovici⁽⁵⁵⁾.

Ostap se vârî în coadă, îi dădu la o parte cu coatele pe cei de la „Fortenbras” și strigând: „Vreau numai o informație, vedeți doar că nici nu mi-am scos galoșii”, ajunse la ghișeu și băgă capul înăuntru.

Administratorul muncea ca un hamal. Fața lui grasă era acoperită cu broboane de sudoare care străluceau ca briliantele. Telefonul îl deranja din minut în minut și suna cu perseverența unui vagon de tramvai care își croiește drum prin piața Smolenski.

— Mai repede, îi strigă el lui Ostap. Bilețelul dumitale!

— Două locuri la parter, spuse Ostap încet.

— Pentru cine?

— Pentru mine!

— Da' cine ești dumneata ca să-ți dau locuri?

— Cred totuși că mă cunoști.

— Nu-mi amintesc.

Dar necunoscutul avea atâta puritate, atâta limpezime în priviri, încât mâna administratorului îi întinse mașinal lui Ostap două locuri în rândul al unsprezecelea.

— Vin tot soiul de indivizi, zise administratorul strângând din umeri. Cine să-i știe pe toți? Poate o fi de la Comisariatul Poporului pentru

Instrucțiunea Publică? Parcă l-am văzut pe acolo. Sau unde l-oi fi văzut?

Și, eliberând ca un automat bilețele de favoare fericitelor critici teatrale și cinematografici, Iakov Menelaevici, devenit tăcut, continua să-și chinuie mintea, încercând să-și amintească unde a mai văzut acești ochi limpezi ca cristalul. După ce epuiză tot stocul de bilete de favoare și o parte din lumini se stinseră în foaier, Iakov Menelaevici își aminti: văzuse acești ochi nevinovați, întâlnise această privire plină de siguranță în închisoarea din Taganka, în 1922, când șezuse și el acolo pentru o bagatelă.

Din rândul al unsprezecelea, unde ședeau cei doi asociați, se auziră râsete. Lui Ostap îi plăcuse introducerea muzicală executată de orchestrantii teatrului pe sticle, pe irigatoare „Esmarch”, la saxofoane și la tobe din acelea mari, de regiment. Un flaut suieră și cortina se ridică, lăsând să pătrundă în sală o adiere răcoroasă.

Spre uimirea lui Vorobianinov, care era obișnuit cu interpretarea clasică a *Căsătoriei*, Podkoliosin nu se afla în scenă. Căutându-l cu privirea, Ippolit Matveevici dădu cu ochii de niște dreptunghiuri din placaj atârinate de tavan și vopsite în culorile principale ale spectrului solar. Nu se vedeau nici uși, nici ferestre acoperite cu perdele albastre de muselină. Sub dreptunghiurile acelea multicolore dansau niște cuconițe cu pălării mari, făcute din carton negru.

Gemetele sticlelor îl aduseră pe scenă pe Podkoliosin, care purta o uniformă de șambelan. După ce alungă cuconițele cu cuvinte care nu existau în piesă, Podkoliosin zbiră:

— Step-an!

Și în același timp sări într-o parte și încremeni într-o poziție foarte grea. Irigatoarele „Esmarch” zăngăniră.

— Step-a-n!! repetă Podkoliosin, făcând o nouă săritură.

Dar întrucât Stepan, care stătea alături, îmbrăcat într-o blană de panteră, nu răspundea, Podkoliosin îl întrebă pe un ton de mare tragedie:

— De ce taci ca Liga Națiunilor?

— M-oi fi speriat de Chamberlain, răspunse Stepan, scărpinându-și blana.

Se simțea că Stepan îl va împinge pe Podkoliosin în planul al doilea și va deveni personajul principal al modernizatei comedii gogoliene.

— S-a apucat croitorul să coasă haina?

O săritură. O lovitură în irigatoare. Cu o sforțare, Stepan se răsturnă cu picioarele în sus și, stând în mâini, răspunse:

— S-a apucat!

Orchestra execută un potpuriu din *Cio-Cio-San*. În tot acest timp, Stepan rămase în poziția cu capul în jos. Se făcuse stacojiu la față.

— Dar croitorul n-a întrebat pentru ce are nevoie boierul de o stofă atât

de bună? întrebă Podkoliosin.

Stepan, care între timp sărise în avanscenă, unde se afla orchestra, și-l îmbrățișa pe dirijor, răspunse:

— Nu, n-a întrebat. Ce, parcă-i deputat în parlamentul englez, ca să pună întrebări?

— N-a întrebat nici dacă boierul nu vrea să se însoare?

— Nu, a întrebat numai dacă boierul nu vrea să plătească pensie alimentară.

După asta, lumina se stinse și publicul începu să bată din picioare și bătă până când se auzi de pe scenă glasul lui Podkoliosin:

— Cetățeni! Nu vă neliniștiți! Lumina a fost stinsă dinadins, căci așa cere acțiunea. E prevăzut în indicațiile de regie.

Publicul se resemnă. Lumina nu se mai aprinse până la sfârșitul actului. Tobe le duduiau în întuneric. Un grup de militari în uniforme de portari de hotel trecură cu felinare în mână. Apoi sosi Kocikariov, pe o cămilă, pare-se, căci așa cel puțin reieșea din următorul dialog:

— Of, ce m-ai speriat! Și ai mai venit și pe o cămilă!

— A, ai observat cu tot întunericul?! Și eu care nu voiam să vezi că-mi-i-mila...

În antract, asociații citiră afișul:

CĂSĂTORIA

Teatrul – *N.V. Gogol*

Versurile – *M. Șerșelafamov*

Montajul literar – *Amiohiiski*

Acompaniamentul muzical – *H. Ivanov*

Regia artistică – *Nik. Sestrin*

Decorul – *Simbievlci-Sindievid*

Lumina – *Platon Plașciuk*

Sonorizarea – *Oalkin, Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind*

Machiajul – *Atelierul KRULT*

Perucile – *Foma Kociura*

Mobila – *Atelierele de tâmplărie „Baltazar” ale Fortenbrasului de pe lângă Umslopogas*

Instructor de acrobație – *Jorjeta Tiraspolskiah*

Presă hidraulică – *sub conducerea mașinistului Mecinikov*

Afișul a fost cules, paginat și tipărit la școala PZUKRULT.

— Îți place? întrebă sfios Ippolit Matveevici.

— Dar dumitale?

— Foarte interesant, numai că Stepan e cam ciudat. Mie nu mi-a plăcut, zise Ostap, mai ales fiindcă au mobilă de la nu știu ce ateliere ale... Vogopasului. Nu cumva ne-or fi aranjat și scaunele noastre pe un tipar nou?

Dar temerile lor nu se arată a fi îndreptățite. Chiar la începutul actului doi, cele patru scaune fură aduse pe scenă de către niște negri cu jobenuri

pe cap.

Scena peștitului stârni cel mai mult interesul sălii. În clipa când pe o sârmă întinsă peste toată sala începu să coboare Agafia Tihonovna, cutremurătoarea orchestră a lui H. Ivanov dezlănțui un asemenea tumult, încât numai de la trepidațiile aerului Agafia Tihonovna ar fi trebuit să cadă în capul spectatorilor. Dar Agafia se ținea de minune pe sârmă. Ea purta un tricou de culoarea pielii și pe cap o gambetă. Balansând o umbrelă verde pe care scria: „Îl vreau pe Podkoliosin”, pășea pe sârmă, fără să-i pese că de jos toată lumea îi vedea tălpile murdare. De pe sârmă sări de-a dreptul pe un scaun. În momentul săriturii, toți negrii, împreună cu Podkoliosin și Kocikariov, care purtau niște jupe de balet, și peșitoarea în uniformă de manipulant de tramvai făcură un salt în direcția opusă. Apoi se odihniră cu toții vreo cinci minute și, pentru ca acest lucru să nu se observe, se stinse iar lumina.

Pretendenții la mâna Agafiei Tihonovna erau foarte caraghioși, în special laicinița^[56]. În locul lui era adusă pe scenă o omletă mare într-o tigaie. Ofițerul de marină purta un catarg cu pânză.

Zadarnic țipa negustorul Starikov că-l sugrumă brevetul și impozitul progresiv pe venituri. El nu-i plăcu Agafiei Tihonovna, care se mărită cu Stepan. Amândoi se apucară să înfulece omletă, pe care le-o servi Podkoliosin, transformat în lacheu. Kocikarov cu Fiokla cântară niște cuplete despre Chamberlain și despre pensia alimentară pe care ministrul britanic o percepe de la Germania. La irigatoarele „Esmarch” se cântă *Veșnica pomenire* și apoi, răspândind iar o briză răcoroasă, se lăsă cortina.

— M-a mulțumit spectacolul, zise Ostap. Scaunele sunt întregi. Dar nu mai putem întârzia. Dacă Agafia Tihonovna va sări în fiecare zi pe ele așa, n-au să aibă viață lungă.

Tinerii în haine la modă, îmbrâncindu-se și râzând, comentau amănunțit problemele de regie și sonorizare.

— Ei, acum, spuse Ostap, dumneata, Kisocika, trebuie să te duci să faci nani. Măine dimineață avem de făcut coadă pentru bilete. Teatrul plecă la Nijni cu acceleratul de șapte seara. Așa că să cumperi două locuri pentru vagon necapitonat până la Nijni, pentru trenul care trece prin Kursk. Nu-i nicio nenorocire că n-o să avem vagon de dormit. Călătorim numai o singură noapte.

În ziua următoare, tot teatrul „Columb” se afla la bufetul gării Kursk. După ce luă măsuri ca decorurile să plece cu același tren, Simbievici-Sindievici se așeză să ia o gustare. Cu mustățile clăbucite de spumă de la bere, el îl întrebă cu năniște pe mașinist:

— Ce zici, n-o să se strice presa hidraulică pe drum?

— Mare pacoste și cu presa asta, răspunse Mecinikov, ne slujim de ea

cinci minute și o să trebuiască s-o cărăm cu noi toată vara.

— Da' parcă cu „reflectorul vremurilor” din piesa *Praful ideologic* ți-a fost mai ușor?

— Sigur că mi-a fost mai ușor. Reflectorul era, ce-i drept, mai mare, dar nu așa de fragil.

La masa vecină ședea Agafia Tihonovna, o jună cu picioarele tari și lucioase ca niște popice. În jurul ei se învârtteau maiștrii de sunet: Galkin, Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind.

— Ieri nu m-ați acompaniat în ritm, se plângea Agafia Tihonovna. Așa pot să și cad.

Maiștrii de sunet începură să ție în cor:

— Ce să facem! Au plesnit două irigatoare!

— Parcă poți să-ți mai procuri acum un irigator făcut în străinătate? strigă Galkin.

— Treci pe la magazinul de stat cu produse medicale. Ai să vezi că nu numai un irigator „Esmarch”, dar nici măcar un termometru nu poți să cumperi! îl sprijini Palkin.

— Da' ce, voi cântați și la termometre? întrebă fata îngrozită.

— Nu cântăm la termometre, răspunse Zalkind, dar din pricina irigatoarelor ăstora blestamate te îmbolnăvești, nu alta, și trebuie să-ți iei temperatura.

Nik. Sestrin, autorul spectacolului și regizorul principal, se plimba cu nevastă-sa pe peron. Podkoliosin și Kocikariov dăduseră pe gât câte trei păhărele de votcă și acum se întreceau în a-i face curte Jorjetei Tiraspolskih.

Asociații, care veniseră cu două ore înainte de plecarea trenului, făcuseră deja cinci tururi în jurul scuarului din fața gării.

Ippolit Matveevici simțea că i se învârt capul. Goana după scaune intra în stadiul hotărâtor. Umbre prelungi se întindeau pe caldarâmul încins. Praful se așeza pe fețele ude de sudoare. Trăsuri se apropiau în goană. Mirosea a benzină. Din taxiuri coborau pasageri. Spre ei se repezeau niște haidamaci de voinicia lui Ermak Timofeevici, pe piepturile cărora tinichelele ovale cu numere pe ele sclipeau ca soarele, și aceștia le luau geamantanele. Muza călătoriilor la mari distanțe puneă stăpânire pe oameni.

— Hai să mergem și noi, spuse Ostap.

Ippolit Matveevici se supuse ascultător. Și tocmai când porni, se ciocni nas în nas cu meșterul dricar Bezenciuk.

— Bezenciuk! exclamă el uimit. De unde și până unde tu aici?

Bezenciuk își scoase șapca și rămase încremenit de bucurie.

— Domnul Vorobianinov! strigă el. Avem onoarea să vă salutăm!

— Ei, cum merg treburile?

— Prost, răspunse meșterul dricar.
— De ce?
— Nu-s clienți. Nu văd un client.
— Ți-i ia „Nimfa”?
— Ce „Nimfă”! Să vrea și nu poate să mi-i ia... Nu mor oamenii. După soacra dumneavoastră, numai „Pierre și Constantin” a mai dat ortul popii.
— Ce vorbești? Chiar a murit? Adevărat?
— Da, a dat ortul popii, Ippolit Matveevici. A murit la datorie. Îl bărbierea pe spițerul nostru, Leopold, și tocmai când îl bărbierea, atunci a dat ortul popii. Oamenii ziceau că i s-au rupt măruntaiele, dar eu cred că răposatul a mirosit de la spițer tot soiul de spițerii și asta l-a doborât.
— Vai, vai, vai, murmură Ippolit Matveevici, vai, vai, vai! Și zici că tu l-ai înmormântat?
— Eu. Dar cine altul putea s-o facă? Da’ ce, „Nimfa”, arză-o-ar focul, dă ciucuri ca lumea?
— Zi, i-ai bătut.
— Bătut. Numai că pe urmă mi-au dat ei mie bătaie, bătaie de erau să mă trimită pe lumea cealaltă. Noroc că m-a scăpat miliția. Două zile am zăcut și numai alcoolul m-a lecut.
— Ți-ai făcut frecții?
— Nu, mie alcoolul pe din afară nu-mi ajută.
— Dar aici ce vânt te-aduce?
— Am adus marfă.
— Ce fel de marfă?
— Marfa mea. Un însoțitor de vagoane pe care-l cunosc mi-a înlesnit să le transport gratis cu vagonul de poștă. Un serviciu prietenesc.
Abia acum băgă de seamă Ippolit Matveevici că la câțiva pași de Bezenciuk se afla o stivă de coșciuge. Unele erau cu ciucuri, altele fără. Pe unul dintre ele Ippolit Matveevici îl recunoscuse repede. Era coșciugul mare, prăfuit, de stejar, din vitrina lui Bezenciuk.
— Opt bucăți, zise Bezenciuk încântat de sine, unul și unul. Prima-ntăia. Să te-ndrăgostești de ele.
— Dar cine are nevoie de marfa ta aici, unde sunt meșteri destui?
— Dar *griba*?
— Care *gribă*?
— Boleșniță! Mi-a spus Prusis că bântuie aici *griba* și că nu mai sunt coșciuge în care să se îngroape oamenii. Tot ce-a fost s-a vândut. Așa că am venit cu marfă, e prilej să-mi îndrept afacerile.
Ostap, care ascultase curios toată convorbirea, interveni:
— Ascultă, nene. Nu aici, ci la Paris bântuie gripa.
— La Paris?

— Ei, da. Du-te la Paris. Acolo ai să scoți parale, nu glumă. E adevărat că se poate să întâmpini unele greutăți cu viza, dar nu-ți pierde curajul. Dacă Briand te ia sub aripile lui ocrotitoare, ai s-o duci ca-n rai. Te mai faci și prim-dricar pe lângă municipiul din Paris. Dar aici ajung și dricarii care sunt.

Bezenciuk se uită buimac în jur. Într-adevăr, în ciuda asigurărilor ce-i fuseseră date de Prusis, nu vedea în piață zăcând cadavre, iar oamenii se țineau destul de bine pe picioare, ba unii chiar râdeau.

Trenul plecase de mult, ducând departe de Moscova atât pe cei doi asociați, cât și teatrul „Columb” și restul pasagerilor, dar Bezenciuk încă mai stătea lângă coșciugele lui, năuc și descumpănit. În întunericul ce se lăsase, ochii lui ardeau ca lumina galbenă și tristă a două feștile funerare.

Partea a treia

COMOARA DOAMNEI PETUHOVA

CAPITOLUL XXXI

O NOAPTE FEERICĂ PE VOLGA

În stânga debarcaderelor pentru pasageri ale Societății Fluviale de Stat pentru Navigația pe Volga, sub inscripția: „Acostează la babale, ferește gardul, nu atinge peretele”, stăteau marele maestru al combinațiilor și prietenul și colaboratorul său cel mai apropiat, Kisa Vorobianinov.

Deasupra cheiurilor fluturau steaguri. Din coșurile vapoarelor țâșneau niște trâmbțe de fum, răsucite ca o conopidă. Se încărca vaporul „Anton Rubinstein”, acostat la cheiul nr. 2. Hamalii înfingeau cârligele de fier în baloturile de bumbac, în timp ce pe chei așteptau rânduite într-un careu: oale de tuci, piei pe jumătate tăbăcite, bobine de sârmă, lăzi cu geamuri, sfoară pentru legatul snopilor, pietre de moară, schelete de mașini agricole vopsite în două culori, furci de lemn, coșuri îmbrăcate în pânză cu cireșe timpurii, butoaie cu scrumbii.

„Skriabin” nu se zărea nicăieri. Lucrul acesta îl neliniștea foarte mult pe Ippolit Matveevici.

— Ce te frământă? întrebă Ostap. Închipuie-ți că ar fi aici. Ai putea să-mi spui cum te-ai imbarca pe el? Chiar presupunând că am avea bani să ne cumpărăm bilete, tot n-am face nicio brânză. Vaporul ăsta nu ia pasageri.

Ostap apucase încă din tren să stea de vorbă cu mașinistul Mecinikov, responsabilul cu presa hidraulică, și aflase de la el tot ce avea nevoie. Vaporul „Skriabin”, închiriat de Comisariatul Poporului pentru Finanțe, urma să facă o cursă de la Nijni până la Stalingrad, să se oprească pe parcurs în fiecare port și la fiecare oprire să se facă tragerea la sorti a obligațiilor. În acest scop plecase din Moscova o armată întreagă: Comisia de Tragere, administrația, o fanfară, un operator de cinema, corespondenți ai ziarelor centrale și teatrul „Columb”. Teatrul trebuia să prezinte pe drum piese prin care să se popularizeze ideea împrumutului de stat. Până la Stalingrad toate cheltuielile teatrului urmau să fie suportate de Comisia de Trageri, iar apoi teatrul avea de gând să întreprindă pe cheltuială și risc propriu un mare turneu în Caucaz și Crimeea cu piesa *Căsătoria*.

„Skriabin” întârzia să intre în port. Era încă în docuri, unde se făceau ultimele pregătiri, și se promisese că va veni pe seară. De aceea, tot personalul sosit din Moscova își făcu o tabără pe chei, în așteptarea imbarcării.

Câteva ființe gingașe, cu valijoare și port-pleduri, ședeau pe bobinele de sârmă, păzindu-și „Underwood”^[57]-urile și uitându-se cu teamă la hamali.

Pe una dintre pietrele de moară se instalează un cetățean cu o bărbuță ce bătea în violet. El ținea pe genunchi un teanc de plăcuțe emailate. Pe cea de deasupra orice curios ar fi putut să citească:

SECȚIA DECONTĂRI

Birouri cu postament și alte mese mai modeste erau așezate unele peste altele. O santinelă se plimba în jurul unei case de bani sigilate. Persișki, trimisul ziarului *Stanok*, se uita spre teritoriul ocupat de târg cu un binoclu „Zeiss”, care mărea de opt ori. Înaintând împotriva curentului, se ivi deodată îndelung așteptatul „Skriabin”. Vasul avea aninate de bordurile sale niște pancarte de placaj pe care erau desenate în toate culorile titlurile de împrumut în mărime colosală. Vaporul șuieră, imitând urletele mamutului sau poate ale vreunui alt animal care ținea loc în era preistorică sirenei de vapor.

Bivuacul financiaro-teatral se însuflețește. Pe scările ce coborau dinspre oraș în port alergau funcționari de la Comisia de Tragere. Grăsunul Platon Plașciuk se rostogolea ca un butoi într-un nor de praf, spre vapor. Galkin, Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind ieșiră repede din birtul „Pluta”. Hamalii începură să care casa de bani. Jorjeta Tiraspolskih, instructoarea de acrobație, urcă în pas de gimnastică pasarela. Profund îngrijorat de soarta decorurilor sale, Simbievici-Sindievici își ridică brațele când spre înălțimile cetății, când spre căpitanul care se afla pe puntea de comandă. Operatorul de cinema își purta aparatul pe sus, ținându-l deasupra capetelor mulțimii, și vocifera, cerând chiar din mers să i se rezerve o cabină de patru locuri pentru laborator.

În înghesuiala generală, Ippolit Matveevici se furișă până la scaune și, pierzându-și controlul asupra sa, dădu să tragă unul deoparte.

— Lasă scaunul! zbiră Bender. Ce, ai înnebunit? O să luăm un scaun și o să le pierdem pe celelalte pentru totdeauna. Gândește-te mai bine cum să facem ca să ne vedem și noi sus pe vapor.

Pe chei trecură muzicanții încinși cu trompetele lor de aramă, uitându-se cu dezgust la saxofoanele, flexotoanele, sticlele de bere și irigatoarele „Esmarch”, cu care era înarmată echipa de sonorizare a teatrului.

Roțile pentru tragere fură aduse pe o platformă „Ford”. Era o mașină complicată, alcătuită din cinci cilindri turnanți. Piese de aramă și de sticlă străluceau de-ți luau ochii. Instalarea lor pe puntea de jos luă o grămadă de timp. Tropăitul și certurile durară până seara târziu. În sala de tragere se construia o estradă, se prindeau pe pereți afișe și lozinci, se așezau bănci de lemn pentru asistență și se făcea legătura între instalația electrică și roțile de tragere. Birourile fură instalate la pupa și din cabina dactilografelor

răsunau răsete care alternau cu țacănitul mașinilor de scris. Omul cel galben la față și cu țacălie violetă circula pe tot vaporul și atârna de ușile respective tăblițele sale emailate cu inscripțiile:

SECȚIA DECONTĂRI

SERVICIUL PERSONAL

SECRETARIATUL GENERAL

BIROUL DACTILOGRAFIE

Pe lângă tăblițele mari, omul cu țacălie mai atârna și tăblițe mici cu:

INTRAREA FĂRĂ INTERES DE SERVICIU INTERZISĂ

NU SE ACORDĂ AUDIENȚE

INTRAREA OPRITĂ PERSOANELOR STRĂINE

ORICE INFORMAȚII LA REGISTRATURĂ

În salonul de la clasa I fu amenajată o expoziție de bancnote și obligații. Acest lucru îi indignă nespus de mult pe Galkin, Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind.

— Unde o să luăm masa? se întrebau ei neliniștiți. Și dacă plouă?

— Of, spuse Nik. Sestrin adjunctului său. Nu mai pot! Ce zici, Serioja, n-am putea renunța la echipa de sonorizare?

— Vai, cum se poate, Nikolai Konstantinovici? Artiștii s-au obișnuit cu ritmul.

În momentul acela se iscă un nou scandal. Cei cinci prinseseră de veste că regizorul spectacolului dusesse toate cele patru scaune în cabina sa.

— Sigur, sigur, spuneau ironic cei cinci. Noi o să trebuiască să facem repetiție stând pe pături, iar pe cele patru scaune or să șadă Nikolai Konstantinovici și soția sa Gusta, care n-are nici în clin, nici în mână cu colectivul nostru. Poate că și noi am fi vrut să ne luăm nevestele în voiaj!

De pe mal, marele maestru al combinațiilor se uita furios la vapor.

Deodată, alte țipete ajunseră la urechile asociaților.

— De ce nu mi-ai spus-o dinainte?! striga un membru al comisiei.

— De unde puteam să știu că o să se îmbolnăvească?

— Asta e o porcărie! Du-te la Uniunea Artiștilor Plastici și cere să ne trimită de urgență un pictor.

— Unde să mă duc? Păi, acum e șase. De mult nu mai e nimeni la Uniune. De altfel, și vaporul pleacă peste o jumătate de oră.

— Atunci ai să desenezi singur. Ți-ai luat răspunderea pentru pavoazarea vaporului, treaba dumitale, n-ai decât să te descurci cum știi.

Ostap se și avântase spre pasarelă și alerga în sus, croindu-și drum cu coatele printre hamali, diferite dudui și curioși. La intrare fu oprit:

— Permisul dumitale!

— Tovarășe, urlă Bender. Dumneata, dumneata! Țăla plinuțul! Țăla care are nevoie de un pictor!

După cinci minute, marele maestru al combinațiilor ședea în cabina albă a plinuțului administrator al Comisiei plutitoare de Tragere și discuta cu el despre condițiile de lucru.

— Prin urmare, tovarășe, spunea plinuțul, îți cerem următoarele: executarea afișelor artistice și a inscripțiilor, precum și terminarea panoului. Pictorul nostru a început să-l lucreze, dar s-a îmbolnăvit. L-am lăsat aici, în spital. Firește că-ți mai revine și supravegherea generală a sectorului artistic. Ți poți asuma răspunderea pentru toate astea? Te previn că e mult de lucru.

— Da, îmi pot lua această sarcină. Am mai lucrat în domeniul ăsta.

— Și poți pleca chiar imediat, acum, cu noi?

— Aceasta va fi cam greu, dar voi căuta din răputeri.

Administratorul simți cum de pe umerii lui cade o povară cât un munte mare și greu. Și, ușurat, fericit ca un copil, grăsunul se uita galeș la noul pictor.

— Dar care sunt condițiile? întrebă Ostap cu insolență. Aveți în vedere că eu nu sunt întreprindere de pompe funebre.

— Plata – în acord. După tarifele Uniunii Artiștilor Plastici.

Făcând o deosebită efortare, Ostap izbuti să se încrunte.

— Dar în afară de asta, mai primiți masă gratuită, se grăbi să adauge plinuțul, și cabină separată.

— Ei bine, spuse Ostap, oftând. Mă învoiesc. Dar mai am cu mine un băiat, un asistent.

— În privința băiatului, nu știu cum o să facem. Pentru băiat nu sunt prevăzute credite. Dacă vrei însă să-l ții pe socoteala dumitale, mă rog. Poate să stea cu dumneata în cabină.

— Bine, las să fie și așa. Băiețandru ăsta al meu e călit. S-a deprins cu viața spartană.

Ostap capătă un permis pentru el și pentru băiețandru spartan, își băgă cheia de la cabină în buzunar și ieși pe puntea încinsă de dogoarea soarelui. Simțea o plăcere nespusă să se joace cu cheia. I se întâmpla pentru prima dată în viața lui furtunoasă să aibă o cheie și o locuință. Îi lipseau numai banii. Dar și ei se aflau aici, alături, în scaune. Marele maestru al combinațiilor se plimba cu mâinile în buzunare de-a lungul bordului, prefăcându-se că nu-l vede pe Vorobianinov, care rămăsese pe mal.

La început, Ippolit Matveevici îi făcu semne mute, dar apoi îndrăzni chiar să chițcăie cu un glas pițigăiat. Dar Bender parcă era surd. Întors cu spatele la președintele societății anonime, el urmărea cu atenție cum e coborâtă în cală presa hidraulică.

Se făceau ultimele pregătiri de plecare. Agafia Tihonovna, căreia i se spunea și Mura, făcea mereu naveta între cabină și pupa, se uita în apă și-și împărtășea cu glas tare entuziasmul unui neîntrecut cântăreț la balalaică, producând prin aceste efuziuni tulburare în rândurile onorabililor funcționari ai întreprinderii financiare.

Sirena vaporului șuiera pentru a doua oară. Zgomotul ei asurzitor făcu norii să se depărteze. Soarele se sperie și, roșu la față, se vâri în pământ. În orașul așezat pe coline, se aprinseră becurile și felinarele. Dinspre piața aflată în râpa Poceaievski veneau glasurile răgușite ale patefoanelor, care se luau la întrecere în fața ultimilor cumpărători. Asurzit și abandonat, Ippolit Matveevici striga ceva, dar nu se putea desluși ce anume. Scrâșnetul macaralei acoperea toate celelalte sunete.

Lui Ostap Bender îi plăceau loviturile de teatru. El îl descoperi pe Ippolit Matveevici numai cu o clipă înaintea ultimului șuierat al sirenei, când văduvitul de soacră era deja sigur că fusese lăsat în voia sorții.

— Ce stai ca un pretendent la pețit? îi strigă Ostap. Credeam că ești de mult pe vapor. Acuși se ridica pasarella! Hai, vino fuga! Lăsați-l să treacă pe cetățeanul ăsta! Iată permisul!

Aproape plângând, Ippolit Matveevici urcă în toată viteza pe vapor.

— Ăsta e băiatul dumitale? întrebă administratorul bănuitor.

— Ăsta-i, spuse Ostap, ce, nu-ți place? Sau poate nu-i băiat? Cine o susține că e fetiță să arunce primul cu piatra în mine.

Plinuțul se îndepărtă încruntat.

— Uite ce e, Kisa, zise Ostap, o să trebuiască chiar de dimineață să ne apucăm de lucru. Sper că vei fi în stare să dizolvi culorile. Și ca să știi: eu sunt pictor, absolvent al VHUTEMAS^[58]-ului, iar dumneata ești ajutorul meu. Dacă nu crezi așa ceva, atunci mai bine fugi repede înapoi pe mal.

De sub pupa țâșni o spumă neagră-verzuie. Vaporul se zgâlțâi, talerele de aramă pocniră, flautele, cornetele și tromboanele intonară un marș minunat și orașul, rotindu-se și legănându-se, se mută pe malul stâng. Continuând să trepideze, vaporul luă direcția curentului și o porni repede în întuneric. În spate, stelele, becurile și semnalele multicolore din port se clătinau. După un minut, vaporul se afla atât de departe, încât luminile orașului începură să pară o pulbere imobilă de focuri de artificii. Răpăitul „Underwood”-urilor se mai auzea, dar cuvântul predominant îl aveau natura și Volga. O toropeală plăcută îi cuprinse pe toți pasagerii de pe „Skriabin”. Membrii Comisiei de Tragere sorbeau melancolic din paharele cu ceai. La prima

ședință a Comitetului Sindical care avea loc la provă, domnea o atmosferă cordială. Vântul calduț de seară sufla cu o adiere atât de plăcută, apa plescăia atât de lin lângă borduri și priveliștile întunecate se perindau atât de repede de o parte și de alta a vaporului, încât președintele Comitetului Sindical, un om cât se poate de așezat, care deschisese gura ca să rostească un discurs despre condițiile de muncă într-o ambianță neobișnuită, începu, pe neașteptate pentru toată lumea și chiar pentru el însuși, să cânte:

*Un vapor plutea pe Volga,
Maica-Volga, Volga mea...*

Iar ceilalți participanți la ședință, la fel de gravi, intonară vuind refrenul:

Li-li-acul înflo-re-ște.

Până la urmă, rezoluția asupra raportului președintelui Comitetului Sindical nu mai fu întocmită. Răsunară acordurile unui pian. H. Ivanov, responsabilul cu acompaniamentul muzical, storcea din instrument notele cele mai lirice.

Neîntrecutul cântăreț la balalaică o urmărea pas cu pas pe Murocika și, negăsind cuvinte proprii pentru a-și exprima dragostea, murmură cuvintele unei romane:

*Rămâi, rămâi, o, nu pleca, căci nu mă pot, vai,
Sătura de pătimașă-ți sărutare și caldă ta îmbrățișare.
O, stai, iubito, nu pleca, căci încă noaptea e-n vâlcea,
Iar pe seninul cer întins nici stelele încă nu s-au stins...*

Sprijinit de parapet, Simbievici-Sindievici contempla bolta înstelată. În comparație cu ea, decorurile din *Căsătoria* i se păreau o porcărie fără seamăn. Se uita cu dezgust la mâinile sale care puseseră atâta râvnă în executarea decorurilor pentru această vestită comedie clasică.

În momentul celei mai mari desfătări, Galkin, Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind făcură să răsunе brusc ustensilele lor de farmacie și berărie. Repetau. Mirajul se risipi dintr-odată. Agafia Tihonovna căscă și, nemaidând nicio atenție virtuozului îndrăgostit, se duse la culcare.

În sufletele membrilor Comitetului Sindical se trezi din nou contractul colectiv și ei se apucară să întocmească rezoluția. Simbievici-Sindievici ajunse, după o matură chibzuință, la concluzia că decorurile pentru *Căsătoria* nu sunt chiar atât de proaste. O voce enervată o chemă din întuneric pe Jorjeta Tiraspolkih la o consfătuire, la regizor. În satele de pe mal lătrau câinii. Se făcu frig.

Ostap, culcat pe canapeaua de piele din cabina lui de clasa I, se uita gânditor la un colac de salvare învelit în pânză verde și îl interoga pe Ippolit Matveevici:

— Știi să desenezi? Nu? Foarte regretabil. Din păcate, nici eu nu știu.

Se mai gândi puțin și urmă:

— Dar litere știi să faci? Nici asta nu știi? Atunci e prost de tot! Suntem doar pictori! Vreo două zile o să-i putem noi duce de nas, dar după aceea o să ne facă vânt, așa că în aceste două zile trebuie să apucăm să facem tot ce avem de făcut. Situația s-a complicat întrucâtva. Am aflat că scaunele se află în cabina regizorului. Dar, la urma urmei, asta nu-i prea grav. Important este că suntem pe vapor și, până când ne zboară, trebuie să cercetăm toate scaunele. Astăzi e prea târziu. Regizorul s-a culcat.

CAPITOLUL XXXII

PERECHEA SUSPECTĂ

Oamenii mai dormeau încă, dar fluviul trăia la fel de intens ca ziua. Treceau plute: câmpii imense de bârne cu izbe pe ele. Un remorcher mic și furios, pe ale cărui zbaturi scria în semicerc numele lui („Stăpânul furtunilor”), trăgea cu greu după el trei șleपुरi încărcate cu petrol, legate unul de altul. Venind din josul fluviului, trecu vasul rapid de poștă „Letonia roșie”. „Skriabin” o luă înaintea unei caravane de drage și, măsurând adâncimea apei cu un par dungat, se apucă să descrie un arc, cotind împotriva curentului.

Oamenii de pe vapor începură să se trezească. Pe cheiul Barmino sosi în zbor o greutate, prinsă de o frânghie. Cu ea, cei de pe mal traseră capătul gros al parâmei de acostare. Elicele începură să se învârtască în direcția inversă. Jumătate din fluviu se acoperi de o spumă mișcătoare. „Skriabin”-ul începu să tremure din pricina loviturilor puternice ale elicei și se lipi cu tot bordul de chei. Era încă devreme și de aceea se hotărî ca tragerea să înceapă la orele zece.

Pe „Skriabin”, serviciul începea ca și pe uscat – fix la ora nouă. Și deși mulți schimbaseră locul și mediul, nimeni nu-și schimba năravul. Cel care avea pe uscat obiceiul să întârzie la serviciu întârzia și aici, cu toate că aici dormea chiar la instituție. Personalul de campanie al Comisariatului Poporului pentru Finanțe se obișnuie destul de repede cu rânduiala de pe vas. Curierii măturau cabinele cu aceeași nepăsare cu care măturau și la Moscova birourile. Îngrijitoarele duceau ceaiul și alergau cu diferite hârtii de la registratură la serviciul personal, fără să se mire câtuși de puțin că acesta se afla la pupă, iar registratura la provă. Din cabina decontărilor se auzea sunetul ca de castaniete al abacului și scrâșnetul mașinii de calculat. În fața punții de comandă i se trăgea cuiva un perdaf.

Frigându-și tălpile goale de puntea de sus, marele maestru al combinațiilor se învârtea în jurul unei fâșii lungi și înguste de pânză roșie, pictând pe ea o lozincă și verificând mereu textul de pe o hârtiuță:

„Cu toții la tragere! Fiecare om al muncii trebuie să aibă în buzunar o obligație a împrumutului de stat.”

Marele maestru al combinațiilor lucra cu multă râvnă, dar lipsa de aplicații în acest domeniu îi jucă renghiul. Inscripția ieși strâmbă și bucata

de pânză părea iremediabil stricată. Dar, cu ajutorul băiatului Kisa, Ostap întoarse fâșia pe dos și se apucă din nou de pictat. Devenise acum mai prudent. Înainte de a desena literele, făcu cu o sforică frecată cu cretă două linii paralele și, înjurându-l printre dinți pe nevinovatul Vorobianinov, începu să scrie cuvintele.

Ippolit Matveevici își îndeplinea conștiincios obligațiile de ucenic. Alerga jos după apă caldă, topea cleiul, turna, strănutând, în gălețică culorile și se uita supus în ochii exigentului pictor. După ce lozinca fu gata și se uscă, asociații o duseră jos și o fixară de bord.

Plinuțul care-l angajase pe Ostap coborî pe mal și examinează de acolo roadele muncii noului pictor. Literele lozincii erau de grosimi diferite și cam aplecate pe o rână. Dar cum nu exista altă soluție, fu nevoit să se mulțumească și cu atât.

Fanfara coborî pe mal și începu să cânte marșuri pline de avânt. De îndată ce se auzi muzica, sosiră în goană la fața locului toți copiii din Barmino, iar apoi se adunară din livezile de meri și țăranii cu muierile lor. Fanfara cântă până când membrii Comisiei de Tragere coborâră pe mal. Începu mitingul. De pe treptele ceainăriei lui Korobkov răsunară primele cuvinte ale raportului cu privire la situația internațională.

Membrii trupei teatrului „Columb” urmăreau adunarea de pe vapor, de unde se vedeau basmalele albe ale muierilor care stăteau sperioase ceva mai departe de ceainărie, și mulțimea nemișcată a țăranilor care-l asculta pe orator. Acesta vorbea din când în când și cu mâinile. Apoi începu iar să cânte muzica. Fără a se opri din cântat, fanfara se întoarse și urcă pe pasarelă. Mulțimea năvăli după ea.

Aparatul de tragere scotea metodic combinații de cifre. Roțile se învârtteau, se anunțau numerele, locuitorii din Barmino priveau și ascultau.

Ostap intra pentru o clipă, se încredință că toți locatarii vaporului se află în sala de tragere și fugi din nou pe punte.

— Vorobianinov, șopti el, am pentru dumneata o treabă urgentă de domeniul artistic. Stai la intrarea de pe coridorul de la clasa I și nu te mișca de acolo. Dacă se apropie cineva, cântă cât poți de tare.

Bătrânul rămase buimăcit.

— Și ce să cânt?

— În orice caz, nu *Doamne, aibi sub paza ta pe țar!* Ceva pasionant: *Mărul*, sau *La donna e mobile*. Dar te previn: dacă nu-ți începi aria la timp, e jale!... Să nu crezi că ești la Teatrul Experimental. Auzi, praf te fac!

Lipăind cu tălpile goale pe dușumea, marele maestru al combinațiilor pătrunse în coridorul căptușit cu panouri din lemn de vișin. O clipă silueta lui putu fi zărită în oglinda mare de la capătul coridorului, stând în fața unei uși și citind o tăbliță pe care scria:

Apoi oglinda rămase goală, dar după puțin timp apăru din nou în ea marele maestru al combinațiilor, de data aceasta ținând în mână un scaun cu picioare crăcănate. El străbătu în fugă coridorul, ieși pe punte și, după ce schimbă o scurtă privire cu Ippolit Matveevici, duse scaunul sus, spre cabina timonierului. În cabina de sticlă a acestuia nu era nimeni. Ostap duse scaunul la pupa și spuse pe un ton sentențios:

— Scaunul va rămâne aici până la noapte. Am chibzuit bine. Aici nu vine aproape nimeni în afară de noi. Hai să-l acoperim cu afișe, iar când o să se întunece, o să-i examinăm în liniște conținutul.

După un minut, scaunul, acoperit cu foi de placaj și pânza roșie, nu se mai vedea.

Pe Ippolit Matveevici îl cuprinse din nou febra aurului.

— Și de ce să nu-l ducem în cabina noastră? Întrebă el nerăbdător. L-am desface chiar acum. Iar dacă am găsi briliantele, am coborî îndată pe mal...

— Și dacă nu le-am găsi? Atunci ce facem? Unde băgam scaunul? Sau poate vrei să-l ducem înapoi cetățeanului Sestrin și să-i spunem politicos: „Vă rugăm să ne iertați, uite, v-am furat scăunașul; din păcate, n-am găsit nimic în el, așa că fiți bun și primiți-l înapoi în starea aceasta oarecum deteriorată!” Așa vrei să procedezi dumneata?

Marele maestru al combinațiilor avea dreptate, ca întotdeauna. Ippolit Matveevici se rușină și-și reveni abia în clipa când pe punte răsunară sunetele unei uverturi executate la irigatoarele „Esmarch” și la bateriile sticlelor de bere.

Operațiunile de tragere din ziua aceea se terminară și spectatorii se instalară pe malul povârnit, de unde, contrar tuturor așteptărilor, aplaudau zgomotos ansamblul negro-farmaceutic. Galkin, Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind se uitau mândri în jur, parcă spunând: „Vedeți! Și voi pretindeți că masele largi n-au să înțeleagă. Arta ajunge totdeauna la sufletele oamenilor!”

După aceea, trupa teatrului jucă pe o scenă improvizată un vodevil ușor, cu cântece și dansuri, în care se arăta cum Vavila a câștigat cincizeci de mii de ruble și ce-a făcut cu banii. Artiștii, care lepădaseră cătușele constructivismului lui Nik. Sestrin, jucau vioi, dansau cu foc și cântau cu voci drăguțe. Malul era pe deplin satisfăcut.

Numărul următor din program era al neîntrecutului cântăreț la balalaică. Malul se acoperi de zâmbete.

— Coană, coană, cuconiță, cânta virtuozul.

Totodată supuse balalaica la tot felul de mișcări acrobatice. O duse mai întâi la spate, de unde se auzi: „Dacă boierul poartă lănțoi e semn că n-are ceas!” Ridică apoi balalaica în văzduh, făcând-o să scoată în timpul ascensiunii o mulțime de variațiuni dintre cele mai grele.

Veni pe urmă rândul Jorjetei Tiraspolskih. Ea aduse o mică herghelie de fete, îmbrăcate în costume naționale. Spectacolul se încheie cu dansuri populare rusești.

În timp ce „Skriabin” se pregătea să-și continue călătoria și căpitanul stătea de vorbă prin portavoce cu sala mașinilor, iar în cazanele vasului limbile de foc săltau infernal, punând apa în fierbere, fanfara coborî din nou pe mal și, spre bucuria generală, începu să cânte dansuri. Se formară grupuri pitorești, toate în mișcare. Soarele ce apunea răspândea o lumină blândă, de culoarea caisei. Sosise ora ideală pentru filmat. Și, într-adevăr, operatorul Polkan ieși căscând din cabină. Vorobianinov, care se obișnuise să facă pe băiețașul de alergătură al tuturor, venea cu grijă în urma lui ducând aparatul de filmat. Polkan se apropie de bord și îmbrățișă malul cu privirea. Pe iarbă se dansa o polcă soldățească. Flăcăii, deși desculți, băteau pasul cu atâta forță, încât ai fi zis că și-au pus în gând să sfarme planeta. Fetele parcă pluteau. Povârnișurile gemeau de spectatori. Un operator francez din grupul „Avant-Garde” ar fi găsit aici de lucru pentru trei zile și trei nopți. Dar Polkan, după ce aruncă în fugă o privire asupra malului cu ochii lui ca de șobolan, se întoarse imediat, se apropie în buiestru de președintele Comisiei, îl așează în fața unui perete alb, apoi îi vârî în mână o carte și, rugându-l să nu se miște, se apucă să învârtască încet și lin manivela aparatului. Apoi îl luă pe președinte, care nu prea se simțea în largul lui, și-l duse la pupa, unde îl filmă pe fondul asfințitului de soare.

Terminând filmarea, Polkan se retrase demn în cabina sa și se încuie acolo.

Sirena șuieră din nou, iar soarele se ascunse speriat.

Începu cea de-a doua noapte. Vaporul era gata de plecare.

Ostap se gândea cu groază la dimineața următoare. Urma să taie din carton silueta unui semănător care seamănă obligații. Această operație artistică era peste puterile marelui maestru. Dacă la confecționarea literelor izbutise de bine, de rău să se descurce, acum, ca să picteze artisticește un semănător, Ostap nu mai știa unde să găsească resurse.

— Să știi că de la Vasiuki încolo începem să organizăm tragerile seara și nu ne putem lipsi de panou, îl prevenise plinuțul.

— Te rog să n-ai nicio grijă, îi declarase Ostap, punându-și speranțele nu atât în dimineața de mâine, cât în seara de astăzi. Panoul va fi făcut.

Noaptea era înstelată. Bătea un vânt destul de tare. Norodul de pe arca cu trageri adormi.

Dormeau și lei din Comisia de Trageri. Dormeau și mieii de la cadre, și tapii de la contabilitate, și iepurii de la secția de decontări, și hienele și șacalii din echipa de sonorizare, și porumbețele de la biroul de dactilografie.

Numai perechea suspectă nu dormea. Marele maestru al combinațiilor ieși din cabina sa îndată după ora douăsprezece. În urma lui venea, ca o umbră, fără să facă nici cel mai mic zgomot, credinciosul Kisa. Urcară pe puntea de sus și se apropiară tiptil de scaunul acoperit cu foi de placaj. După ce dădu deoparte cu grijă camuflajul, Ostap așază scaunul în picioare și, cu fălcile încheștate, desfăcu tapiseria și băgă mâna printre arcuri.

Pe puntea de sus vântul șuiera. Stelele tremurau ușurel pe cer. Jos, apa întunecată plescăia. Malurile nu se vedeau. Ippolit Matveevici era scuturat de friguri.

— Sunt aici! spuse Ostap cu vocea înăbușită.

SCRISOARE TRIMISĂ DE PĂRINTELE FIODOR, DE LA HOTELUL „STOIMOST” DIN BAKU, SOȚIEI SALE ÎN ORAȘUL X, CAPITALĂ DE JUDEȚ

„Scumpa și neprețuita mea Katia!

Fiecare ceas ne apropie de fericirea noastră. Îți scriu de la hotelul „Stoimost”. Mi-am terminat chiar acum treburile. Orașul Baku este un oraș foarte mare. Se spune că pe aici, prin preajmă, se extrage gaz, dar până acolo, ca să vezi, trebuie să te duci cu trenul electric, iar eu n-am bani. Orașul e pitoresc, așezat la Marea Caspică, care e cu adevărat foarte mare. E însă o căldură îngrozitoare. Pe un braț port paltonul, pe celălalt haina, și tot mi-e cald. Mâinile îmi sunt ude de sudoare. Trebuie să beau mereu ceai. Iar bani nu mai am aproape deloc. Dar nu-i nicio nenorocire, porumbeța mea, scumpa mea Katerina Aleksandrovna, căci în curând o să avem bani cu sacul. O să cutreierăm toată țara, apoi o să ne retragem frumușel la Samara, lângă fabricuța noastră, și-om sta și-om bea lichior. Dar să trec la miezul chestiunii.

Prin așezarea lui geografică și prin numărul lui de locuitori, Baku întrece cu mult Rostovul, dar rămâne în urma Harkovului cât privește circulația. Aici trăiesc o mulțime de oameni de alte neamuri, și mai cu seamă armeni și persani.

De aici, scumpa mea, nu-i departe până în Turcia. Am fost în piață și am văzut multe lucruri și șaluri turcești. Am vrut să-ți cumpăr și ție un vâl musulman, dar n-am avut bani. Mi-am făgăduit însă că după ce ne-om îmbogăți (și zilele ce ne mai despart de ziua cea mare se pot număra pe degete), am să-ți cumpăr neapărat și un vâl musulman.

Dar vai, maică, am uitat să-ți vorbesc despre două lucruri îngrozitoare care mi s-au întâmplat aici, în Baku: 1. Mi-a căzut în Marea Caspică haina fratelui tău, brutarul, și 2. M-a scuipat în piață o cămilă cu o singură cocoasă. Am fost foarte mirat de lucrurile astea. Nu înțeleg cum admit autoritățile să se batjocorească astfel călătorii veniți din alte părți, mai cu seamă că nici nu m-am atins de cămilă, bă chiar am vrut să-i fac o plăcere și am gădilat-o cu un fir de pai într-o nară! Cât despre haină, e drept că toți cei de pe mal au sărit s-o scoată, dar nu numai că au scos-o cu greu, era și – ce să vezi? – plină de păcură. Nici nu știu ce am să-i spun fratelui tău, brutarul. Deocamdată, scumpa mea, nu-i pomeni nimic despre asta. Evstigneev ce face? Mai ia masa la noi?

Am recitit scrisoarea și am văzut că am uitat până aici să-ți spun ceea ce ne interesează cel mai mult: inginerul Burns lucrează într-adevăr la «Azneft», numai că acum nu e la Baku. E în concediu la Batumi. Familia lui are domiciliul acolo. Am stat de altfel de vorbă cu niște oameni de pe aici, care mi-au spus că el are și toată mobila la Batumi. Stă acolo în afara orașului, într-o stațiune balneară de la Capul Verde (despre care se spune că e o stațiune scumpă). Drumul de aici la Batumi costă cincisprezece ruble și câteva copeici. Trimite-mi, te rog, telegrafic douăzeci și am să-ți telegrafiez totul din Batumi. În oraș să spui că mă mai aflu încă la Voronej, la căpătâiul mătușii care trage să moară.

*Pe veci al tău soț credincios,
Fedea.*

P.S. Pe când mă duceam să pun scrisoarea la cutie, mi s-a furat de la hotel paltonul fratelui tău, brutarul. Sunt tare amărât! Noroc că acum e vară! Te rog să nu-i spui încă nimic.”

CAPITOLUL XXXIII

IZGONIREA DIN RAI

În timp ce unii dintre eroii romanului erau încredințați că timpul mai poate să aștepte, iar alții socoteau că timpul nu așteaptă, timpul își urma cursul său obișnuit. După maiul plin de praf al Moscovei, urmă iunie cu al său praf. În orașul X, capitală de județ, automobilul Gas nr. 1, defectat la încercarea de a trece peste un hârtop, stătea de două săptămâni în colțul pe care îl face piața Staropanskaia cu strada Tovarășul Gubernski, învăluind din când în când împrejurimile cu un fum ca de coș de fabrică. Din închisoarea de la Stargorod ieșiră unul câte unul, dar toți... participanții la complotul organizației „Spada și plugul”. Li se ceruse să-și ia în scris obligația că nu vor părăsi orașul. Văduva Grițațueva (femeia toridă, cum visează poezii) se întoarse la prăvălia ei de coloniale și fu amendată cu cincisprezece ruble pentru că nu afișase la loc vizibil prețurile la săpun, piper, albăstreală și alte mărunțișuri – neglijență care ar fi putut fi iertată unei femei care afișase o dragoste atât de mare!

*

— Aici sunt! repetă Ostop cu glasul întretăiat de emoție. Ține!

Ippolit Matveevici luă cu mâinile tremurânde o cutiuță plată de lemn. Ostop continua să scormonească pe întuneric scaunul. Un far de pe mal clipi. O dără subțirică, aurie se așternu pe apă și se târî după vapor.

— Ce înseamnă asta! exclamă Ostop. Nu mai găsesc nimic!

— N-n-nu se poate, murmură Ippolit Matveevici.

— Vezi și dumneata!

Cu răsuflarea tăiată, Vorobianinov se puse în genunchi și își băgă mâna în scaun până la cot. Simți între degete capătul unui arc, dar nu mai găsi nimic tare. Din scaun ieșea un nor de praf înecăcios și rău mirositor.

— Nu-i? întrebă Ostop.

— Nu.

Ostop ridică atunci scaunul în aer și-l zvîrli departe, peste bord. Se auzi un plescăit puternic. Dărdâind de umezeala nopții, legatarii se întoarseră în cabină, pradă îndoielii.

— Deh! spuse Bender. Ceva tot am găsit.

Ippolit Matveevici scoase din buzunar cutiuța și se uită la ea cu ochi nedumeriți.

— Hai, hai! Ce holbezi ochii?

Cutița fu deschisă. Pe fundul ei se afla o mică placă de aramă coclită, pe care scria:

CU ACEST SCAUN
MEȘTERUL GAMBS
Începe o nouă garnitură de mobilă
1865 – Sankt-Petersburg

Ostap citi inscripția cu glas tare.

— Dar unde sunt briliantele? Întrebă Ippolit Matveevici.

— Uimitor de dibaci ești la minte, scumpul meu vânător de scăunașe! După cum vezi, briliantele nu sunt.

Vorobianinov avea o mutră de-ți venea să-i plângi de milă. Mustățile, care între timp îi crescuseră, se mișcau, sticlele pince-nez-ului îi erau aburite și îți făcea impresia că urechile, auzind disperarea din sufletul lui, îi făceau vânt peste obraz, prefăcute în evantaie.

Tot de răcoreală îi servi și glasul rece și calm al marelui maestru al combinațiilor. El își avu obișnuitul lui efect magic. Vorobianinov luă poziția de drepti și tăcu.

— Taci, tristețea mea, taci, Kisa. Cândva o să râdem de farsa pe care ne-a jucat-o tâmpitul ăsta de al optulea scaun, cu porcăria lui de scândurică. Țin-te bine! Pe vapor mai există trei scaune – nouăzeci și nouă la sută șanse!

În cursul nopții, lui Ippolit Matveevici, care era grozav de amărât, îi ieși pe obraz un buboi vulcanic. Parcă se colectaseră în el toate suferințele, toate eșecurile, tot calvarul goanei după briliante, dar n-avea transparența diamantină a acestora, ci reflexe de sidef, de vișin în amurg și de albastreală.

— Ți l-ai făcut dinadins? îl întrebă Ostap.

Ippolit Matveevici oftă dureros și plecă, înalt, adus puțin de spate ca o undiță, să ia vopselele. Începu confecționarea panoului. Asociații lucrau pe puntea de sus.

Era a treia zi a călătoriei. Ea începu printr-o scurtă ciocnire între fanfară și echipa de sonorizare, ce-și disputau același loc pentru repetiție. După micul dejun, ieșiră simultan din două părți, îndreptându-se spre pupă, spătoșii cu trompetele de aramă și cavalerii pirpirii ai irigatoarelor „Esmarch”. Galkin prinse a se instala cel dintâi pe banca de la pupa. Al doilea ajunse clarinetistul din fanfară.

— Locul e ocupat, îi spuse încruntat Galkin.

— De cine e ocupat? Întrebă amenințător clarinetistul.

— De mine, Galkin.

— Și de cine încă?

— De Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind.

— Dar vreun Iolkin n-aveți? Țsta e locul nostru.

De ambele părți sosiră întăriri. În fața de tot stătea, încins de trei ori cu un șarpe de aramă, heliconul – cea mai puternică piesă de artilerie a fanfarei. Semănând cu o ureche, cornul se ciulea, clătinându-se. Tromboanele stăteau gata de luptă. Soarele se răsfrângea de mii de ori în toate aceste alămuri belicoase. Echipa de sonorizare părea palidă și neînsemnată. Ea opunea sclipirea sfioasă a sticlelor de bere, reflexele anemice ale irigatoarelor „Esmarch”, printre care saxofonul – parodie revoltătoare a unui instrument de suflat, embrion degenerat al unei adevărate trompete – sta pitit cu un aer mai mult de pipă.

— Batalionul de clistire, spuse clarinetistul pus pe arțag, are pretenții la locul ăsta.

— Voi, spuse Zalkind, căutând să găsească o expresie cât mai jignitoare, voi sunteți niște conservatori întru muzică!

— Lăsați-ne să repetăm!

— Lăsați-ne voi! Voi ce-aveți nevoie? Cu țucalele voastre, cu cât o să repetați mai puțin, cu atât o să iasă mai bine.

— În schimb, cu samovarele voastre, dacă veți repeta sau nu veți repeta, tot nimic n-o să iasă.

Neputând să ajungă la nicio înțelegere, cele două părți beligerante rămaseră locului și începură să cânte cu îndărătnicie fiecare partitura sa. Pe fluviu, porniră a se răspândi de sus sunete ca de tramvai care se aburcă încet pe sticlă spartă. Fanfara executa marșul regimentului Keksholm din garda imperială, iar echipa de sonorizare – dansul african *Antilopa la izvoarele fluviului Zambezi*. Fu nevoie de intervenția personală a președintelui Comisiei de Tragere pentru a pune capăt ostilităților.

Pe la ora zece și ceva, marea lucrare a secției decorative fu terminată. Mergând de-a-ndăratelea, Ostap și Vorobianinov cărară panoul până la puntea de comandă. În fața lor, cu brațele la cer, alerga plinuțul administrator. Prin efortările comune ale celor prezenți, panoul fu legat pe balustradă. El se înălța deasupra punții pasagerilor ca un ecran. Într-o jumătate de oră electricianul trase în spatele lui niște fire și fixă înăuntru trei becuri. Mai rămânea acum numai să răsucescă șaltărul.

Undeva înainte, în dreapta provei, începuseră să se și zărească luminile orașului Vasiuki.

Administratorul convocă toată lumea de pe vapor la solemnitatea luminării panoului. Ippolit Matveevici și marele maestru al combinațiilor se uitau la cei adunați de sus, stând de o parte și de cealaltă a panoului încă întunecat.

Membrii instituției plutitoare se interesau îndeaproape de orice eveniment de pe vapor. Dactilografele, curierii, funcționarii cu posturi de

răspundere, membrii trupei teatrului „Columb” și echipajul vaporului se îmbulzeau pe puntea pasagerilor, uitându-se în sus.

— Hai, gata! comandă plinuțul.

Panoul se luminează.

Ostap privi în jos, spre mulțime. O lumină trandafirie se așternu pe toate fețele.

Spectatorii izbucniră în râs. Apoi se făcu tăcere. O voce severă întrebă de jos:

— Unde e administratorul?

Vocea era a unui personaj atât de important, încât administratorul se repezi în jos, fără să mai numere treptele.

— Poftim, admiră-ți opera! se răsti aceeași voce.

— Acu gata, ne zboară! îi șopti Ostap lui Ippolit Matveevici.

Și, într-adevăr, plinuțul se avântă pe puntea de sus ca un uliu.

— Ei, cum e panouașul? întrebă insolent Ostap. Își face efectul?

— Strângeți-vă catrafusele și cărați-vă! urlă administratorul.

— De ce atâta grabă?

— Strângeți-vă catrafusele! Afară! O să fiți dați și în judecată! Șefului nostru nu-i place să glumească.

— Afară cu ei! se auzea de jos vocea personajului cu rol însemnat.

— Nu, zău, nu vă place panoul? E chiar atât de prost?

Dar nu mai avea niciun rost să continue jocul. „Skriabin” acostase la Vasiuki și de pe vapor se puteau vedea chipurile surprinse ale locuitorilor orașului ce se îmbulzeau pe chei.

Banii li se refuzară licențiatilor în mod net și categoric. Pentru strângerea catrafuselor li se acordară cinci minute.

— Cârpaci nenorociți, spuse Simbievici-Sindievici, în timp ce asociații coborau spre debarcader. Nu puteau să mă pună pe mine să fac panoul? Le-aș fi trântit unul că nici Meyerhold⁽⁵⁹⁾ nu m-ar fi întrecut.

Când ajunseră pe chei, izgoniții se opriră și priviră în sus. Panoul strălucea pe cerul întunecat.

— Mda, făcu Ostap. Panouașul e destul de abracadabrant. Cam năzdravană execuție.

În comparație cu panoul lui Ostap, un desen făcut de coada unui catâr îndărătnic ar fi părut o piesă de muzeu. În locul unui semănător care seamănă obligații, mâna poznașă a lui Ostap desenase un fel de ciot cu o căpățână ca de zahăr și cu niște nuiiele subțiri în loc de brațe.

În spatele izgoniților se afla vaporul strălucind de lumini, pe care cânta muzica, iar în față, pe malul înalt, domnea bezna unei nopți de provincie, se auzeau câini lătrând și o armonică în depărtare.

— Să rezumăm situația, spuse Ostap cu optimism. Pasiv: niciun ban, trei

scaune ce pleacă pe fluviu în jos, niciun loc unde să dormim și nici măcar o insignă a Comisiei pentru Ajutorarea Copiilor. Activ: un ghid al Volgăi, ediția 1926 (pe care am fost nevoit să-l iau cu împrumut din cabina lui *monsieur Simbievici*). Foarte greu de încheiat un bilanț fără deficit. Va trebui să dormim pe chei.

Asociații se instalează pe niște bănci de pe chei. La lumina chioară a unui felinar cu gaz, Ostap citi în ghid:

„Pe înălțimile malului drept se află orașul Vasiuki.

De aici se expediază material lemnos, smoală, coajă de mesteacăn și rogojini, și se aduc obiecte de larg consum pentru această regiune situată la cincizeci de kilometri de calea ferată. Orașul are opt mii de locuitori, posedă o fabrică de carton cu trei sute douăzeci de muncitori, o mică turnătorie de fontă, o fabrică de bere și o tăbăcărie.

În afară de școlile de cultură generală, mai funcționează și o școală medie tehnică de silvicultură.”

— Situația e mult mai gravă decât presupuneam eu, zise Ostap. Deocamdată, a storce bani de la vasiukieni mi se pare o problemă insolubilă. Și avem nevoie de cel puțin 30 de ruble. În primul rând – ca să ne hrănim, în al doilea rând – ca s-o luăm înaintea covatei Comisiei de Tragere și să ne întâlnim cu teatrul „Columb” pe uscat, la Stalingrad.

Ippolit Matveevici se ghemui pe bancă ca un cotoi bătrân și slab după o ciocnire cu un rival tânăr – stăpân plin de elan al acoperișurilor, podurilor și lucarnelor.

Ostap se plimba pe lângă bănci, chibzuind și imaginând fel de fel de combinații. Pe la ora unu noaptea izbuti să elaboreze un plan admirabil. Și atunci se culcă alături de asociatul său și adormi.

CAPITOLUL XXXIV

CONGRESUL INTERPLANETAR DE ȘAH

Dimineața, putea fi văzut prin Vasiuki un bătrân înalt și slab, cu pince-nez de aur și cizme scurte, murdare de vopsele, care lipea pe ziduri afișe scrise de mână, cu următorul conținut:

*La 22 iunie 1927 va avea loc în localul
Clubului „Kartonajnik” o conferință cu tema:*

*O IDEE RODNICĂ DE DEBUT
și
UN SIMULTAN DE ȘAH*

*La 160 de mese, organizate de marele maestru O. Bender.
Toată lumea trebuie să-și aducă tablele de șah.
Taxa pentru joc – 50 copeici.
Intrarea – 20 copeici.
Începe fix la ora șase seara.*

Administrația – K. Michelson

Marele maestru nu-și pierdea nici el timpul. După ce închirie clubul cu trei ruble, se duse la secția de șah, care își avea sediul, nu se știe de ce, în fundul unui coridor de la Direcția Creșterii Cailor.

La secția de șah ședea un om cu un singur ochi, care citea un roman de Spielhagen, editat de Panteleev.

— Marele maestru O. Bender! se prezintă Ostop așezându-se la masă. Organizez la dumneavoastră un simultan de șah.

Șahistul vasiukian deschise unicul său ochi până la limitele maxime îngăduite de natură.

— O clipă, tovarășe mare maestru! strigă chiorul. Vă rog, luați loc. Vin într-o clipă.

Și chiorul dispăru. Ostop examinează sediul secției de șah. Pe pereți atârnavu fotografii de cai de curse, iar pe masă zăcea un registru prăfuit, pe care scria: *Realizările secției de șah din Vasiuki pe anul 1925.*

Chiorul se întoarce cu o duzină de cetățeni de diferite vârste. Toți se apropiară pe rând, se prezentară și îi strânseseră cu respect mâna marelui maestru.

— Sunt în trecere spre Kazan, spuse Ostop grăbit. Da, da, simultanul are loc diseară. Dar acum vă rog să mă iertați, nu sunt în formă: m-a obosit

turneul de la Karlsbad.

Șahiștii din Vasiuki îl ascultau pe Ostap cu dragoste filială.

Acesta prinse aripi. Simți un aflux de forțe și idei șahiste noi.

— Nici nu vă închipuiți ce progrese a făcut teoria șahistă, spuse el. Știți că Lasker a început să aibă apucături vulgare și e imposibil să mai joci cu el. Își afumă adversarii cu țigări de foi și fumează dinadins din cele ieftine, ca să-ți vie greață de la fum. Lumea șahistă e neliniștită.

Apoi marele maestru trecu la subiecte locale.

— De ce în provincie imaginația stagnează? Să luăm, de pildă, secția dumneavoastră de șah. Se cheamă simplu: secția de șah. Plicticos, fetelor! De ce nu i-ați dat un nume mai frumos, să se vadă fantezia unui adevărat șahist. Aceasta ar atrage în orbita secției masa covârșitoare a sindicaliştilor. De pildă, ce-ar fi dacă ați denumi secția voastră: „Clubul de Șah al Celor Patru Cai”, sau „Șah-matul Roșu” sau „Piesa Jertfită pentru Preluarea Inițiativei”. Ce frumos ar fi! Ar suna splendid.

Ideea avu succes.

— Într-adevăr, spuseră vasiukienii, de ce n-am schimba numele secției noastre în „Clubul Celor Patru Cai”?

Întrucât biroul secției de șah era de față, Ostap organizează sub președinția sa de onoare o ședință de un minut, la care se hotărî în unanimitate schimbarea numelui secției în Clubul de Șah al Celor Patru Cai. Punând la contribuție experiența câștigată pe „Skriabin”, marele maestru desenă artistic, cu propria-i mână, pe o coală de carton, o firmă cu patru cai și cu inscripția respectivă.

Acest act important făgăduia să deschidă o eră de înflorire a mișcării șahiste la Vasiuki.

— Șahul! zise Ostap. Știți dumneavoastră ce înseamnă șahul? El face să progreseze nu numai cultura, dar și economia! Știți dumneavoastră că dacă lucrurile s-ar organiza cum trebuie, clubul dumneavoastră, Clubul de Șah al Celor Patru Cai, ar putea să transforme cu totul orașul Vasiuki?

Ostap nu mâncase nimic din ajun. De aceea și elocvența lui era neobișnuită.

— Da! strigă el. Șahul îmbogățește țara! Dacă veți accepta proiectul meu, vă veți vedea în scurtă vreme coborând din oraș spre chei pe scări de marmură! Vasiuki va deveni centrul a zece gubernii! Au auzit vreodată înainte de orașul Semmering^[60]? Nu, nimic! Nu-i așa? Or, acum acest orașel a devenit bogat și celebru numai pentru că acolo a avut loc un turneu internațional. De aceea vă spun că la Vasiuki trebuie organizat neapărat un turneu internațional de șah.

— Dar cum? strigară în cor șahiștii.

— E un lucru cu totul în posibilitățile noastre răspunse marele maestru.

Legăturile mele personale și inițiativa voastră – iată tot ce este necesar și suficient pentru organizarea unui turneu internațional la Vasiuki. Gândiți-vă numai ce frumos ar suna: „Turneul Internațional de Șah de la Vasiuki, ediția 1927”. Participarea lui José-Raul Capablanca, Emanuel Lasker, Aliohin, Nimzovici, Rety, Rubinstein, Marogzi, Tarrasch, Widmar și a doctorului Grigoriev e sigură. În afară de aceasta, vă asigur și de participarea mea!

— Dar banii? gemură amatorii de șah din Vasiuki. Doar trebuie să-i plătim pe toți. Asta reprezintă mii și mii de ruble! De unde să le luăm?

— Totul e prevăzut, spuse O. Bender; banii vi-i veți procura din încasări.

— Dar cine o să plătească la noi asemenea sume fabuloase? Locuitorii din Vasiuki...

— Da' de unde! Cine vă vorbește de vasiukieni? Vasiukienii vor în-ca-sa, nu vor plăti! E doar atât de simplu! La turneul la care vor participa maeștri de un asemenea renume mondial, se vor aduna amatorii de șah de pe întregul glob. Sute de mii de oameni, și oameni bogați, se vor îndrepta spre Vasiuki. Așa că, în primul rând, transportul fluvial nemaiputând face față unui număr atât de mare de pasageri, Comisariatul Poporului pentru Căile de Comunicații vă trebui să construiască o cale ferată Moscova-Vasiuki. Asta e primul punct. În al doilea rând, trebuie hoteluri gen zgârie-nori pentru cazarea oaspeților. În al treilea rând, agricultura va lua avânt pe o rază de o mie de kilometri, căci oaspeții trebuie hrăniți – e nevoie de legume, fructe, icre, bomboane de ciocolată. În al patrulea rând, trebuie ridicat palatul în care va avea loc turneul, Apoi – garaje pentru automobilele oaspeților. Asta-i cinci la mână. Unde mai puneți că, pentru transmiterea rezultatelor senzaționale ale turneului în lumea întreagă, va trebui instalat un post de radio ultraputernic. Iată – șase la mână. Acum în legătură cu calea ferată Moscova-Vasiuki. Fără îndoială că ea nu va avea suficientă capacitate de trafic pentru a-i transporta la Vasiuki pe toți doritorii de a participa la turneu. Va fi nevoie deci de un aeroport – „Marele Vasiuki”, de unde să plece în curse regulate avioane de poștă și dirijabile în toate colțurile lumii, inclusiv Los Angeles și Melbourne.

Perspective orbitoare se deschiseră în fața amatorilor de șah din Vasiuki. Odaia parcă se umflase. Zidurile putrede ale Direcției Creșterii Cailor se prăbușiseră și în locul lor se înălța spre albastrul cerului palatul de cristal cu treizeci și trei de etaje al teoriei șahiste. În fiecare sală, în fiecare cameră și chiar și în lifturile care urcau și coborau nebunește, ședeau oameni îngândurați și jucau șah pe table încrustate cu malahit...

O scară de marmură cobora spre întinderea albastră a Volgăi. Pe fluviu stăteau ancorate transatlantice. Cu funicularul urcau în oraș străini rotofei, *ladies* șahiste, admiratori australieni ai „apărării indiene”, indieni cu turbane albe, adepți ai „partidei spaniole”, germani, francezi, neozeelandezi,

locuitori din bazinul Amazonului și locuitori din Moscova, Leningrad, Kiev, Odessa și siberieni, care cu toții îi invidiau pe vasiukieni.

Automobilele circulau într-un nesfârșit șuvoi, printre hotelurile îmbrăcate în marmură. Dar iată că totul se oprește. Din elegantul hotel „Pionul înaintaș” iese campionul mondial José-Raul Capablanca y Graupera, înconjurat de mai multe cucoane. Un milițian în uniformă specială șahistă (cu pantaloni în pătrățele și nebuni la petlițe) îl salută politicos. De campion se apropie demn președintele chior al Clubului Celor Patru Cai din Vasiuki.

Convorbirea dintre cele două somități se desfășoară în limba engleză, până când deodată e întreruptă de sosirea doctorului Grigoriev și a viitorului campion mondial, Aliohin.

Urale nesfârșite zguduie orașul. José-Raul Capablanca y Graupera face o grimasă. La un semn al chiorului, o scară de marmură e adusă la avion. Doctorul Grigoriev coboară grăbit scara, fluturând pălăria sa nouă ca răspuns la salutarile mulțimii și comentând din mers eventuala greșală pe care o va face Capablanca în meciul pe care urmează să-l susțină cu Aliohin.

Deodată, în zare apare un punct negru. Punctul se apropie repede, crește și ia forma unei parașute imense de culoarea smaraldului. De veriga parașutei atârână, ca o ridiche mare, un om cu o valijoară.

— El e! strigă chiorul. Ura! Ura! Ura! Îl recunosc. E marele filozof șahist, doctorul Lasker. El este singurul om de pe lume care poartă asemenea șosete verzi.

José-Raul Capablanca y Graupera se strâmbă din nou.

Într-o clipă, i se aduce la picioare scara de marmură și zveltul ex-campion Lasker, după ce-și scutură de pe mâneca stânga un fir de praf care se așezase acolo în cursul zborului deasupra Sileziei, cade în brațele chiorului. Acesta îl cuprinde de talie, se îndreaptă cu el spre campionul mondial și spune:

— Împăcați-vă! Vă rog în numele maselor largi din Vasiuki! Împăcați-vă! José-Raul oftează zgomotos și, scuturând mâna veteranului, spune:

— Am admirat întotdeauna ideea dumneavoastră de a muta nebunul în Partida spaniolă de pe b5 pe c4.

— Ura! exclamă chiorul. Simplu și convingător, în stil campionic.

Și mulțimea imensă strigă:

— Ura! Vivat! Banzai! Simplu și convingător, în stil campionic!!!

Expresurile soseau în cele douăsprezece gări nou-nouțe din Vasiuki, aducând mereu alte cohorte de amatori de șah.

Cerul luase parcă foc de la reclamele luminoase, când iată, ca o curiozitate, începu să fie plimbat pe străzile orașului un cal alb, singurul cal rămas după mecanizarea transporturilor din Vasiuki. Printr-o decizie

specială a fost decretat armăsar, deși toată viața fusese considerat iapă. Admiratorii șahului îl salutară, fluturând crengi de palmieri și table de șah.

— Fiți siguri, spuse Ostap, că proiectul meu asigură orașului vostru o înflorire fără precedent a forțelor de producție. Căci gândiți-vă ce se va întâmpla după ce turneul va lua sfârșit și toți oaspeții vor pleca. Locuitorii Moscovei, care duc atâta lipsă de locuințe, se vor năpusti în minunatul vostru oraș. Capitala se va muta automat la Vasiuki. Guvernul se va transfera aici. Vasiuki va lua numele de New-Moscova, iar Moscova va primi numele de Old-Vasiuki. Lenigrădenii și harkovenii vor scrâșni din dinți, dar nu va fi nimic de făcut. New-Moscova va deveni cel mai elegant centru al Europei, iar peste puțin timp și al întregii lumi.

— Al întregii lumi!!! gemură, buimăciți, șahiștii din Vasiuk.

— Da! Iar ulterior și al universului. Teoria șahistă, care va dovedi că a reușit să transforme un oraș de provincie în capitala globului pământesc, va ajunge o știință aplicată și, prin ea, se vor inventa mijloace de comunicații interplanetare. Din Vasiuki se vor lansa semnale spre Marte, Jupiter și Neptun. Comunicațiile cu Venus vor deveni la fel de ușoare ca un drum de la Ribinsk la Iaroslavl. Și, cine știe, poate peste vreo opt ani va avea loc la Vasiuki primul congres interplanetar de șah din istoria universului.

— Da-a, murmură chiorul, îmbrățișând cu o privire năucă încăperea plină de praf. Dar cum înfăptuim noi practic toate acestea? Cum creăm, ca să zicem așa, baza materială?

Cei prezenți se uitau cu atenție încordată la marele maestru.

— Repet, partea practică depinde numai de inițiativa voastră. Întreaga organizare, repet, o iau asupra mea. Nu e nevoie de niciun fel de cheltuieli, în afară de spezele pentru telegrame.

Chiorul dădea acum zor tovarășilor.

— Ei? întrebă el. Ce părere aveți?

— Aranjăm noi! Aranjăm! țipau amatorii de șah.

— Și de câți bani e nevoie pentru... astea... cum le zice... telegrame?

— O cifră ridicolă, spuse Ostap. O sută de ruble.

— N-avem în casă decât douăzeci și unu de ruble și șaisprezece copeici. Înțelegem, desigur, că suma asta e departe ca să ajungă...

Dar marele maestru se dovedi a fi un organizator înțeleghător.

— Bine, spuse el. Dați încoace cele douăzeci de ruble.

— Dar nu-i puțin? întrebă chiorul.

— Pentru primele telegrame e suficient. Pe urmă o să înceapă să curgă donațiile și n-o să mai avem loc unde să punem atâția bani.

După ce vârfii banii în haina sa verde de campanie, marele maestru aminti celor adunați de conferința sa și de simultanul la o sută șaiszeci de mese, apoi își luă politicos ziua bună, spunându-le la revedere pe diseară și plecă

la clubul „Kartonajnik” să se întâlnească cu Ippolit Matveevici.

— Nu mai pot de foame, îi spuse Vorobianinov cu o voce care nici nu se mai auzea.

Sedea la ghișeul casei, dar nu încasase încă nicio copeică și nu-și putuse cumpăra nici un codru de pâine. Avea în față, pentru strângerea banilor, un coșuleț împletit din sârmă verde, din acela în care se pun în casele nu prea înstărite cuțitele și furculițele. Aștepta să-i pice ceva.

— Ascultă, Vorobianinov, strigă Ostap. Întrerupe pentru vreun ceas și jumătate operațiunile de casă! Hai să mergem la restaurant, să mâncăm. Pe drum îți voi expune situația. Și, fiindcă veni vorba, mai întâi trebuie să te bărbierești și să te mai ferchezuiești. Ai pur și simplu un aspect de holodronț. Un mare maestru nu poate avea asemenea cunoștințe suspecte.

— N-am vândut niciun bilet, îl anunță Ippolit Matveevici.

— Nu-i nicio nenorocire. Spre seară va da lumea năvală. Orașul mi-a și donat douăzeci de ruble pentru organizarea unui turneu internațional de șah.

— Atunci ce nevoie mai avem de simultan? Întrebă cu graiul slab administratorul. S-ar putea să ne și bată. Pe când așa, cu astea douăzeci de ruble putem să ne suim chiar acum pe vapor – că tocmai a sosit „Karl Liebknecht” – și să plecăm liniștiți la Stalingrad, unde să așteptăm sosirea teatrului. Poate izbutim să punem mâna pe scaune. Și, în sfârșit, vom fi bogați și a noastră va fi lumea.

— Când ai stomacul gol, s-ar cuveni, prin teoria compensației, să n-ai capul atât de sec și să nu spui asemenea tâmpenii. E adevărat că putem cu douăzeci de ruble să ajungem până la Stalingrad... Dar cu ce bani ne mai hrănim? Vitaminele, scumpe tovarășe mareșal, nu se dau gratis nimănui. În schimb, cu conferința și simultanul am mai putea scoate vreo treizeci de ruble de la expansivii amatori de șah din Vasiuki.

— Au să ne bată până la urmă! spuse cu amărăciune Vorobianinov.

— Firește, există un risc. Ar putea să ne rupă oscioarele. De altfel, am o mică idee care pe dumneata, în orice caz, te va salva. Dar să lăsăm asta pentru mai târziu. Deocamdată, hai să mergem să gustăm din gastronomia locală.

Pe la șase seara, marele maestru, sătul, bărbierit și mirosind a apă de colonie, intră la casa clubului „Kartonajnik”.

Vorobianinov, și el sătul și bărbierit, vindea de zor bilete.

— Ei, ce s-aude? Întrebă încet marele maestru.

— Treizeci de bilete de intrare și douăzeci pentru participare la joc, răspunse administratorul.

— Șaisprezece ruble. Slab, slab!

— Ce vorbă-i asta, Bender? Ia uită-te ce coadă e! Cu siguranță că nu

scăpăm de ciomăgeală.

— Nu te gândești la asta. Ai timp să plângi când o să te bată; deocamdată vezi-ți de treabă. Învăță să faci negustorie.

Peste un ceas, în vistierie erau treizeci și cinci de ruble.

Publicul începuse să se agite în sală.

— Închide ghișeul! Dă banii încoace! spuse Ostap. Acum, uitate ce trebuie să faci. Ia cinci ruble, du-te pe chei, tocmește o barcă pentru vreo două ore și așteaptă-mă pe mal, ceva mai jos de hambar. O să facem o plimbare nocturnă. De mine să n-ai grijă. Sunt în formă astăzi.

Marele maestru intră în sală. Se simțea plin de energie și știa cu precizie că prima mișcare, e2-e4, nu-l amenință cu niciun fel de complicații. E adevărat că mutările următoare erau învăluite pentru el în totală negură, dar asta nu-l tulbura câtuși de puțin. Marele maestru al combinațiilor avea pregătită o soluție cu totul neașteptată pentru a salva chiar și partida cea mai disperată.

Ilustrul șahist fu primit cu aplauze. Mica sală a clubului era împodobită cu stegulețe multicolore.

Cu o săptămână în urmă avusese loc aici o șezătoare a Asociației de Salvare a Înecaților, lucru dovedit și de lozinca rămasă pe perete:

CAUZA AJUTORĂRII ÎNECAȚILOR
ESTE O CAUZĂ A ÎNECAȚILOR ÎNȘIȘI

Ostap se înclină, întinse brațele înainte ca și cum ar fi vrut să se apere de aplauzele nemeritate și urcă pe scenă.

— Tovarăși! spuse el cu o voce încântătoare. Tovarăși și frați într-un șah, obiectul conferinței mele de astăzi este același cu al conferinței pe care am ținut-o – și trebuie s-o spun, cu un frumos succes – la Nijni-Novgorod acum o săptămână. Obiectul conferinței mele este ideea rodnică a debutului. Ce înseamnă, tovarăși, debut și ce înseamnă, tovarăși, idee? Debutul, tovarăși, este *quasi una fantasia*. Dar ce înseamnă, tovarăși, ideea? Ideea, tovarăși, reprezintă gândirea omenească înveșmântată în forma logică a șahului. Chiar și cu forțe neînsemnate poți pune stăpânire pe întreaga tablă de șah. Totul depinde de fiecare individ în parte. Să-l luăm, de pildă, pe tovarășul acela blond din rândul al treilea. Să zicem că joacă bine...

Blondul din rândul al treilea roși până în vârful urechilor.

— Iar brunetul de colo joacă, să zicem, prost.

Toți spectatorii întoarseră capul și-l măsurară cu privirile și pe brunet.

— Așadar, ce vedem, tovarăși? Vedem că blondul joacă bine, iar brunetul joacă prost. Și niciun fel de conferințe nu vor schimba acest raport de forțe, dacă fiecare individ în parte nu se va antrena în permanență la jocul de

dam... adică pardon, am vrut să spun la şah... Iar acum, tovarăși, vă voi povesti câteva întâmplări instructive din cariera mult-stimaților noștri hipermoderniști Capablanca, Lasker și doctorul Grigoriev.

Ostap povesti auditoriului câteva anecdote antediluviene pe care le citise încă în copilărie în *Sinii Jurnal* și cu aceasta intermezzo-ul luă sfârșit.

Durata extrem de scurtă a conferinței miră oarecum lumea. Chiorul nu-și luă unicul său ochi de la pantofii marelui maestru.

Dar simultanul care începuse stăvili bănuielile crescânde ale şahistului chior. Împreună cu ceilalți, el așează mesele în semicerc. În total se așezară să joace împotriva marelui maestru treizeci de amatori. Mulți dintre ei erau complet zăpăciți și se uitau tot timpul în manualele de şah, ca să-și îmbroscăteze în minte diverse figuri complicate, cu ajutorul cărora sperau să nu capituleze în fața marelui maestru mai devreme de mutarea a douăzeci și doua.

Ostap își plimbă privirea de-a lungul șirului de „negre” care-l împresurau, apoi spre ușa închisă și, temerar, se apucă de lucru. Se apropie de chior, care ședea la prima tablă, și mută pionul din fața regelui de pe e2 pe e4.

Chiorul își acoperi imediat urechile cu palmele și începu să se gândească cu încordare. Printre amatori se auzi un murmur.

— Marele maestru a jucat e2-e4.

Ostap nu-și răsfăța un adversar mai mult decât pe altul printr-o variație a debutului. Nu! Pe toate celelalte douăzeci și nouă de table el efectuează aceeași mișcare: mută pionul din fața regelui de pe e2 pe e4. Unul după altul amatorii se apucau cu mâinile de cap și se cufundau într-o concentrată și nervoasă meditație. Cei care nu jucau îl urmăreau pe marele maestru. Singurul fotograf amator din oraș se cățăra pe un scaun și se pregătea să aprindă magneziul, dar Ostap începu să dea furios din mâini și, întrerupându-și plimbarea prin fața meselor, strigă tare:

— Scoateți-l afară! Îmi tulbură gândirea şahistă.

„Ce rost are să-mi las fotografia în acest orașel prăpădit. Nu-mi place să am de-a face cu miliția”, își zise el.

Țistuitul revoltat al amatorilor îl sili pe fotograf să renunțe la încercarea sa. Ba chiar indignarea fu atât de mare, încât fotografu fu dat imediat afară din sală.

La mutarea a treia, reieși clar că marele maestru joacă optsprezece „partide spaniole”. În celelalte douăsprezece, negrele aplicară apărarea învechită, dar destul de sigură a lui Philidor. Dacă i s-ar fi spus lui Ostap că joacă partide atât de complicate și că înfruntă o apărare atât de încercată, ar fi fost foarte uimit, deoarece marele maestru juca şah pentru a doua oară în viața lui.

Mai întâi amatorii și, în primul rând, chiorul se îngroziră. Perfidia marelui maestru era neîndoielnică.

Cu o ușurință mai pomenită și bătându-și joc, desigur, în sinea lui de amatorii înapoiți din orașul Vasiuki, el sacrifică în stânga și în dreapta pioni și figuri importante și mai puțin importante. Brunetului la care se referise în cursul conferinței îi sacrifică chiar regina. Oacheșul se făcu negru de spaimă și voi chiar să se predea imediat, dar ambiția și rușinea îl împinseră să continue jocul.

Și peste cinci minute se produse marea lovitură de teatru.

— Mat! bolborosi brunetul, cuprins de un tremurici vecin cu moartea. Mat, tovarășe mare maestru!

Ostap examinează situația, denumi vulgar regina – „damă” și îl felicită semeț pe învingător. Rândurile de amatori începură să freacă.

„E timpul s-o șterg” se gândi Ostap plimbându-se liniștit prin fața meselor și mutând cu totală dezinvoltură figurile.

— Ați mutat greșit calul, tovarășe mare maestru, murmură chiorul. Calul nu se mișcă așa.

— Pardon, pardon, mă iertați, răspunse marele maestru. Mă simt cam obosit după conferință.

În următoarele zece minute, marele maestru pierdu încă zece partide.

Sala clubului „Kartonajnik” se umplea de strigăte de mirare. Deznodământul se apropia. Ostap pierdu la rând cincisprezece partide și, puțin după asta, încă trei. Nu mai rămăsese decât chiorul. De frică, acesta făcuse la începutul partidei o mulțime de greșeli și acum se muncea să repurteze totuși victoria. Fără ca cei din jur să observe, Ostap șterpeli de pe tablă turnul negru și-l băgă în buzunar.

În jurul ultimilor doi combatanți se strânsese toată mulțimea.

— Chiar adineauri era aici turnul meu! strigă chiorul. Și acum nu mai e!

— Dacă nu-i, înseamnă că nici n-a fost! îi răspunse cam grosolan Ostap.

— Cum adică, n-a fost? Țin minte perfect!

— Sigur că n-a fost!

— Dar unde a dispărut? L-ați câștigat?

— L-am câștigat.

— Când? La ce mutare?

— Ce mă bați la cap cu turnul dumitale? Spune că te predai și gata!

— Dați-mi voie, tovarășe, am notat toate mutările!

— Ia te uită, birocratul, spuse Ostap.

— Asta e revoltător! Începu să urle chiorul. Dați-mi înapoi turnul.

— Predă-te și nu mai face atâtea fasoane!

— Dați-mi înapoi turnul!

Dându-și seama că a mai zăbovi o clipă era egal cu moartea, marele

maestru apucă mai multe figuri și le azvârli în capul adversarului chior.

— Tovarăși! răcni chiorul. Priviți! E lovit un amator!

Șahiștii vasiukieni rămaseră ca buimaci.

Fără a pierde o secundă din timpul său prețios, Ostap aruncă o tablă de șah în lampă și, izbind prin întuneric la întâmplare în maxilarele și capetele spectatorilor, ieși fuga în stradă. Amatorii vasiukieni, călcând unii peste alții, se repeziră după el.

Era o seară cu lună. Ostap alerga pe strada scăldată în lumina argintie, zburând ca un înger grăbit să se desprindă de pământul acesta păcătos. Dar fiindcă Vasiuki nu devenise încă o metropolă a universului, îngerașul era însă nevoit să alerge nu printre palate, ci printre căsuțe din bârne, cu obloane la ferestre.

În urma lui alergau amatorii de șah.

— Puneți mâna pe marele maestru! urla chiorul.

— Șarlatanul! îl susțineau concetățenii.

— Găgăuților! le răspundea nerimat marele maestru, accelerând viteza.

— Ajutor! strigau șahiștii, jigniți în cele mai sfinte sentimente ale lor.

Ostap începu să coboare scara ce ducea spre chei. Avea de sărit patru sute de trepte. La al șaselea interval îl așteptau doi amatori care, tăind drumul pe o potecă lăturalnică de pe povârniș, sosiseră pieziș ca nebunii de la șah înaintea lui. Ostap se uită înapoi. De sus veneau alergând ca o haită de câini un grup numeros de furioși admiratori ai apărării lui Philidor. Cale de retragere nu exista. De aceea, Ostap adoptă deviza: înainte, mereu înainte!

— Vă arăt eu acuși, ticăloșilor! strigă el vitezei avangărzi, repezindu-se ca vântul pe treptele dintre al cincilea și al șaselea interval.

Speriați, înaintașii scoaseră niște țipete de groază, săriră peste balustradă și se rostogoliră undeva, pe panta întunecoasă din flancul scării. Calea era liberă.

— Puneți mâna pe marele maestru! se auzea de sus.

Următorii alergau, duduind pe scara de lemn ca niște bile de popice în cădere.

Ajungând la mal, Ostap ocoli spre dreapta, căutând din ochi barca cu credinciosul lui administrator.

Ippolit Matveevici ședea idilic într-o bărcuță. Ostap sări din goană în ea și începu să vâslească cu înverșunare ca să se îndepărteze de mal. Peste un minut barca se găsi sub o ploaie de pietre. Una dintre pietre îl atinse pe Ippolit Matveevici. Ceva mai sus de buboiul vișiniu îi apărură un cucui negru. Ippolit Matveevici își vârî capul între umeri și începu să scâncească.

— Ia te uită la el! Mie erau să-mi frângă gâtul și sunt vesel și optimist. Și el... Dacă ținem seama de cele cincizeci de ruble beneficiu net, socot că nu-i

deloc prost plătit cucuiul din capul dumatle.

Între timp, următorii, care abia acum se dumeriră că planul transformării oraşului Vasiuki în New-Moscova s-a prăbuşit şi că marele maestru pleacă ducând cu el cincizeci de ruble câştigate cu sudoarea frunţii lor, se urcară într-un barcaz mare şi, ţipând, începură să vâslească îndreptându-l către mijlocul apei. Se înghesuiseră în navă vreo treizeci de oameni care, cu toţii, ţineau să ia parte în persoană la răfuiala cu marele maestru. Expediţia era comandată de chior, al cărui singur ochi sclipea în noapte ca un far.

— Puneţi mâna pe marele maestru! continuau să urle argonauţii în barcazul supraîncărcat.

— Dă-i zor, Kisa! spuse Ostap. Dacă ne ajung din urmă, nu-ţi garantez integritatea pince-nez-ului.

Cele două bărci mergeau pe fluviu în jos. Distanţa dintre ele se micşora din ce în ce mai mult. Ostap simţea că-l părăsesc puterile.

— Nu scăpaţi voi, ticăloşilor! Lasă! ţipau argonauţii.

Ostap nu răspundea, căci n-avea când. Vâslele îl absorbeau în întregime. De sub etichetele lor înnebunite clipoceau şuvoaie de apă care cădeau în barcă.

— Haide, şoptea Ostap, îmboldindu-se singur.

Ippolit Matveevici murea de spaimă. Şahiştii din barcaz jubilau. Nava lor înaltă începuse să dea ocol bărcuţei legatarilor, dinspre stânga, ca să-l silească pe marele maestru să se apropie de mal. Soarta care-i aştepta pe cei doi împresuraţi nu era deloc de invidiat. Pe barcaz bucuria era atât de mare, încât şahiştii trecură cu toţii la tribord, pentru ca, ajunşi lângă bărcuţă, să se poată năpusti imediat cu forţele lor superioare asupra criminalului mare maestru.

— Fereşte-ţi pince-nez-ul, Kisa! strigă disperat Ostap, aruncând vâslele. Bătălia începe!

— Domnilor! exclamă deodată Ippolit Matveevici cu un glas de castrat. Chiar aveţi de gând să ne bateţi?

— Şi încă cum! răcniră în cor amatorii vasiukieni, pregătindu-se să sară în barcă.

Dar în clipa aceea se întâmplă ceva extrem de dureros pentru şahiştii oneşti din întreaga lume. Barcazul se înclină pe neaşteptate şi începu să ia apă.

— Atenţie! ţipă cu un glas piţigăiat căpitanul chior.

Dar era prea târziu. La tribordul cuirasatului vasiukian se adunaseră prea mulţi amatori de şah. Pierzându-şi centrul de greutate, barcazul se plecă să-l caute şi, în deplină conformitate cu legile fizicii, se răsturnă.

Un urlet general tulbură liniştea fluviului.

— Uau! gemură prelung şahiştii.

Toți cei treizeci de amatori se pomeniră în apă. Ei ieșiră repede la suprafață și se agățară, unul după altul, de barcazul răsturnat. Ultimul acostă chiorul.

— Găgăuților! le strigă debordând de entuziasm Ostap. De ce nu tăbărâți pe marele maestru al vostru? Dacă nu mă înșel, ați vrut să mă bateți?

Ostap descrie un cerc în jurul naufragiaților.

— Cred că vă dați seama, progeneruri vasiukiene, că aș putea să vă înec unul câte unul, dar vă dăruiesc viața. Trăiți, cetățeni! Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai jucați șah! E doar clar că nu știți să jucați! Vai, găgăuților, găgăuților... Hai să pornim mai departe, Ippolit Matveevici. Adio, amatori miopi și chiori! Mă tem că Vasiuki n-o să devină centrul universului. Nu cred că maștrii mondiali de șah să vină la niște tâmpiți ca voi, chiar dacă am să-i rog eu. Adio, amatori de senzații șahiste tari! Trăiască Clubul Celor Patru Cai!

CAPITOLUL XXXV

ȘI ALȚII

Dis-de-dimineată, legatarii ajunseră în dreptul orașului Ceboksarî. Ostap moțăia la cârmă. Ippolit Matveevici mișca somnoros vâslele pe apă. Din cauza frigului din timpul nopții, le clănțăneau amândurora dinții. La răsărit, începură să se desfacă mugurii trandafirii ai zorilor. Pince-nez-ul lui Ippolit Matveevici fu inundat de lumină. Sticlele lui ovale prinseră a sclipi și în ele se oglindiră alternativ cele două maluri. Un semafor de pe malul stâng își frânse silueta în încercarea de a pătrunde prin grosimea lentilelor. Cupolele albastre din Ceboksarî pluteau ca niște corăbii. Grădina dinspre soare-răsare se făcea tot mai mare. Mugurii se prefăcuseră în vulcani și începuseră să erupă aruncând o lavă de cele mai dulci culori pentru zaharicale.

Pe malul stâng, păsărelele inițiau tapajul lor matinal. Arcul de aur al pince-nez-ului intrepidului vâslaș scânteie puternic, orbindu-l pe marele maestru. Răsărise soarele.

Ostap deschise ochii, apoi se întinse de-i pârâiră oasele și barca fu cât pe-acți să-și piardă echilibrul.

— Bună dimineața, Kisa, spuse el abia stăpânindu-și un căscat. Am venit să te salut și să-ți spun că mândrul soare a-nceput să-și reverse razele-i dogoritoare...

— Un port, raportă Ippolit Matveevici.

Ostap scoase ghidul și-l consultă.

— Judecând după toate aparențele, ne aflăm la Ceboksarî. Așa, așa...

„Atragem atenția asupra orașului Ceboksarî, care are o poziție foarte pitorească...”

— Kisa, ia spune, are într-adevăr o poziție așa de pitorească?...

„În momentul de față, Ceboksarî numără 7 702 locuitori.”

— Kisa! Hai să renunțăm la goana după briliante și să mărim populația orașului Ceboksarî la cifra de 7 704 locuitori. Ce zici? N-ar fi de mare efect?... Deschidem aici un *Petits chevaux*^[61] și de la acești *Petits chevaux* ne asigurăm o *grandă* bucată de pâine... Da' stai să vedem mai departe.

„În acest oraș, întemeiat la 1555, s-au păstrat câteva biserici extrem de interesante. În afară de instituțiile administrative ale Republicii Ciuvașe, există

aici: o facultate muncitorească, o școală de partid, o școală medie tehnică pedagogică, două școli de șapte ani, un muzeu, o societate științifică și o bibliotecă. În portul Ceboksarî și în piață se pot vedea ciuvași și ceremiși, care se disting prin aspectul lor.”

Dar înainte ca prietenii să se fi apropiat de chei, unde puteau fi văzuți ciuvași și ceremiși, atenția lor fu atrasă de un obiect care plutea dus de curent înaintea bărcii.

— Un scaun! strigă Ostap. Administratore! Uite scaunul nostru cum plutește.

Asociații vâsliră spre scaun. El se legăna, se învârtea, se cufunda în apă, apărea din nou la suprafață și se îndepărta de barca legatarilor. Apa pătrundea cu ușurință în pântelele lui sfârtecat.

Era scaunul pe care-l desfăcuseră pe „Skriabin” și care acum se îndrepta încet spre Marea Caspică.

— Salutare, prietene! strigă Ostap. De mult nu ne-am mai văzut! Știi, Vorobianinov, scaunul ăsta mă face să mă gândesc la viața noastră. Și noi plutim duși de curent. Iată-ne la fund, iată-ne iar la suprafață, deși, după cât mi se pare, acest lucru nu bucură pe nimeni. Nu ne iubește nimeni în afară de miliția judiciară, care nici ea nu ne iubește. Nimănui nu-i pasă de noi. Dacă ieri amatorii de șah ar fi izbutit să ne înece, tot ce-ar fi rămas de pe urma noastră ar fi fost un proces-verbal de constatare a morții, în care s-ar fi scris așa: „Ambele cadavre au fost găsite întinse cu picioarele spre sud-est și capetele spre nord-vest. Pe ele se văd răni pricinuite, după cât se pare, de o armă netăioasă.” Căci amatorii ne-ar fi bătut, probabil, cu tablele de șah. Ce să zic, arme, într-adevăr, cam netăioase... „Primul cadavru e al unui bărbat de vreo cincizeci și cinci de ani, îmbrăcat într-o haină ruptă, de lustrină, cu pantaloni și cizme uzate. În buzunarul hainei lui s-a găsit o legitimație pe numele Konrad Kartovici Michelson...” Iată, Kisa, ce s-ar fi scris despre dumneata.

— Și despre dumneata ce s-ar fi scris? întrebă supărat Vorobianinov.

— O! Despre mine s-ar fi scris cu totul altceva. Despre mine s-ar fi scris așa: „Al doilea cadavru e al unui bărbat de douăzeci și șapte de ani care a iubit și a suferit. A iubit banii și a suferit că n-avea destui. Capul său, cu o luminoasă frunte înaltă, încadrată de bucle negre ca pana corbului, a fost găsit îndreptat spre soare. Picioarele lui zvelte, purtând pantofi nr. 42 sunt îndreptate spre aurora boreală. Trupul – înveșmântat în haine albe ca zăpada; pe piept – o harfă de aur cu incrustații de sidex și notele romanței: *Adio, sat ce-ai răsărit*. Răposatul tânăr se îndeletnicea cu pirogravura în lemn, ceea ce rezultă din legitimația descoperită în buzunarul fracului său și eliberată la 23/8/1924 sub nr. 86/1662 de către artelul meșteșugăresc «Pegasul și Parnasul».” Și s-ar fi dat dispoziție să fiu înmormântat cu

pompă, Kisa, cu discursuri și fanfară, iar pe piatra funerară să fie săpată inscripția: „Aici odihnește cunoscutul termotehnician și distrugător Ostap-Suleiman-Berta-Maria Bender-bey, al cărui tată a fost supus turc și a murit fără să-i lase fiului său, Ostap-Suleiman, nici cea mai mică moștenire. Mama răposatului a fost contesă și a trăit din venituri neprovenite din muncă.”

Tot discutând astfel, legatarii acostară la malul portului Ceboksarî.

Seara, după ce-și sporiră capitalul cu cinci ruble vânzând barca din Vasiuki, cei doi asociați se îmbarcară pe motonava „Urițki” și plecară la Stalingrad, sperând să întreacă pe drum vasul greoi al Comisiei de Tragere și să se întâlnească cu trupa teatrului „Columb” la Stalingrad.

„Skriabin” sosi la Stalingrad la începutul lunii iulie. Asociații îl întâmpinară în port, ascunși după niște lăzi. Înainte de descărcarea vaporului, avu loc o tragere la sorți a obligațiilor cu câștiguri mari.

Eroii noștri avură de așteptat vreo patru ceasuri până să se descarce scaunele. Mai întâi coborâră de pe vapor membrii trupei și funcționarii Comisiei de Tragere. Printre ei ieșea în evidență chipul radios al lui Persițki.

Chiar și din adăpostul lor, legatarii îl auziră strigând:

— Da! Plec imediat la Moscova! Am și trimis telegrama! Știți ce-am scris? „Împărtășesc bucuria voastră.” Să ghicească dacă pot!

Apoi Persițki se urcă într-un taxi, după ce-l examinează mai întâi pe toate părțile și-i pipăi radiatorul. Plecă petrecut, Dumnezeu știe de ce, de urale.

După ce fu descărcată presa hidraulică, se începu descărcarea decorurilor și a recuzitei. Scaunelor le veni rândul după ce începuse să se întunece. Trupa teatrului se urcă pe cinci platforme trase de câte doi cai și, cu strigăte de veselie, o porni de-a dreptul la gară.

— Am impresia că n-au să dea spectacole la Stalingrad, spuse Ippolit Matveevici.

Asta-l puse pe gânduri pe Ostap.

— Va trebui atunci să plecăm și noi, hotărî el, dar cu ce bani? În fine, hai la gară și acolo vom vedea.

La gară aflară că teatrul pleacă la Peatigorsk prin Tihorețkaia-Mineralnîe Vodî. Milionarii *in spe* nu aveau bani decât pentru un bilet.

— Știi să călătorești fără bilet? îl întreabă Ostap pe Vorobianinov.

— O să încerc, răspunse sfios Ippolit Matveevici.

— Treacă de la mine! Mai bine nu mai încerca! Te iert și de data asta. Plec eu fără bilet.

Ippolit Matveevici luă banii și își cumpără un bilet pentru vagon necapitonat și fără tichet. Când sosi în gara Mineralnîe Vodî de pe rețeaua Caucazului de Nord, coborî în stația plină de oleandri în ciubere verzi odată cu trupa teatrului și, ascunzându-se de ea ca să nu-l vadă, începu să-l caute

pe Ostap.

Teatrul plecase de mult la Peatigorsk în vagoanele noi ale trenului pentru vilegiaturiști, și Ostap tot nu se arăta. Sosi abia seara și-l găsi pe Vorobianinov complet deprimat.

— Unde-ai fost? scânci părăsitul. Doamne, cât am suferit!

— Așa?... Dumneata, cu bilet în buzunar și călătorind comod, ai suferit? Ce să mai spun eu? Că doar nu pe dumneata, ci pe mine m-au dat jos la Tihorețkaia de pe tampoanele trenului vostru... Nu dumneata, ci eu am stat acolo ca un tâmpit trei ceasuri, așteptând un tren de marfă cu sticle goale de apă minerală... Tovărășie e asta, cetățene? Ești un măgar, atâta pot să-ți spun. Unde e teatrul?

— A plecat la Peatigorsk.

— Hai și noi! Am încropit ceva pe drum. Venitul net este de trei ruble. Nu-i mult, firește, dar pentru bilete de tren și pentru primele sticle de apă minerală, o să ne ajungă.

Zăngănind ca o căruță, trenul pentru vilegiaturiști îi duse în cincizeci de minute la Peatigorsk. Trecând pe lângă Zmeika și Beștau, turiștii fără voie ajunseră la poalele muntelui Mașuk.

CAPITOLUL XXXVI

VEDERE SPRE BĂLTOACA DE MALAHIT

Era o seară de duminică. Totul – spălat și curat. Chiar și muntele Mașuk, acoperit de tufe și rariști, părea pieptănat cu grijă și răspândea un miros de apă de colonie.

Pe peronul micuț ca o jucărie se vedeau pantaloni albi din cele mai diferite materiale: din aba, din piele de drac, din astar, doc și din flanelă fină. Oamenii umblau pe aici în sandale și în cămăși „apaș”. Exploratorii noștri, cu cizmele lor grele și murdare, cu pantalonii groși plini de praf, cu vestele fierbinți și hainele încinse, se simțeau ca niște străini. Printre stămburile vesele și variate cu care se făleau fetele din această stațiune climaterică, cel mai strălucitor și mai elegant era costumul șefului de gară.

Căci trebuie să vă spunem că, spre uimirea tuturor nou-sosiților, șef de gară era o femeie. De sub chipiul ei roșu cu două galoane de argint, ieșeau stufoase bucle roșcate. Pieptul îi era prins în tunică albă și șoldurile într-o fustă albă.

După ce călătorii o admirară pe șefa de gară, citiră afișul proaspăt anunțând turneul la Peatigorsk al teatrului „Columb” și băură două pahare de apă minerală de câte cinci copeici, se îndreptară spre oraș cu tramvaiul „Gară-Grădina cu Flori”, la care Grădina cu Flori se percepeau pentru intrare zece copeici.

Era o grădină cu multă muzică, mulți oameni veseli și foarte puține flori. O orchestră simfonică, instalată într-un pavilion având forma unei scoici albe, executa *Dansul țăntarilor*. În galeria „Lermontov” se vindea apă minerală. Apă minerală se vindea și în chioșcuri și de către ambulanți. Nimeni nu le dădea atenție celor doi căutători murdari de briliante curate.

— Eh, Kisa, spuse Ostap. Noi suntem niște străini la această viață în sărbătoare.

Exploratorii își petrecură prima noapte de stațiune climaterică lângă un izvor de apă minerală.

Abia aici, la Peatigorsk, unde teatrul „Columb” prezenta pentru a treia oară în fața localnicilor rămași gură-cască *Căsătoria* în viziunea mai sus-amintită, își dădură seama cei doi asociați cât de grea este goana după giuvaiere. Era absolut imposibil să pătrundă în teatru, așa cum proiectaseră. În culise dormeau Galkin, Palkin, Malkin, Cealkin și Zalkind, care din economie nu-și puteau permite să locuiască la hotel.

Zilele treceau una după alta și tovarășii de suferință își frângeau oasele

dormind lângă locul unde s-a bătut Lermontov în duel, cărând bagajele turiștilor mijlocași, ca să câștige ceva să aibă pentru mâncare.

În a șasea zi de vilegiatură, Ostap izbuti să facă cunoștință cu mașinistul Mecinikov, responsabilul cu presă hidraulică. Tocmai atunci, Mecinikov rămăsese fără bani și, din pricina aceasta, se dregea în fiecare dimineață cu apă minerală direct de la izvor. În cinci zile ajunsese într-o stare de plâns și, precum băgase de seamă Ostap, căuta să-și facă rost de mijloace de a prinde forțe noi, vânzând în piață diverse obiecte de recuzită. Învoiala între ei se făcu în cursul plimbării de dimineață de la izvor. Mașinistul îi spuse de îndată lui Ostap „tăicuțule”, și începură tratativele.

— Se poate face, zise Mecinikov. Când dorești matală, tăicuțule. Bucuros și cu dragă inimă.

Ostap își dădu seama numaidecât că mașinistul e o pramatie de clasa întâi.

Înaltele părți contractante se priveau în ochi, se îmbrățișau, se băteau pe spinare și își surâdeau curtenitor.

— Ei, zise Ostap, îți dau zece ruble și să-ncheiem afacerea.

— Vai, tăicuțule! făcu uimit mașinistul. Mă supăr. Destul necaz am de la apa minerală.

— Dar cât vrei?

— Cincizeci! Doar sunt bunurile statului. Și am și așa necazuri.

— Bine. Atunci douăzeci! Ești de acord? Îți citesc în ochi că ești de acord.

— Acordul este rezultatul deplinei neîmpotriviri a părților.

— Bine o aduce bestia, îi șopti Ostap la ureche lui Ippolit Matveevici. Învață de la el.

— Și când poți aduce scaunele?

— Scaune contra bani.

— E-n regulă, zise Ostap fără să stea nicio clipă pe gânduri.

— Dar banii înainte, declară mașinistul. Dimineața banii, seara scaunele. Sau – seara banii și a doua zi de dimineață – scaunele.

— Și nu s-ar putea: astăzi scaunele și mâine banii? îl încercă Ostap.

— Doar știi, tăicuțule, că sunt un om necăjit. Inima mea nu poate primi asemenea condiții.

— Bine, dar eu nu primesc banii decât mâine, telegrafic spuse Ostap.

— Atunci om sta de vorbă mâine, încheie încăpățânatul mașinist, așa că deocamdată, tăicuțule, rămâi cu bine, vezi-ți de izvor, eu am plecat. Am o grămadă de bătaie de cap cu presa și Simbievici nu mă slăbește o clipă. Nu mai am pur și simplu vlagă în mine. Te poți parcă ține numai cu apă minerală?

Și Mecinikov se îndepărtă, scăldat în razele strălucitoare ale soarelui.

Ostap se uită sever la Ippolit Matveevici.

— Timpul pe care-l avem, zise el, reprezintă banii pe care nu-i avem. Kisa, trebuie să dăm lovitura. Ne stau în față o sută cincizeci de mii de ruble și zero-zero copeici. Avem nevoie numai de douăzeci de ruble pentru ca toată această comoară să fie în mâna noastră. Nu ne putem da în lături de la niciun mijloc pentru a ni-i procura. Ori pe cal, ori sub cal. Cale intermediară nu există.

Și Ostap se învârti îngândurat în jurul lui Vorobianinov.

— Scoate-ți haina, mareșale, dar mai repede, spuse el pe neașteptate.

Ostap luă haina din mâinile lui Ippolit Matveevici, care-l privea mirat, i-o aruncă pe jos și începu s-o calce cu pantofii plini de praf.

— Ce faci? urlă Vorobianinov. Port haina asta de cincisprezece ani și tot ca nouă arată!

— Fii liniștit! Acum nu va mai arăta ca nouă! Dă-mi și pălăria! Pantalonii tăvălește-ți-i singur în praf și stropește-i cu apă minerală. Dar repede! Nu sta.

În câteva minute Ippolit Matveevici era ca scos din lada cu gunoi.

— Acum ești pus la punct și poți admirabil să câștigi bani prin muncă cinstită.

— Și ce trebuie să fac? întrebă Vorobianinov pe un ton plângăreț.

— Sper că știi franțuzește?

— Foarte puțin. Atât cât am învățat în liceu.

— Hm... Mă rog. Va trebui să nu te întinzi mai mult decât ți-e plapuma. Poți cel puțin să spui în franțuzește: „Domnilor, n-am mâncat de șase zile”?

— *Monsieur*, începu Ippolit Matveevici, *monsieur*, hm, hm... *Je ne*, parcă așa, nu? *Je ne mange pas...* șase, cum dracu' se zice: *un, deux, trois, quatre, cinq, six, six... jours*. Prin urmare, *je ne mange pas six jours*.

— Ai un accent, ce să zic, măi Kisa! De altfel, ce poți pretinde de la un cerșetor. Și firește că un cerșetor din Rusia europeană vorbește franțuzește mai prost decât Millerand⁽⁶²⁾. Ia spune, acum, Kisulea, în ce măsură cunoști limba germană?

— Dar de ce am nevoie de toate astea? întrebă Ippolit Matveevici.

— Pentru că, îi răspunse Ostap pe un ton autoritar, ai să te duci acuși, ai să te așezi frumușel la umbră, la intrarea Grădinii cu Flori, și ai să ceri de pomană în limbile franceză, germană și rusă, spunând că ești un fost membru din fracțiunea cadetă a Dumei de Stat. Tot ce vei încasa vom da mașinistului Mecinikov. Ai înțeles?

Ippolit Matveevici se schimbă la față. Pieptul i se bombă ca Podul Palatului din Leningrad, din ochi îi țâșneau scânteii, iar din nări, Ostap avu impresia că-i pufăie un fum gros. Mustățile începură să i se zbârlească.

— Vai, vai, vai, exclamă marele maestru al combinațiilor fără să se sperie deloc. Ia uitați-vă la el. Parcă nu mai e om, ci Căluțul Cocoșat!

— Niciodată, declară deodată Ippolit Matveevici cu glas de ventriloc, niciodată un Vorobianinov n-a întins mâna.

— Atunci vedea-te-aș cu picioarele înainte, dobitoc bătrân! țipă Ostap. N-ai întins niciodată mâna!

— N-am întins-o!

— Ei, cum vă plac aceste maniere de pește? De trei luni trăiește pe socoteala mea. De trei luni îi dau de mâncare, îi dau de băut și-i fac educația, și, poftim, că face acum pe ofensatul și declară că el... Ei! Ajunge, tovarășe! Una din două: sau te duci imediat și te așezi la intrarea în Grădină și aduci până diseară zece ruble, sau te exclud automat din rândurile acționarilor societății mele. Număr până la cinci. Da sau ba? Unu...

— Da, murmură mareșalul nobilimii.

— În cazul acesta, repetă-ți rolul.

— *Monsieur, je ne mange pas six jours. Geben sie mir, bitte, etwas Kopek auf dem StückBrot.* Fie-vă milă de un fost deputat al Dumei de Stat.

— Încă o dată. Mai milogit!

Ippolit Matveevici repetă.

— Bine. Văd că ai avut talentul de a cerși din copilărie. Du-te! Ne întâlnim la izvor la miezul nopții. Asta nu pentru că e romantic, ci pur și simplu pentru că seara oamenii dau mai mult.

— Și dumneata unde te duci? întrebă Ippolit Matveevici.

— De mine să n-ai grijă. Ca întotdeauna, mă duc să acționez unde e mai greu.

Și asociații se despărțiră.

Ostap se duse la o papetărie, cumpără de acolo cu ultima piesă de zece copeici un chitanțier și timp de aproape o oră, șezând pe o bancă de piatră, numerotă chitanțele și semnă pe fiecare dintre ele.

— În primul rând se cere ordine, murmură el. Trebuie ținută evidența fiecărei copeici obștești.

Apoi marele maestru porni în pas de vânător de munte pe drumul care, trecând pe lângă sanatorii și case de odihnă, ducea în jurul muntelui Mașuk spre locul unde a avut loc duelul dintre Lermontov și Martînov^[63].

Întrecut mereu de autobuze și trăsurile trase de câte doi cai, Ostap ajunsese la Râpă.

O mică galerie săpată în stâncă ducea la o râpă de formă conică. Galeria se termina cu un balconaș de pe care puteai vedea în fundul râpei o băltoacă cu un lichid puturos, de culoarea malahitului. Această Râpă e socotită un loc demn de văzut la Peatigorsk și de aceea e vizitată zilnic de un mare număr de excursioniști și turiști.

Ostap ajunsese din capul locului la convingerea că, pentru un om lipsit de prejudecăți, Râpa poate fi o sursă rentabilă de venit.

„Tare mă mir că ăstora de aici nu le-a venit încă în cap să ia gologani ca taxă de intrare la Râpă, își zicea Ostap. Mi se pare că e singurul loc unde peatigorskenii îi lasă pe turiști să intre fără să le ia bani. Voi șterge această pată rușinoasă de pe reputația orașului, voi repara această supărătoare lacună.”

Și Ostap procedă așa cum îi dictară rațiunea, instinctul sănătos și situația.

Se opri la intrarea în Râpă și, fluturând chitanțierul, se apucă să strige:

— Procurați-vă bilete, cetățeni! Zece copeici! Copiii și ostașii roșii – gratuit! Studenții – 50% reducere! Nesindicaliștii – treizeci de copeici!

Ostap mergea la sigur. Peatigorskenii doar nu se duceau la Râpă, iar ca să iei de la un turist sovietic zece copeici intrare, indiferent unde, era un lucru cum nu se poate mai firesc. Până la cinci avea adunate vreo șase ruble. Contribuira la asta foarte mult nesindicaliștii, care erau foarte numeroși la Peatigorsk. Toți dădeau cu încredere bănuții, ba un turist rumen la față, când îl văzu pe Ostap, se și arătă extrem de bucuros și îi spuse triumfător soției sale;

— Vezi, Taniușa, ce ți-am zis eu ieri? Susțineai că la Râpă nu se plătește intrarea. Era imposibil. Nu-i așa, tovarășe?

— Așa e, confirmă Ostap, Cum să nu se plătească intrarea? Luați bilete, vă rog. Sindicaliștii – zece copeici, nesindicaliștii – treizeci de copeici.

Pe înserate sosiră la Râpă două brecuri cu milițieni, veniți în excursie din Harkov. Ostap se sperie și se gândi o clipă s-o facă pe turistul și s-o ia din loc, dar milițienii se îmbulziră în jurul lui cu atâta sficiune, încât nu mai avu nicio cale de retragere și continuă să strige cu un glas destul de ferm:

— Sindicaliștii – zece copeici. Pentru studenți, copii și milițieni – 50% reducere!

Milițienii plătiră, întrebând numai foarte delicat în ce scop se percep banii.

— Pentru repararea capitală a Râpei, răspunse înfipt Ostap, ca să nu se prăbușească prea mult.

În timp ce marele maestru vindea abil priveliștea băltoacei de malahit, Ippolit Matveevici, cu spatele încovoiat și pe jumătate mort de rușine, stătea sub un salcâm și, fără să se uite la cei care se plimbau, mormăia cele trei fraze stabilite:

— *Monsieur, je ne mange pas... Geben sie mir, bitte...* Ajutați pe un deputat al Dumei de Stat...

Nu s-ar putea spune că oamenii îi dădeau puțin, dar o făceau parcă fără nicio tragere de inimă. Totuși, speculând felul pur parizian în care pronunța cuvântul „*mange*” și impresionând prin starea jalnică în care a putut să ajungă un fost membru al Dumei de Stat, Vorobianinov izbuti să adune vreo

trei ruble în monede de aramă.

Pietrișul scârțâia sub picioarele vilegiaturiștilor. Cu mici intervale, orchestra executa bucăți de Strauss, Brahms și Grieg. Mulțimea, îmbrăcată în culori deschise, trecea sporovăind prin fața bătrânului mareșal al nobilimii și apoi se întorcea înapoi. Umbra lui Lermontov plutea nevăzută deasupra cetățenilor care mâncau înghețată pe terasa bufetului. Mirosea a apă de colonie și a apă minerală.

— Ajutați pe un fost membru al Dumei de Stat, murmură mareșalul.

— Spune-mi, chiar ai fost membru al Dumei? auzi deodată Ippolit Matveevici chiar lângă urechea sa.

— Și-ai luat parte și la ședințe? Vai! Vai! Înaltă clasă!

Ippolit Matveevici ridică ochii și rămase înmărmurit. În fața lui sărea ca o vrăbiuță dolofanul Avessalom Vladimirovici Iznurenkov. Nu mai avea costumul său maro din stofă de Lodz, ci purta o haină albă și pantaloni gri pepit. Crescuse în vioiciune și, din când în când, sărea cam la cinci palme de pământ. Iznurenkov nu-l recunoscuse pe Ippolit Matveevici și continuă să-l inunde cu întrebările.

— Spune-mi, și l-ai văzut într-adevăr pe Rodzianko^[64]? Adevărat că Purișkevici^[65] era chel? I... i... i... i... Ce temă! Înaltă clasă! Înaltă clasă!

Continuând să se învântească, Iznurenkov îi vârî în mână mareșalului buimăcit trei ruble și dispăru. Dar încă multă vreme se mai zăriră ba ici, ba colo în Grădină coapsele lui grăsuțe și parcă din copaci se auzea:

— I... i... i... ! „Vai nu cânta, frumoasa mea, atunci când ești cu mine. Din tristă salbă-a ta de cântece gruzine!” Vai! Vai! „Căci ele mi-amintesc de vremi ce astăzi sunt uitate și-mi răscolesc un dor nespus de țărături depărtate!”... Vai! Vai! „Iar dimineața ea zâmbea din nou!” Înaltă clasă!...

Ippolit Matveevici continua să stea sub copac, privind în pământ. Și rău făcu că rămase așa. Îi scăpară multe.

În bezna încântătoare a nopții peatigorskene, se plimba pe aleile parcului Ellocika Șciukina, târându-l după ea pe supusul soțior Ernest Pavlovici, cu care se împăcase. Plecarea ei la Kislițe Vodî era ultima din șirul de încercări de a se ține la pas cu fiica lui Vanderbild. Căci, ca să se distreze, trușașă americană plecase nu demult, cu iahtul ei personal, în insulele Sandwich.

— Ho-ho! răsuna în liniștea nopții. Celebru. Ernestulea! Ef-ef!

La bufetul luminat de o ghirlandă de becuri ședea candidul hoțoman Alhen, cu consoarta sa Saschen. Obrajii ei erau, ca și înainte, garnisiți de favoriți așa cum se purtau pe vremea lui Nicolae I. Alhen mânca timid șașlăc *à la Kars*, udându-l cu vin de Cahetia nr. 2, iar Saschen, mângâindu-și favoriții, aștepta porția de nisetre pe care o comandase.

După jefuirea completă a Azilului nr. 2 al Prevederilor Sociale (se vânduse totul, inclusiv tichia de doc a bucătarului și lozinca: „Mestecând cu

grijă mâncarea, ajuți societatea”), Alhen hotărâse să plece să se odihnească și să se distreze. Era un om cu noroc, acest escroc îndopat, și soarta îl apăra. Avusese de gând în ziua aceea să se ducă la Râpă, dar nu apucase. Asta a fost salvarea lui, căci Ostap ar fi stors de la timidul administrator cel puțin treizeci de ruble.

Ippolit Matveevici se duse la izvor când muzicanții începură să-și strângă pupitrele, când publicul îmbrăcat ca de sărbătoare porni spre casă și când numai perechile de îndrăgostiți mai respirau zgomotos pe aleile cu vegetație săracă ale Grădinii.

— Cât ai strâns? întrebă Ostap, când silueta adusă de spate a mareșalului se arătă lângă izvor.

— Șapte ruble și douăzeci și nouă de copeici. O hârtie de trei ruble, restul pitaci de aramă și câteva piese de argint.

— Pentru prima ieșire în public e grozav! Leafa unui funcționar cu muncă de răspundere! Kisa, mă înduioșezi! Dar aș vrea să știu, ce dobitoc ți-a dat trei ruble? Sau ai dat rest cuiva?

— Nu! Mi le-a dat Iznurenkov.

— Imposibil! Avessalom? Ia te uită, domnule, unde a ajuns! Ai stat de vorbă cu el? Te-a recunoscut cumva?

— Nu. Mi-a cerut doar amănunte de la Dumă. Râdea tot timpul.

— Vezi, mareșale, că nu e chiar atât de rău să fii cerșetor, mai ales dacă n-ai cine știe ce studii și ai în schimb o voce slabă! Și dumneata mai făceai încă pe grozavul, pe lordul păstrător al sigiliului! Ei, Kisocika, nici eu nu mi-am pierdut timpul de pomană. Cincisprezece ruble în cap. Așadar, acoperirea o avem.

A doua zi de dimineață mașinistul își primi banii și seara aduse două scaune. După spusele lui, îi fusese cu neputință să-l ia și pe al treilea. Echipa de sonorizare juca cărți pe el.

Pentru a fi mai la adăpost, asociații se cățărara aproape până în vârful muntelui Mașuk.

Jos se zăreau luminile mari și nemișcate ale Peatigorskului. Ceva mai încolo, niște lumini slabe indicau stanița Goreacevodskaia. Iar în zare, două linii paralele punctate marcau Kistovodskul, care ieșea de după un munte.

Ostap privi cerul înstelat și scoase din buzunar binecunoscutul clește.

CAPITOLUL XXXVII

CAPUL VERDE

Inginerul Bruns ședea pe veranda de piatră a vilei de la Capul Verde, sub un palmier mare, ale cărui frunze scrobite aruncau umbre înguste și ascuțite pe ceafa sa rasă, pe cămașa sa albă și pe scaunul Gambs provenit din garnitura generăleseii Popova, pe care se tot sucea de nerăbdare, așteptând masa.

Bruns își țuguie buzele groase și, cu glasul unui ștregar dolofan, strigă:

— Mu-u-usik!

Dar din vilă nu răspunse nimeni.

Flora tropicală se întindea îmbietoare spre inginer. Cactușii își plecau spre el mânușile lor de arici. Frunzele dracilelor foșneau. Bananierii și sagotierii alungau de pe chelia lui muștele. Trandafirii care învăluiau veranda cădeau la picioarele lui.

Dar degeaba totul. Lui Bruns îi era foame. Se uită nervos la golful sidefiu, la promontoriul îndepărtat de la Batumi și strigă cu glas cântat:

— Mu-u-u-usik! Mu-u-u-usik!

Sunetele se topeau repede în atmosfera umedă, subtropicală și fără niciun răspuns. Bruns văzu în mintea lui o găscă mare, bine friptă, cu pielea rumenită sfârâind de grăsime și, simțind că-i lasă gura apă, nu se mai putu ține și urlă:

— Musik! Musika! E gata găscă?!

— Nu mă bate la cap, Andrei Mihailovici! Auzi? se răsti un glas de femeie din odaie.

Inginerul, care dăduse iar să-și țuguieze buzele, cum făcea de obicei, răspunse imediat:

— Musik! N-ai milă de bărbățelul tău.

— Pleacă, mâncăule! se auzi răspunsul din casă.

Dar inginerul nu se supuse. Avea de gând să cheme mai departe găscă, cum făcea de două ore, fără niciun succes, dar un foșnet neașteptat îl făcu să întoarcă capul.

Dintre bambușii de un verzui negricios ieși un om care purta o rubașcă albastră ruptă, încinsă cu un șnur ros, cu ciucuri, și niște pantaloni în dungi, uzați de mama focului. Necunoscutul avea o figură blândă, o bărbuță lăptoasă și ținea pe braț o haină.

Vizitatorul se apropie și întrebă cu o voce caldă:

— Aici stă inginerul Bruns?

— Chiar eu sunt, răspunse cu o voce neașteptată de bas cel care tot chema prin incantații gășca. Cu ce vă pot servi?

Omul nu mai zise nimic și căzu în genunchi. Era părintele Fiodor.

— Ai înnebunit? exclamă inginerul sculându-se brusc. Ridică-te, te rog!

— Nu mă ridic, răspunse părintele Fiodor, întorcând capul după inginer și uitându-se la el cu privirea-i senină.

— Ridică-te!

— Nu mă ridic!

Și, cu băgare de seamă, ca să nu-l doară, părintele Fiodor începu să se izbească cu fruntea de pietriș.

— Musik! Vino încoace! strigă inginerul speriat. Vino să vezi ce se petrece aici. Ridică-te, te rog. Te implor!

— Nu mă ridic, repeta părintele Fiodor.

Musik, care după tonul soțului ei știa perfect când și dacă să răspundă la apel, ieși fuga pe verandă.

Văzând o doamnă, părintele Fiodor se târî în genunchi mai aproape de ea, se înclină și-i grăi repede:

— În dumneata îmi pun toată nădejdea, măicuță, în dumneata, suflet blând!

Inginerul Bruns se făcu atunci roșu la față, îl apucă pe vizitator de subsuori și, punându-și toată puterea, îl ridică în picioare. Dar era imposibil să-l facă să stea vertical; părintele Fiodor, șiret, se trăgea în jos, lăsându-se cu toată greutatea în brațele gazdei. Înciudat, Bruns îl târî pe bizarul oaspete într-un colț și-l așeză pe un scaun (din cele fabricate de Gambs, dar nu din casa lui Vorobianinov, ci din salonul generăleseii Popova).

— Nu îndrăznesc, murmura părintele Fiodor, punându-și pe genunchi haina brutarului care mirosea puțin a gaz. Nu cutez să șed în fața unor persoane atât de însemnate.

Cu un țipăt scurt, inginerul îl reținu de umeri.

— Musik, zise el gâfâind, stai tu de vorbă cu cetățeanul ăsta. E, pesemne, o neînțelegere la mijloc.

Musik adoptă pe loc un ton grav.

— Te rog, spuse ea amenințător, să nu stai în genunchi în casa mea!

— Suflet blând! făcu înduioșat părintele Fiodor. Măicuță!

— Nu-ți sunt niciun fel de „măicuță”. Ce poștești?

Popa bombăni ceva de neînțeles, dar pesemne înduioșător. Abia după multe întrebări, gazdele izbutiră să priceapă că el cere ca o favoare deosebită să i se vândă garnitura de douăsprezece scaune, dintre care unul era în momentul acela ocupat chiar de el.

De mirare, inginerul își luă mâinile de pe umerii părintelui Fiodor, care căzu imediat iar în genunchi și începu să se târască după el ca o broască-

testoasă.

— De ce trebuie să-mi vând scaunele? ȋipa inginerul, căutând să scape de brațele lungi ale părintelui Fiodor. Oricât ai să cazi în genunchi, tot n-am să pricep!

— Păi, sunt scaunele mele, gemu părintele Fiodor.

— Cum adică, ale dumitale? De unde ale dumitale? Ai înnebunit? Musik, acum pentru mine totul e clar! Avem de-a face cu un nebun!

— Ale mele, repeta umil părintele Fiodor.

— Prin urmare, le-am furat de la dumneata? se înfurie inginerul. Le-am furat? Auzi, Musik! Păi, ăsta e șantaj!

— Pe Dumnezeuul meu că nu, șopti părintele Fiodor.

— Dacă le-am furat de la dumneata, dă-mă în judecată, dar nu face scene din astea în casa mea! Auzi, Musik! Până unde merge neobrăzarea! Nici nu te lasă să stai la masă ca omul!

Dar nu, părintele nu voia să reclame scaunele „sale” prin tribunal. O, nu! Nici nu se gândea la așa ceva. Știa că inginerul Bruns nu i-a furat scaunele. Ferit-a sfântul! Fapt era însă că înainte de Revoluție aceste scaune îi aparținuseră totuși lui, părintelui Fiodor, și că, de dorul lor, soția sa a suferit și-a suferit, până când iată, acum zace pe patul de moarte la Voronej. Voind să-i îndeplinească voința și nicidecum din deșertăciune sau vinovate pofte, și-a îngăduit să afle unde se găsesc scaunele și să vină la cetățeanul Bruns. Părintele Fiodor nu cerea de pomană. O, nu! E om cu destulă dare de mână (are o mică fabrică de lumânări la Samara), ca să poată ușura ultimele clipe ale nevestei sale, cumpărându-i aceste scaune vechi. Nu vrea să se zgârcească și e gata să dea pentru întreaga garnitură vreo douăzeci de ruble.

— Cum? ȋipă inginerul, făcându-se roșu ca un rac. Douăzeci de ruble? Pentru o garnitură de salon minunată ca asta? Musik! Ai auzit? E nebun? Zău, e nebun!

— Nu sunt nebun, nu fac decât să îndeplinesc voința nevestei mele, care m-a trimis...

— Of, fir-ar al dracului, spuse inginerul. Iar a început să se târască pe jos! Musik! Iar se târăște!

— Fixați-mi prețul, gema părintele Fiodor, izbindu-se cu capul, atât cât trebuie, de trunchiul unui arehier.

— Nu strica copacul, om sucit ce ești! Musik, cred că nu-i nebun. Și-o fi pierdut omul capul că-și vede nevasta pe ducă. Ce-ar fi să-i vindem scaunele, ce zici? Poate așa scăpăm de el? Altfel o să-și spargă și capul!

— Și noi pe ce o să ședem? Întrebă Musik.

— O să cumpărăm altele.

— Cu douăzeci de ruble?

— Cu douăzeci de ruble, nu. Dar nu i le vând nici cu două sute... Cu două

sute cincizeci însă le-aș vinde.

Drept răspuns se auzi o pocnitură îngrozitoare cu capul de un palmier.

— Ei, Musik, chestia asta a început să mă plictisească.

Inginerul se apropie ferm de părintele Fiodor și începu să-i dicteze ultimatumul:

— În primul rând, depărtează-te de palmier la cel puțin trei pași. În al doilea rând, scoală-te imediat în picioare. În al treilea rând, dă-mi două sute cincizeci de ruble, niciun ban mai puțin, și îți vând mobila.

— Vai, dar eu nu din pofte nesăbuite o vreau..., făcu părintele Fiodor, ci numai ca să îndeplinesc voia femeii mele bolnave.

— Ei, dragul meu, și soția mea e bolnavă. Nu-i așa, Musik, că plămânii tăi sunt delicați? Dar pe chestia asta eu nu-ți cer ca... ei... să zicem, să-mi vinzi haina dumată cu treizeci de copeici.

— Ba uite, eu ți-o dau de pomană! exclamă părintele Fiodor.

Inginerul se scutură cu un gest nervos de această pomană și spuse rece:

— Lasă-te, te rog, de figurile astea. Nu mai avem ce vorbi. Scaunele costă două sute cincizeci de ruble și din asta nu las nicio copeică.

— Cincizeci de ruble, oferi părintele Fiodor.

— Musik! exclamă inginerul. Cheamă-l pe Bagration. Să-l conducă pe cetățean.

— Nu din pofte nesă...

— Bagration!

De frică, părintele Fiodor o luă la fugă, iar inginerul trecu în sufragerie și se așeză să-și mănânce gâsca. Era pasărea lui preferată și devorarea ei avu asupra lui Burns un efect salutar. Începu să se liniștească.

Dar tocmai când, cu osul înfășurat într-o foiță, duse piciorul de gâscă la gura-i trandafirie, la fereastră se ivi chipul rugător al părintelui Fiodor.

— Nu din pofte nesăbuite, zise el cu o voce blândă. Cincizeci și cinci de ruble.

Fără să se întoarcă, inginerul mârâi. Părintele Fiodor dispăru. Apoi, toată ziua, silueta părintelui Fiodor fu zărită prin toate colțurile și colțișoarele din jurul vilei. Ba apăsarea din umbra criptomeriilor, ba răsărea în crângul de mandarine, ba alerga prin curtea din dos și, palpitând, gonea înspre Grădina Botanică.

Inginerul o strigă toată ziua pe Musik, plângându-i-se că nebunul nu-l lasă în pace și că nu mai poate de durere de cap. În întunericul ce se lăsase, se auzea din răstimp în răstimp glasul părintelui Fiodor.

— O sută treizeci și opt! strigă el de undeva, din cer.

Iar după un minut vocea i se auzea dinspre vila lui Dunbasov.

— O sută patruzeci și unu, oferea de acolo părintele Fiodor. Nu din pofte nesăbuite, domnule Bruns, ci numai...

În sfârșit, inginerul nu mai putu să reziste, ieși pe verandă și, cu fața spre întuneric, urlă, scandând cuvintele:

— Să le ia dracu'! Două sute de ruble! Numai lasă-mă odată în pace.

Îi răspunseră mai întâi bambușii printr-un foșnet, apoi întunericul printr-un geamăt încet și pe urmă niște pași care se îndepărtau. După acest triplu răspuns se făcu liniște.

Stelele se scaldau în apa golfului. Licuricii îl urmăreau pe părintele Fiodor și se roteau în jurul capului lui, colorându-i fața într-o lumină verzuie, ca de spital.

— Ce mai gâscani au apărut acum, murmură inginerul, intrând în casă.

Între timp, părintele Fiodor zbura cu ultimul autobuz de-a lungul litoralului, spre Batumi. Dintr-o parte năvăleau pe mal, cu foșnetul parcă al unei cărți pe care o răsfoiești, valurile fluxului; din față bătea vântul, iar de undeva, de nu se știe unde, șacalii urlau la claxonul care le supăra urechea.

În aceeași seară, părintele Fiodor îi trimise soției sale, Katerina Aleksandrovna, în orașul X, următoarea telegramă:

„Găsit marfa. Trimite telegrafic două sute treizeci. Vinde ce vrei. Fedea.”

Timp de două zile, se învârti exaltat pe lângă vila lui Bruns, salutând-o de departe pe Musik și chiar strigând din răstimp în răstimp pe aceste meleaguri tropicale:

— Nu din pofte nesăbuite, ci numai ca să împlinesc voia nevestei mele!...

A treia zi, banii sosiră însoțiți de o telegramă disperată:

„Vândut tot rămas fără niciun ban sărut și aștept. Evstigneev ia tot masa la noi. Katia.”

Părintele Fiodor număra banii, își făcu cu osârdie semnul crucii, închirie o căruță și plecă la Capul Verde.

Vremea era proastă. Vântul aducea nori dinspre granița turcească. Muntele Cioroh fumega în zare. Partea albastră a boltei cerești se făcea din ce în ce mai mică. Puterea vântului ajunsese la gradul șase. Se interzise scăldatul în mare, iar bărcile primiră ordin să nu iasă în larg. La Batumi tuna și fulgera. Furtuna zguduia tot țărmul.

Când ajunsese la vila inginerului Bruns, părintele Fiodor îi porunci căruțașului, un adjarian cu glugă caucaziană, să aștepte și intră după mobilă.

— Am adus banii, spuse părintele Fiodor. Ați putea să-mi mai lăsați ceva.

— Musik! gemu inginerul. Nu mai pot!

— Liniștiți-vă, am adus banii, zise grăbit părintele Fiodor. Două sute de ruble, așa cum ați spus.

— Musik! Ia banii de la el! Dă-i scaunele. Și, te rog, expediază-l mai repede, că m-a apucat migrena.

Părintele își atinse scopul vieții. Fabricuța de lumânări de la Samara devenea o realitate. Brilantele îi curgeau în buzunare ca semințele.

Cele douăsprezece scaune fură încărcate pe rând în căruță. Semănau foarte mult cu cele ale lui Vorobianinov, cu singura deosebire că nu erau tapisate cu creton înflorat, ci cu rips albastru, cu o dunguliță roz.

Părintele Fiodor nu mai putea de nerăbdare. Își luase de cu vreme cu el o toporișcă, pe care o vârâse sub haină, prinsă cu un șnur. Se așeză alături de căruțaș și, întorcând mereu capul spre scaune, plecă la Batumi. Căii înțeleseseră nerăbdarea popii și o porniră cu iuțeală la vale pe șosea, făcându-l să treacă repede pe lângă micul restaurant „Final” (pe ale cărei mese de bambus și boschete vântul făcea curățenie), pe lângă tunelul care înghițea ultimele vagoane-cisternă ale unui tren încărcat cu petrol, pe lângă fotografia care în ziua aceea mohorâtă n-avea clienți, ca de obicei, și pe lângă firma „Grădina Botanică din Batumi”. Apoi, căluții mai încetău pasul ca să nu calce pe semne linia fluxului.

Părintele Fiodor se pomeni cu niște stropi de apă sărată în locul unde marea se întâlnea cu munții. Respinse de țărnul stâncos, valurile se transformau în niște gheizere, se înălțau spre cer și cădeau încet.

Hurducăturile căruței și zborșelile fluxului sporeau încordarea părintelui Fiodor. Luptând cu vântul, căluții se apropiau agale de Mahindjauri. Peste tot, cât vedeai cu ochii, șuierau și se învolburau valuri tulburi și verzui. Spuma albă a fluxului se întindea săltând până la Batumi, parcă ar fi fost fusta de dedesubt ieșită de sub rochia unei cuconițe neglijente.

— Stai! îi strigă deodată părintele Fiodor căruțașului. Stai, ghiaure!

Și, tremurând și împiedicându-se, începu să descarce scaunele pe malul pustiu. Adjarianul, nepăsător, își luă cele cinci ruble ce i se cuveneau, dădu bice cailor și plecă. Iar părintele Fiodor, după ce se încredință că nu-i țiipenie de om în jur, trase scaunele de pe șosea pe o bucată de plajă ce mai rămăsese uscată și scoase toporișca.

O clipă se codi, neștiind cu ce scaun să înceapă. Apoi se apropie ca un lunatic de al treilea scaun și-l izbi cu o furie nebună cu toporișca în spetează. Scaunul se răsturnă, dar nu suferi nicio stricăciune.

— Aha! strigă părintele Fiodor. Lasă că-ți arăt eu!

Și se năpusti asupra scaunului, ca asupra unei ființe vii. Nu trecu un minut și îl făcu țandări. Părintele Fiodor nu auzea loviturile toporului în lemn, în rips și în arcuri. Vuietul puternic al furtunii înăbușea ca o păslă toate celelalte sunete.

— Aha! Aha! Aha! făcea părintele Fiodor, mânuind toporul cu toată puterea.

Scaunele fură făcute praf unul după altul. Furia părintelui Fiodor se întetea. Se întetea și furtuna. Unele valuri ajungeau până la picioarele lui. De la Batumi până la Sinope furtuna vuia vajnic. Marea furioasă își vărsa furia asupra fiecărui vas. Scoțând un fum gros pe cele două coșuri ale sale și aplecat greoi pe pupa, vaporul „Lenin” se apropia de Novorosiik. Furtuna alerga nebună pe Marea Neagră, azvârlind cu valuri de mii de tone în țărmurile Trebizondei, Ialtei, Odessei și Constanței. Dincolo de liniștilele strâmtori ale Bosforului și Dardanelelor, vuia Marea Mediterană, iar dincolo de strâmtoarea Gibraltar, Oceanul Atlantic dădea asalt Europei. Apele furioase fierbeau pe tot globul.

Iar pe țărmul Batumiului stătea părintele Fiodor și, scăldat în sudoare, sfărâma ultimul scaun. Peste un minut bătălia se termina. Popa ieșise învingător din lupta lui de unul singur cu atâtea scaune, dar îl cuprinsese disperarea. Aruncând o privire fixă asupra mormanului de picioare, speteze și arcuri, el se dădu cu câțiva pași înapoi, îngrozit. Apa îl stropi la picioare. Sări înainte și, ud, o porni pe șosea. Un val mare se sparse pe locul unde stătuse cu o clipă înainte părintele și, rostogolindu-se înapoi, luă cu el în larg întreaga garnitură mutilată a generăleseii Popova. Dar părintele Fiodor nu mai văzu acest rapt. El mergea gârbov pe șosea, strângând la piept un pumn ud.

Intră în Batumi fără să vadă nimic în jur, ca un orb. Era într-o situație curat dezastruoasă. Se afla la cinci mii de kilometri de casă și nu avea decât douăzeci de ruble în buzunar, sumă cu care era absolut imposibil să ajungă în orașul natal.

Părintele Fiodor trecu prin bazarul turcesc, unde fu sfătuit în șoaptă să cumpere pudră „Coty”, ciorapi de mătase și tutun de Suhumi nemarcat de stat, ajunsese în gară și se pierdu în mulțimea de hamali.

CAPITOLUL XXXVIII

ÎN ÎMPĂRĂȚIA NORILOR

Trei zile după încheierea tranzacției dintre firma Ostap-Ippolit și mașinistul Mecinikov, teatrul „Columb” luă trenul Mahacikala – Baku. În toate aceste trei zile, asociații, care nu fuseseră satisfăcuți de rezultatele operației făcute celor două scaune pe muntele Mașuk, așteptară ca Mecinikov să le aducă al treilea și ultimul dintre scaunele aflate în posesia teatrului „Columb”. Dar mașinistul, exasperat de ape minerale, cumpărase cu toate cele douăzeci de ruble votcă și căzuse în așa hal, încât era ținut închis în magazia de decoruri.

— Poftim, bucurie ce-ți dau apele astea minerale! declară Ostap, aflând de plecarea teatrului. Ce lepră e și mașinistul ăsta! Să mai ai de-a face cu oameni de teatru.

Ostap devenise mult mai nerăbdător decât înainte. Șansele de a găsi comoara crescuseră enorm.

— Ne trebuie bani de drum până la Vladikavkaz, spuse Ostap. Pe acolo vom merge la Tiflis cu mașina, pe minunata șosea militară gruzină. Priveliști încântătoare! Peisaj captivant! Splendid aer de munte! Și ca încununare: o sută cincizeci de mii de ruble zero-zero copeici. Putem spune în deplină conștiință că merită să continuăm ședința.

Dar nu le fu chiar atât de ușor să plece din Mineralnîe Vodî. Vorobianinov dovedi o totală lipsă de talent în a călători fără bilet și, întrucât încercările lui de a se urca în tren eșuară, se văzu nevoit să se posteze în fața Grădinii, de data aceasta ca fost inspector școlar. Succesul fu foarte mic: două ruble în douăsprezece ore de muncă grea și înjositoare. Totuși, suma îi era suficientă ca să ajungă la Vladikavkaz.

La Bestan, Ostap, care călătorea fără bilet, fu dat jos din vagon și marele maestru al combinațiilor alergă vitejește vreo trei verste după tren, amenințându-l cu pumnul pe nevinovatul Ippolit Matveevici.

După asta Ostap izbuti să sară pe scara unui vagon, în timp ce trenul urca încet spre culmile Caucazului. De pe această poziție, Ostap putu să admire lanțul muntos al Caucazului, care se desfășura înaintea lui.

Era aproape patru dimineăța. Vârfurile munților începură să fie luminate de razele trandafirii ale soarelui. Munții nu-i plăcură lui Ostap.

— Prea mult șic, spuse el. Frumusețe sălbatică! Fantezie de idiot. Nu dau doi bani.

În gara Vladikavkaz călătorii erau așteptați de un autobuz mare, deschis,

al Zakavtopromtorg^[66]-ului și niște oameni politicoși spuneau:

— Pe cei care pleacă pe șoseaua militară gruzină, îi ducem în oraș gratuit.

— Încotro, Kisa? spuse Ostap. Noi luăm autobuzul, ca să ne ducă gratuit.

Dar, când ajunseră la biroul Zakavtopromtorg-ului, Ostap nu se grăbi să se înscrie pentru locuri în mașină. Discutând foarte animat cu Ippolit Matveevici, el admiră muntele Stolovaia încins de nori și, după ce găsi că muntele seamănă într-adevăr cu o masă, cum îl arată numele, se îndepărtă repede.

Fură nevoiți să stea la Vladikavkaz câteva zile. Toate încercările făcute spre a-și procura banii necesari călătoriei pe șoseaua militară gruzină sau eșuau complet, sau dădeau numai atâta cât să-și țină zilele. Încercarea de a percepe și aici o taxă de la cetățeni nu le reuși. Caucazul era atât de înalt și de vizibil, încât nu era posibil să iei bani ca să-l arăți. Munții se vedeau aproape de peste tot, iar alte frumuseți nu existau la Vladikavkaz. Cât privește Terekul, el curgea pe lângă „Trek”, și aici avea grijă orașul însuși să ia taxă de intrare fără concursul lui Ostap. Cerșitul lui Ippolit Matveevici aduse în două zile treisprezece copeici mari și late.

— Destul, declară Ostap. Nu există decât o singură soluție: să mergem la Tiflis pe jos. În cinci zile facem cele două sute de verste. Nu-i nimic, bătrâne, privești fermecătoare de munte, aer curat!... Avem nevoie de bani pentru pâine și salam. N-ai decât să adaugi la vocabularul dumitale și câteva fraze italienești, dar până diseară trebuie să aduni cel puțin două ruble! La prânz, pare-se că n-o să mâncăm, scumpe tovarășe. Vai! Slabe șanse...

În zori, exploratorii trecură podul peste Terek, ocoliră cazărmile și pătrunseră în valea înverzită pe unde trecea șoseaua militară gruzină.

— Avem noroc, Kisa, zise Ostap. Azi-noapte a plouat, așa că n-o să fim nevoiți să înghițim praf. Respiră, mareșale, aer curat. Cântă. Adu-ți aminte de poeziile închinatے Caucazului. Poartă-te la înălțimea situației!...

Dar Ippolit Matveevici nu putea să cânte, nici să declame. Drumul urca. Noaptea petrecute sub cerul liber își făceau efectul, dându-i junghiuri în șale și dureri de glezne, iar salamul îi dădea niște arsuri, de-i venea să înnebunească. Mergea aplecat puțin într-o parte, ținând în mână o pâine de două kilograme învelită într-un ziar din Vladikavkaz și târându-și ușor piciorul stâng.

Iar trebuia să meargă pe jos! De data aceasta spre Tiflis, pe unul dintre cele mai frumoase drumuri din lume. Ippolit Matveevici se arăta însă insensibil. El nu se uita ca Ostap într-o parte și-n alta. Nu dădea nicio atenție Terekului, care începuse să clocotească în fundul văii. Doar piscurile înzăpezite, cu sclipirile lor în soare, îi sugerau vag ceva: poate sclipirea briliantelor, poate lacul coșciugelor de preț ale meșterului Bezenciuk.

După Balta, șoseaua intră într-un defileu de unde continua pe o cornișă

îngustă, săpată în stâncile întunecoase și abrupte. Drumul urca în serpentină și seara exploratorii ajunseră la stațiunea Lars, la o mie de metri deasupra nivelului mării.

Dormiră într-un han ca vai de lume, fără să plătească, și căpătară chiar câte un pahar de lapte, distrându-i pe hangiu și pe ceilalți drumeți cu scamatorii făcute cu cărți de joc.

Dimineața fu atât de frumoasă, încât până și Ippolit Matveevici, înviorat de aerul de munte, păși mai vioi decât în ajun. Dincolo de Lars se ridică imediat și uriașul zid al lanțului muntos Bokovoi.

Aici Terekul trecea printr-o prăpastie îngustă. Peisajul devenea tot mai sumbru, iar inscripțiile de pe stânci, tot mai numeroase. Acolo unde stâncile gâtuiau atât de mult Terekul, încât podul peste el nu avea decât vreo zece stânjeni, exploratorii văzură atâtea inscripții pe pereții stâncoși ai cheilor, încât Ostap, uitând de măreția defileului Darial, striga, încercând să acopere vuietul și gemetele Terekului:

— Ce oameni mari! la seama, mareșale. Vezi? Ceva mai sus de nori și ceva mai jos de zborul vulturilor! Scribe: „Kolea și Mika, iulie 1914”. Ce priveliște de neuitat! Observă cât de artistic este executată inscripția! Fiecare literă este de un metru și pictată în ulei! Unde sunteți voi acum, Kolea și Mika?

— Kisa, continuă Ostap, hai să ne eternizam și noi numele. Să-l punem în cofă pe Mika. De altfel, am și o bucată de cretă la mine. Zău că mă cațăr sus și scriu: „Kisa și Osea în trecerea lor pe aici”.

Și, fără să stea mult pe gânduri, Ostap puse rezerva de salam pe parapetul ce despărțea șoseaua de prăpastia unde clocotea Terekul și începu să se cațăre pe stâncă.

La început, Ippolit Matveevici se uită la marele maestru cum urcă, dar apoi se plictisi și, întorcându-se, începu să admire ruinele castelului Tamarei, păstrate pe o stâncă ce semăna cu un dinte de cal.

În acest moment, cam la vreo două verste de exploratori, părintele Fiodor, care venea dinspre Tiflis, pătrunse în defileul Darial. Mergea cu pas măsurat, soldătesc, privind drept înainte, cu niște ochi duri ca diamantul și sprijinindu-se într-un toiaș înalt, îndoit la capăt ca o cârjă arhierească.

Cu ultimii bani pe care-i mai avusese, părintele Fiodor ajunsese până la Tiflis, iar acum mergea apostolește spre casă, hrănindu-se cu ce i se dădea de pomană. În timp ce străbătea trecătoarea Krestovîi (două mii trei sute patruzeci și cinci de metri deasupra nivelului mării), un vultur, luându-l se vede, drept Prometeu, îl ciupi. Părintele Fiodor amenință pasărea obraznică cu toiașul și porni mai departe.

Mergea învăluit în nori și murmură:

— Nu din pofte nesăbuite, ci numai ca să împlinesc voia femeii mele!

Distanța dintre rivali se micșora. După ce ocoli o stâncă ascuțită, părintele Fiodor dădu de bătrânul cu pince-nez de aur.

Defileul prinse a se clătina în ochii părintelui Fiodor. Terekul își încetă vuietul lui milenar.

Părintele Fiodor îl recunoscuse pe Vorobianinov. După groaznicul eșec de la Batumi, după toate speranțele spulberate, eventualitatea ce i se prezenta din nou de a pune mâna pe comoară avu asupra părintelui Fiodor un efect neașteptat.

El îl apucă pe Ippolit Matveevici de mărul care de la Adam îi stătea cucuiet în gât și, strângând degetele, strigă cu o voce răgușită:

— Ce-ai făcut cu giuvaierele soacră-tii pe care ai omorât-o?

Ippolit Matveevici, care nu se aștepta la așa ceva, tăcea.

Ochii îi ieșiră din orbite atât de tare, încât globul lor atingea aproape sticlele ochelarilor.

— Vorbește! îi porunci părintele Fiodor. Pocăiește-te, păcătosule!

Vorobianinov simți că-și pierde răsuflarea. În clipa aceea părintele Fiodor, care se simțea acum stăpân pe victorie, îl zări pe Bender sărind pe stâncă. Directorul tehnic cobora țipând cât îl ținea gura:

*De mohorâte stânci izbind,
Nahlapii spumegă mugind...*

Părintele Fiodor fu cuprins de o spaimă nemaipomenită. Îl mai ținea instinctiv pe mareșalul nobilimii de beregată, dar genunchii începură să-i tremure.

— Ia te uită peste cine-am dat aici! strigă prietenos Ostap. Firma concurentă!

Părintele Fiodor nu mai stătu pe gânduri. Împins de un instinct salvator, puse repede mâna pe salamul și pe pâinea exploratorilor și o luă la fugă.

— Arde-l, tovarășe Bender! țipa de jos Ippolit Matveevici, care între timp își trăsesese răsuflarea. Oprește-l! Ține-l!

Ostap începu să fluiera și să țiuie.

— Țiu-u-u! strigă el, începând să alerge după popă. Bătălia de la piramide sau Bender la vânătoare. Unde fugi, onorabile client? Stai să-ți ofer un scaun cu măruntaiele bine scoase!

Părintele Fiodor nu putu să suporte gândul de a se ști pe același plan cu următorul său și începu să se cațăre pe o stâncă dreaptă ca lumânarea. Îl împingea în sus inima care i se urcase până la gură și mâncărimea de la tălpi, pe care o cunosc numai lași. Picioarele se desprindeau de blocurile de granit și-l purtau pe stăpânul lor tot mai aproape de tatăl ceresc.

— U-u-u! țipa Ostap de jos. Acuși pun mâna pe tine!

— Ne-a furat mâncarea! urlă Ippolit Matveevici, apropiindu-se de Ostap.

— Stai! țipă Ostap cu un glas de răsunară munții. Stai, îți spun!

Dar asta nu făcu decât să dea forțe noi părintelui Fiodor, care începuse să oboască. Din câteva salturi, se cocoță cu vreo zece stâneni mai sus de ultima inscripție.

— Dă înapoi salamul! țipa Ostap. Dă înapoi salamul, dobitocule! Te iert de celelalte!

Dar părintele Fiodor nu mai auzea nimic. Ajunsese pe un loc plan și neted, unde nu izbutise încă până atunci să se cațare nimeni. Văzându-se acolo, fu apucat de groază. Își dădu seama că nu va fi chip să mai coboare. Stânca venea perpendicular până la șosea și nici vorbă nu putea fi de întoarcere. Se uită în jos. La poalele stâncii, Ostap nu-și găsea astâmpăr, iar în fundul defileului scliffea pince-nez-ul de aur al mareșalului nobilimii.

— Vă dau înapoi salamul! țipă părintele Fiodor. Ajutați-mă să cobor!

Dar nu auzi alt răspuns decât vuietul Terekului și niște țipete pasionale, venind dinspre castelul Tamarei, unde își aveau reședința bufnițele.

— Ajutați-mă să mă dau jos de aici! țipa sfâșietor părintele Fiodor.

Urmărea toate mișcările exploratorilor și-i vedea cum se învârtesc la poalele stâncii și fac gesturi, care de obicei se fac când blestemi și înjuri de mama focului.

După un ceas, părintele Fiodor, care se culcase pe burtă cu capul atârând în jos, îi văzu pe Bender și pe Vorobianinov plecând în direcția trecătorii Krestovii.

Întinericul se lăsa repede. În bezna adâncă și vuietul infernal care luaseră locul lui Ippolit și Ostap, părintele Fiodor tremura și plângea. Un nor îi atingea capul, dar încă nu era cu capul în nori. Se lăsa cu drag păgubaș de toate comorile lumești. Nu mai dorea decât un singur lucru – să ajungă jos, pe pământ.

De-a lungul nopții urlă atât de tare, încât din când în când acoperea vuietul Terekului. Dimineața, mănca salam cu pâine și, prinzând puteri, începu să râdă satanic de mașinile care treceau pe șosea. Restul zilei și-l petrecu contemplând munții și soarele. În noaptea următoare i se arătă regina Tamara. Ea sosi în zbor din castelul ei și-i spuse cu cochetărie:

— Hai să facem cunoștință, vecine.

— Măicuță! îi spuse cu căldură părintele Fiodor. Nu din pofte nesăbuite...

— Știu, știu, îi răspunse regina, ci numai ca să împlinești voia soției tale care te-a trimis.

— Dar de unde știi? se miră părintele Fiodor.

— Ei na, cum să nu știu? N-ai vrea să treci pe la mine, vecine, să facem un șaizeci și șase? Hm, ce zici?

Râse și-și luă zborul, presărând cu artificii bolta întunecată. A treia zi,

părintele Fiodor începu să țină predici păsărilor. Nu se știe de ce, dar căuta să le convertească la luteranism.

— Păsărilor, le spunea el cu glas răsunător, căiți-vă în auzul lumii de păcatele voastre!

În cea de-a patra zi, ghizii începură să-l arate excursioniștilor.

— În dreapta e castelul Tamarei, spuneau ei de la înălțimea experienței lor, iar în stânga stă un om viu, despre care nu se știe cum a ajuns acolo și cu ce se hrănește.

— Ce popor sălbatic! se minunau excursioniștii. Copii ai munților!

Norii se perindau unul după altul. Deasupra părintelui Fiodor se roteau vulturii. Cel mai îndrăzneț dintre ei îi răpi restul de salam și, cu o bătaie de aripă, îi aruncă în Terekul înspumat și vreo jumătate de kilogram de pâine.

Părintele Fiodor îl amenință cu degetul și zâmbind senin șopti:

*Pasărea din slăvi nu știe
Grijile și truda ce-i.
Nu-și durează pe vecie
Cu strădania cuibul ei.*

Vulturul se uită chiorâș la părintele Fiodor, țipă „Cut-cu-ri-gu” și își luă zborul.

— Eh, vulture, vulture, mare pramatie mai ești!

După zece zile sosi din Vladikavkaz o echipă de pompieri cu unelte necesare și-l coborî pe părintele Fiodor de pe stâncă.

În timpul operațiunii de salvare, el bătea din palme și cânta cu o voce nu tocmai plăcută:

*Vei fi pe univers stăpână
Și draga mea vei fi pe veci.*

Și aceste cuvinte ale lui M.I. Lermontov pe muzică de A. Rubinstein, găsiră ecou în Caucaz, care, cât e el de mohorât, le repetă totuși de mai multe ori.

— Nu din poftă nesăbuite, îi spuse părintele Fiodor șefului pompierilor, ci numai...

Dar de data aceasta râdea în hohote și fu dus cu mașina, pe scara pompierilor, la spitalul de boli mintale.

CAPITOLUL XXXIX

CUTREMURUL

— Ce părere ai, mareșale, întrebă Ostap, în drum spre satul Sioni, de care se apropiau. Cum ar fi rost de câștigat ceva în regiunea asta pustie, aflată la o înălțime de două verste?

Ippolit Matveevici nu răspunse. Singurul fel în care își putea câștiga el mijloacele de trai era cerșetoria, dar aici, pe serpentinele acestea de munte, n-aveai de la cine să ceri pomană.

În treacăt fie zis, cerșetoria se practică și aici, dar una aparte: alpină. Copiii se apropiau alergând de fiecare autobuz sau autoturism care trecea prin sat și executau în fața publicului călător câțiva pași din dansul caucazian „lezghinka”, apoi fugeau după mașină țopăind:

— Dă și mie un ban! Dă și mie un ban!

Pasagerii le aruncau câte o piesă de cinci copeici și își continuau drumul spre trecătoarea Krestovîi.

— Grozavă meserie, zise Ostap. E drept, veniturile nu sunt mari, dar nu e nevoie de investiții și, în situația noastră, cât raportează prinde bine.

A doua zi, pe la ora două, Ippolit Matveevici, sub supravegherea marelui maestru, execută în fața turiștilor primul său dans. Dansul semăna a mazurcă, dar călătorii, sub impresia frumuseții sălbatice a Caucazului, îl luară drept dans caucazian și-l răsplătiră cu trei piese de câte cinci copeici. Când trecu mașina următoare, care era un autobuz ce mergea de la Tiflis la Vladikavkaz, dăntui și țopăi însuși directorul tehnic.

— Și mie un ban! Și mie un ban! urlă el furios.

Râzând, călătorii îl răsplătiră împăratește pentru arta lui. Ostap adună din colbul de pe drum treizeci de copeici. Dar era cât pe ce să-l culeagă și pe el de pe jos, căci copiii din Sioni, mânioși pe concurenți, îi atacaseră cu o grindină de pietre. Ca să scape de bombardament, drumeții o tuliră în pas alergător spre cel mai apropiat sat, unde își cumpărară din banii adunați brânză și lipii.

Așa își petrecură exploratorii trei zile la rând. Noaptea, dormeau prin casele muntenilor. A patra zi, coborâră pe serpentine spre valea Kaișur. Aici soarele dogorea și oasele asociaților, în care le înghețase și măduva în trecătoarea Krestovîi, se încălziră repede.

În loc de stânci, beznă și frig, aveau acum vale, verdeată și căldură. Aragva mai era jos și ei încă sus, dar drumul lor ducea spre o vale locuită și cu gospodari posedând din belșug vite și bucate. Aici se putea cerși, se

putea câștiga sau se putea pur și simplu fura. Era Transcaucazia.

Exploratorii înveseliți iuțiră pasul.

La Pasanaur – un sat bogat, cu două hoteluri și câteva hanuri – asociații cerșiră o lipie și se așezară s-o mănânce în niște tufișuri din fața hotelului „Franța”, care avea o grădină și doi ursuleți legați în lanț. Se bucurau de căldură, de pâinea gustoasă și de odihnă binemeritată.

Dar odihna le fu curând tulburată de niște claxoane de automobil, de fâsâitul unor cauciucuri noi pe șoseaua presărată cu pietriș și de niște exclamații voioase. Asociații scoaseră capul din tufiș. De „Franța” se apropiau în șir trei automobile noi-nouțe, de același tip. Ele se opriră fără zgomot. Din prima mașină sări jos Persițki. După el coborî „Justiția și fapte diverse”, netezindu-și părul plin de praf. Apoi, din celelalte mașini – toți membrii clubului automobilistic al ziarului *Stanok*.

— Gata, popas! strigă Persițki. Patroane, cincisprezece șaslâcuri!

La „Franța” se iviră câteva mutre somnoroase și se auziră țipetele unui berbec tras de picioare spre bucătărie.

— Nu-l recunoști pe tânărul ăsta? întrebă Ostap. E reporterul de pe „Skriabin”, unul dintre cei care au criticat panoul nostru. Dar ce șic pe ei! Cu mașini! Ce-o fi însemnând asta?

Ostap se apropie de ziariștii care devorau șaslâkuri și-l salută cu foarte multă eleganță pe Persițki.

— *Bonjour!* răspunse reporterul. Unde te-am mai văzut, dragă tovarășe? Aha-ha! Mi-aduc aminte. Pictorul de pe „Skriabin”! Nu-i așa?

Ostap duse dreapta la inimă și se înclină politicos.

— Stai puțin, stai puțin, urmă Persițki, care avea o memorie strașnică, ca orice reporter. Nu ești dumneata acela peste care a dat un cal la Moscova, în piața Sverdlov?

— Chiar el, chiar el în persoană. Cel care, după reușita dumitale expresie, s-a ales numai cu o ușoară spaimă.

— Și lucrezi și aici în domeniul artistic?

— Nu, am venit în scopuri turistice.

— Pe jos?

— Pe jos. Specialiștii afirmă că a călători pe șoseaua militară gruzină cu automobilul e pur și simplu o prostie.

— Nu-i întotdeauna o prostie, dragul meu, depinde! Noi, de pildă, n-am făcut chiar așa o prostie. Mașinuțele pe care le vezi sunt ale noastre, subliniez – proprietatea noastră colectivă. Legătură directă Moscova-Tiflis. Benzina costă o nimica toată. Călătorești comod și repede. Arcuri moi. Europa!

— Și cum? De unde? întrebă invidios Ostap. Ați câștigat o sută de miare?

— Nu chiar o sută, dar cincizeci de mii tot am câștigat.

— La macă?

— Nu! Cu o obligație a împrumutului care aparținea clubului automobilistic.

— Și cu banii ăștia ați cumpărat automobile? Întrebă Ostap.

— După cum vezi!

— Am înțeles. Poate aveți nevoie de cineva deasupra? Cunosc eu un tânăr, care nu bea...

— Cum adică, deasupra?

— Unul așa... Pentru conducerea generală, sfaturi practice, instruire aplicată pe bază de metodă complexă... Ce zici?

— Am priceput. Nu, n-avem nevoie.

— N-aveți nevoie?

— Din păcate, nu. Și nici de pictori n-avem nevoie.

— În cazul ăsta dați-mi zece ruble.

— Avdotin, strigă Persițki. Fii bun și dă-i cetățeanului ăștia în contul meu trei ruble. Nu-i cere chitanță, că persoana nu trebuie să deconteze nicăieri.

— E foarte puțin, zise Ostap, dar accept. Înțeleg situația dumitale grea. Desigur că dacă ai fi câștigat o sută de mii, mi-ai fi împrumutat, probabil, cinci ruble. Dar întrucât n-ai câștigat decât cincizeci de mii virgulă zero-zero copeici... în orice caz, *merci!*

Și Bender își scoase politicos pălăria. Persițki își scoase și el politicos pălăria. Bender îl salută cât se poate de amabil. Persițki îi răspunse de asemenea cu un salut foarte amabil. Bender îi flutură cu mâna la revedere. Persițki, de la volan, îi flutură și el cu mâna. Dar Persițki plecă într-un automobil minunat, spre zărilor însorite, în tovărășia unor prieteni veseli, pe când marele maestru al combinațiilor rămase pe drumul plin de praf, cu dobitocul său de asociat.

— Ce zici de toată splendoarea asta? îl întrebă Ostap pe Ippolit Matveevici.

— Zakavtopromtorg sau societatea particulară „Motor”? se informă grav Vorobianinov, care în cele câteva zile de drum izbutise să cunoască toate mijloacele de transport auto de pe șosea. Era cât p-aci să mă apropii de ei să dansez.

— În curând ai să te tâmpești de tot, bietul meu prieten. Care Zakavtopromtorg? N-auzi, Kisa? Oamenii ăștia au câștigat cincizeci de mii de ruble! Și ai văzut, Kisulea, ce veseli și câte harabale de astea mecanice au cumpărat? Noi, când vom pune mâna pe banii noștri, vom ști, sper, să-i cheltuim mult mai rațional. Nu-i așa?

Și visând la ce vor cumpăra când vor ajunge și ei bogătași, asociații ieșiră din Pasanaur. Ippolit Matveevici se gândea să-și cumpere ciorapi noi și să

plece în străinătate. Visurile lui Ostap erau mult mai vaste. Avea proiecte grandioase: să construiască un baraj pe Nilul Albastru sau să deschidă un tripou elegant la Riga, cu filiale în toate țările vecine.

A treia zi, înainte de masă, după ce mai întâi trecură prin niște localități plicticoase și pline de praf – Ananur, Dușet și Țilkanî –, drumeții noștri se apropiară de Mțhet, străvechea capitală a Gruziei. Aici fluviul Kura cotea spre Tiflis.

Către seară, cei doi asociați se aflau la hidrocentrala de la Zemo-Afceal. Sticla, apa și electricitatea scânteiau cu lumini diferite. Și toate se oglindeau și tremurau în apele repezi ale Kurei.

Aici drumeții se împrieteniră cu un țăran care-i duse cu harabaua la Tiflis, unde ajunseră pe la unsprezece seara, adică tocmai când răcoarea nopții îi scoate în stradă pe locuitorii capitalei gruzine, obosiți de zăpușeala din timpul zilei.

— Nu-i urât orașelul, spuse Ostap când intrară pe bulevardul Sota Rustaveli. Știi, Kisa...

Dar nu-și termină fraza și se repezi deodată după un cetățean, pe care îl ajunsese după vreo zece pași și începu să discute cu el cu multă căldură.

Apoi se întoarse repede și-l împinse pe Ippolit Matveevici cu degetul între coaste.

— Știi cine-i ăsta? șopti el repede. Ăsta-i artelul de covrigi de Odessa – „La covrigii de Moscova” – cetățeanul Kistearski. Hai la el. Oricât ar părea de paradoxal, acum ești din nou un titan al gândirii și părintele democrației ruse. Nu uita să-ți umfli obraji și să miști din mustață. De altfel, a crescut destul de mare. Auzi, domnule? Grozav! Să vezi și să nu crezi. Ce întâmplare! Fortuna! Dacă nu-l jumulesc acum de cinci sute de ruble, să mă scuip între ochi! Hai, haide!

Într-adevăr, la oarecare depărtare de cei doi conspiratori stătea Kistearski, îmbrăcat într-un costum de șantung și cu pălărie de pai. De frică, avea o culoare lăptoasă-albăstrie.

— Mi se pare că vă cunoașteți, zise Ostap în șoptă. Iată persoana din apropierea împăratului, titanul gândirii și părintele democrației ruse. Nu te uita la hainele lui. Deghizament! Înțelege motivul? Conspirație. Du-ne imediat undeva. Trebuie să stăm de vorbă.

Kistearski, care venise în Caucaz ca să se odihnească după necazurile din Stargorod, era complet deprimat. Bombănind ceva incoerent despre stagnarea comerțului cu covrigi și covrigei, se urcă cu nefaștii săi cunoscuți într-o trăsură cu spițe argintate și-i duse la muntele David. Urcară cu funicularul sus, în vârful acestui munte, unde era un restaurant. Miile de lumini ale Tiflisului se îndepărtau încet, rămânând în urmă. În schimb, conspiratorii se apropiau de miile de lumini ale stelelor.

La restaurant, mesele erau aranjate afară pe iarbă. O orchestră caucaziană cânta în surdina și, sub privirile fericite ale părinților ei, o fetiță dansa din proprie inițiativă lezghinka printre mese.

— Comandă ceva, porunci Bender.

Kistearski, care avea experiență, ceru vin, salată și brânză gruzină sărată.

— Și ceva de mâncare, spuse Ostap. Dacă ai ști, scumpe domnule Kistearski, ce-am îndurat eu și cu Ippolit Matveevici, te-ai minuna de curajul nostru.

„Iarăși, se gândea disperat Kistearski. Iarăși mi-e dat să sufăr. Ah, de ce n-am plecat în Crimeea? Doar am vrut să plec în Crimeea! Și Henrieta m-a sfătuit să mă duc acolo!”

Dar, fără a crâcni, comandă două șașlăcuri și își întoarse spre Ostap fața plină de amabilitate.

— Ce să-ți mai povestesc multe? zise conspirativ Ostap, după ce se uită circumspect în jur. De două luni suntem urmăriți și s-ar putea ca mâine să fim așteptați la locuința noastră conspirativă și să trebuiască să ne apărăm cu arma în mână.

Obrajii lui Kistearski deveniră platinați.

— Ne bucurăm să întâlnim în acest moment crucial un luptător atât de devotat pentru patrie, ca dumneata, continuă Ostap.

— Hm... Da! rosti mândru printre dinți Ippolit Matveevici, amintindu-și cu ce foc și câtă foame dansase „lezghinka” lângă Sioni.

— Da, șopti Ostap. Cu ajutorul dumitale sperăm să doborâm dușmanul. Îți voi da un pistol.

— Nu-mi trebuie, zise ferm Kistearski.

Și președintele Comitetului Bursei făcu iute să se înțeleagă că el nu poate să ia parte la lupta de a doua zi. Regretă din suflet, dar îi este cu neputință. Nu cunoaște arta militară. De aceea și fusese ales președinte al Comitetului de Bursă. Era pur și simplu disperat că nu le poate fi de ajutor, dar pentru salvarea vieții părintelui democrației ruse (doar era și el un vechi octombrist) e gata să le dea tot sprijinul financiar care îi stă în putere.

— Ești un adevărat fiu al patriei! spuse solemn Ostap, și-și udă gâtulejul cu vin dulce de Kipiani, ca să-și dreagă glasul după șașlăkul parfumat. Cu cinci sute de ruble l-am putea, cred, salva pe titanul gândirii.

— Spune-mi, te rog, întrebă Kistearski plângăreț, dar cu două sute de ruble nu l-am putea salva pe titanu’...?

Ostap nu se putu stăpâni și, extaziat, îl izbi cu piciorul pe sub masă pe Ippolit Matveevici.

— Cred că în cazul de față tocmeala este absolut nepotrivită, zise Ippolit Matveevici.

El primi instantaneu un ghiont în șold, care însemna:

„Bravo Kisa, bravo, uite ce înseamnă școala!”

Kistearski auzi pentru prima oară în viața lui glasul titanului și acesta îl impresionează atât de mult, încât îi numără pe loc lui Ostap cinci sute de ruble. Apoi plăti nota și, lăsându-i pe prieteni la restaurant, plecă scuzându-se că-l doare capul. După jumătate de oră, îi expedie nevestii la Stargorod următoarea telegramă:

„Plec Crimea potrivit sfatului tău pentru orice eventualitate pregătește coșul.”

*

Privațiunile îndelungate pe care le îndurase Ostap Bender cereau o compensație imediată. De aceea, în aceeași seară, marele maestru al combinațiilor se îmbătă criță pe munte și, în drum spre hotel, fu cât p-aci să cadă din funicular. A doua zi își împlini un vis de veche dată. Își cumpără un minunat costum gri cu picățele. Îi era cald cu el, dar, deși sudoarea îi curgea șiroaie, îl purta. Lui Vorobianinov îi cumpără de la un magazin de confecții al unei cooperative din Tiflis niște haine albe de pichet și un chipiu de marinar, cu stema de aur a unui iaht-club necunoscut. Ippolit Matveevici semăna în aceste veșminte cu un amiral amator din flota comercială. Silueta i se îndreptă. Pasul îi deveni ferm.

— Ah! spunea Bender. Înaltă clasă! Dacă aș fi femeie, aș face unui Adonis viril ca dumneata opt la sută rabat față de prețul obișnuit. Ei, așa mai vii de acasă. Cu o fațadă ca asta, ne putem descurca! Dumneata știi să te descurci, Kisa?

— Tovarășe Bender, repeta mereu Vorobianinov. Ce facem cu scaunul? Trebuie să ne interesăm unde-i teatrul.

— Ho, ho! îi replică Ostap, dansând cu un scaun în brațe, în camera mare în stil maur de la hotelul „L'Orient”. Nu mă învăța să trăiesc. Acum sunt intrabil. Am bani. Dar sunt și mărinimos. Îți dau douăzeci de ruble și trei zile să jefuiești orașul. Sunt ca Suvorov!... Jefuiește orașul, Kisa! Distrează-te! Și, legănându-și șoldurile, Ostap începu să cânte în tempo rapid:

*Clopote de seară, clopote de seară,
Câte gânduri faceți în noi să răsară.*

Asociații nu se mai treziră din chef o săptămână întreagă. Costumul de amiral al lui Vorobianinov se acoperi cu pete de vin de diferite culori, iar picățelele de pe costumul lui Ostap dispărură sub o singură pată mare, dar de toate culorile curcubeului.

— Salutare! strigă în dimineața celei de-a opta zi Ostap, căruia, ca să-i treacă beția, îi veni în minte să citească ziarul *Zarea Vostoka*. Ascultă, bețivanule, ce scriu oamenii deștepți în ziare! Ascultă!

„CRONICA TEATRALĂ

Ieri, 3 septembrie, teatrul «Columb» din Moscova, terminându-și seria de spectacole date la Tiflis, a plecat la Ialta să-și continue turneul. Teatrul proiectează să rămână în Crimeea până la deschiderea stagiunii de iarnă de la Moscova.”

— Aha! Ți-am zis eu! spuse Vorobianinov.

— Ce mi-ai spus? se oțărî Ostap.

Totuși era supărat. Greșeala săvârșită îl enerva nespus de mult. În loc să fi terminat goana după bijuterii la Tiflis, trebuiau acum să plece în Crimeea. Ostap se puse imediat pe treabă. Cumpără bilete de tren până la Batumi și reținu locuri la clasa a II-a pe vaporul „Pestel”, care pleca din Batumi spre Odessa la șapte septembrie, ora douăzeci și trei, după ora Moscovei.

În noaptea de zece spre unsprezece septembrie, când „Pestel”, fără a mai face escală la Anapa din cauza furtunii, coti în largul mării și porni drept spre Ialta, Ippolit Matveevici avu un vis.

Stătea îmbrăcat în costumul cel irezistibil de amiral pe balconul casei sale din Stargorod și vedea că mulțimea adunată jos așteaptă ceva de la el. O macara mare coborî la picioarele lui un porc cu pete negre pe corp.

Portarul Tihon, îmbrăcat în livrea, apucă porcul de picioarele dinapoi și spuse:

— Eh, arde-o-ar focul de treabă! Parcă „Nimfa” dă ciucuri cum trebuie!

Deodată, Ippolit Matveevici observă că are un pumnal în mână. El îl înfipse între coastele porcului și din rana mare, deschisă, începură să curgă și să se reverse pe asfalt brilante. Dar nu curgeau lin, ci săreau ca scânteile și țacăneau din ce în ce mai tare, până când zgomotul lor deveni insuportabil, înfiorător.

Ippolit Matveevici se trezi. Un val izbise hubloul.

Intrară în portul Ialta pe o mare calmă, dimineța, când soarele dogorea de mama focului. Mareșalul nobilimii, care-și revenise de la răul de mare, stătea la provă, lângă clopotul garnisit cu litere slavone turnate. Ialta cea surâzătoare își înșira de-a lungul malului micile ei prăvălioare și restaurantele plutitoare. Pe chei se aflau trăsuri cu perne de catifea sub coviltire de pânză, automobile și autobuze ale Organizației de Turism din Crimeea și ale cooperativei „Șoferul din Crimeea”. Fete de culoare cărămizie își învârteau deasupra capului umbrelele deschise și făceau semne cu batista.

Exploratorii coborâră cei dintâi pe cheiul încins. Când apărură, se desprinsc brusc din mulțimea curioșilor un cetățean în haine de șantung, care o porni cu pași repezi spre ieșirea din port. Dar era prea târziu. Privirea de vânător a marelui maestru îl recunoscuse într-o clipită pe cetățeanul în

șantung.

— Așteaptă-mă puțin, Vorobianinov! strigă Ostop. Și alergă atât de iute, încât îl ajunsese pe bărbatul în șantung la zece pași de ieșire. În mai puțin de trei minute Ostop se întoarse cu o sută de ruble.

— N-a vrut să dea mai mult. De altfel, n-am mai stăruit, căci n-ar mai fi avut cu ce să se întoarcă acasă.

Și, într-adevăr, nu trecu un ceas și Kistearski o șterse cu automobilul la Sevastopol, iar de acolo cu un vagon necapitonat acasă, la Stargorod.

Toată ziua, asociații rămaseră la hotel, întinși pe jos, pe podea, în pielea goală și alergând în fiecare minut la baie, să facă duș. Dar și apa care curgea era caldută ca un ceai prost. Nu puteai să scapi nicăieri de căldură. Aveai impresia că acuși lalta se va topi și va curge în mare.

Pe la opt seara, blestemând toate scaunele din lume, vilegiaturiștii fără voie își traseră în picioare ghetele care parcă stătuseră pe cuptor și plecară la teatru.

Se juca *Căsătoria*. Stepan, istovit de căldură, era gata-gata să cadă în scena în care stătea cu capul în jos, sprijinit numai în mâini. Agafia Tihonovna alerga pe sârmă, ținând cu mâinile transpirate umbrela ei cu inscripția: „Îl vreau pe Podkolesin.” De fapt, nu voia în momentul acela, cum nu voise nici în tot cursul zilei, altceva decât apă rece cu gheață. Publicul voia și el să bea. Poate de aceea și poate și pentru că ți se făcea rău să-l mai vezi pe căldura aceea pe Stepan mâncând pe scenă o omletă din care ieșeau aburi, piesa nu avu succes.

Dar asociații erau încântați, deoarece zăriseră scaunul lor bine sănătos alături de alte trei scaune luxoase în stil rococo.

Pitiți într-una dintre loji, ei așteptară cu răbdare să se termine spectacolul, care se prelungise teribil de mult. În sfârșit, publicul plecă acasă și actorii dădură fuga să se răcorească. În teatru nu mai rămase nimeni, decât singurii acționari ai societății pentru explorarea giuvaierelor. Tot ce era ființă vie ieșise în stradă, să profite de dușul, în sfârșit mai puțin cald, al ploii care se pornise.

— Urmează-mă, Kisa, comandă Ostop. Dacă se întâmpla ceva, spunem că suntem niște provinciali care n-am găsit ieșirea din teatru.

Se furișară pe scenă și o cercetară toată. Aprindeau din când în când un chibrit, dar tot se loviră de presa hidraulică. Marele maestru alergă sus pe scară, spre magazia de decoruri.

— Vino încoa'! strigă el.

Bălăbănindu-și brațele, Vorobianinov urcă într-o clipită.

— Îl vezi? spuse Ostop, aprinzând un chibrit.

În beznă apăru un colț al scaunului lui Gambs și partea de umbrelă pe care era cuvântul: „...vreau...”.

— Iată! Iată viitorul, prezentul și trecutul nostru. Dumneata fă-mi lumină cu chibriturile, Kisa. De desfăcut, îl desfac eu.

Și Ostap băgă mâna în buzunar să scoată cleștele.

— Hai, zise el întinzând mâna spre scaun, încă un chibrit, mareșale.

Chibritul se aprinse, dar lucru ciudat, scaunul sări singur într-o parte și deodată dispăru prin podea, în fața ochilor uimiți ai exploratorilor speriați.

— Văleu, mamă! țipă Ippolit Matveevici, sărind în perete, deși nu avusese nici cea mai mică dorință să sară.

Geamurile se sparseră cu zgomot, iar umbrela cu inscripția: „Îl vreau pe Podkolesin”, luată de vânt, zbură pe fereastra spre mare. Ostap era întins pe jos, cu panourile de placaj peste el.

Era ora douăsprezece și paisprezece minute și se produsese prima zguduitură a marelui cutremur din Crimeea din 1927^[67].

Zguduitura aceasta de gradul nouă, care pricinuisse o catastrofă cu pierderi incalculabile în toată peninsula, răpise și din mâinile exploratorilor comoara după care umblaseră atât.

— Tovarășe Bender! Ce-i asta? țipă Ippolit Matveevici înnebunit de spaimă.

Ostap era și el buimăcit. În bogata sa experiență nu i se întâmplase încă să aibă ca adversar un cutremur.

— Ce-i asta? urlă Vorobianinov.

Din stradă se auzeau țipete, sunete de clopot și tropăit.

— Asta înseamnă că trebuie să fugim imediat afară, până nu cade vreun zid peste noi. Mai repede! Mai repede! Dă mâna-ncoace, nepricopsitul!

Și se repeziră spre ieșire. Spre marea lor mirare, lângă ușa ce ducea din scenă spre stradă, zăcea scaunul lui Gambs, teafăr și nevătămat. Cu un schelălăit ca de câine, Ippolit Matveevici își încheștă mâinile pe el.

— Dă-mi cleștele! îi strigă lui Ostap.

— Nenorocitul! Tâmpitul! urlă Ostap. Acuși cade tavanul și el se agață ca nebunul! Hai, viteazule, mai repede afară!

— Cleștele! zbieră Ippolit Matveevici ieșit din minți.

— Da mai du-te dracului! N-ai decât să crăpi aici, cu scaunul dumitale cu tot! Mie însă viața mi-e mai scumpă ca gloria lui Samson!

Cu aceste cuvinte, Ostap trecu vijelios pragul. Ippolit Matveevici scheună ca un câine și, luând scaunul la subsuoară, fugi după Ostap.

De îndată ce ajunseră pe la mijlocul fundăturii, pământul se mai cutremură o dată sub picioarele lor și de pe acoperișul teatrului se rostogoliră țigle, iar pe locul de unde exploratorii abia plecaseră zăceau resturile presei hidraulice.

— Acu dă-mi mie scaunul, spuse Bender calm. Văd că te-ai plictisit să-l mai cari.

— Nu-l dau! strigă cu glas ascutit Ippolit Matveevici.

— Ce înseamnă asta? Revoltă pe vas? Dă încoace scaunul, ai înțeles?

— E scaunul meu! răzni cu sughițuri Vorobianinov, acoperind cu protestul său gemetele, plânsetele și trosnetele care se auzeau în jur.

— În cazul ăsta, na, ciubotă bătrână!

Și Ostap îl pocni pe Vorobianinov peste ceafă cu o nicovală.

Tocmai trecea în goană prin fundătură o tulumbă de pompieri cu făclii și, la lumina lor tremurătoare, Ippolit Matveevici surprinse pe fața lui Bender atâta mânie și amenințare, încât făcu instantaneu act de supunere și-i întinse scaunul.

— Așa, mă rog, zise Ostap, trăgându-și răsuflarea. Revolta a fost înăbușită! Acum ia scaunul și vino după mine. Răspunzi de integritatea corporală a obiectului ce ți l-am dat în păstrare. Chiar dacă se va produce un cutremur de gradul cincizeci, scaunul trebuie să rămână întreg! Ai înțeles?

— Am înțeles.

Toată noaptea exploratorii rătăciră pe străzi, laolaltă cu mulțimea cuprinsă de panică, neputându-se hotărî nici ei, cum nu se puteau hotărî nici ceilalți, să intre în casele părăsite, de frica unor noi seisme.

În zori, când teama se mai potoli, Ostap alese un locșor în apropierea căruia nu erau nici ziduri ce ar fi putut să se prăbușească, nici oameni care ar fi putut să-i stingherească și începu să desfacă scaunul.

Rezultatul îi lăsă năuci pe ambii exploratori. Scaunul era gol. Ippolit Matveevici, care, după toate zguduirile din noaptea și dimineața aceea, nu mai avea putere să se cutremure, izbucni în râs ca un șobolan.

Îndată după asta se produse un al treilea seism – pământul se crăpă și înghiți scaunul lui Gambs, cruțat de primul cutremur de gradul nouă, dar sfărâmat de mâna omului. Floricelele de pe creton zâmbeau soarelui ce răsărise într-un nor de praf.

Ippolit Matveevici se așeză în patru labe și, cu fața răvășită îndreptată spre discul de un roșu tulbure al soarelui, începu să urle. Auzindu-l, marele maestru leșină. Când își veni în fire, văzu alături de el bărbia nerasă a lui Vorobianinov, al cărei păr des semăna cu un gazon liliachiu. Ippolit Matveevici zăcea fără cunoștință.

— În definitiv, spuse Ostap cu glasul unui bolnav de tifos care începe să se însănătoșească, ne-au rămas acum sută în sută șanse. Ultimul scaun (când auzi cuvântul „scaun”, Ippolit își reveni) a dispărut la secția de mărfuri a gării Oktiabrski, dar n-a intrat în pământ. Atunci, de ce să ne pierdem speranța? Ședința continuă.

Undeva cădeau cu vuiet cărămizi. Sirena unui vapor șuiera prelung.

CAPITOLUL XL

COMOARA

Într-o zi ploioasă de pe la sfârșitul lunii octombrie, Ippolit Matveevici sta, fără haină, numai în vesta sa de culoarea lunii, presărată cu mici stele argintii, și meșterea în odaia lui Ivanopulo. Lucra pe pervazul ferestrei, fiindcă nici până acum nu exista în cameră masă. Marele maestru al combinațiilor primise o comandă importantă de ordin artistic, și anume: confecționarea unor tăblițe cu adrese pentru asociațiile de locatari, și îi dăduse sarcina de a le face lui Vorobianinov, care se chinuia la ele cu un tipar, iar el, Ostap, se învărtea de aproape o lună de când se întorseseră la Moscova, prin zona gării Oktiabrski, căutând cu nestinsă ardoare urmele ultimului scaun unde zăceau cu siguranță briliantele lăsate de *madame* Petuhova.

Așadar, Ippolit Matveevici lucra cu sprâncenele încruntate la plăcuțele de fier. Cele șase luni de goană după briliante îl transformaseră cu totul.

Noaptea, Ippolit Matveevici visa vârfuri de munte, decorate cu panouri fireoase, prin fața ochilor i se perindau ba Iznurenkov, ba bărci răsturnate și oameni înecați, ba cărămizi care cădeau din cer sau pământ care se deschidea și îl împrôșca cu fum de pucioasă, ba alte viziuni apocaliptice.

Ostap, care se vedea zilnic cu el, nu remarcă la Ippolit Matveevici nicio schimbare. Și totuși, se schimbase extrem de mult. Mersul nu-i mai era același, privirea îi devenise sălbatică, iar mustața, care-i crescuse, nu mai stătea acum paralel cu pământul, ci aproape perpendicular pe el, ca la un cotoi bătrân. Ippolit Matveevici se schimbase și sufletește. Caracterul lui căpătase oarecare bruschețe și cruzime, pe care nu le avusese înainte. Trei întâmplări contribuiseră treptat la apariția acestor trăsături noi: salvarea miraculoasă din pumnii grei ai șahiștilor amatori vasiukieni, debutul în deputatul-cerșetor la poarta Grădinii de Flori din Peatigorsk și, în sfârșit, cutremurul, care îl cam deranjase la creier și-i zdruncinase dragostea pentru scumpul său asociat, căruia începu de atunci să-i poarte o ură ascunsă.

În ultima vreme, la asta se mai adăugase și o suspiciune care îi răpea cu totul liniștea sufletească. Se temea că Ostap va desface singur scaunul, va scoate comoara și va fugi în lume, părăsindu-l în voia sorții. Nu îndrăznea să-și exprime aceste temeri deoarece știa ce mână grea și ce fire neîndurătoare are turcul. Se mânca într-însul, chinuindu-se zilnic la fereastră ca să răzuiască cu un brici vechi și tocit literele uscate de pe tăblițe. În fiecare dimineață își zicea cu teamă că astăzi Ostap nu se va mai

întoarce și-l va lăsa să crape de foame sub un gard ud din această Moscovă imensă.

Dar Ostop se întorcea în fiecare seară, deși fără a aduce vreo veste îmbucurătoare. Era însă de o energie și o bună dispoziție fără margini. Speranța nu-l părăsea o clipă.

Deodată se auzi pe coridor un tropăit de picioare, cineva se lovi de casa de bani și ușa de placaj se deschise larg, cu ușurința cu care vântul întoarce pagina unei cărți lăsate afară. În prag se afla marele maestru al combinațiilor. Era ud până la piele și cu obraji roșii ca niște mere. Respira greu.

— Ippolit Matveevici! strigă el. Ascultă, Ippolit Matveevici!

Vorobianinov se miră. Directorul tehnic nu folosisese încă niciodată la adresa lui formula aceasta de politețe cu două nume. Se luminează. Pricepuse...

— L-ai găsit? întrebă el în șoaptă.

— Găsit! Ai ghicit. Eh, Kisa, mânca-te-ar toți dracii!

— Nu țipa, că aici se aude fiecare cuvânt.

— Așa-i, ai dreptate, s-ar putea să fim auziți, continuă Ostop în șoaptă. L-am găsit, Kisa, l-am găsit și, dacă vrei, la clubul cel nou... inaugurat ieri... Cum l-am găsit? A, poate crezi că a fost un fleac? Te-nșeli! A fost nemaipomenit de greu. Plan genial. Execuție strălucită! Epopee antică!... Ce mai încolo, înaltă clasă!

Și, fără ca să-l mai aștepte pe Ippolit Matveevici până își va pune haina, Ostop ieși pe coridor. Vorobianinov îl ajunse pe scară. În sfârșit amândoi, punându-și unul altuia emoționați tot felul de întrebări, porniră în goană pe străzile ude de ploaie spre piața Kalencevskaja. Nici nu le veni în minte că ar putea să ia tramvaiul.

— Ești îmbrăcat ca un cizmar! sporovăia vesel Ostop. Cine umblă așa îmbrăcat, Kisa? Ai nevoie de cămăși scrobite, șosete de mătase și, firește, de un joben. Fața dumitale are ceva nobil! Spune-mi, ai fost într-adevăr mareșal al nobilimii?

După ce-i arată mareșalului scaunul care se afla în sala cercului de șah și care avea exact aspectul obișnuit al scaunelor fabricate de Gambs, deși ascundea imense bogății, Ostop îl trase pe Vorobianinov pe coridor. Aici nu era picior de om. Ostop se apropie de o fereastră cu geamul încă nechituit și desfăcu închizătorile la ambele rame.

— Prin ferestruica asta, spuse el, o să pătrundem ușor și delicat în club, la orice oră vom vrea în noaptea asta. Ține minte bine, Kisa: a treia fereastră de la intrarea principală.

Asociații se mai plimbară multă vreme prin club, cu aerul unor reprezentanți ai Secției Județene de Învățăământ, și nu se mai săturau admirând sălile și camerele.

— Dacă aş fi jucat la Vasiuki şezând pe acest scaun, n-aş fi pierdut nicio partidă, zise Ostap. Elanul nu m-ar fi lăsat să pierd. Dar hai să mergem, moşnege, că am douăzeci şi cinci de ruble păstrate pentru zile negre. Se impune să bem o bere şi să ne odihnim înainte de vizita pe care urmează s-o facem la noapte. Te şifonează să bei bere, mareşale? Nu e nicio nenorocire, mâine vei putea bea şampanie în cantităţi nelimitate.

Pe drum de la berărie spre Sviţev Vrajok, Bender nu-şi putu reţine veselia şi începu să se lege de trecători. Îşi petrecuse un braţ pe după umerii lui Ippolit Matveevici, care se cherkelise puţin, şi-i spunea cu duioşie:

— Eşti un moşneguţ extrem de simpatic, Kisa, dar mai mult de zece la sută nu-ţi dau. Zău că n-o să-ţi dau! Pentru ce, pentru ce-ţi trebuie ţie atâţia bani?

— Cum pentru ce? Cum pentru ce? se înfuria Ippolit Matveevici.

Ostap râdea din toată inima şi-şi lipea obrazul de mâneca udă a asociatului său într-o explorări.

— Ei, spune, ce-ai să-ţi cumperi, Kisa? Ce? Doar n-ai niciun pic de fantezie. Pe cuvântul meu dacă nu ţi-ar fi super de-ajuns şi cincisprezece miare... Eşti doar bătrânel şi în curând ai să mori. În general, de altfel, nu-ţi trebuie bani... Ştii ceva, Kisa, părerea mea e nici să nu-ţi dau vreun ban. Ar însemna să te răsfăţ. Însă îţi promit, Kisulea, să te angajez ca secretar. Ce zici? Patruzeci de ruble pe lună. Plus mâncarea. Patru zile libere... Hm, ce zici? Bineînţeles că-ţi garantez şi îmbrăcămintea de protecţie, bacşişuri, asigurări sociale... Ce zici? Îţi convine propunerea mea?

Ippolit Matveevici se smulse din braţele directorului său şi o luă repede înainte. Aceste glume îl scoteau din sărite.

Ostap îl ajunse pe Vorobianinov abia lângă poarta casei vopsite în roz.

— Chiar te-ai supărat pe mine? întrebă Ostap. Am glumit, frate. Ai să-ţi primeşti cinstit cele trei la sută, că zău, Kisa, trei la sută îţi ajung.

Ippolit Matveevici intra posomorât în odaie.

— Ei, ce zici, Kisa, tot nu se lăsa Ostap, accepti trei la sută? Zău, acceptă! Un altul ar accepta. Unde mai pui că nu trebuie să dai filodormă pentru cameră, fiindcă Ivanopulo a plecat la Tver pe un an întreg. Dar cel mai bine ar fi să te angajezi la mine ca valet... Ar fi un locşor minunat.

Văzând că nu izbuteşte deloc să-l facă pe Ippolit Matveevici să râdă, Ostap căscă de-i trosniră fălcile, se întinse aproape să atingă tavanul, trăgând aer în pieptu-i lat, şi spuse:

— Ei, amice, pregăteşte-ţi buzunarele. Înainte de a se face ziuă, ne ducem la club. E timpul cel mai potrivit. Paznicii dorm şi au vise plăcute, fapt pentru care sunt adesea concediaţi fără preaviz. Iar deocamdată, scumpule, te sfătuiesc să te odihneşti.

Ostap se trânti pe cele trei scaune, adunate din diferite părţi ale

Moscovei, și, pe punctul de a ațipi, mai mormăi:

— Ca valet, zău!... Salariu frumos... Mâncare... bacșișuri... Hai, hai, am glumit... Ședința continuă! Lumina se arată, domnilor jurați!

Acestea fură ultimele cuvinte ale marelui maestru, care se cufundă imediat într-un somn adânc, senin, înviorător și neîmpovărat de vise.

Ippolit Matveevici coborî în stradă. Era disperat și furios. Luna sărea ca prin cercuri, din nor în nor. Grilajele ude din fața caselor luceau. Felinarele cu gaz răspândeau printre picăturile de ploaie o lumină tremurătoare. Un bețiv fu dat afară de la berăria „Oriol”. Bețivul urla. Ippolit Matveevici se strâmbă și, cu pas hotărât, se întoarce înapoi. Avea o singură dorință: să termine totul cât mai repede.

Intră în odaie, se uită grav la Ostap, care dormea, își șterse sticlele de la pince-nez și își luă briciul de pe pervaz. Pe lamă se mai vedeau încă resturi uscate de vopsea de ulei. Băgă briciul în buzunar, mai trecu o dată pe lângă Ostap, fără să se uite la el, dar trăgând totuși cu urechea la respirația lui și se pomeni pe coridor. Era liniște. Se vede că toată lumea dormea. În bezna de pe coridor Ippolit Matveevici zâmbi deodată sarcastic și simți că pielea de pe frunte i se mișcă. Pentru a-și verifica această senzație nouă, zâmbi iarăși, își aminti deodată că avusese la liceu un coleg, Pîhtcev-Kakuev, care știa să miște din urechi.

Se duse până la scară și își ciuli atent auzul. Pe scară nu era nimeni. Din stradă se auzea tropotul unui cal înhămat la o birjă și bocănitul copitelor răsuna tare și răspicat, de parcă cineva făcea socoteala pe un abac. Cu pași ca de pisică, mareșalul se întoarce în odaie, scoase din haina lui Ostap ce atârna pe scaun douăzeci și cinci de ruble și cleștele, își puse pe cap chipiul murdar de amiral și trase din nou cu urechea.

Ostap dormea liniștit, fără să sforăie. Beregata și plămânii lui funcționau perfect, aspirând și expirând conștiincios aerul. Brațu-i vânjos atârna până la podea. Simțind cum îi bate pulsul la tâmplă, Ippolit Matveevici își trase sus mâneca dreaptă până peste cot, își înfășură brațul gol cu un prosop plușat, se duse la ușă, își scoase briciul din buzunar și, după ce calculă din ochi distanțele din odaie, răsuci comutatorul. Lumina se stinse, dar camera rămase totuși ușor luminată de razele albastrii, ca de acvariu, ale felinarului din stradă.

— Cu atât mai bine, șopti Ippolit Matveevici.

El se apropie de căpătâiul lui Ostap și, după ce ridică foarte sus mâna în care avea briciul, îl înfipse apoi cu toată puterea în beregata lui Ostap, trase îndată afară briciul care pătrunsese cu toată lama și sări spre perete. Marele maestru scoase un sunet asemeni celui pe care-l face chiuveta de bucătărie când se scurg ultimele picături de apă. Ippolit Matveevici reușise să nu se murdărească de sânge. Frecându-se cu spatele de perete, lunecă ușor până

la ușa sinilie și o clipă se uită din nou la Ostap. Corpul acestuia se răsucise de două ori și alunecase spre spetezele scaunelor. Lumina care venea din stradă se așternea pe băltoaca neagră ce se formase pe podea.

„Ce-o fi cu băltoaca asta? se gândi Ippolit Matveevici. Ah, da, sânge... Tovarășul Bender a decedat.”

Vorobianinov își desfăcu de pe braț prosopul puțin murdărit, îl aruncă, apoi puse încet briciul jos și plecă închizând cu grijă ușa după el.

Ajuns în stradă, Ippolit Matveevici se încruntă și murmurând: „Acu briliantele sunt toate ale mele, nu șase la sută”, porni spre piața Kalancevskaia.

Ippolit Matveevici se opri în dreptul ferestrei a treia de lângă intrarea principală a Clubului Feroviarilor. Geamurile de cristal ale noii clădiri sclipeau palid în lumina zorilor. În aerul umed răsunau glasurile surde ale locomotivelor de manevră. Ippolit Matveevici se cățăra cu îndemânare pe pervaz, împinse cercevelele și, fără zgomot, sări înăuntru, pe coridor.

Orientându-se ușor pe sălile clubului învăluite în lumina cenușie a zorilor, Ippolit Matveevici pătrunse în sala de șah și, după ce atinse cu capul portretul lui Emanuel Lasker, care atârna pe perete, se apropie de scaun. Nu se grăbea, căci n-avea de ce. Nu-l urmărea nimeni. Marele maestru O. Bender își dormea somnul de veci în căsuța vopsită în roz de pe Sivțev Vrajok.

Ippolit Matveevici se așeză pe jos, prinse scaunul între picioarele sale vânoase și, cu calmul unui dentist, începu să scoată cuiele de aramă, fără să-i scape niciunul. La al șaiszeci și doilea cui termină. Cretonul englezesc și pânda de sac se desprinseră de scaun.

Era acum de ajuns să le ridici, ca să dai cu ochii de casetele, cutiile și cutiuțele pline cu pietre prețioase.

„Iau imediat o mașină, își zicea în gând Ippolit Matveevici, care învățase înțelepciunea vieții la școala marelui maestru, și direct la gară. Mă opresc la granița poloneză. În schimbul unei pietre din astea, găsesc eu unul să mă treacă de partea cealaltă și odată ajuns acolo...”

Și din dorința de a se vedea cât mai repede „acolo”, Ippolit Matveevici smulse voinicește de pe scaun cretonul și pânda de sac. În fața ochilor îi apărură arcurile, niște arcuri englezești admirabile, și zegasul, un zegas superb, dinainte de război, cum nu poți să găsești astăzi nicăieri. Dar în afară de asta scaunul nu mai conținea altceva nimic. Cu gesturi mașinale, Ippolit Matveevici scormoni toată umplutura și timp de o jumătate de ceas ținu mereu scaunul strâns între picioarele sale, tot spunând prosteste:

— Dar cum de nu se găsește nimic aici? Asta-i imposibil! Imposibil!

Se luminase de-a binelea când Vorobianinov, lăsând totul cum se găsea în sala de șah, ba lăsând acolo și cleștele, și chipiul cu stema de aur a iaht-

clubului inexistent, se cățără greoi și obosea pe fereastră, neobservat de nimeni și sări în stradă.

— Asta-i imposibil! repetă el, după ce se îndepărtă o bucată de drum. Asta-i imposibil!

Și se întoarse la club. Începu să se plimbe prin fața ferestrelor mari, bombănind în șoaptă:

— Asta-i imposibil! Asta-i imposibil! Asta-i imposibil!

Din când în când scotea câte un țipăt slab și se apuca cu mâinile de capul și de boarea dimineții. Amintindu-și de toate întâmplările din cursul nopții, își scutura pletele cărunte. Emoția produsă de briliantele negăsite se arătase a fi având efecte mult prea tari: în cinci minute îmbătrânise.

— Umblă pe aici tot soiul de oameni, auzi deodată Vorobianinov în imediata sa apropiere.

Întoarse capul și văzu un paznic în haine din pânză de cort și cu cizme în picioare. Paznicul era foarte bătrân și, pe cât se părea, un om blând.

— Umblă și tot umblă, spuse comunicativ bătrânul, căruia i se urâse de singurătatea din timpul nopții. Văd că și dumneata, tovarășe, îi dai târcoale. Și ai dreptate. Clubul nostru, pot să spun, nu-i ca altele.

Ippolit Matveevici se uita cu o mutră foarte nenorocită la bătrânul rumeior la față.

— Da, urmă bătrânul, clubul ăsta nu-i ca altele. N-ai încă unul așa nicăieri.

— Dar ce are ăsta mai mult decât altele? întrebă Ippolit Matveevici, încercând să-și adune gândurile.

Bătrânul se uită fericit la Vorobianinov. Probabil că povestea clubului îi plăcea și îi era tare drag s-o spună cui voia să-l asculte.

— Apăi, începu bătrânul, sunt de mai bine de nouă ani paznic, dar așa ceva nu mi s-a mai întâmplat. Ascultă, oșteanule, și dumneata. Aici a fost totdeauna un club – l-ai fi știind – clubul de la sectorul 1 tracțiune. Și eu îl păzeam. Da' tare proastă casă era... Făceam foc până nu mai puteam și tot nu se încălzea. Iar tovarășul Krasilnikov se lega de mine: „Ce dracu' faci cu lemnele?”... Parcă aș fi înghițit eu lemnele... Uf! Mult s-a mai chinuit tovarășul Krasilnikov cu clubul: igrasie, frig, strâmt, fanfara – unii peste alții, sala de teatru – un chin să joci: domnii artiști degerau. Cinci ani în șir am tot cerut bani să clădim un club nou, dar nu știu de ce n-am căpătat. Sindicatul Feroviarilor nu voia să aprobe. Dar astă-primăvară, tovarășul Krasilnikov a cumpărat pentru teatru un scaun, un scaun frumos, moale...

Aplecat cu tot corpul spre bătrân, Ippolit Matveevici era numai urechi și pe jumătate leșinat. Urmându-și istorisirea, bătrânul, printre râsete de bucurie, îi povesti cum într-o zi s-a urcat pe scaunul ăsta ca să deșurubeze un bec și a căzut.

— Am alunecat nu știu cum de pe scaun și s-a rupt cretonul. Și ce să vezi? De sub creton încep să curgă niște bucățele de sticlă și mărgеле albe prinse pe o ață.

— Mărgеле? făcu Ippolit Matveevici.

— Mărgеле! strigă bătrânul, cu glas pițigăiat. Și apoi, oșteanule, zăresc și tot felul de cutiuțe. Dar nici n-am pus mâna pe ele, m-am dus de-a dreptul la tovarășul Krasilnikov și i-am raportat uite așa și așa. Am zis și la comisia asta că nici nu m-am atins de cutiuțele celea, Și bine-am făcut, oșteanule, fiindcă ce socoți că erau acolo? Giuvaiere, taică, giuvaiere de mare preț, ascunse de burjui...

— Și unde-s giuvaierele astea? întrebă mareșalul.

— Unde, unde, îl îngână bătrânul. Apăi, pentru asta, oșteanule, trebuie să ai minte. Uită-te! Șterge-ți ochelarii! Cu ele s-a clădit clubul, oșteanule! Vezi? Uite-l, clubul! Calorifer, sală de șah, bufet, teatru, să nu cumva să cați să intri cu galoși acolo, că nu ți se dă voie...

Ippolit Matveevici îngheță și, rămânând nemișcat pe loc, își plimbă privirea pe cornișele clubului.

Așadar, uite comoara ramolitei de *madame* Petuhova! Iat-o! Toată aici! Îngropate toate cele o sută cincizeci de mii de ruble, zero-zero copeici, cum îi plăcea să spună lui Ostap Suleiman Berta-Maria Bender.

Briliantele se transformaseră în geamuri de cristal și în traverse de beton-armat, iar sălile de gimnastică răcoroase erau făcute din perle. Diadema de diamante se prefăcuse în sală de teatru cu scenă turnantă, cerceii de rubine atârnav în chip de policandre cu zeci de becuri, brățările de aur în formă de șarpe cu smaralde își schimbaseră meseria și deveniseră o bibliotecă minunată, iar broșa se metamorfozase în creșă, atelier de aeromodelism, cameră de șah și sală de biliard.

Comoara rămăsese, fusese păstrată și chiar sporită. Puteai s-o pipăi cu mâinile, dar nu puteai s-o iei cu tine. Trecuse în slujba altor oameni. Ippolit Matveevici pipăi plăcile de granit ce căptușeau zidurile. Răceala pietrei îi cuprinse inima. Și începu să țipe. Țipătul lui, turbat, câinos și sălbatic, Țipătul unei lupoaice rănite de moarte, ajunsese până în mijlocul pieței, pătrunse sub pod și, respins de pretutindeni de zgomotele marelui oraș ce se trezea, începu să slăbească și peste o clipă se stinse. De pe acoperișurile ude se revărsă pe străzile Moscovei o minunată dimineată de toamnă. Orașul porni în marșul său de fiecare zi.

SFÂRȘIT

- [1] Pseudonime pentru Ilya Arnoldovich Faynzilberg (Илья Арнольдович Файнзи́льберг) și Yevgeniy Petrovich Kataev (Евгений Петрович Катаев)
- [2] P.N. Miliukov – istoric și om politic rus, lider al Partidului Constituțional Democrat și ministru de externe al Guvernului Provizoriu (1917).
- [3] Cunoscut actor italian de cinema.
- [4] V.A. Jukovski (1783—1852) – remarcabil poet rus, reprezentant al romantismului conservator, autor a numeroase balade, poezii patriotice etc., traducător de valoare al multor opere din literatura antică, orientală și occidentală.
- [5] Categoriile în care erau împărțiți negustorii din Rusia înainte de Revoluția din 1917.
- [6] Elizaveta Petrovna (1709—1761), împărăteasă a Rusiei, fiica lui Petru I.
- [7] Adepții unui curent apărut în sânul bisericii ruse după Revoluția din Octombrie. Ei își propuneau să „înnoiască” biserica și să adapteze activitatea ei la noua situație politică. Propovăduiau loialitate față de puterea sovietică.
- [8] Cuceritorul Siberiei.
- [9] Vechea denumire a orașului Tbilisi.
- [10] Centrul regiunii de exploatare aurifere din fosta R.S.S. Autonomă Iakută. În 1923 au fost descoperite aici mari zăcămintele aurifere.
- [11] Salias de Toumemir, (1810—1908), scriitor rus, autor de romane istorice.
- [12] În 1912 a avut loc o grevă la exploatarea aurifere de pe fluviul Lena.
- [13] În Rusia țaristă, reprezentantul ales al păturii nobilimii, care ocupa în gubernie sau județ primul loc după guvernator.
- [14] Pe atunci comisar al poporului la Afacerile Externe.
- [15] Direcția Generală Politică – securitatea statului în perioada dintre desființarea Cekăi, 1922, și constituirea Comisariatului Poporului pentru Afacerile Interne, 1934.
- [16] Trib indian din America de Nord (statul Texas), cunoscut din ciclul de romane al scriitorului Fenimore Cooper.
- [17] Șantierul hidrocentralei de pe Nipru.
- [18] Aristide Briand (1862—1932), om politic francez.
- [19] Biroul Feroviar de Invenții.
- [20] Celebru bariton italian (1856—1928).
- [21] Referire la orfanii rămași în urma foametei care a bântuit regiunea Volgăi după războiul civil.
- [22] Bancnotă de zece ruble, pusă în circulație în 1922.
- [23] Numele deformat al ziarului Izvestia.
- [24] Dans popular polonez.
- [25] Titlul unei cărți de aventuri
- [26] M.P. Arțibașev (1878—1927), scriitor rus.
- [27] Prescurtare de la „Bistraia upakovka” („Ambalaj rapid”).
- [28] Arnold Boeklin (1827—1901), pictor elvețian sinibolist, celebru la sfârșitul secolului trecut.
- [29] Cooperația din Stargorod.
- [30] Firmă belgiană de motoare de tramvai – Compagnie Générale d’Électricité.
- [31] Sobiță rudimentară de tablă.
- [32] Menelik al II-lea (1844—1943), împăratul Abisiniei începând din 1889. A condus lupta pentru independența țării, învingând trupele italiene în războiul din 1895—1896.

- [33] Potrivit Bibliei, ultimul rege al Babilonului, cunoscut prin bogăția și viața sa ușuratică.
- [34] Marcă de revolver.
- [35] De la *klop* – „ploșniță”, în lb. rusă.
- [36] Gospodărire socialistă.
- [37] William Borah (1865—1940), om politic american, lider al izolaționiștilor. S-a pronunțat în favoarea stabilirii relațiilor diplomatice între S.U.A. și U.R.S.S.
- [38] Kiriloviștii – emigranți ruși albgardiști, partizani ai marelui duce Kiril Vladimirovici, văr al țarului Nicolae al II-lea, unul dintre numeroșii „pretendenți la tronul Rusiei”, sprijinit de anglo-francezi după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.
- [39] Datină veche la nunțile rusești, oaspeții strigă că vinul e amar și cer ca el să fie îndulcit prin sărutarea mirilor.
- [40] Călugăr benedictin (din sec. al XIV-lea), despre care se crede că a inventat praful de pușcă.
- [41] Afluent al râului Kalmius, care se varsă în Marea Azov. Aici a avut loc, în 1223, prima bătălie între oastea rusească și mongoli, terminată cu victoria mongolilor din cauza dezbinării dintre cnejii ruși.
- [42] N.A. Semașko (1874—1949), organizator al sistemului de ocrotire a sănătății în U.R.S.S., specialist în igienă socială, membru al Academiei de Științe Medicale a U.R.S.S.
- [43] Alexandru I (1777—1825), țar al Rusiei.
- [44] Marcă de șampanie.
- [45] Vladimir Sviatoslavici, mare cneaz al statului kievean (978—1015).
- [46] Cadeții – membrii ai Partidului Constituțional-Democrat (K.D.), principalul partid liberal-monarhic al burgheziei din Rusia, creat în anul 1905.
- [47] Octombriștii – membri ai partidului „Uniunea din 17 octombrie”, partid al marii burghezii și al moșierimii din Rusia, creat în anul 1905.
- [48] Eroul principal din *Suflete moarte* de N.V. Gogol.
- [49] Fost ministru de externe al Germaniei.
- [50] Om politic francez. A jucat un rol de seamă în pregătirea și dezlănțuirea Primului Război Mondial.
- [51] De fapt, *nolens-volens* (vrând-nevrând) (lb. latină).
- [52] Corp mic de literă tipografică.
- [53] Paavo Nurmi (n. 13 iunie 1897 în Turku; d.† 2 octombrie 1973 în Helsinki) a fost un atlet finlandez, el fiind considerat între anii 1920 și 1930 unul dintre cei mai buni atleți din lume. La jocurile olimpice Nurmi câștigă 9 medalii de aur și doboară 24 de recorduri mondiale.
- [54] Epitet injurios dat unei femei grase și proaste.
- [55] Vezi semnificația franțuzească a acestui nume format de autor din *espérer* (a trage nădejde) și *éclairer* (familiar – a da bacșiș).
- [56] În rusește – omletă.
- [57] Marcă de mașini de scris.
- [58] Școală superioară de arte plastice.
- [59] Regizor sovietic, renumit pe acea vreme pentru îndrăznețele lui montări.
- [60] Între anii 1920 și 1930 au avut loc aici 4 turnee de șah, iar printre participanții de renume s-au numărat campionii de șah: José Raúl Capablanca, Alexander Alekhine, Vera Menchik sau maestrul Paul Keres, Efim Bogolyubov și Rudolf Spielmann.
- [61] Tripou.
- [62] Fost președinte al Republicii Franceze.

[63] La 27 iulie 1841, la Peatigorsk, marele poet rus Lermontov a fost ucis într-un duel de maiorul Martînov.

[64] M.V. Rodzianko (1859—1924), om politic rus, unul dintre liderii partidului octombriștilor.

[65] V.M. Purișkevici (1870—1920), om politic rus, fondatorul organizațiilor huliganice ale „sutelor negre”.

[66] Organizația comercială de desfacere a produselor industriale din Transcaucazia.

[67] La 12 septembrie 1927 la ora 22.15 GMT s-a produs un puternic cutremur cu magnitudinea 6,8, localizat la 17 Km adâncime pe panta continentală la sud de Ialta. Martorii au remarcat alunecarea rocilor în mare și schimbări ale nivelului mării în părțile de vest și est al strâmtorii Kerçi. S-au înregistrat valuri generate de tsunami.